

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

SERİ MUHAKEME USULÜ

Elif ILDIRAR

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Ağustos 2020**

SERİ MUHAKEME USULÜ

Elif ILDIRAR

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ

Konya
Ağustos 2020

KABUL VE ONAY

Elif ILDIRAR tarafından hazırlanan “Seri Muhakeme Usulü” başlıklı bu çalışma, 31.08.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Berrin AKBULUT

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ

Danışman Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Onursal CİN

Jüri Üyesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hüseyin Bekir YILDIZ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹
- Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

31 Ağustos 2020

Elif ILDIRAR

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

31 Ağustos 2020

Elif ILDIRAR

TEŞEKKÜR

Tez çalıŐmasının tım aşamalarında, değerli bilgi ve deneyimleri ile bana yol gosteren, bana guvenen, çalıŐmamda beni gayretlendiren ve her aşamada destekleyen Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ'a, tez konusunun henüz yeni yürürlüğe girmıŐ bir usul olması sebebi ile uygulamadaki işleyiş ile alakalı bilgilerine baŐvurduğum Konya Cumhuriyet Savcısı Engin KAPSAL'a, hayatım boyunca her konuda arkamda duran ve beni destekleyen canım aileme, çalışma sürecinde maddi manevi her konuda bana yardımcı olan, her zaman yanımda olduğunu bildiğim eŐime ve manevi desteklerini hissettiren tım arkadaşlarıma sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Elif ILDIRAR

Seri Muhakeme Usulü

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2020

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250. maddesi, 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değiştirilerek klasik muhakemenin alternatifi olacak bir usul seri muhakeme ismiyle Türk ceza adaleti sistemine dahil edilmiştir. Hukuk sistemlerinin tümünde, belli bir ağırlığın altındaki suçların çözümünü kısaltmak, muhakeme sürecindeki uzun prosedürleri azaltmak, zaman ve emek kaybını engellemek amacı ile alternatif yöntemler kabul edilmektedir. Bu amaçları taşıyan seri muhakeme, şüphelinin kabulüne dayanan bir usuldür. Seri muhakeme usulü süreci, teklifin müdafii huzurunda kabulü üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepten itibaren doğrudan mahkemenin hüküm kurması şeklinde özetlenebilmektedir. Hukukumuzda yeni uygulanmaya başlayan bu kurumun ele alınması, teorikte ve uygulamada yaşanan sıkıntılar açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak usulün kavramı ve hukuki niteliği üzerinde durulmuştur. Daha sonra usulün mevzuata dahil edilmesindeki amaç, hukuk sistemimizdeki eksiklikler ve seri muhakeme usulünden beklenen çözüm ifade edilerek yabancı hukuk sistemlerindeki görünümü ile Türk hukuk sisteminde yer alan benzer kurumlar anlatılmaya çalışılmıştır. Akabinde seri muhakeme usulünün uygulanma esaslarına izah edilmiş son bölümde usulün uygulanma süreci ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Ceza Muhakemesi Hukuku, Seri Muhakeme Usulü, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Özel Yargılama Usulleri.

ABSTRACT

Elif ILDIRAR

Accelerated Procedure of Trial

Master's Thesis

Konya, 2020

Accelerated procedure has been introduced in Turkish Criminal Justice system as an alternative of classical criminal procedure with Law No. 7188 which has been amended article 250 of Criminal Procedure Code no. 5271. As a global trend, criminal law systems had been evolving and introducing alternative procedures in order to reduce workload of the justice system and simplify the judicial procedures especially for non-serious crimes. Accelerated procedure was formed on the basis of achieve aforesaid objectives, and is based on the free will of the accused. Accelerated procedure process involves three phases. In brief, these phases respectively takes place by; accepting of sentence proposal by the accused in the presence of mandatory defence lawyer, subsequent to acceptance, prosecutor issues requisition of accelerated procedure and commit the requisition to the court, lastly the court issue an order in accordance with the requisition. Since the aforementioned institutions recently introduced to the Turkish Criminal System, it is deemed crucial to discuss this topic regarding effects of the procedure both in application and theory.

In this work, firstly, legal characteristics, purpose and expected benefits of the accelerated procedure will be discussed in the scope of similar institutions of foreign law systems and Turkish law system. Lastly, conditions of application and consequences of the procedure will be explained.

Keywords

Criminal Procedure Law, Serial Procedure, Accelerated Procedure, Simplified Dispute Resolution Procedures, Special Adjudication Procedures.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
1. GİRİŞ.....	1
2. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN MAHİYETİ, YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE BENZER KURUMLAR.....	3
2.1. Seri Muhakeme Usulü Kavramı ve Hukuki Niteliği.....	3
2.1.1. Seri Muhakeme Usulü Kavramı	3
2.1.1.1. Genel Olarak	3
2.1.1.2. Seri Muhakeme Usulünün Tanımı	6
2.1.2. Seri Muhakeme Usulünün Hukuki Niteliği.....	8
2.2. Seri Muhakeme Usulünün Amacı İle Ceza Adaleti Sistemindeki Başlıca Sorunlar ve Seri Muhakeme Usulünden Beklenen Çözüm.....	12
2.2.1. Amaç.....	12
2.2.2. Ceza Adaleti Sistemindeki Başlıca Sorunlar ve Seri Muhakeme Usulünden Beklenen Çözüm	14
2.3. Yabancı Hukuk Sistemlerindeki Görünümü	17
2.3.1. Amerika	18
2.3.2. Brezilya.....	25
2.3.3. Almanya	29
2.3.4. İtalya.	38
2.3.5. Fransa	41
2.4. Benzer Kurumlar.....	45
2.4.1. Uzlaştırma.....	45
2.4.2. Önödeme.....	52

2.4.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	55
2.4.4. Basit Yargılama Usulü	56
3. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN ESASLARI.....	61
3.1. Seri Muhakeme Usulünün Ceza Muhakemesinin Bazı İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi.....	61
3.1.1 Adil Yargılanma Hakkı	61
3.1.1.1. Savunma Hakkı	65
3.1.1.2. Makul Sürede Yargılanma Hakkı.....	74
3.1.1.3. Silahların Eşitliği ve Çelişme İlkeleri	79
3.1.2. Suçsuzluk Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi	84
3.1.3. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi	89
3.1.4. Kovuşturmanın ve Kamu Davasının Mecburiyeti İlkeleri	91
3.1.5. Vasıtasızlık İlkesi	94
3.2. Seri Muhakeme Usulünün Tarafları.....	96
3.2.1. Cumhuriyet Savcısının Rolü.....	96
3.2.2. Şüphelinin Rolü	99
3.2.3. Müdafin Rolü.....	102
3.2.4. Hakimin Rolü	107
3.2.5. Mağdurun Rolü.....	111
3.3. Seri Muhakeme Usulü Kapsamındaki Suçlar	114
3.4. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları	125
3.4.1. Soruşturma Evresinin Sonunda Olması.....	125
3.4.1.1. Yeterli Şüphe.....	130
3.4.1.2. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilmemesi.....	131
3.4.2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemesi	132
3.4.3. Katalog Suçlardan Birinin Olması.....	134
3.4.4. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünü Kabul Etmesi	135
3.4.4.1. Genel Olarak	135
3.4.4.2. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Durum	138
3.4.5. Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı, Sağırlık veya Dilsizlik Durumunun Olmaması.....	140

3.4.6. Şüphelinin Ulaşılabilir Olması	147
4. SERİ MUHAKEME USULÜ SÜRECİ VE SONUÇLARI.....	150
4.1. Seri Muhakeme Usulü Uygulaması	150
4.1.1. Seri Muhakeme Usulü Hakkında Bilgilendirme ve Usulün Teklifi.....	150
4.1.2. Seri Muhakeme Teklifinin Kabulü.....	161
4.1.3. Cumhuriyet Savcısının İşlemleri	163
4.1.4. Mahkemenin İşlemleri.....	173
4.2. Seri Muhakeme Usulünün Sonuçları	182
4.2.1. Olumlu Sonuçlanması	182
4.2.2. Olumsuz Sonuçlanması	186
4.3. Kanun Yolu.....	187
5. SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA	201
ÖZGEÇMİŞ.....	233

KISALTMALAR DİZİNİ

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.
BGH	: Alman Federal Mahkemesi.
bkz.	: bakınız.
C.	: Cilt.
CD.	: Ceza Dairesi.
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu.
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu.
Çev.	: Çeviren.
dpn	: dipnot.
E.	: Esas numarası.
E.T.	: Erişim tarihi.
Ed.	: Editör.
K.	: Karar numarası.
K.T.	: Karar tarihi.
m.	: Madde.
No.	: Number (Sayı).
para.	: paragraf.
RG.	: Resmi Gazete.
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
StR	: Ceza Dairesi.
SYOK	: Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Karar.

- TBB** : Türkiye Barolar Birliği.
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TCK : Türk Ceza Kanunu
TDK. : Türk Dil Kurumu.
vb. : ve benzeri.
vd. : ve devamı.
Vol. : Volume (Cilt).
Y. : Yıl.
YCGK. : Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararı.
YİBGK. : Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurul.

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler, nüfusta yaşanan artış ve suç tiplerindeki farklılık adli makamların iş yükünde ciddi artışlara sebep olmuştur. Dosya yükünde yaşanan artışlar neticesinde uyuşmazlıkların çözümü çok uzun süreleri bulabilmektedir. Bu durum yargıya olan güveni azaltmakta, kişiler bakımından ise maddi manevi yük oluşturmaktadır. Adli mercilerin önlerine gelen uyuşmazlıkları makul süreyi aşmayacak şekilde nihayete erdirmesi için bir takım yeni düzenlemelere gidilmesi, şüpheli/ sanık haklarını ihlal etmeyecek şekilde işlemlerin kısaltılması ve alternatif usullerin benimsenmesi yaşanan gelişmelere bakıldığında kaçınılmaz görülmektedir.

7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵ ile 5271 sayılı Kanun m. 250 yeniden düzenlenmiş ve “*Seri Muhakeme Usulü*” yürürlüğe girmiştir. Seri muhakeme usulünde, özellikle belli bir yaptırım seviyesinin altında kalan ve Kanunda yer alan diğer suçlara nazaran daha basit olarak kabul edilebilecek suçlardan bazıları için prosedürel işlemlerin azaltılması ve uyuşmazlıkların kural olarak aynı gün sonuçlandırılması amaçlanmaktadır.

Şüphelinin kabulüne dayanan bu usulde, uyuşmazlık, kovuşturma aşamasına geçilmeksizin soruşturma aşamasında sonuçlanmaktadır. Adaletin kısa sürede tecelli etmesinin sağlanması, adli mercilerdeki iş yükünün azaltılması ve bu sayede zaman ve emek kaybının önlenmesi gibi konular için klasik muhakemeye alternatif olarak görülen seri muhakeme usulü, 5271 sayılı Kanun Geçici Madde 5/1-c gereği, 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır. 01.01.2020 tarihinden önce kovuşturma evresine geçilmiş, hakkında hüküm kurulmuş ve kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.

Cumhuriyet savcısının soruşturmanın sonunda yeterli şüpheyeye ulaşması halinde, Kanunda yer alan şartlar oluşmuş ise seri muhakeme usulünü teklif etmesi zorunludur. Şartlar oluşmasına rağmen seri muhakeme usulünün teklif edilmemesi iddianamenin iadesi sonucunu doğurmaktadır. Yapılan teklif üzerine şüpheli müdafii huzurunda teklifi

⁵ RG., 24.10.2019, 30928.

kabul ederse Cumhuriyet savcısı bir talepname ile mahkemeye başvurur. Talepnamede hükmedilmesi talep edilen yaptırım miktarı da yer alır. Bu nokta Cumhuriyet savcısının usul içerisindeki rolü açısından yol göstericidir. Zira klasik muhakeme usulünde hakim in üstlendiği görev ve yetkilerin bir kısmı seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısına yüklenmiştir. Dolayısıyla seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının rolü en üst düzeye taşınmıştır. Mahkeme ise yalnızca Kanunda belirtilen incelemeleri yapar; esasa girmez ve eğer şartlar oluşmuşsa talepname doğrultusunda hüküm kurmak durumundadır. Kısaca değinilen usulün işleyişinde dahi hukuk sistemimizin klasik işleyişinden ayrılan birçok nokta dikkat çekmektedir. Henüz hukukumuzda çok yeni uygulanmaya başlayan bu kurumun ele alınması, teorikte ve uygulamada yaşanan sıkıntılar açısından önemli görülmektedir.

Seri muhakeme usulü henüz çok yeni bir sistem olduğundan uygulamada yaşanan sorunlar zaman içerisinde mevzuata yansiyabilecek ve bu şekilde sistem daha yerleşik hale gelebilecektir. Uygulamada yaşanan problemlerin önüne geçilmesi, seri muhakeme usulünün başta amacının anlaşılması, ilkelerle usulün birlikte değerlendirilmesi ve buna göre yorumlanması ile mümkün olabilir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde öncelikle seri muhakeme usulü kavramı üzerinde durulmuş, usulün sisteme dahil edilme amacı ve yabancı hukuk sistemlerindeki benzer uygulamalara yer verilmiştir. Ayrıca 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunda yer alan benzer kurumlara değinilmiştir.

İkinci bölümde, usulün ceza muhakemesinin temel ilkelerinden bazıları açısından değerlendirmesi yapılmış ve usuldeki tarafların konumları incelenmiştir. Seri muhakeme usulü kapsamında yer alan suçlar ve usulün uygulanma şartları da bu bölümde yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, usulün uygulaması, sonuçları ve kanun yolu ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise, tez çalışmasında detaylı açıklanan konu ile ilgili genel değerlendirilmelerde bulunulduktan sonra uygulamadaki sorunlar da değerlendirilerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN MAHİYETİ, YABANCI HUKUK SİSTEMLERİNDEKİ GÖRÜNÜMÜ VE BENZER KURUMLAR

2.1. Seri Muhakeme Usulü Kavramı ve Hukuki Niteliği

2.1.1. Seri Muhakeme Usulü Kavramı

2.1.1.1. Genel Olarak

Temellerini Anglo-Amerikan hukuk sisteminden alan ve Kıta Avrupası sisteminde de birçok ülkede farklı şekilde uygulanan seri muhakeme usulü kurumu, 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa girmiştir. Günümüzde, teknolojik gelişmelerin etkisiyle suç olarak nitelendirilen fiillerin sayısı devamlı olarak artmaktadır. Yeni suç tiplerinin ortaya çıkması suç ve suçlu sayısında artışa sebep olmakta, bu durum yargıdaki iş yükünün de paralel olarak artmasına neden olmaktadır. Yargısal faaliyetlere ayrılan kaynakların iş gücü ve maddi bağlamda yetersiz kalması, demokratik hukuk devletlerini klasik ceza yargılamasına alternatif olarak daha hızlı ve efektif yeni yöntemler aramaya itmektedir. Bu düşünce içerisinde, Türk ceza adaleti sisteminde de köklü değişiklikler yapılmaktadır. Bunların belki de en önemlilerinden biri, kabahatlerin idari yaptırıma tabi tutulması; ayrı bir kanun içerisinde düzenlenmesidir. Bu şekilde hukuka aykırı ancak suç vasfı taşımayan daha hafif eylemler ceza kanunlarının kapsamında değerlendirilmemektedir. Ayrıca ceza yargılamasına alternatif olacak yeni yöntemler 5237 ve 5271 sayılı Kanunlara dahil edilmiştir. Nispeten hafif suçları ceza yargılamasının dışına çıkarmak isteyen Türk ceza adaleti sistemi, uzlaştırma ve önödeme kurumları ile ceza yargılamasına alternatif bir çözüm sunmaktadır. Ancak, bu iki sistemin yanında daha verimli ve geniş kapsamlı uygulama sağlayabilmek için de çeşitli düzenlemeler hayata geçirilmektedir. Son olarak 2019 yılında, 5271 sayılı Kanunun 250, 251 ve 252. maddeleri ile düzenlenen seri muhakeme ve basit yargılama usulleri de ceza adaleti sisteminin daha etkin ilerlemesi için getirilmiş yeniliklerdendir.

Günümüz ceza muhakemesi hukukunda amaç, şüpheli ve sanığın hak ve menfaatlerini göz önünde bulundurarak maddi gerçeğin araştırılması ve hukuk barışını sağlayacak

şekilde ortaya konulmasıdır⁶. Ceza muhakemesi hukukunda, maddi ceza hukukunun ihlal edildiği iddiası söz konusudur⁷ ve bu iddianın doğruluğu veya yanlışlığı kural olarak tüm süjelerin katılımı ile gerçekleşecek muhakeme sonucunda ortaya konulmaktadır. Ceza muhakemesi hukuku medeni muhakeme hukukundan bu noktada ayrılmaktadır. Öncelikle ceza muhakemesi hukukunda kamu hukuku kuralları hakimdir; mağdurun veya suçtan zarar görenin yanında toplumun çıkarlarını da gözetmekte ve toplumsal barışın sağlanmasına yardımcı olmaktadır⁸. Ancak medeni muhakemede özel hukuk kuralları uygulandığından bireysel çıkarlar ön plandadır. Bu açıdan ceza muhakemesi hukukunda şekli gerçekte yetinilemez ve maddi gerçek aranır. “*Maddi gerçek, ceza muhakemesinde uyumsuzluk konusu olayın ne şekilde gerçekleştiğinin deliller vasıtasıyla ortaya konmuş halini ifade eder.*”⁹ Medeni muhakemede ise şekli gerçek tespiti yeterlidir. Ceza muhakemesi hukukunda maddi gerçek arandığından delil serbestisi söz konusu iken; medeni muhakemede ise kural olarak şekli deliller geçerlidir¹⁰. Delil serbestisinin gereği olarak, geçmişte meydana gelmiş bir olay her türlü vasıta ile ispatlanabilir¹¹.

Bir suç işlenmesinin ardından adaletin sağlanabilmesi, mağdurun tatmin edilebilmesi ve genel anlamda toplum huzurunun tesisi adına ceza muhakemesi işlemleri yapılmaktadır. 5271 sayılı Kanun m.160’da, Cumhuriyet savcısının, soruşturma başlatması için suç işlendiği izlenimini veren bir halden söz edilmektedir. İhbar, şikayet veya herhangi başka bir yolla bir suç işlendiği yönünde şüphe duyan Cumhuriyet savcısı soruşturma başlatmak zorundadır. Ancak bu zorunluluğa, 15.08.2017 tarihli 694 sayılı KHK ile bir istisna getirilmiştir. Buna göre, ihbar ve şikayetin konusu olan fiilin suç oluşturmadığının araştırma yapma ihtiyacı duyulmaksızın açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikayetin soyut

⁶ **YENİSEY**, Feridun/ **NUHOĞLU**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2019, s. 73; **CENTEL**, Nur/ **ZAFER**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. Baskı, İstanbul 2020, s. 6. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **KARAKEHYA**, Hakan, Ceza Muhakemesinin Amacı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, No. 2, 2011, s. 121-141.

⁷ **ŞAHİN**, Cumhur/ **GÖKTÜRK**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 10. Baskı, Ankara 2020, s. 27.

⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 7.

⁹ **KARAKEHYA**, Hakan, Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi-7, S. 27, 2016, s. 59.

¹⁰ **CENTEL/ ZAFER**, s. 8.

¹¹ **KARABULUT**, Ferhat/ **KARAPAZARLIOĞLU**, Ersin/ **TOSUN**, Hamza, Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı Ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı, TBB Dergisi, S. 120, 2015, s. 390.

ve genel nitelik taşınması hallerinde Cumhuriyet savcısı, soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verebilmektedir.

Soruşturma evresini başlatan başlangıç şüphesi üzerine, şüphenin doğrulanması için araştırma yapılır. Araştırma yapılırken şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm deliller toplanmalıdır. Zira savcılık Türk ceza adaleti sisteminde bir taraf değildir; lehe olan delilleri de toplayıp muhafaza etmek durumundadır. Cumhuriyet savcısı araştırmayı doğrudan yapabileceği gibi emrindeki adli kolluğa da gerekli talimatları vererek araştırma yaptırabilir. Kanunda soruşturma evresi için bir süre öngörülmemiştir. Ancak soruşturmanın makul sürede tamamlanması ve Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma sonucunda bir karar verilmesi gerekmektedir.

Soruşturma evresi temelde iki türlü sona erebilir; Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği konusunda yeterli şüphenin bulunması halinde, iddianame düzenleyerek kamu davasının açılmasına ya da yeterli şüphe bulunmadığı hallerde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir¹². Bunun yanı sıra, soruşturma sonucunda suçun işlendiği konusunda yeterli şüpheye ulaşılmış ise iddianame düzenlemenin yanı sıra verebilecek başka kararlar da bulunmaktadır. Cumhuriyet savcısı, önödeme veya uzlaştırma kapsamında olan bir suç işlendiği yönünde yeterli şüpheye sahipse önödeme veya uzlaştırma yoluna başvurmak zorundadır. Önödemenin gerçekleşmesi ya da tarafların uzlaşması durumunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi gerekir. Ayrıca, Cumhuriyet savcısı, Kanundaki şartları sağlaması halinde suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheye rağmen kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilir. Önödeme ve uzlaştırma ceza muhakemesini sonlandırabilecek nitelikte kararlardır. Aynı şekilde, Kanundaki şartların sağlanması halinde açılması ertelenmiş olan kamu davası açılmaz; kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Soruşturma sonunda verilebilecek kararların veya uygulanabilecek alternatif yöntemlere ek olarak, 7188 sayılı Kanun değişikliği ile, soruşturmanın sonunda uygulanacak yeni bir usul 5271 sayılı Kanuna dahil edilmiştir. 5271 sayılı Kanunun “*Özel Yargılama Usulleri*” başlıklı Beşinci Kitabının “*Gaipeler ve Kaçakların Yargılanması, Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili, Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme Usulü*” başlıklı Birinci Kısmında “*Bazı Suçlara İlişkin*

¹² ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019, s. 505.

Muhakeme” başlığıyla düzenlenmiş Dördüncü Bölüm içerisinde yer alan seri muhakeme usulü, 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulanmaktadır. Yapılacak soruşturma neticesinde 5271 sayılı Kanun m. 250’de belirtilen şartların oluştuğu anlaşılır ise Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme usulünü uygulamak mecburiyetindedir.

2.1.1.2. Seri Muhakeme Usulünün Tanımı

7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250. maddesinde düzenlenmiş olan seri muhakeme usulü, “*Kanunda açıkça düzenlenen suçlarla sınırlı olarak yine kanunla belirtilen koşullarda uygulanabilecek istisnai bir muhakeme yöntemi*” olarak tanımlanmaktadır¹³.

Tanımdan anlaşılacağı üzere, seri muhakeme usulü, 5271 sayılı Kanunla düzenlenen klasik muhakeme yöntemine getirilen bir istisna olarak öngörülmektedir. Zira seri muhakeme usulünde, soruşturma evresi 5271 sayılı Kanunun temelinde yer alan muhakeme yöntemine göre tamamlanmakta ancak yine 5271 sayılı Kanunun temelinde yer alan ara muhakeme ve kovuşturma evresi atlanarak hüküm kurma aşamasına geçilmektedir. Dolayısıyla usulün işleyişinde klasik muhakeme ile kıyaslandığında ciddi farklar bulunmaktadır.

Seri muhakeme usulü, Kanunda sayılan belirli suçlardan birinin işlendiği hususunda soruşturma sonunda yeterli şüpheye ulaşan¹⁴ Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen ve uygulanması şüphelinin kabulüne bağlı kılınmış bir muhakeme yoludur. Şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde, hızlandırılmış bir muhakeme prosedürü sonucunda Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımın mahkeme tarafından kabulü ile klasik muhakeme usulünde hükmedilebilme ihtimali olan cezadan daha az cezaya

¹³ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250) Sunumu, 2019, s. 38, <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/212020145115SERI%20MUHAKE ME%20SUNUM%2001.01.2020.pdf>, E.T. 25.03.2020 (çevrimiçi).

¹⁴ Kanunda “*yeterli şüphe*” kavramına açıkça yer verilmemiş olması ciddi bir eksiklik olarak görülmektedir. ÇULHA, Rifat/ DEMİRAĞ, Fahrettin/ OKTAR, Salih/ TANER, Fahri Gökçen/ TEZCAN Durmuş/ YENİSEY, Feridun, Ed. Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2020, s. 28. Her ne kadar 5271 sayılı Kanunda “*yeterli şüphe*” kavramına yer verilmemiş de olsa Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/1-b’de bilgilendirmenin içeriğinde kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu yer alması gerektiğinden usulün uygulanması açısından yeterli şüphenin bulunması gerektiği açıktır.

hükmolunur. Seri muhakeme usulü, kamuoyunda yansıtıldığı şekilde Cumhuriyet savcısı ve şüpheli arasında bir pazarlık yapılmasından ziyade Cumhuriyet savcısının belirlediği yaptırım üzerine anlaşılması ile uygulanan bir prosedürdür¹⁵.

“*Seri muhakeme usulü*” isimlendirmesinde kanun koyucu tarafından seçilen kelimeler de dikkat çekmektedir. 5271 sayılı Kanununda “*seri*” kelimesini kullanması ile yargılamanın hızlandırılmış şekilde bitirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ceza muhakemesi, muhakeme hukukunun bir alt dalı olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶. Muhakeme, “*yargılama*” şeklinde Türkçeleştirilmektedir¹⁷. Ancak yargılama kelimesi muhakeme kelimesini tam manasıyla karşılamamaktadır. Zira iddia, savunma ve yargılamanın birleşmesi ile muhakeme oluşmaktadır¹⁸. Seri muhakeme usulü kapsamında, iddia ve savunmanın varlığı bir şekilde kendisini gösterse dahi yargılamanın tam manasıyla varlığından söz etmek mümkün görünmemektedir. Zira mahkemenin görevi adeta onay makamı olarak belirlenmiş olup belirtilen sınırlar dışında bir işlem yapması veya karar vermesi söz konusu değildir. Bu nedenle esasen muhakemenin unsurlarından olan “*yargılama*” faaliyetinin seri muhakeme açısından gerçekleştiğini söylemek zordur. Ancak, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 14’e göre, mahkemenin, özgür iradesi ile müdafii huzurunda teklifin kabul edildiği kanaatine ulaşması gerekmektedir. Dolayısıyla mahkemenin, klasik muhakemedeki gibi vicdani kanaatine göre karar vermesi beklenmese de usulün hukuka uygunluğu ile ilgili kanaate varması beklendiğinden usul için “*muhakeme*” kelimesinin seçilmiş olabileceği düşünülmektedir. Her ne kadar muhakeme sözcüğü usulü tam manasıyla ifade etmese de, 5271 sayılı Kanun m. 251’de düzenlenen basit yargılama usulünde olduğu gibi “*yargılama*” sözcüğünün seçilmemiş olması isabetlidir¹⁹. Zira seri muhakeme usulünde, yukarıda açıklandığı üzere, klasik muhakemedeki manasıyla yargılama faaliyeti gerçekleşmemektedir. Ayrıca

¹⁵ **YAVUZ**, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 244.

¹⁶ **ÖZBEK**, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Kısa Bir Değerlendirmesi, <http://kisi.deu.edu.tr/veli.ozbek/Yeni%20TCK%20ve%20CMK.html>, E.T. 27.03.2020 (çevrimiçi); **KUNTER**, Nurullah, “Hukuk”, “Muhakeme Hukuku”, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 51, s. 806.

¹⁷ TDK., Güncel Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=muhakeme%20usul%C3%BC>, E.T. 25.03.2020 (çevrimiçi); **BAĞDATLI**, Selahattin, Hukuk Sözlüğü, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 471.

¹⁸ **KUNTER**, s. 806.

¹⁹ Seri muhakemenin “*yargılama*” faaliyetini tam manasıyla bünyesinde barındırmıyor olmasına rağmen Beşinci Kitapta “*Özel Yargılama Usulleri*” başlığı altında düzenlenmesi yerinde olmamıştır.

usulün temelinde Cumhuriyet savcısının rolü ciddi şekilde öne çıkmaktadır. Yargılama kelimesi kullanılması halinde hakimin yapacağı yargılama görevinin Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirildiği düşünülebilir ki bu Türk ceza adaleti yapısı ile uyuşmayacak bir durumdur.

Seri muhakeme usulünde, “muhakeme” ve “usul” kelimeleri yan yana getirildiğinden eleştiriye maruz kalmaktadır²⁰. Mülga Ceza Muhakemesi Usul Kanununda “muhakeme” ve “usul” kelimelerinin yan yana kullanılması eleştirilmekte olduğundan 5271 sayılı Kanunun ismi Ceza Muhakemesi Kanunu olarak değiştirilmiştir²¹. Bu değişikliğe rağmen aynı şekilde, seri muhakeme usulündeki kelimelerin seçimi doktrinde tartışılmaktadır. İddia, savunma ve yargılama faaliyetlerinin birleşmesi ile oluşan muhakemenin işleyiş yöntemi, usulü yani günümüzde yaygın kabule göre “*hukuku*” söz konusu olmalıdır²². Usul, “*hukuki bir işlemin yapılmasında uyulması öngörülen biçimsel kural, prosedür*” olarak tanımlanmaktadır²³. Anlamlarına bakıldığında kanaatimizce, Kanun başlığında yan yana kullanılmış olan “muhakeme” ve “usul” kelimeleri sorun teşkil etmemektedir²⁴.

2.1.2. Seri Muhakeme Usulünün Hukuki Niteliği

Maddi ceza hukuku, cezalar ve yaptırımlarını düzenlemektedir²⁵. Ceza muhakemesi hukuku ise, ispat araçlarına dayanarak geçmişte yaşanmış suç oluşturan bir olayın soruşturulması, kovuşturulması ve uyuşmazlığın kesin hükümle çözülmesini

²⁰ YURTCAN, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019, s. 713.

²¹ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss698m.htm>, E.T. 06.08.2020 (çevrimiçi).

²² Bu konuda detaylı bilgi için bkz. NOYAN, Erdal, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2005, s. 108.

²³ BAĞDATLI, s. 677.

²⁴ Esas sorun, “*usul hukuku*” tabirinin kullanımında yaşanmaktadır. Zira günümüzde, “hukuk” kelimesi “usul” kelimesini de kapsar şekilde kullanıldığından iki kelimenin yan yana kullanılmaması gerektiği belirtilmektedir. “Muhakeme”, “usul” ve “hukuk” kelimelerinin kullanımı hakkında detaylı bilgi için bkz. NOYAN, s. 108.

²⁵ Doktrinde, maddi ve şekli ceza hukuku ayrımı yapılmakta; maddi ceza hukukundan genel ve özel hükümlerin, şekli ceza hukuku kavramından ceza muhakemesi hukukunun anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir. BİRTEK, Fatih, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara 2018, s. 25; ÜNVER/HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 35. Bu ayrımın yanı sıra dar ve geniş anlamda ceza hukuku ayrımı da benimsenmekte; ceza muhakemesi hukuku geniş anlamda ceza hukuku içerisinde kabul edilmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. AKBULUT, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2018, s. 36.

sağlamaktadır²⁶. Maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku birbirinden ayrı olarak düşünülemez²⁷. Ceza muhakemesi hukukunun konusunu maddi ceza hukuku oluşturduğundan bunlar iç içe geçmiş kurumlardır. Bu nedenle de bazı kurumlar hem maddi ceza hukukunda hem ceza muhakemesi hukukunda incelenmekte ve bunlara karma nitelik atfedilmektedir.

Seri muhakeme usulü, 5271 sayılı Kanunda belirtildiği üzere, soruşturma aşamasının sonunda uygulanan özel bir muhakeme usulüdür. Cumhuriyet savcısı, katalog halinde sayılmış olan suçlar için, soruşturma sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüpheye ulaşır ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermez ise, seri muhakeme usulüne başvurmak zorundadır. 5271 sayılı Kanunda, seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçta seri muhakeme usulüne başvurulmaması açıkça iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlenmiştir²⁸. Dolayısıyla, seri muhakeme usulü, davanın açılmasına bir engel oluşturmaktadır. Bu görüşe göre, seri muhakeme usulü, iddianame kabul edildikten ve kovuşturma aşamasına geçildikten sonra uygulanamayacağından maddi ceza hukuku işlemi olarak kabul edilmemelidir²⁹. Bazı yazarlar ise, muhakeme evrelerinin dışında ceza ilişkisini ortadan kaldırıp kaldırmama noktasında bir ayırım yapmaktadır³⁰. Seri muhakemenin uygulanması sonucunda şüpheli hakkında hüküm kurulduğundan seri muhakeme usulü ceza ilişkisini düşüren bir kurum değildir.

Seri muhakeme usulünün bir ceza kararnamesi düzenlemesi olduğu görüşü de savunulmaktadır³¹. 2005 yılında yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m. 386 vd. düzenlemelerinde yer alan sulh hakiminin ceza kararnamesi, 5271 sayılı yeni Kanuna dahil edilmemiştir. Mülga Kanunda yapılan düzenlemeye göre,

²⁶ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 71.

²⁷ ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2019, s. 62; İÇEL, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul 2018, s. 57.

²⁸ RG. 24.10.2019, 30928, m. 20/1-c.

²⁹ DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. III, 10. Baskı, İstanbul 1985, s. 318.

³⁰ CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul 2017, s. 758.

³¹ Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu- Seri Muhakeme Usulü- Prof. Dr. Feridun Yenisey Anlatıyor, 31.12.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=MERJGfGkBWQ>, E.T. 27.03.2020 (çevrimiçi); YAVUZ, s. 244.

ceza kararnameşi, muhakeme yapmadan çabuk ve kolay karar verme amacını taşımaktadır³². Buna göre, başlangıç soruşturması sonrasında savcılık, ceza verilmesini gerektirecek kuvvetli bir durum görürse, cezalandırılacak kişinin kabulü şartı ile, sulh ceza mahkemelerinin görevine giren işlerde, sulh hakiminden ceza vermesini talep edebilmektedir³³. Bu talebe dayanarak sulh hakimi de uygun bulursa, duruşma yapmaksızın uyuşmazlık ile ilgili karar verebilmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının açtığı dava sonucunda hakimin evrak üzerinden verdiği bir karar söz konusudur³⁴. Ancak sulh hakimi duruşma açılmasını gerek görürse, duruşma açar ve klasik yargılamayı yapar. Duruşma açıldıktan sonra artık ceza kararnameşi ile karar verilmesi mümkün değildir. Ceza kararnameşi ile hükmedilebilecek cezalar da 1412 sayılı Kanun m. 386’da belirtilmiştir. Dolayısıyla, sulh hakiminin yazılı yaptırımlardan başka bir yaptırıma hükmetmesi mümkün değildir. Ceza kararnameşi kabule bağlıdır; sanık ceza kararnameşine itiraz edebilir. Ceza kararnameşinin bu özelliği, kurumun Anayasaya aykırılığını gideren bir özellik olarak görülmektedir³⁵. 5271 sayılı Kanunda, her ne kadar ceza kararnameşi başlığı altında bir düzenleme yapılmamış olsa da buna yakın düzenlemelere yer verildiği kabul edilmektedir.

Ceza kararnameşi ile seri muhakeme usulünün özellikleri benzerlik arz etmektedir. Ancak elbette ayrışan noktaları da mevcuttur. İlk olarak ceza kararnameşinde de seri muhakeme usulünde de işlenen suçlar ve verilen cezalar “hafif” nitelikli olarak değerlendirilmektedir³⁶. Kanunda sayılmış suçlardan başka bir suç için iki kurumun da uygulanması mümkün değildir. Bir başka benzerlik ise, ceza kararnameşi verilemeyecek durumlarda ortaya çıkmaktadır. Buna göre, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik durumu her iki kurumunda uygulanmasını engelleyen haller olarak düzenlenmiştir. Seri muhakeme usulünde, soruşturma sonunda şüpheli usulün uygulanmasını kabul ederse, Cumhuriyet savcısı, görevli ve yetkili mahkemeden seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep eder. 5271 sayılı Kanunda bu mahkemeler, asliye ceza mahkemeleri olarak belirlenmiştir. Zira sulh ceza mahkemeleri, 6545 sayılı Kanun ile 2014 yılında

³² **KUNTER**, Nurullah/ **YENİSEY**, Feridun/ **NUHOĞLU**, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2010, s. 1203.

³³ **KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 1209, dpn. 14.

³⁴ **KARAGÜLMEZ**, Ali, Ceza Kararnameşi ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara 2002, s. 30.

³⁵ **KARAGÜLMEZ**, s. 30.

³⁶ **KARAGÜLMEZ**, s. 34.

kaldırılmıştır³⁷. Ceza kararname ise sulh hakimi tarafından verilir³⁸. Ayrıca mülga 1412 sayılı Kanunla düzenlenmiş olan ceza kararname ile seri muhakeme usulünün itiraz usulü de farklılık göstermektedir. Ceza kararnamesinde, hafif veya ağır para cezasına ya da muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedilmişse mülga 1412 sayılı Kanun m. 301 ve devamında yer alan genel itiraz usullerine gidilmekte ve yapılan itiraz ceza kararnamesinin icrasını durdurmaktadır. Ayrıca ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmesi sonucunda yapılan itiraz üzerine ise duruşma yapılmaktadır. Seri muhakeme usulü hükümlerinde, basit yargılama usulündeki gibi özel bir düzenleme yapılmadığından, 5271 sayılı Kanun m. 267 vd. hükümlerinde düzenlenen genel itiraz hükümlerine başvurulması gerekir. Yapılan itirazın seri muhakeme usulü sonucunda verilen hükmün icrasını durdurması da söz konusu değildir. Belki de iki kurum arasındaki en büyük fark ise, sulh hakiminin duruşma yapmadan ceza vermeyi uygun görmemesi halinde, yani duruşma açmak istemesi durumunda, savcılık tarafından verilen talebi iddianame gibi sayarak duruşma yapmasıdır³⁹. Seri muhakeme usulünde ise, mahkemenin, talepnameyi kabul etmesi zorunlu olmasa da talepnameyi reddetmesi halinde reddettiği bu talepnameyi iddianame gibi değerlendirmesi mümkün değildir. Talepnamenin reddi ile dosya soruşturma aşamasına geri döner ve Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenerek yetkili ve görevli mahkemeye sunulması gerekir.

Seri muhakeme usulünün hukuki niteliği değerlendirildiğinde kanaatimizce, saf bir ceza muhakemesi kurumu olduğu kabul edilmelidir⁴⁰. Seri muhakeme usulü, “*istisnai bir muhakeme yöntemi*” olarak görülmektedir⁴¹. Bu nedenle seri muhakeme usulü ile ilgili hallerde ceza muhakemesinin kuralları uygulanacaktır. Örneğin, seri muhakeme usulüne “derhal uygulanma” prensibi⁴² etki eder; 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan seri

³⁷ RG. 28.06.2014, 29044.

³⁸ Doktrinde savcının ceza kararnamesi verdiği hallerden bahsedilse de esasen Kanunda düzenlenen şekli ile bu ceza kararnamesi değil “önödeme” kurumudur. **KARAGÜLMEZ**, s. 84.

³⁹ **KUNTER/ YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 1209, dpn. 14.

⁴⁰ Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 245.

⁴¹ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s. 38.

⁴² Derhal uygulanma ilkesinde kural, başlamamış veya başlamakla tamamlanmamış her türlü olay ve işleme o sırada yürürlükte olan kanunun aleyhe veya lehe olup olmadığına bakılmaksızın uygulanmasıdır. **ÜNVER**, Yener, Ceza Yargılaması Normlarının Derhal Uygulanması İlkesine İlişkin Bir Yargıtay CGK. Kararının İncelenmesi, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 54, 1994, s. 209.

muhakeme usulü düzenlemesinde, *numerus clausus* olarak sayılan suçlar ve kanun koyucunun özellikle düzenlemediği noktalar hariç olmak üzere, kıyasen uygulama yapılabilir.

Seri muhakeme usulü, 5271 sayılı Kanunda düzenlenmiş klasik muhakeme sürecinden farklı olarak, özel bir ceza muhakemesi yöntemi olarak düzenlenmiştir⁴³. 1412 sayılı Kanunda düzenlenmiş olan sulh hakiminin ceza kararnameyi kurumuna benzer birçok özelliği olmakla birlikte ayrılan yönlerin bulunduğu da göz ardı edilmemelidir.

2.2. Seri Muhakeme Usulünün Amacı ile Ceza Adaleti Sistemindeki Başlıca Sorunlar ve Seri Muhakeme Usulünden Beklenen Çözüm

2.2.1. Amaç

Türk ceza adaleti sisteminde 2004 yılından itibaren köklü değişiklikler yapılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren, ilgili Kanunlarda yapılan değişiklikler ile yargıdaki uygulamalar da dikkate alınarak ceza adaleti sisteminde eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Yapılan yenilikler ile hukuk devletinin güçlenmesi, hak ve özgürlüklerin en iyi şekilde korunması, etkin ve hızlı bir adalet sisteminin oluşturulması amaçlanmaktadır⁴⁴.

Temeli Anglo-Amerikan hukuk sistemine dayanan ve Kıta-Avrupası hukuk sisteminde de etkinleşen uyuşmazlığın soruşturma aşamasında çözülmesi amacıyla yönelik uygulamalar Türk ceza adaleti sistemine de entegre edilmeye çalışılmaktadır. Buna göre, basit sayılabilecek suçlarla alakalı uyuşmazlıkların, soruşturma aşamasında çözüme kavuşturulması ile ağır suç sonucu ortaya çıkan uyuşmazlıklar için daha nitelikli ve etkin bir muhakeme süreci yürütülebilecektir.

Ceza adaleti sisteminin geliştirilmesi için ortaya konulan amaç ve hedefler doğrultusunda; alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaştırma; uyuşmazlığın soruşturma aşamasında sona ermesini sağlayan önödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi

⁴³ “Türk Ceza Muhakemesi sistemi bakımından seri muhakeme usulünün özel bir muhakeme usulü olduğunu söylemek mümkündür.” SOYLU ÜNVER, Gülsüm/ KARAMAN ENGÜR, Seçil Nergiz, Seri Muhakeme Usulü, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 38.

⁴⁴ Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji Belgesi, Mayıs 2019, s. 5.

kurumlarının yanı sıra kovuşturma aşamasına geçmeden dosyaların sonuçlandırılması için, klasik yargılama usulüne alternatif olarak, seri muhakeme usulü ile kovuşturma aşamasının bazı prosedürlerinin uygulanmaması temeline dayanan basit yargılama usulü düzenlenmiştir.

Seri muhakeme usulünün yargı sistemine dahil edilme amacı temelde, ceza adaletinin etkinliğinin artırılmasıdır. Seri muhakeme usulünün uygulanması ile, belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda soruşturma sonunda uyuşmazlığın çok kısa bir süre içerisinde çözüme ulaştırılması söz konusu olmaktadır⁴⁵. Bu şekilde, yargı mercilerinin artan iş yükünün hafifletilmesi ile daha ağır suçlarda ve karmaşık davalarda gerekli zaman ve iş gücünün doğru kullanımının sağlanması amaçlanmaktadır⁴⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden Türkiye aleyhine çıkan çok sayıdaki “makul sürede yargılanma hakkı” ihlal kararı da göz önünde bulundurulduğunda, uyuşmazlıkların olabilecek en kısa sürede sonuçlandırılmasına yönelik bir ihtiyacın varlığından söz edilebilir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesine bir istisna oluşturan seri muhakeme usulü, işlenmiş belirli bir önem derecesinin altındaki suçlar için, şüphelinin haklarına zarar verilmeksizin bozulan kamu düzeninin tekrar sağlanması açısından da oldukça önemli kabul edilmektedir⁴⁷.

Ceza adaleti sisteminin iyileştirilmesi amaçlarının yanı sıra, yapılan alternatif usul düzenlemesi ile kişilerin uzun süreli yargılamanın maddi ve manevi yükünden kurtarılması ve cezası belirli bir ağırlığın altında kalan suçlar için ceza infaz kurumlarının olumsuz ortamından uzak tutulması da amaçlanmaktadır. Esasen seri muhakeme usulünde şüpheli daha az yaptırım beklentisindedir. Dolayısıyla ceza adaleti sisteminde amaçlanan iyileştirmelerin yanı sıra şüpheli açısından bakıldığında da, seri muhakeme

⁴⁵ TBMM Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2215) ve Adalet Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 105, s. 16, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, E.T. 12.03.2020 (çevrimiçi).

⁴⁶ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 10, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/TASARI-alternatif%20çözüm%20yöntemleri.pdf>, E.T. 12.03.2020 (çevrimiçi), İlgili Tasarıda “seri muhakeme usulü”, “basit yargılama” olarak isimlendirilmiş; Ceza Muhakemesi ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinden itibaren ise “seri muhakeme usulü” ifadesi kullanılmıştır.

⁴⁷ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 13; TBMM Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, s. 17.

usulünün uygulanması daha az ceza ile karşılaşılması açısından avantajlı olduğu ifade edilmektedir.

2.2.2. Ceza Adaleti Sistemindeki Başlıca Sorunlar ve Seri Muhakeme Usulünden Beklenen Çözüm

Bir devletin demokratik bir hukuk devleti olarak tanımlanabilmesi için ceza adalet sisteminin efektif bir şekilde işlemesi gerekir. Hukuk sisteminin gereği olan kurallar ve bu kurallara dayanan uygulamalar denetlenebilir olmalıdır. Yargı erki bağımsız ve tarafsız olarak görevini yerine getirebilmeli ve yargı erkini kullanan kişiler de mevzuata uygun davranmalıdır. Elbette ki hukuk sistemine yön veren mevzuatların da Anayasaya ve temel hak ve özgürlüklere uygun şekilde düzenlenmesi gerekir.

Hukuk sistemi içerisindeki sùjelerin yürürlüğe girmiş bir mevzuata uymaları zorunluluktur. Ceza muhakemesinde sùjelerden birinin dahi mevzuatın gerektirdiği şekilde davranmaması ceza adaleti sisteminde birçok sıkıntıya yol açmaktadır. Bu durum, öncelikle kamuoyunda yargıya duyulan güveni zedelemekte ayrıca, kişilerin hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle ceza muhakemesi sùjelerinden başlayarak ceza adaleti sisteminin tümüyle iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Hukuk sistemimizdeki en büyük problemlerden biri yargı mercilerindeki dosya yüküdür. Türk yargı sisteminin verimliliğini doğrudan etkileyen bu sorun adeta kronik vaziyettedir. Hakim, savcı ve diğer yargı personeli sayısındaki yetersizlik, yargı sisteminde yer alan prosedür işlemlerinin fazlalığı, yazı işleri hizmetlerindeki aksaklıklar biriken dosya sayısını artırmaktadır. 2019 yılı başı itibariyle hakim ve savcı sayısı 20.630'dur⁴⁸. Bu sayı, Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında nüfusa oranla oldukça düşük kalmaktadır. Hakim ve savcı sayısındaki yetersizlikle beraber dosya sayısındaki fazlalık, dosyalara yeterli zaman ayırma imkanının önüne geçmektedir. Bu nedenle, sıklıkla ve uzun süreli olarak duruşmaların ertelendiği ve uyuşmazlıkların makul sürede sonuçlandırılmadığı görülmektedir. Yine soruşturma aşamasında işlemler çoğu kez eksiksiz şekilde

⁴⁸ Adalet Bakanlığı, 2019 Bakanlık Faaliyet Raporu, 2020, s. 4, <https://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/FaaliyetRaporu/pdf/rapor2019.pdf>, E.T. 05.04.2020 (çevrimiçi).

yapılmadığından mahkeme, kovuşturma aşamasında soruşturmada yapılması gereken noksan işlemleri tamamlamak durumunda kalmaktadır. Bu noktada, 5271 sayılı Kanun m. 174 ile düzenlenmiş olan “*iddianamenin iadesi*” kurumunun gerektiği durumda kullanılması bu tür ihmallerin önüne geçebilir. Ancak uygulamada, iddianamenin iadesi kurumuna başvurulması, hakim ve savcılar arasında birbirlerine karşı yapılmış mesleki bir nezaketsizlik olarak görülmekte ve kanımızca profesyonellikten uzak olan bu algı kurumun uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bir diğer yandan, iddianamenin iadesi kurumuna sık olarak başvurulması ise makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi riskini doğurmaktadır. Netice olarak, olabildiğince hızlı hüküm kurularak uyuşmazlığın sonlandırılabilmesi için başta soruşturma işlemlerinin gerektiği gibi yapılması şarttır.

Makul sürede yargılanma, başta Anayasa m. 19/6 ve m. 141/4 ve AİHS m. 6/1’den doğan ve 5271 sayılı Kanun m. 190’da da dolaylı olarak düzenlenen bir haktır. Adil yargılanma hakkının bir gereği olan makul sürede yargılanma hakkı, herkesin makul bir süre içinde yargılanması gerektiğini ifade eder. Ancak burada “yargılama” kelimesinin kullanılması yalnızca kovuşturma aşamasında bu ilkenin uygulanması sonucu doğurmamalı, bu ilkenin muhakemenin her aşamasında uygulanması zorunlu kabul edilmelidir⁴⁹. Anayasa m. 141/1’e göre, yargının görevlerinden biri de uyuşmazlıkların hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla kanun koyucunun da bu konuda bir yükümlülüğü söz konusudur. Makul sürede yargılama yapılabilmesi için yargısal prosedürlerin başlangıçtan itibaren ele alınması gerekmektedir⁵⁰. Makul sürede yargılanma hakkında yaşanan ihlaller kamuoyunda yargıya güvensizliği artıran en önemli nedenlerden biri olarak görülmektedir. Makul sürede yargılanma hakkı için önemli görülen “*yargıda hedef süre*” uygulaması, 01.01.2019 tarihinden itibaren uygulamaya girmiştir. Hakimler ve Savcılar Kurulunun görüşü alınarak Adalet Bakanlığı tarafından belirlenecek hedef sürelerde muhakemenin tamamlanması amaçlanmaktadır⁵¹.

Ceza muhakemesinde şüpheli veya sanık hakkında olabildiğince kısa sürede hüküm verilmesi esastır. Kişi hakkında yapılan muhakemenin kovuşturma öncesinde

⁴⁹ CENTEL/ ZAFER, s. 177; KAŞIKARA, M. Serhat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesi Çerçevesinde Makul Süre İçerisinde Yargılama Hakkı, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 252, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-549>, E.T. 20.08.2020 (çevrimiçi).

⁵⁰ Adalet Bakanlığı, Strateji Belgesi, s. 11.

⁵¹ RG. 23.07.2016, 29779, m. 25.

sonuçlandırılması ve en kısa sürede adaletin tesis edilmesi amacıyla mevzuatta yer alan genel prosedür işlemleri kısaltılarak alternatif yollar devreye sokulmaktadır. Basit suçlar bu alternatif çözüm yollarının kapsamına alınarak yargı mercilerinin üzerindeki dosya yükü azaltılmaya çalışılmaktadır. Kamuoyunda “1. Yargı Paketi” olarak bilinen 7188 sayılı Kanun ile sistemimize girmiş olan “Seri Muhakeme Usulü” ve “Basit Yargılama Usulü” kovuşturma aşamasındaki prosedürlerden arınmış, kısa sürede uyuşmazlıkları sonlandırmayı hedefleyen alternatif usuller olarak açıklanabilir. Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Strateji Belgesinde ve Kanunun taslağında yapılan açıklamalara göre, seri muhakeme usulü, şüphelinin özgür iradesine ve haklarına zarar vermeden uygulanacak bir sistem olarak öngörülmüştür. Usule ilişkin olarak önem verilen noktalar ise, şüphelinin kabulü ile uygulanabilirlik, Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak indirim miktarının Kanunda yer alması ve mahkeme tarafından hüküm kurulması olarak gösterilmiştir⁵².

Ceza muhakemesinin temel ilkelerinden olan “kovuşturma mecburiyeti ilkesi”, Cumhuriyet savcıları tarafından katı biçimde uygulandığında, soruşturma aşaması verimsiz geçirilmekte, esasen beraat kararı ile sonuçlanma ihtimali yüksek olan dosyalar hakkında dava açıldığı görülmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından verilen istatistiklere göre, 2018 yılında açılan davalarda mahkumiyet oranı %43.7’dir⁵³. Dosyaların soruşturma aşamasında sona ermesi ile daha nitelikli suçlarda soruşturma ve kovuşturma aşamalarının verimli yürütülmesi ve daha hızlı sonuçlandırılması hedeflenmektedir. Seri muhakeme usulünün uygulanması ile soruşturma aşamasının sonunda, yeterli şüphenin bulunması halinde uyuşmazlık, kovuşturma aşamasına geçilmeksizin sonlandırılır. Bu şekilde, makul sürede yargılanma hakkı başta olmak üzere şüphelinin haklarının korunması suretiyle, basit suçlar nedeniyle oluşan dosya yükünün azaltılması ve bozulan kamu düzeninin en kısa sürede yeniden tesis edilmesi beklenir.

⁵² Adalet Bakanlığı, Strateji Belgesi, s. 75.

⁵³ Adalet Bakanlığı, Strateji Belgesi, s. 74, dpn. 55.

2.3. Yabancı Hukuk Sistemlerindeki Görünümü

Seri muhakeme usulünün benzeri olarak, farklı hukuk sistemlerinde farklı isimlendirmelerle birçok kurum bulunmaktadır⁵⁴. Temeli Anglo-Amerikan hukuk sistemine dayanan, savcı ile sanık arasındaki pazarlık usulü olarak anlatılan “*plea bargaining*” adı verilen sistem, iddia veya itham pazarlığı olarak Türkçeleştirilmektedir⁵⁵. Sanığın ikrarına dayalı olarak ceza miktarını azaltmaya veya ceza türünü değiştirmeye⁵⁶ dayalı sistem, temel olarak Amerika’da uygulanmakta ise de birçok ülke tarafından kendi iç hukukuna uyarlanarak uygulanmaktadır. Benzer sistemleri uygulayan ülkelerde farklı isimlendirmeler ile karşılaşılmaktadır. Örneğin, Brezilya’da “*ödüllü işbirliği*” olarak Türkçeleştirilebilecek “*colaboração premiada*” veya “*delação premiada*” ifadeleri, Almanya’da, “*anlaşma*” veya “*mutabakat*” şeklinde çevrilebilecek “*verständigung*” kelimesi, İtalyan mevzuatı ve doktrininde, “*tarafkların talebi üzerine cezanın uygulanması*” şeklinde anlaşılabilir “*patteggiamento*”, Fransa’da ise, “*Comparution Sur Reconnaissance Préalable De Culpabilité (CRPC)*” olarak mevzuatta yer alan ve “*suçluluğun önceden kabulü sistemi*” olarak kabul edilen bir anlaşma sistemi bulunmaktadır. Karışıklık yaratmaması ve bütünlük sağlaması açısından tez çalışmasında tüm ülkeler için, farklı bir isimlendirmesi olsa dahi, “*anlaşma*” ve “*pazarlık sistemi*” ifadeleri kullanılmaktadır.

⁵⁴ Amerika’da yer alan “*plea bargaining*” temeline dayanan bu sistemler, farklı ülkelerde de uygulanır hale gelmektedir. Bu başlık altında incelenen ülkelerden olan Fransa, Almanya ve İtalya’ya, “*Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gereğesi*” ve “*Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” içerisinde özellikle yer verilmiştir. Bu nedenle çalışmada başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere bu ülkeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Brezilya örneği ise, özellikle usulün ceza adaleti sistemine yeni entegre edilmesi ve hukuki alt yapının Türk ceza adaleti sistemi ile benzer yönler barındırması nedeni ile incelenmeye çalışılmıştır.

⁵⁵ İsimlendirme ile ilgili detaylı bilgi için bkz. **BIÇAK**, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 394; **BALO**, Yusuf Solmaz/ **ÇETİNTÜRK**, Ekrem, Amerika Birleşik Devleti Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 1247; **KAŞLI**, Enver, Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı (Plea Bargaining), Ankara 2019, s. 35.

⁵⁶ “*Sentence bargaining*”, savcı ve savunma arasında, cezanın miktarında indirim yapılması için yapılan pazarlığı; “*charge bargaining*” ise, muhakeme sonucunda verilmesi öngörülen cezanın türünde değişiklik için yapılan pazarlığı açıklar. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **NEUBAUER**, David W./ **FRADELLA**, Henry F., America’s Courts And The Criminal Justice System, 13. Baskı, Boston 2018, s. 355.

2.3.1. Amerika

1920'lerden itibaren ceza davalarında uygulanmaya başlayan⁵⁷ ve ilerleyen yıllarda oldukça yaygın hale gelen itham pazarlığı, Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin 1970 yılında *Brady-Amerika Birleşik Devleti*⁵⁸ davası sonucunda verdiği karar ile resmen tanınmıştır⁵⁹. Son yıllarda yapılan araştırmalar ise, Amerika Birleşik Devletlerinde mahkumiyet kararlarının %95'inin itham pazarlığı sonucu alındığını göstermektedir⁶⁰. İtham pazarlığı, iddia makamı ile savunma makamı arasında⁶¹, mevcut deliller ışığında, itham edilecek bir suç ve bu suç dolayısıyla uygulanacak ceza için yapılan müzakere sürecidir⁶². Kolluğun pazarlık sürecine katılmasına izin verilmemektedir⁶³. Anlaşmaya varılması halinde, sanığın daha hafif bir suç ile itham edilmesi veya daha az ceza alması sağlanır ve klasik yargılama süreci işlemez⁶⁴. Müzakere sonucunda varılan anlaşma ile sanık, daha az cezayı gerektirir bir suç tipi ile itham edilebilir; sanık birden fazla suçla itham ediliyorsa suç miktarı azaltılabilir veya alacağı cezanın miktarı veya infaz ediliş biçiminde değişiklik yapılabilir⁶⁵. Ancak yapılacak bu anlaşma için sanığın suçunu ikrar etmesi veya itham edilen suça ilişkin cezaya itiraz etmemesi⁶⁶ şarttır⁶⁷. Sanık suçunu ikrar

⁵⁷ **ALSCHULER**, Albert W., Plea Bargaining and Its History, Columbia Law Review, Vol. 79, No. 1, 1979, s. 6, https://chicagounbound.uchicago.edu/journal_articles, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁵⁸ Brady/ United States, 397 U.S. 742, 1970, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/397/742/>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁵⁹ **VIANO**, Emilio C., Plea Bargaining In The United States: A Perversion Of Justice, International Review of Penal Law, Vol. 83, 2012, s. 110, <https://www.cairn.info/>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁶⁰ **TURNER** Jenia Iontcheva, Plea Bargaining, SMU Dedman School of Law Legal Studies Research Paper, No. 348, 2017, s. 73. <https://ssrn.com/abstract=2930521>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi). Detaylı istatistik bilgisi için bkz. Bureau of Justice Statistics, Federal Justice Statistics 2012, <https://www.bjs.gov/index.cfm?ty=pbdetail&iid=5217>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁶¹ **MEYER**, Jon'a F., Plea Bargaining, Encyclopedia Britannica, 2019, <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining/Benefits-of-plea-bargaining>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁶² **YAPAR**, Mehmet Emin, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 122.

⁶³ **NEUBAUER/ FRADELLA**, s. 15.

⁶⁴ **GIVATI**, Yehonatan, The Comparative Law And Economics Of Plea Bargaining: Theory And Evidence, Harvard John M. Olin Center For Law, Economics, And Business Fellows' Discussion Paper Series, No. 39, 2011, s. 2.

⁶⁵ İtham pazarlığı birden fazla pazarlık çeşidini barındırmaktadır. Buna göre, suçlamanın niteliği, itham edilen suç sayısı veya verilecek somut ceza ile ilgili pazarlık yapılabilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1250.

⁶⁶ "*Nolo contendere*", sanığın suçunu kabul veya reddetmemekle birlikte verilen cezayı kabul etmesi halidir. Detaylı bilgi için bkz. Nolo Contendere, Legal Information Institute, https://www.law.cornell.edu/wex/nolo_contendere, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

⁶⁷ USLegal, "Plea Bargain Law and Legal Definition", <https://definitions.uslegal.com/p/plea-bargain/>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

ederse veya yöneltilen suçlama için öngörülen cezaya itiraz etmezse kovuşturma aşamasını yürütmek gereksiz hale gelir ve mahkeme yapılan anlaşmayı görmek için bir duruşma günü belirler⁶⁸. Yapılan anlaşmanın geçerlilik kazanabilmesi için mahkeme tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Sanığın, suçlu olmadığına yönelik savunma yapması halinde ise, kovuşturmanın klasik prosedür işletilerek yapılması gerekir⁶⁹.

Amerika Birleşik Devletleri Anayasası, sanığın, tüm cezai kovuşturmalarda tarafsız jüri tarafından yargılanma hakkını garanti altına alır. İtham pazarlığı sistemi ise, bu genel kuralın bir istisnası olarak uygulanmaya başlayıp neredeyse bir kural haline dönüşmüştür. Amerikan sisteminde, pazarlık uygulaması bir hayli yaygındır ve anlaşma yapılabilecek suçlar hakkında bir sınırlama getirilmemiştir. Dolayısıyla, en ciddi suçlar olarak kabul edilen, hayata karşı suçlar ve cinsel suçlar da dahil olmak üzere her türlü suç için savcı ve sanık arasında anlaşma yapılabilmektedir⁷⁰.

İtham pazarlığı, Anayasa’da düzenlenmemiş; Federal Ceza Muhakemesi Kanunu m. 11’de düzenlenmiştir⁷¹. Federal bazda uygulanan sistem ile eyalet bazında uygulanan sistemlerde bazı farklılıklar olsa da esasen süreç aynı şekilde işlemektedir. Çoğu eyalette müdafî hakkı, savcının süreç içindeki konumu ve yapabilecekleri, mahkemenin müzakere sürecine katılmaması ve mağdura karşı adalet sisteminin sorumlulukları aynı şekilde düzenlenmiştir⁷².

Pazarlık sistemi uzun süredir Amerika’da uygulansa da doktrinde, sistemin artıları ve eksileri hakkında tartışmalar devam etmektedir. Sistemin artılarını savunanlara göre⁷³, süreç sonunda yapılacak anlaşma, muhakemenin tarafları açısından yarar sağladığı gibi kamu açısından da yararlı olmaktadır. Kamu açısından bakıldığında, dava süreci maliyetli

⁶⁸ **MESSITE**, Peter J., “Plea Bargaining In Various Criminal Justice Systems”, University of Florida Law School, 2019, s. 8.

⁶⁹ **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1256; **MESSITE**, s. 8.

⁷⁰ Örneğin, 2013 yılı istatistiklerine göre kasten öldürme suçlarında klasik yargılamaya gitme oranı %30 olarak belirlenmiştir. Suçlarla alakalı istatistiklerin detayı için bkz. **NEUBAUER/ FRADELLA**, s. 353.

⁷¹ Federal Kurallar ve Ceza Muhakemesi Kanunu m. 11, https://www.uscourts.gov/sites/default/files/federal_rules/FRCrP12.1.2014.pdf, E.T. 30.10.2019 (çevrimiçi).

⁷² **MESSITE**, s. 4.

⁷³ İtham pazarlığı sistemi lehine görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1274-1277.

bir yoldur ve bu sürecin anlaşma ile sonuçlanması durumunda maliyetin azalması söz konusu olmaktadır⁷⁴. Zira mahkemeye yalnızca onaylanmak için gidecek olan dosyada klasik anlamda bir yargılama olmayacağı için herhangi bir yargılama gideri de çıkmamaktadır. Bu durum savcılığın ve mahkemelerin masraflarından tasarruf edilmesi ve bu sayede kamu giderlerinde azalmanın gerçekleşmesini destekler. Bunun yanı sıra, özellikle organize suçlar ve komplike dosyalarda, şüphelinin iş birliği suç örgütünün iç yapısını ortaya koymak bakımından önem arz etmektedir⁷⁵. Bu tür suçlarda çoğu zaman şüphelinin, başka bir dava için tanıklık yapması ya da aynı davadaki bir başka şüpheli/sanık hakkında beyan vermesi bir yükümlülük olarak anlaşmada yer almaktadır⁷⁶.

İtham pazarlığı yoluna başvurulmasının savcı ve sanık yönünden de artıları olduğu kabul edilmektedir. Amerika'da savcılar seçimle veya seçim yoluyla seçilen yöneticiler tarafından göreve getirildiklerinden, anlaşma aşaması bir nevi siyasi nitelik taşımaktadır. Sanık anlaşmak istemez ve mahkeme yoluna giderse, kovuşturma aşaması gerçekleşmekte ve sanık hakkında hüküm kurulmaktadır. Sanığın kovuşturma sonucunda beraat etmesi, çoğu zaman savcı için siyasi itibar kaybını da beraberinde getirmektedir⁷⁷. Savcı, sanık ile anlaşma yaparak yargılama olmaksızın doğrudan sanığın mahkum olmasını sağlamak ve bu şekilde itibarını korumak istemektedir⁷⁸. Ayrıca savcılar için anlaşma yazmak veya yazdırmak gibi zaman kaybı yaratacak bir durum da bulunmamaktadır⁷⁹. Zira birçok eyalette anlaşmanın kolaylıkla yazılı hale gelebilmesi için hazır formlar düzenlenmiştir⁸⁰. Savcı, yalnızca bu formları kullanarak anlaşmayı hazırlayabilmektedir. Anlaşmanın yapılması halinde, sanığın suç ikrarı söz konusu olacağından savcının suçu kanıtlama yükümlülüğü ortadan kalkacaktır ve bu durum makul şüphenin ilerisine geçilemeyen ve somut delile ulaşılması güç olan dosyalar için

⁷⁴ NEUBAUER/ FRADELLA, s. 356.

⁷⁵ YAPAR, s. 115; TURNER, s. 74.

⁷⁶ MESSITE, s. 1.

⁷⁷ YAPAR, s. 116.

⁷⁸ NEUBAUER/ FRADELLA, s. 358.

⁷⁹ YAPAR, s. 122.

⁸⁰ Örnek formlar için bkz. The United States Department of Justice Archives, <https://www.justice.gov/archives/ag/plea-agreement>, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi); New Jersey Judiciary Plea Form https://www.njcourts.gov/forms/10079_main_plea_form.pdf, E.T. 31.10.2019 (çevrimiçi).

oldukça önemli görülmektedir⁸¹. Sanık açısından ise, yargılama yoluna gitmek anlaşma ile alacağı cezadan çok daha yüksek bir ceza alması sonucunu doğurabileceğinden⁸²; savcı ile yapılan pazarlık sonucunda varılacak anlaşma avantaj olarak görülmektedir. Ayrıca yapılan anlaşma ile sanık, uzun süren yargılamanın getirdiği maddi manevi zorlukların önüne geçme fırsatı yakalayabilmektedir.

Savcı ve savunma arasında yapılacak anlaşmanın mahkemeler açısından da olumlu sonuçlar doğuracağı kabul edilmektedir. İtham pazarlığı sisteminin gerekliliği ile ilgili yapılan açıklamalarda, çoğunlukla, mahkemelerdeki dosya sayısının fazlalığı en önemli faktör olarak göze çarpmaktadır⁸³. Pazarlık sisteminin etkin şekilde kullanılması ile mahkemelerin iş yükünde büyük ölçüde azalma olmaktadır. Zira federal mahkemelerde ve çoğu eyalet mahkemesinde hakim, anlaşma sürecindeki müzakerelere katılamaz; yalnızca yapılan anlaşmanın uygunluğunu kontrol etmekle görevlidir. Federal Kanunla getirilmiş bu uygulama, hakimin tarafsızlığına gölge düşürmeden anlaşmayı onaylayabilmesini amaçlamaktadır.

Sunduğu tüm bu avantajların yanında itham pazarlığı sistemi birçok açıdan eleştiriye de konu olmaktadır⁸⁴. Öyle ki, itham pazarlığı sisteminin işkence ile korkutucu derecede ortak yönü olduğu dahi iddia edilmiştir⁸⁵. Bu iddianın temelinde, işkence gibi, anlaşmanın da kişi üzerinde baskı kurduğu düşüncesi yatmaktadır. Sanığa karşı, daha ağır ceza alma ihtimali veya daha ağır infaz rejimine tabi olma seçeneği savcılığın elindeki bir koz gibi kullanıldığından sanığın, özgür iradeyle anlaşma yapmadığı iddia edilmektedir⁸⁶. En fazla eleştiri konusu olan durumlardan biri de, sistemin savcıya kötüye kullanılmaya müsait bir şekilde takdir yetkisi tanınmasıdır. Savcıya verilen bu geniş takdir yetkisi çoğu zaman

⁸¹ **CHEESMAN**, Samantha Joy, Comparative Perspective on Plea Bargaining in Germany and The U.S.A., Universität Potsdam, Issue 2, 2015, s. 115.

⁸² **CHEESMAN**, s. 116.

⁸³ **NEUBAUER/ FRADELLA**, s. 355; **DEL CARMEN**, Ronaldo V., Criminal Procedure: Law and Practice, 8. Edition, Wadsworth 2010, s. 47-48.

⁸⁴ İtham pazarlığı sistemi aleyhine görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1277-1282.

⁸⁵ **LANGBEIN**, John H., Torture and Plea Bargain, The University of Chicago Law Review, Vol. 46 No. 3, 1978, s. 8, <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4154&context=uclrevZ>, E.T. 09.12.2019 (çevrimiçi).

⁸⁶ **LANGBEIN**, Torture and Plea Bargain, s. 13.

savcının müzakere sürecini sert şekilde⁸⁷ sürdürmesine neden olmaktadır. Ayrıca savcılığın, anlaşma için yaptığı teklifi yazılı olarak sunması zorunlu olmadığından bu da savunma için bir dezavantaj olarak görülmektedir⁸⁸. Yine savcının, soruşturma dosyasında yer alan her türlü delili savunmaya sunma gibi bir zorunluluğunun bulunmaması sistemin oldukça eleştirilen yönlerindedir⁸⁹. Bu zorunluluğun bulunmaması nedeniyle sanık, dosyada mevcut ve özellikle lehine olma ihtimali bulunan delillere tam olarak hakim olmaksızın anlaşma konusunda karar vermek zorunda kalmaktadır. Bir diğer çok eleştirilen nokta ise, sistemin, esasen itham edilen suçlu işlememiş kişileri, sırf jüri önüne çıkma ve daha fazla ceza alma endişesi ile anlaşmayı kabul etmeye itecek nitelikte olmasıdır⁹⁰. Anlaşmayı reddederek mahkeme karşısına çıkmayı tercih eden sanıkların mahkumiyet oranının %87 olması sanığın bu endişesinin yersiz olmadığını düşündürmektedir⁹¹. Tüm bu nedenler göz önüne alındığında, pazarlık sisteminin suçsuzluk karinesini zedelediği ifade edilmektedir.

Pazarlık sistemi için ortaya koyulan eleştirilerden bir tanesi de sistemin, iştirak halinde işlenmiş suçlarda adaletsiz bir vaziyet yarattığıdır. Nitekim aynı suçlu işleyen iki kişiden birine sırf suçunu ikrar edip anlaşma yaptığı için daha az ceza verilmektedir⁹². Sistemin bu yönü, kamuoyu tarafından da eşitliğe aykırı görülmektedir. Anlaşmanın gerçekleşmesi ile sanık bazı haklarından feragat etmek zorunda olduğundan, sanık hakları açısından da tartışmalı konular ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, pazarlık sisteminin uygulaması açısından kişinin kendi aleyhine vazgeçilmez temel haklarından ne ölçüde feragat edebileceği tartışılmaktadır. Aynı zamanda çoğu zaman mağdurlar, anlaşma yaparak daha

⁸⁷ “*Hard bargaining*”, bazı savcılar tarafından, sanığın, suçunu ikrar ederek anlaşmayı tercih etmesi amacıyla taktiksel olarak uygulanan bir yöntemdir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **ALKON**, Cynthia, *Hard Bargaining In Plea Bargaining: When Do Prosecutors Cross The Line?*, Nevada Law Journal, Vol. 17, No. 2, 2017, s. 406, E.T. 09.12.2019 (çevrimiçi).

⁸⁸ **CHEESMAN**, s. 116.

⁸⁹ **DEL CARMEN**, s. 47.

⁹⁰ **CHEESMAN**, s. 116.

⁹¹ Pew Research Center, *Trials Are Rare In The Federal Criminal Justice System, And When They Happen, Most End In Convictions*, 2019, s. 1, https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/06/11/only-2-of-federal-criminal-defendants-go-to-trial-and-most-who-do-are-found-guilty/ft_19-06-11_trialsandguiltypleas-pie-2/, E.T. 01.11.2019 (çevrimiçi).

⁹² **PAVLO**, Walter, *Are Innocent People Pleading Guilty? A New Report Says Yes*, 2019, <https://www.forbes.com/sites/walterpavlo/2018/07/31/are-innocent-people-pleading-guilty-a-new-report-says-yes/#57fe91835193> E.T. 06.11.2019 (çevrimiçi).

az ceza alan sanıklar için, adaletin gerektiği şekilde tecelli etmediğini düşünmektedirler⁹³. Açıklanan sebeplerle, kamuoyunda, pazarlık sisteminin uygulanmasına karşı olan ciddi bir kesim oluşmaktadır.

Yapılacak anlaşma, savcı ve müdafii arasında gerçekleşen görüşmeler sonrasında belirlenir. Federal devlet yönetimi ve eyaletlerin yaklaşık üçte ikisi, anlaşma yapılmadan önce savcı ve suçun mağduru arasında gerçekleşecek bir görüşmeyi de mevzuat çerçevesinde öngörmekle beraber bu görüşme, mağdurun da bu sürece katıldığı veya süreç üzerinde herhangi bir kontrolü olduğu anlamına gelmemektedir⁹⁴. Savcı ile anlaşma sürecini sanık adına müdafii yönetebilir⁹⁵. Kural olarak, federal mahkeme sisteminde hakimin pazarlık sürecine katılması söz konusu olmamakla birlikte⁹⁶, bazı eyaletlerde anlaşma aşamasına geçildiğinde mahkeme de sürece dahil olabilmektedir⁹⁷. Mahkemenin, görüşme sonunda yapılan anlaşma ile ilgili sanığı, açık duruşmada tekrar bilgilendirmesi gerekmektedir⁹⁸. Federal Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, mahkeme, ikrarın gerçekçi olduğuna kanaat getirilmeden duruşmaya başlayamaz. Yapılan anlaşmanın gönüllü olarak, zorlama, korkutma veya anlaşma dışında herhangi bir vaade dayalı olarak yapılmadığının açık duruşmada mahkeme tarafından ortaya konulması gerekir. Yani anlaşma açısından sanığın özgür iradesini sakatlayacak herhangi bir durum bulunmadığının mahkeme tarafından da onaylanması gerekmektedir.

Mahkeme, sanığın yeminli ifade altında verdiği yalan veya yanlış bilginin savcılık tarafından hakkında soruşturma başlatmak için kullanılabileceğini; suçlu olmadığı savunması yapabileceğini; jüri önünde yargılanma ve bir avukat tarafından temsil edilme hakkının bulunduğunu; eğer gerekli ise duruşma ve diğer tüm kovuşturma işlemleri için kendisine mahkeme tarafından avukat görevlendirilebileceğini anlatır. Mahkemeye

⁹³ **MESSITE**, s. 9.

⁹⁴ **MESSITE**, s. 5. Dolayısıyla itham pazarlığı sisteminde mağdurun herhangi bir rolünün olmadığı kabul edilmektedir. **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1258.

⁹⁵ **YAPAR**, s. 118.

⁹⁶ **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1256; **NEUBAUER/ FRADELLA**, s. 320.

⁹⁷ Örneğin, Essex, New Jersey gibi mahkemelerdeki dosya sayısının nispeten az olduğu yerlerde hakimler anlaşma üzerinde daha etkin olabilmektedir. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **NEUBAUER/ FRADELLA**, s. 359-360.

⁹⁸ Bilgilendirmenin detayı için bkz. Federal Kurallar ve Ceza Muhakemesi Kanunu m. 11b/1. https://www.uscourts.gov/sites/default/files/federal_rules/FRCrP12.1.2014.pdf, E.T. 30.10.2019 (çevrimiçi).

gidilmesi, yani anlaşma yapılmayarak genel muhakemenin yürütülmesi durumunda sanığın, tanıklarla yüzleşme; tanıklara katılımı zorlama ve aleyhine gösterilen tanıkları çapraz sorgulatma; kendisi aleyhine beyanda bulunmaktan kaçınma; delil sunma ve kanıtlama hakları olduğu açıklanır. Sanığın, suçlu olduğunu kabul etmesi veya itham edilen suça itiraz etmemesi halinde belirtilen haklardan feragat etmiş olacağı açıkça belirtilir. Bu aşamada mahkemenin, sanığın yapılan anlaşmadaki her bir suçlamasının temelini ve hapis cezası, para cezası veya denetimli serbestlik dahil olmak üzere hükmedilebilecek en yüksek cezayı bildiğinden emin olması gerekir.

Kanunda aşamalarıyla belirtilmiş olan açık duruşma süreci sonunda, mahkeme anlaşmayı kabul eder, reddeder veya erteleyerek denetleme memurundan, sanığın geçmişi, adli sicil kaydı, tıbbi ve psikolojik sağlık durumu hakkında rapor hazırlamasını ister⁹⁹. Mahkeme, hazırlanacak tavsiye niteliğindeki rapor doğrultusunda anlaşmanın uygun olup olmayacağına karar verecektir. Bu aşamadan sonra anlaşmanın geçersiz hale gelmesi için, tarafların geçerli bir sebebe dayanması ve mahkemenin de bu geçerli sebebi makul bularak anlaşmanın geçersiz hale gelmesini kabul etmesi gerekmektedir¹⁰⁰.

Yapılan anlaşmanın ihlal edilip edilmediğinin tespiti için sözleşmeler hukuku hükümleri dikkate alınır¹⁰¹. Anlaşmada yazılan ceza miktarı kesin olmayıp, öneri niteliğinde olduğundan, hakimin, anlaşmada yer alan ceza miktarı önerilerine uymaması anlaşmanın ihlal edildiği anlamına gelmez¹⁰².

Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun süredir yaygın şekilde uygulanan bu sistem için yapılan araştırmalarda; 2016 yılında federal sistemdeki sanıkların %97,3'ü savcı ile anlaşma yoluna gitmiş, 2017 yılında ise oran neredeyse aynı kalarak %97,2 olarak belirlenmiştir¹⁰³. 2019 tarihli bir araştırma ise 2018 yılı için sanıkların %90'ının anlaşma

⁹⁹ **BALO/ ÇETİNTÜRK**, s. 1263; **MESSITE**, s. 6.

¹⁰⁰ **YAPAR**, s. 120.

¹⁰¹ **MESSITE**, s. 8.

¹⁰² **MESSITE**, s. 8.

¹⁰³ NACDL, The National Association of Criminal Defense Lawyers, The Trial Penalty: The Sixth Amendment Right to Trial on the Verge of Extinction and How to Save It, 2019, s. 14 <https://www.nacdl.org/getattachment/95b7f0f5-90df-4f9f-9115-520b3f58036a/the-trial-penalty-the-sixth-amendment-right-to-trial-on-the-verge-of-extinction-and-how-to-save-it.pdf>, E.T. 01.11.2019 (çevrimiçi).

yoluna gittiğini, dosyaların %8'i için davanın reddi kararı verildiğini, sanıkların %2'sinin ise mahkemeye gitme yolunu seçtiğini göstermektedir¹⁰⁴. Mahkemeye gitme haklarını kullanan sanıklardan %17'sinin beraat ettiği, %87'sinin ise mahkum olduğu tespit edilmiştir¹⁰⁵.

Amerika'daki bazı eyaletler, örneğin Pensilvanya, itham pazarlığını uygulamazken Teksas¹⁰⁶, ağır suçlar için uygulamamaktadır. Yine de hem federal mahkemelerde hem eyaletlerde sıklıkla uygulanan bu yöntem Amerika için uzun süredir uygulanan ve yer etmiş bir sistemdir. Amerika'nın dava yükünü azaltma ve oransal olarak davaları çözme yönündeki başarısı birçok ülkeyi iç hukuklarında benzeri bir sistemi uygulama yoluna itmiştir.

2.3.2. Brezilya

Brezilya ceza adaleti sisteminde soruşturma evresi, temelde Kıta Avrupası hukuk sistemine göre düzenlenmiştir¹⁰⁷. Günümüz değişen koşulları ve şehirlerdeki nüfusun da artmasıyla ortaya çıkan suç oranı artışları Brezilya için birtakım sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Özellikle son 30 yıldır suçların artış göstermesi, yaşanan hukuka aykırılıkların sıklıkla gündeme gelmesi, toplu tutuklamalar, kötü muamele iddiaları ve ceza adalet sistemine karşı güven eksikliği Brezilya ceza muhakemesi sisteminin sıkça eleştiriye maruz kalmasına neden olmuştur¹⁰⁸.

1941 tarihli Brezilya Ceza Muhakemesi Kanununun 1988 yılında mevcut Anayasaya göre revize edilmesinin ardından, 1995 yılında dosya yükünü azaltmak için Kanunda reform çalışmalarına başlanmıştır¹⁰⁹. Bu şekilde yeni kanunlarla 1995'de "özel ceza mahkemeleri"¹¹⁰ ve 2001'de ise "federal ceza mahkemeleri" kurulmuştur¹¹¹. Bu

¹⁰⁴ Pew Research Center, s. 1.

¹⁰⁵ Pew Research Center, s. 1.

¹⁰⁶ **MESSITE**, s. 9.

¹⁰⁷ **MESSITE**, s. 10.

¹⁰⁸ **SOUSA**, Marllon, Plea Bargaining In Brazil: [Im]Proving Criminal Trials Through The Balance Between The Utilitarian Justice And The Defendant's Fundamental Rights, Washington 2019, s. 1, www.proquest.com, E.T. 07.11.2019 (çevrimiçi).

¹⁰⁹ **MESSITE**, s. 11.

¹¹⁰ 9.9099/1995 sayılı Kanun, www.mpf.mp.br E.T. 12.11.2019 (çevrimiçi).

¹¹¹ 10.259/2001 sayılı Kanun, www.mpf.mp.br E.T. 12.11.2019 (çevrimiçi).

mahkemelerin kurulma amacı, özellikle iki yıl ve daha az süreli hapis cezası öngören iftira, hakaret gibi suçlarda karar vermektir. Bu şekilde daha az cezayı gerektiren suçlar için hapis cezası gibi ciddi yaptırımların önüne geçilmek istenmiştir. Hapis cezası yerine para cezası, belirli yerlerde çalışma gibi adli kontrol kararları, mağdurun zararını giderme gibi yaptırımlar öngörülmüştür.

Brezilya ceza muhakemesi sisteminde savcı dosyaya taraf değildir; bağımsız olarak soruşturma işlemleri yürütür ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlamakla yükümlüdür¹¹². Dolayısıyla savcının, sanığın aleyhine ve lehine olan tüm delilleri toplaması gerekir. Bu şekilde savcıya, dava dosyanın bir tarafı olmaktan ziyade kamu adına ceza soruşturmasını yürütme görevi verilmiştir. Savcının soruşturma aşamasında topladığı deliller silahların eşitliği ilkesi ışığında hakim önünde tartışılır, hakim delillere karşı sanığın beyanlarını dinler ve buna göre bir karar verir¹¹³.

Geleneksel hukuk sistemine göre, bir sanık ile müzakere etmek savcılık makamı için “uygunsuz” kabul edilmektedir¹¹⁴. Kamu adına yürütülen muhakeme sürecinde yapılacak bir anlaşma, etnik, dini, felsefi ve politik birçok tartışma doğurmaktadır¹¹⁵. Ancak artan dosya yükünün, mahkemelerin işleyişine önemli derecede etki etmeye başlaması ceza adaleti sisteminde daha fazla reform yapma ihtiyacı doğurmuştur. Her ne isimle olursa olsun kısa vadede ve düşük maliyetle ceza dosyalarını sonuca ulaştırmak gerektiği herkesçe kabul edilmektedir.

1995 yılında çıkarılan 9.099 sayılı Kanun ile itham pazarlığı sistemine yakın sayılabilecek bir sistem olan *transação penal* sistemi kabul edilmiş ve yeni bir ceza adaleti işleyişine geçilmiştir¹¹⁶. Bu sistemde, 2 yıl ve daha az hapis cezası öngörülen suçlar için savcı ile yapılabilecek bir anlaşma ile soruşturma ve kovuşturma süreci basitleştirilmektedir¹¹⁷.

¹¹² MESSITE, s. 10.

¹¹³ SOUSA, s. 62.

¹¹⁴ MESSITE, s. 10.

¹¹⁵ FREITAS, Vladimir P., “Settlement In Criminal Process Is a Way Back”, 2019, www.conjur.com.br, E.T. 08.11.2019 (çevrimiçi).

¹¹⁶ 9.009/1995 sayılı Kanun, www.mpf.mp.br, E.T. 12.11.2019 (çevrimiçi).

¹¹⁷ BORGES DE MENDONÇA, Andrey, The Criminal Justice System in Brazil, s. 63-64, <https://pdfs.semanticscholar.org/6ae2/c1dc9f5a9dc47998fd1ea9d490c3b875c968.pdf?ga=2.152596785.901665477.1597142666-941867140.1597142666>, E.T. 12.11.2019 (çevrimiçi).

Şüpheli/ sanık ve müdafii, şüphelinin/ sanığın haklarına getirilecek bir kısıtlamayı veya para cezasını kabul ettiği takdirde dosya düşmektedir¹¹⁸.

Yine aynı Kanun ile, süreci askıya almak için *suspensão condicional do processo* sistemi kabul edilmiştir. Bu sisteme göre sanık, 2 ile 4 yıl arasında bir süre için denetimli serbestlik altına girmekte ve bu sürede ceza muhakemesinin işleyişi askıya alınmaktadır. Bu sistemin uygulanabilmesi için; suçun kanunda belirtilen cezası 1 yıldan az olmalı, suçlunun karakteri ve suçun işleniş koşullarına dikkat edilmeli ve sanık, başka bir ceza yargılamasında da sanık konumunda olmamalıdır. Bu şartların varlığı durumunda savcı, sistemin uygulanmasını hakimden talep eder ve sanık ile müdafinin kabulüne bağlı olarak süreç askıya alınmış olur¹¹⁹. Verilen denetim süresi boyunca sanığın kasten bir suç işlememesi halinde dosya düşer.

2013 yılında yolsuzluk suçları da dahil olmak üzere (beyaz yaka suçları) organize suçlar için getirilen 12.850 sayılı Kanunda, savcı ve müdafii arasında yapılacak bir müzakere süreci ve sürecin sonunda imzalanacak bir anlaşma öngörülmüştür. Ülkedeki yolsuzluk ile mücadelede kilit olarak görülen bu sistem, ciddi protestoları da beraberinde getirmiştir. 2013 yılından beri uygulanan sistem, *Car Wash* adı ile öne çıkan ve Brezilya eski devlet başkanının da sanık olarak yargılandığı yolsuzluk dosyası ile 2014’de ön plana çıkmıştır¹²⁰. Amerika’daki itham pazarlığı sisteminden çok daha kısıtlı bir uygulaması olan ve *Colaboração premiada* veya *delação premiada* şeklinde ifade edilen bu kurumda, yapacağı iş birliği nedeni ile sanığa adeta bir ödül verildiği kabul edilmektedir. Sistemin yürürlüğe girmesindeki asıl amaç, sanığın, suç ortağı veya ortakları hakkında bilgi vermesi, suçun işleniş ve süreci hakkında yardımcı olmasının sağlanmasıdır. Yasa dışı organizasyonlar hakkında daha fazla bilgi toplamak ve organize suçların önüne geçmek amacı ile savcılar tarafından, özellikle üst düzey yöneticilere, büyük şirketlerin ortaklarına ve siyasilere teklif edilen bir uygulama olması sebebiyle, kamuoyunun da ilgisini çekmektedir.

¹¹⁸ BORGES DE MENDONÇA, s. 64.

¹¹⁹ BORGES DE MENDONÇA, s. 64.

¹²⁰ MANOUSHAGIAN, Madison, Registration of Candidate (11532) No. 0600903-50.2018.6.00.0000: That's Me in the Spotlight, Lula- Sing My Political Rights, Tulane Journal of International and Comparative Law, Vol. 27, No. 2, 2019, s. 414.

Amerika’da gerçekleştirilen pazarlık sistemi ile *delação premiada* arasındaki en önemli fark, sanığın savcıya müzakere aşamasında verdiği ifadenin içeriğinin ve ikrarının tek başına kanıt değerinin olmamasıdır.¹²¹ Verilen ifadeyle örtüşecek somut delillerin de ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla, Brezilya’da uygulanan pazarlık sisteminin, mahkumiyet için kanıt değil bir delil toplama aracı olarak anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır¹²².

Hakim, savcı ile sanık müdafisi arasındaki müzakere sürecinin bir parçası değildir. Hakim tarafsız kalır ve yalnızca usulüne uygun ise anlaşmayı onaylar. Bunun yanı sıra, sanığın haklarını korumak için zorunlu müdafilik sistemi öngörülmüştür. Amerika’da uygulanan itham pazarlığı sisteminden farklı olarak, Brezilya’da savcının sınırsız bir takdir yetkisi yoktur. Savcının teklifi ancak para cezası ve/veya toplum hizmeti ve/veya özgürlüğünü kısıtlayıcı şartlar içerebilir¹²³. Savcı, anlaşma metninde ceza önerisinde bulunabilir ancak hakim bu öneri ile bağlı değildir. Zira Brezilya Ceza Kanunlarına göre, cezayı ve miktarını yalnızca hakim belirleyebilir¹²⁴. Savcı ve müdafisi arasında anlaşma yapılırsa hakim, hapis cezasının 2/3’üne kadar azaltılmasına veya hapis cezası yerine özgürlüğünü kısıtlayıcı başka tedbirlere kararlar verebilir. Ancak bunun için sanığın etkin ve gönüllü şekilde bilgi paylaşımında bulunması gerekmektedir¹²⁵. Hakim tarafından karar verilirken; olayın şekillenmesi ve kamuoyundaki yansımaları, sanığın kişisel durumu, paylaştığı bilginin mahiyeti dikkate alınmalıdır.

Anlaşma, soruşturma veya kovuşturma aşamasında ve hatta hüküm kesinleştikten sonra da yapılabilir. Savcılık veya savcılığın talimatı ile kolluk amiri, soruşturma aşamasının herhangi bir kısmında hakimden hapis cezasının indirilmesini veya özgürlüğü kısıtlayıcı başka şartlara çevrilmesini talep edebilmektedir. Anlaşma, kesinleşmiş mahkumiyetten

¹²¹ Amerika sisteminde ise, verilen ifade bir tanık ifadesine dönüşür ve ifadenin ve ikrarın yapılacak anlaşma için yeterli olduğu kabul edilir.

¹²² Wilson Center, Event Summary: Dr. Rodrigo Janot on the Role of Plea Bargains in the Fight Against Corruption in Brazil, 2017, s. 1, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/event/janot_summary.pdf, E.T. 08.11.2019 (çevrimiçi).

¹²³ MESSITE, s. 13.

¹²⁴ SOUSA, s. 64.

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. 12.850/2013 sayılı Kanun m. 4.

sonra da gerçekleşebilir. Bu durumda, hükümlünün cezasında indirimine gidilebildiği gibi; infaz şeklinde de değişiklik yapılabilmektedir.

Herhangi bir nedenle anlaşmanın uygulanamaması halinde sanık tarafından yapılan ikrar da dahil verilen beyanlar başka bir dosyada kendisi aleyhine delil olarak kullanılamazsa da müzakere sırasında, sanığın, başka kişiler hakkında verdiği ifadelerin o kişilerin dosyalarında tanık ifadesi olarak kullanılabilmesi mümkündür¹²⁶.

Dosya yükünü azaltmak için kurulan mahkemelerin ve uygulanan sistemlerin yetersiz kaldığı düşünüldüğünden Brezilya Adalet Bakanlığı, pazarlık sistemini daha yaygınlaştırmak amacıyla Kanun üzerinde çalışmalar yapmakta ve içeriğini genişletmeye çalışmaktadır. Bu sayede ceza adaletini hızlandırmak ve suçlunun mahkumiyetle sonuçlanabilecek bir cezai kovuşturma ile karşı karşıya kalmasını engellemek hedeflenmektedir. Yapılacak yenilikler ile hedefler incelendiğinde, Amerika'da uygulanan pazarlık sistemine çok daha benzer bir sistem öngörüldüğü anlaşılmaktadır¹²⁷.

Brezilya Federal Ceza Mahkemesi, 2018'de pazarlık anlaşmasını polisin yapmasının savcının, soruşturma aşamasındaki yetkilerini ve dava açma yetkisini kısıtlamadığını, yapılan anlaşmanın hakim tarafından onaylanmadan hiçbir anlam ifade etmediğini karara bağlamıştır¹²⁸. Karara göre, savcılığın anlaşmanın her aşamasına katılması mecburi değildir¹²⁹. Bu kararın Brezilya'da uygulanan pazarlık sistemini diğer ülkelerdeki sistemden ayıran bir bakış açısı içerdiği ifade edilebilir.

2.3.3. Almanya

Alman ceza muhakemesi hukuku, Alman doktrininde kanunilik ilkesi olarak adlandırılan¹³⁰, kovuşturma yapma mecburiyeti ilkesini temel almaktadır. Alman Ceza

¹²⁶ Wilson Center, s. 2.

¹²⁷ Taslak hükümler hakkında detaylı bilgi için bkz. **SOUSA**, s. 139-140.

¹²⁸ **SOARES**, Eduardo, Brazil: Supreme Court Rules Federal Police Plea Bargains Are Constitutional, 2018, <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/brazil-supreme-court-rules-federal-police-plea-bargains-are-constitutional/>, E.T. 08.11.2019 (çevrimiçi).

¹²⁹ **SOARES**, s. 1.

¹³⁰ "Savcılık, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 170/1'e göre yeterli sebebin varlığı halinde kamu davası açmakla görevlidir ve buna ilişkin soruşturma ve muhakemenin yürütülebilmesi için gerekli önlemleri almak ve suçu takip ile yetkilidir. Alman Hukukunda bu görevlere kanunilik ilkesi adı verilir."

Muhakemesi Kanunu m. 152’de yer alan ilkeye göre, kamu davasının açılması için görevlendirilmiş olan savcılık, kural olarak, maddi olaya ilişkin yeterli şüphe olması halinde harekete geçmek zorundadır. Kanuna sonradan eklenen hükümlerle bu ilkenin bir istinası olarak kabul edilmiş olan maslahata uygunluk ilkesi, istisnadan ziyade adeta kural olarak uygulanan bir ilkeye dönüşmüş durumdadır. Maslahata uygunluk ilkesi, kamu davasının açılmasının zorunlu tutulduğu mecburilik ilkesinin karşıtıdır¹³¹. Maslahata uygunluk ilkesi söz konusu olduğunda kamu davasının açılması, kamu yararının bulunması şartına bağlıdır¹³².

Almanya’da, 1970’lerden beri yasal bir dayanağı olmaksızın uygulanan pazarlık sisteminin, 1979 yılında Langbein’in yazmış olduğu “*Land without Plea Bargaining*” makalesi ile *de facto* olarak Almanya’da var olduğu gün yüzüne çıkmıştır¹³³. Başlangıçta yasal dayanaktan yoksun olmasına rağmen sistem, iddia ve savunma makamı arasında kullanılabilir hale gelmeye başlamıştır¹³⁴. Öncelikle basit suçlar için uygulanmış ancak 1970’lerin ortasından itibaren, asıl hedeflendiği şekilde beyaz yaka suçları ve uyuşturucu suçları için kullanılmaya başlanmıştır¹³⁵.

1970’lerin sonundan itibaren sıkça eleştirilen bu sistem, esasen itham pazarlığının yumuşatılmış bir halini oluşturmuştur. Henüz kanunlaştırılmamış bu uygulamanın, Alman ceza adaleti sistemine adapte olduğu, hatta sistemi bağımlı hale getirdiği ve adil yargılanma hakkı başta olmak üzere birçok hakkı ihlal ettiği doktrinindeki tartışmalarda yer almıştır¹³⁶. Pazarlık sürecinin ve sonucunda yapılacak anlaşmanın, Alman ceza muhakemesi sürecinde yer alan birçok temel kurala karşı çıktığı savunulmuş, özellikle

Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **SCHROEDER**, Friedrich-Christian/ **VERREL**, Torsten, Çev. Oktar, Salih, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 61.

¹³¹ **KUNTER**, Nurullah/ **YENİSEY**, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, İstanbul 2000, s. 52.

¹³² **KUNTER/ YENİSEY**, s. 52.

¹³³ **CARDUCK**, Vanessa J, Qua Vadis, German Criminal Justice System? The Future of Plea Bargaining in Germany, University of Warwick School Of Law Plea Bargaining Special Issue Legal Studies Research Paper No. 17, 2013, s. 4.

¹³⁴ **RAUXLOH**, Regina E., Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will The New Legislation Be Able To Square The Circle? Fordham International Law Journal, Vol. 34/2, 2011, s. 297.

¹³⁵ **HOWARD**, Marc Morjé, Unusually Cruel: Prisons, Punishment, and the Real American Exceptionalism, 1. Edition, 2017, s. 34.

¹³⁶ **LANGBEIN**, Land without Plea Bargainings, s. 204.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m.169'ya dayanan kamu davasının mecburiliği¹³⁷ ve sözlü ceza yargılaması¹³⁸ bakımından sakıncalı bir sistem olduğu belirtilmiştir¹³⁹. Aynı zamanda bu sistemin, itirafa dayalı olduğu için savcının soruşturma yaparak gerçeği araştırma görevinin¹⁴⁰ ihlaline yol açacağı, yine Alman ceza muhakemesinde sisteminde tarafsız konumda olan savcının şüpheliyle yapacağı pazarlığın tarafsızlığını ihlal edeceği¹⁴¹ de savunulmuştur¹⁴². “Pazarlık etmeyen topraklar”¹⁴³ olarak nitelendirilmesine rağmen bu sistem Almanya’da 1970’lerden 2009’a kadar net bir yasal bir düzenlemeye sahip olmaksızın uygulanmıştır.

Federal Anayasa Mahkemesi, 1987 yılında yasal olmayan pazarlık uygulamasının Anayasaya uygunluğunu ele almış ve uygulamanın anayasaya uygun olması için bazı kurallar koymuştur¹⁴⁴. Ancak uygulama, Mahkemenin getirdiği ilkeleri yok sayarak geniş kapsamda devam etmiştir. 1997 yılında Alman Yüksek Mahkemesi, uygulamanın hukukun dışında geliştiğini kabul etmiş olmasına rağmen pazarlık sisteminin bazı spesifik kurallara uygun olması halinde müsaade edilebilir olduğunu belirtmiştir¹⁴⁵. 2005 yılında, Federal Adalet Divanı toplanarak pazarlık sistemi sonunda yapılan anlaşmanın bazı temel kurallara uyulması halinde yasal görülebilir olduğuna, 1997 Alman Yüksek Mahkemesi kararının kılavuz alınabileceğine karar vermiştir¹⁴⁶. Federal Adalet Divanı bu konudaki karışıklığın önüne geçmek adına Alman yasama meclisinin bu konuda kanuni bir

¹³⁷ Detaylı bilgi için bkz. **HENCKEL**, Christoph, *Faires Verständigungsverfahren Durch Transparenz, Erste Ausgabe*, Tübingen 2018, s. 15.

¹³⁸ Detaylı bilgi için bkz. **BEULKE**, Werner, *Strafprozessrecht, Elfte Ausgabe*, Ausburg 2010, s. 260.

¹³⁹ **CARDUCK**, s. 15.

¹⁴⁰ **SCHROEDER/ VERREL**, s. 61; **YENİSEY**, Feridun, *Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu*, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, 1. Baskı, İstanbul 2013, s. 454.

¹⁴¹ **CARDUCK**, s. 15.

¹⁴² **FRANKENBERG**, Kiyomi, *Plea Bargaining in Major German Corporate Criminal Proceedings-An Empirical Study Negotiated Judgements*, R. Fac. Dir. Univ. São Paulo, Vol. 107, 2012, s. 450.

¹⁴³ **LANGBEIN**, Land without Plea Bargaining, s. 204.

¹⁴⁴ **RAUXLOH**, Regina E., *Plea Bargaining in Germany – Doctoring the Symptoms without Looking at the Root Causes*, *Journal of Criminal Law*, Vol. 78, No. 5, 2014, s. 393.

¹⁴⁵ BGH 4 StR 240/97-Urteil vom 28 August 1997, www.hrr-strafrecht.de, E.T. 14.12.2019 (çevrimiçi). Detaylı bilgi için bkz. **KERSCHER**, Martin, *Plea Bargaining in South Africa and Germany*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2013, s. 41.

¹⁴⁶ **CARDUCK**, s. 5; BGH GSt 1/04-Beschluss vom 3 März 2005, www.hrr-strafrecht.de, E.T. 14.12.2019 (çevrimiçi). Detaylı bilgi için bkz. **KERSCHER**, s. 41.

düzenleme yapmasını tavsiye etmiştir¹⁴⁷. Bu girişimler neticesinde, 2009 yılında düzenlenen bir Kanun ile¹⁴⁸, ceza yargılamasının ana prensiplerini ihlal etmeksizin yapılacak anlaşmalar yasaya uygun hale getirmeye çalışılmıştır¹⁴⁹. İlgili Kanun değişikliği ile getirilen yenilikler, 1877 sayılı Alman Ceza Muhakemesi Kanununda yapılmış en köklü değişiklik olarak kabul edilmektedir¹⁵⁰.

Bu süreçte doktrinde tartışılan esas konu, Almanya Ceza Muhakemesi Kanunu m. 152/2 uyarınca kamu davasının mecburiliği ilkesinin benimsendiği Almanya’da, yasal dayanağı olmadan uygulanmaya başlanan bu sistemin nasıl bu kadar yayıldığıdır. Zira bu soruya verilecek cevaplar Alman ceza adaleti sistemi için de eksikliklerin tespiti açısından önem taşımaktadır. Pazarlık sisteminin 1990’lardan itibaren artış göstermesinin sebebi olarak, suç tiplerinin gün geçtikçe artması ve değişmesi ile Doğu-Batı Almanya’nın birleşmesinden sonra artan dosya yükü gösterilmiştir¹⁵¹. Dosya sayısı ile orantılı olarak personel sayısında yeterli artışın sağlanamaması ve maddi kaynak yetersizlikleri de uygulamacılar için sistemi cazip hale getirmiştir.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını hedefleyen bir sisteme göre düzenlenmiştir¹⁵². Bu durumda, hakim ile beraber iddia ve savunma makamları da maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardım etmektedirler¹⁵³. Maddi gerçeğin bulunması için ise olayın aydınlatılmasında kullanılacak somut deliller mevcut olmalıdır. Savcılık, yalnızca tarafların sunduğu delillerle bağlı değildir; resen olayla ilgili olan tüm delilleri toplamalıdır¹⁵⁴. Suçun, sanık tarafından ikrar edilmiş olması da mahkumiyet hükmü için yeterli değildir¹⁵⁵. Dolayısıyla sanığın suçunu ikrar etmesi

¹⁴⁷ **CARDUCK**, s. 5.

¹⁴⁸ “*Gesetz zur Regelung der Verständigung im Strafverfahren*” Bundesgesetzblatt, 2009, No. 47. www.bgbl.de, E.T. 15.12.2019 (çevrimiçi).

¹⁴⁹ **RAUXLOH**, s. 392.

¹⁵⁰ **ALTENHAIN**, Karsten/ **HAIMERL** Michael, Die gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren *JuristenZeitung* 65. Jahrg, No. 7, 2010, s. 327, <https://www.jstor.org>, E.T. 22.11.2019 (çevrimiçi).

¹⁵¹ **MA**, Yue, Prosecutorial Discretion and Plea Bargaining in the United States, France, Germany and Italy: A Comparative Perspective, *International Criminal Justice Review*, Vol. 12, 2002, s. 36.

¹⁵² **RAUXLOH**, s. 296.

¹⁵³ **FRANKENBERG**, s. 450.

¹⁵⁴ **CARDUCK**, s. 13.

¹⁵⁵ **RAUXLOH**, s. 297.

durumunda dahi mahkemenin maddi gerçeğe ulaşması gereklidir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 244/2'ye göre, mahkeme, maddi gerçeğe ulaşmak için önemli tüm olgu ve delillerin ortaya çıkarılmasından sorumludur. İkrar, delil türlerinden biri sayılır ve mahkumiyet için ikrarın yanı sıra başka somut delillerin varlığı da aranmalıdır¹⁵⁶. Bu nedenle ikrarın uyumsuzluk ile ne ölçüde bağdaştığını bulmak için başka delillerle ikrar doğrulanmalıdır.

2009 yılında yasal dayanak kazandırılarak, Alman Ceza Muhakemesi Kanununa m. 257c düzenlemesi ile giren hükme göre, sanık ile anlaşmanın¹⁵⁷ temel unsuru ikrardır. Ancak gerçek olaylara dayanmayan safi ikrarlar yeterli değildir. Söz konusu ikrarın kapsamlı, açıklayıcı ve inandırıcı olması gerekmektedir¹⁵⁸. Anlaşma, mahkemenin her aşamasında yapılabilir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 202 ve m. 212'de belirtildiği üzere, mahkeme, kovuşturma aşamasına geçilmesine karar vermiş ise, mahkemenin ilerleyişi için yararlı görmesi halinde, kovuşturmadan önce mahkemenin süjeleri ile durumu müzakere edebilir ve anlaşma bu aşamada sağlanabilir. Bunun yanı sıra mahkeme, uygun gördüğü hallerde, kovuşturma aşamasında da savcı ve sanık ile anlaşma yapabilir¹⁵⁹. Diğer sistemlerden farklı olarak Alman ceza muhakemesi sisteminde anlaşma, savcı ve müdafî arasında değil; mahkeme ve mahkemenin diğer süjeleri arasında da yapılmaktadır. Dolayısıyla mahkeme, Alman ceza hukuku sisteminde etkin rol oynamaktadır. Ancak müzakereler sadece mahkeme tarafından değil, mahkemenin diğer süjeleri tarafından da önerilebilir¹⁶⁰. Zira Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m.160b hükmüne göre, savcılık, mahkemenin bulunduğu aşamayı mahkemenin süjeleri ile tartışabilir ve anlaşma bu aşamada da sağlanabilir. Amerika pazarlık sistemine en yakın form olarak görülen bu müzakerede savcı, şüphelinin suçunu ikrar etmesi karşılığında, öngörülenden daha az ceza verilmesi talebiyle mahkemeye gitmeyi teklif edebilir¹⁶¹.

¹⁵⁶ **RAUXLOH**, s. 297.

¹⁵⁷ **YENİSEY** Feridun/ **OKTAR** Salih, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. Baskı, İstanbul 2015, s.337. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 257c başlığı "*Verständigung zwischen Gericht und Verfahrensbeteiligten*" şeklinde düzenlenmiş ve yazarlar tarafından Türkçe'ye "*Mahkeme ile muhakeme süjeleri arasında uzlaşma*" olarak çevrilmiştir. Karışıklık yaratmaması açısından "*uzlaşma*" terimi yerine "*anlaşma*" terimini kullanılacaktır.

¹⁵⁸ **DUBBER**, Markus/ **HÖRNLE**, Tatjana, Criminal Law: A Comparative Approach, First Edition, 2014, s. 170.

¹⁵⁹ **YENİSEY/ OKTAR**, s. 337.

¹⁶⁰ **KERSCHER**, s. 55.

¹⁶¹ **HOWARD**, s. 34.

Hakim, bu görüşmede rol alarak şüpheliye, suçunu itiraf etmesi ve etmemesi halinde alabileceği cezaların üst sınırını belirtir ve teklifi bu şekilde değerlendirme imkanı verebilir¹⁶². İddia ve savunma makamı arasında gerçekleşecek müzakereler sonucunda bir anlaşmaya varılmışsa, anlaşmanın tamamlanması noktasında her iki taraf da mahkemeye başvurabilir. Diğer sistemlerden farklı bir uygulama olarak zorunlu müdafilik, yapılacak anlaşma için öngörülmemiştir¹⁶³.

Anlaşmanın konusu Kanunda sınırlı şekilde sayıldığından, suçlamanın niteliğinde bir müzakere yapılması¹⁶⁴ ve anlaşmaya varılması mümkün değildir¹⁶⁵. Bir kişinin suçluluğuna yalnızca mahkeme, yapılacak muhakeme sonunda karar verebileceği için anlaşmada kişinin suçlu bulunduğuna ilişkin bir açıklama yer almamalıdır. Güvenlik tedbirleri de söz konusu sözleşmesinin konusunu oluşturamayacaktır¹⁶⁶. Alman ceza muhakemesinin temeli olan maddi gerçeğe ulaşma prensibi sürdürülerek, anlaşma olsa dahi, mahkeme ancak savcılığın yeterli araştırmayı yapması ve ikrarın samimi olduğunu gösteren yeterli emare bulunması halinde hüküm verebilecektir¹⁶⁷.

Anlaşmanın içeriği, mahkeme tarafından muhakemenin süjelerine bildirilir. Anlaşmada, ceza miktarı ile alakalı bir hüküm bulunabilir¹⁶⁸. Mahkeme, somut olayları delilleri serbest değerlendirme yetkisi kapsamında değerlendirerek cezanın alt ve üst sınırını da çizebilir. Ancak muhakeme süjelerinin de görüş bildirme olanağı vardır¹⁶⁹. Mahkeme tarafından anlaşmanın içeriği açıklandıktan sonra, sanık ve savcılığa anlaşma için öneri yapılır. Sanık ve savcılık, mahkeme tarafından yapılan bu öneriyi kabul ederlerse anlaşma kurulmuş olur. Yeni bir delil ortaya çıkmadığı veya hukuki ve maddi açıdan önemli bir delilin dikkate alınmadığı belirlenmediği sürece mahkeme anlaşma ile bağlıdır. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde, cezanın ortaya çıkan delillere göre kusurla orantısız

¹⁶² HOWARD, s. 34.

¹⁶³ KERSCHER, s. 56; Zorunlu müdafilik ancak Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 140 düzenlemesinde yer alan hallerde söz konusu olmaktadır.

¹⁶⁴ “Charge bargaining” olarak adlandırılan suçlamanın niteliğinde pazarlık yapılması usulü Alman ceza adaleti sisteminde kabul görmemiştir.

¹⁶⁵ DUBBER/ HÖRNLE, s. 169.

¹⁶⁶ YENİSEY/ OKTAR, s. 338.

¹⁶⁷ RAUXLOH, s. 394.

¹⁶⁸ KERSCHER, s. 66.

¹⁶⁹ YENİSEY/ OKTAR, s. 338.

olduğunu düşünülürse dosya yeniden açılır ve muhakeme yeniden yürütülür. Ancak bu gibi hallerde, sanığın yapmış olduğu ikrar kullanılamaz. Sanığın temyizden feragat etmesi anlaşmanın kurulması için geçerlilik şartı değildir. Ancak sanık bu konuda açıkça bilgilendirilmiş ve buna rağmen temyizden feragat etmiş ise söz konusu feragat geçerli olur.

Anlaşmanın yapılma süreci ve içeriği ana hatlarıyla tutanağa yazılır¹⁷⁰. Mahkeme tutanaklarında ve kararda anlaşmaya yer verilir. Tarafların diğer yazılı hukuki anlaşmalarda olduğu gibi bu belgeyi imzalaması gerekmez¹⁷¹. Dolayısıyla anlaşma, tutanaklarda ve kararda metnin içinde geçen cümlelerden oluşur.

Alman ceza adaleti sistemine göre pazarlık sistemine benzer özellik taşıyan bazı farklı uygulamalar da vardır. Bunlardan ilki, ceza hakiminin duruşma yapmaksızın müeyyideye karar verebilmesi halini düzenleyen ceza kararnamesidir¹⁷². Ceza kararnamesi, ancak şüphelinin rıza göstermesi halinde uygulanabildiği için rızaya dayanan muhakeme usulüdür¹⁷³. CMUK döneminde, hukukumuzda sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi yer almaktaydı. Ancak 5271 sayılı Kanun'da sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi düzenlemesine yer verilmemiştir. Her ne kadar bu kurum mevcut hukukumuzda söz konusu değilse de 5237 sayılı Kanun m. 75 hükmünde yer alan önödeme düzenlemesi ile savcının ceza kararnamesi vermesi mümkündür. Önödeme, belli bir şarta bağlı olarak, kamu davası açılmaması, açılmışsa düşürülmesi sonucunu doğurduğu ve şüphelinin kabulünü zorunlu tuttuğu için ceza kararnamesi niteliğinde bir işlem olarak kabul edilir¹⁷⁴.

Savcının yazılı başvurusu üzerine ceza hakimi, hafif suçlar için duruşma yapılmaksızın yazılı ceza kararnamesi ile müeyyideye hükmedebilir. Savcının başvuru yapmak için hazırlayacağı belgede, sanığın suçuna ve bu suç için uygulanacak cezaya yer verilir¹⁷⁵.

¹⁷⁰ YENİSEY/ OKTAR, s. 355.

¹⁷¹ KERSCHER, s. 57.

¹⁷² YENİSEY/ OKTAR, s. 457. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 407'de "*Verfahren bei Strafbefehlen*" başlığı ile yer alan düzenleme, yazarlar tarafından Türkçe'ye "Ceza Kararnamesi Muhakemesi" olarak çevrilmiştir.

¹⁷³ YENİSEY, Søjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi, s. 456.

¹⁷⁴ YENİSEY, Søjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi, s. 456, dpn. 8.

¹⁷⁵ MA, s. 36.

Kovuşturma aşaması klasik anlamda yürütülmeksizin savcılık tarafından yapılacak yazılı talep ile kamu davası açılmış ve karar verilmiş olmaktadır.

Ceza kararnamesi, yalnızca Kanunda belirlenmiş olan yaptırımlarından bir ya da birkaçını içerebilir¹⁷⁶. Savcı tarafından hazırlanan belge mahkemeye gönderildikten sonra mahkeme, belgeye uyabilir veya ceza kararnamesi verilmesi istemini reddedebilir. Hakimde, sanığın suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe oluşursa savcılığın talebine uyar; aksi halde istemi reddeder¹⁷⁷. Ceza kararnamesinin tebliğinden itibaren, iki hafta içerisinde sanık, cezayı kabul edip etmeyeceğine karar verir¹⁷⁸. Sanık, ceza kararnamesini reddedip mahkemeye gitmek de isteyebilir. Ancak yapılacak klasik muhakeme sonucunda verilecek ceza için ceza kararnamesinde olduğu gibi bir sınırlama yoktur. Bu durumda sanık, duruşmada göz önüne alınacak delillere ışığında daha fazla ceza alma riskini de kabul etmiş olmaktadır. Eğer sanık klasik muhakeme ister ve ceza kararnamesinden daha yüksek bir ceza alırsa mahkeme, bu kararın gerekçesini kararında açıkça belirtmek zorundadır¹⁷⁹. Ceza kararnamesi hükmüne iki haftalık süre içerisinde itiraz edilmemesi halinde hüküm, kesin hüküm niteliği kazanır¹⁸⁰.

Pazarlık sistemine benzerlik gösteren diğer bir uygulama ise, yükümlülüklerin yerine getirilmesi sonucu kovuşturmaya yer olmadığı veya düşme kararı verilmesi halidir¹⁸¹. 1975 yılında yürürlüğe giren ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu madde 153a'da yer alan düzenleme, zorunlu soruşturma ilkesine getirilen büyük bir istisnadır ve pazarlık sisteminin yerleşmesinin öncüsü kabul edilmektedir¹⁸². İlgili hüküm, Türk Ceza Muhakemesi Kanunu m. 171/2'de kamu davasının açılmasının ertelenmesi olarak Türk hukukuna girmiştir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 153a'ya göre, soruşturma aşamasında savcı veya kovuşturma aşamasında mahkeme, şüpheli veya sanığın hafif bir suç söz konusu olduğunda sanığa bir yükümlülük yükleyebilir. Ancak bunun için, yükümlülük ile elde edilecek yararın klasik anlamda yürütülecek ceza kovuşturması ile

¹⁷⁶ Yaptırımlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **YENİSEY/ OKTAR**, s. 457.

¹⁷⁷ **YENİSEY/ OKTAR**, s. 458.

¹⁷⁸ **MA**, s. 37.

¹⁷⁹ **MA**, s. 37.

¹⁸⁰ **YENİSEY/ OKTAR**, s. 461.

¹⁸¹ **YENİSEY/ OKTAR**, s. 237.

¹⁸² **CARDUCK**, s. 11.

amaçlanan kamu yararını karşılamaya elverişli olması gerekir. Bu hükmün uygulanabilmesi için sanığın ikrarı gerekli değildir. Sanığa yüklenen yükümlülük genellikle Hazineye, bir yardım kuruluşuna veya mağdura belirlenecek bir ücretin ödenmesi olmaktadır¹⁸³. Sanığın kendisine yüklenen yükümlülüğü yerine getirmesi halinde muhakeme işlemlerine devam edilmez. Dolayısıyla, soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında ise davanın düşmesi kararı verilir.

7188 sayılı Kanun ile hukukumuzda dahil edilen seri muhakeme usulünün Alman Ceza Muhakemesi Kanunundaki en benzer uygulaması olarak görülen “*hızlandırılmış muhakeme*”¹⁸⁴ uyarınca, muhakeme işlemleri hızlı şekilde tamamlanmakta ve hüküm olabildiğince kısa sürede verilmektedir. Hafif bir suçun varlığı söz konusu ise veya suç ile ilgili deliller açık şekilde ortada ise, örneğin sanığın suçu ikrar etmiş olması halinde¹⁸⁵, hızlandırılmış muhakeme yapılmaya elverişli bir dosya söz konusudur. Böyle bir durumda savcılık, ceza hakiminden yazılı veya sözlü olarak hızlandırılmış muhakeme talep eder. Kural olarak, bu talebin ardından duruşma hemen veya kısa bir süre içinde yapılır. Savcılığın talebi ile duruşma tarihi arası en fazla altı hafta bulunmalıdır. Hızlandırılmış muhakeme usulünün uygulanması için iddianame sunulması gerekmez; bu prosedürde iddianame, duruşmanın başında sözlü olarak da açıklanabilir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 418/3’ün m. 408a’ya yaptığı gönderme gereğince, bu durumda savcılığın ceza kararnamesi talebi söz konusudur. Savcılığın yazılı veya sözlü olarak ortaya koyduğu talep mahkeme tarafından incelenir ve talebin uygulanmasında sakınca görülmez ise talebe uygun karar verilir. Söz konusu suç dolayısıyla 6 ay veya daha fazla hapis cezasına mahkumiyet beklenmesi halinde zorunlu müdafilik söz konusu olacaktır ve sanığın müdafî olmaması halinde mahkeme tarafından müdafî tayin edilecektir. Hızlandırılmış muhakeme sonucunda en fazla 1 yıl hapis cezası veya güvenlik tedbiri hükmü verilebilmektedir.

¹⁸³ MA, s. 36; Sanığa yüklenebilecek yükümlülükler hakkında detaylı bilgi için bkz. YENİSEY/ OKTAR, s. 237.

¹⁸⁴ “*Beschleunigtes verfahren*” Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 417 vd. hükümlerinde yer alır.

¹⁸⁵ YENİSEY, Søjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi, s. 455.

Ceza adaleti sistemini rahatlatmak için çözüm olarak getirilen bir başka uygulama, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 155a'da düzenlenmiş olan fail-mağdur uzlaşmasıdır¹⁸⁶. Uzlaşma, basit veya ağır suç ayrımı yapılmaksızın tüm suçlar için uygulanabilmektedir ve bu yönüyle 5271 sayılı Kanundan ayrılmaktadır. Uzlaşmada, şüpheli ile mağdur arasında geçen bir müzakere süreci vardır. Savcılık ve mahkeme muhakemenin her aşamasında uzlaşma yolunu denemek durumundadır ancak mağdur uzlaşmayı açıkça reddederse bu yöntem uygulanmaz¹⁸⁷. Müzakere sonucunda taraflar arasında bir anlaşmaya varılır ve şüpheli, anlaşmaya göre yükümlülüklerini yerine getirir ise, soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Uzlaşma kovuşturma aşamasında uygulanır ve anlaşma sonucunda şüpheli yükümlülüklerine uygun davranır ise şüphelinin, cezasının hafifletilmesi veya mahkeme tarafından ceza verilmekten kaçınılması mümkündür¹⁸⁸.

2.3.4. İtalya

İtalya Parlamentosu, ceza adaleti sistemine verimlilik kazandırma amacıyla¹⁸⁹, 1988 yılında köklü bir reforma giderek 1930 İtalya Ceza Muhakemesi Kanuna dayalı muhakeme sistemini değiştirmiştir. 24 Ekim 1989'den itibaren uygulanmaya başlayan Kanun¹⁹⁰ ile İtalya ceza adaleti sisteminde uzun süredir uygulanan klasik sistemden farklı bir sistem öngörülmektedir. Yapılan reformda önemli iki dayanak noktası üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki, savcılığın bir kurum olarak mahkemeden ayrılması üzerine yoğunlaşırken; bir diğer dayanak noktasını soruşturma ve kovuşturma prosedürlerinin birbirinden ayrılması oluşturmaktadır¹⁹¹. İki bazda oluşturulan ve tüm ceza muhakemesi sistemini yeniliğe götüren yeni Kanun ile birlikte ayrı bir soruşturma

¹⁸⁶ *Täter-Opfer-Ausgleich* madde başlığı ile düzenlenen hüküm, Yenisey/ Oktar tarafından Türkçe'ye fail-mağdur uzlaşması olarak çevrilmiştir.

¹⁸⁷ **YENİSEY**, Søjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi, s. 454.

¹⁸⁸ **CARDUCK**, s. 12; **YENİSEY**, Søjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi, s. 458.

¹⁸⁹ **PIZZI**, William T./ **MONTAGNA**, Mariangela, The Battle To Establish An Adversarial Trial System In Italy, Michigan Journal of International Law, Vol. 25, No. 429, 2004, s. 437, <https://lawweb.colorado.edu/profiles/pubpdfs/pizzi/PizziMJIL.pdf>, E.T. 09.04.2020 (çevrimiçi).

¹⁹⁰ İtalya Ceza Muhakemesi Kanunu, www.legal-tools.org, E.T. 07.01.2020 (çevrimiçi).

¹⁹¹ **AMODIO**, Ennio, The Accusatorial System Lost and Regained: Reforming Criminal Procedure, The American Journal of Comparative Law, Vol. 52, No. 2, 2004, s. 489.

aşaması oluşturulmuş¹⁹² ve hakimin delil toplama sürecinin dışında kalması amaçlanmıştır¹⁹³.

Hukuka aykırı kanıtlar ile kovuşturma aşamasına getirilmiş dosyalarda sanıkların beraat etmesi noktasında yaşanan artışlar ve muhakemenin uzun sürmesi kamuoyunda ceza adaleti sistemi ile ilgili rahatsızlıklar yarattığından klasik muhakemeden farklı yöntemlere başvurulması gerekliliği gündeme gelmiştir¹⁹⁴. Esasen İtalya ceza muhakemesi sisteminde, Amerika sisteminde görülen şekilde savcı ile şüpheli/ sanık arasında bir pazarlık söz konusu değildir. Ancak 1988 yılında Kanunda yapılan düzenlemeden savcı ve şüpheli arasında farklı şekillerde anlaşma yapılabileceği anlaşılmaktadır. Bunlardan ilki, kısaltılmış muhakeme usulünü öngören sistemdir¹⁹⁵. Diğeri ise alternatif bir muhakeme usulü olarak görülen, tarafların talebi üzerine cezanın uygulanması şeklinde yürüyen bir tip pazarlık sistemidir. Bu sistem, hem Alman Ceza Muhakemesi Kanunundaki ceza kararına hem de Amerikan sistemindeki pazarlık sistemine benzer özellikler taşımaktadır.

Tarafların talebi üzerine cezanın uygulanması olarak ifade edilen sistemde sanık, muhakeme sonucunda verilecek hükmün 7.5 yıl ve altı bir hüküm olacağını öngörüyor ise savcıdan cezada indirim yapılması için müzakere talep edebilir. Bu talebi, sanığın 7.5 yıl ve altı ceza alabileceğini öngören savcının yapması da mümkündür. Talep neticesinde savcı ile sanık, ceza miktarı ile ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler konusunda pazarlık yapabilir. Taraflar arasında bir anlaşma olması için sanığın verilecek cezayı kabul etmesi gerekmektedir. Düzenleme bu şekliyle sanığın ikrarından farklıdır. Zira Kanunda sanığın suçunu kabul etmesi değil; verilecek cezayı kabul etmesi aranmaktadır ve bu durum ikrar olarak değerlendirilemez. Sanığın kabulü halinde savcı, müzakere sürecinde anlaştıkları şekilde mahkemeden talepte bulunur ve klasik kovuşturma süreci işletilmeden

¹⁹² *Ön soruşturma* olarak düzenlenen aşama, kolluğun raporlarını ve tutanaklarını savcılığa vermesinden sonra savcının bunu resmi kayıtlara girmesi ile başlamış kabul edilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **FASSLER**, Lawrence J., *The Italian Penal Procedure Code: An Adversarial System of Criminal Procedure in Continental Europe*, Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 29, No. 1, 1991, s. 256.

¹⁹³ **FASSLER**, s. 251.

¹⁹⁴ **NAKIBUULE**, Gladys Kisekka, *The Impact of Plea Bargaining on the Criminal Justice Delivery: A Case Study of the Uganda High Court Criminal Trials*, Indiana 2017, 1. Edition, s. 25.

¹⁹⁵ **MA**, s. 39.

kovuşturmanın son aşamasına geçilir¹⁹⁶. Ayrıca bu sistemin uygulanması halinde sanığın yargılama giderlerini ödememesi de söz konusu olabilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 313/1990 sayılı kararı ile, İtalya’da düzenlenmiş olan anlaşma sisteminde, hakimliğin, savcı ve sanık arasında yapılan anlaşmaya bakmaksızın mahkemede cezanın uygunluğu açısından son sözü söyleyecek makam olduğu sonucuna varmıştır¹⁹⁷. Dolayısıyla, savcı ve sanık arasında anlaşma yapılmış olsa da bu anlaşmanın geçerli hale gelebilmesi için dosyanın hakim önüne gitmesi gerekir. Hakim, öncelikle sanığın anlaşmayı yaparken özgür irade ile hareket edip etmediğini kontrol eder ve yapılan anlaşmayı da göz önüne alarak bir karar verir¹⁹⁸. Hakim, suçun niteliğinin doğru şekilde belirlenip belirlenmediğini ve yapılan anlaşma ile talep edilen cezanın, kanıtlar ışığında nitelendirilen suça uygun olup olmadığını değerlendirmelidir¹⁹⁹. Kamu yararı açısından bakıldığında, cezanın, tarafların anlaşmalarından bağımsız olarak verilmesi önemli görülmüştür. Hakim koşulların oluşmadığına karar verirse anlaşmayı reddedebilir. İtalya Anayasası m. 102 göz önüne alındığında, mahkemenin vereceği kararı gerekçelendirmesi gerekir²⁰⁰.

Pazarlık sisteminin uygulanması halinde klasik yargılamada olduğu şekliyle bir suçluluk değerlendirmesi yapılmamaktadır. Zira suçluluk değerlendirmesi için delillerin tartışılması ve makul şüphenin ötesinde sanığın suçlu olduğuna kesin şekilde kanaat getirilmesi gerekmektedir. Sanığın suçu işlediği ve daha ciddi bir cezayı hakettiği hususunda vicdani kanaat oluşur ise, hakim, anlaşmayı reddedip klasik muhakemeye devam edebilir²⁰¹. Her ne kadar hakim, anlaşma ile bağlı olmasa da taraflarca yapılan anlaşmada yer alan cezadan daha fazla bir ceza vermemelidir²⁰².

¹⁹⁶ FASSLER, s. 264.

¹⁹⁷ Anayasa Mahkemesi (*Corte Costituzionale*), Sentenza n. 313, Anno 1990, <http://www.giurcost.org/decisioni/1990/0313s-90.html>, E.T. 08.01.2020 (çevrimiçi).

¹⁹⁸ IOVENE, Federica, Plea Bargaining and Abbreviated Trial in Italy, Warwick School of Law Research Paper (Special Plea Bargaining Edition), Ed. Jackie Hodgson, No. 11, 2013, s. 5.

¹⁹⁹ MA, s. 40.

²⁰⁰ MA, s. 40.

²⁰¹ CANESTRINI, Nicola, The Italian Criminal Trial, 2012, <https://web.archive.org/web/20131220175428/http://www.canestrinilex.com/resources/trial/>, E.T. 09.04.2020 (çevrimiçi).

²⁰² AMONDIO, s. 492.

Savcı ve sanık arasında yapılabilecek anlaşmanın birbirinden farklı iki tipik düzenlemesi vardır. 2003 yılında yapılan düzenleme ile, Kanunda öngörülen 2 yıl ve altı hapis cezası veya sadece adli para cezası için anlaşma yapılabileceği kuralı genişletilmiştir²⁰³. Öncelikle, kanun koyucu 2 yıl sınırını 5 yıl olarak değiştirmiş, 2005 yılında yapılan değişik ile bu sınır 7.5 yıla yükseltilmiştir²⁰⁴. Buna göre doktrinde, geniş kapsamlı pazarlık sistemi, 7.5 yıla kadar hapis cezası gerektiren suçlar için yapılacak anlaşmayı; sınırlı pazarlık sistemi ise, 2 yıl ve altı hapis cezası veya sadece adli para cezası gerektiren suçlar için yapılacak anlaşmayı ifade etmektedir. Sınırlı pazarlık sistemi söz konusu olduğunda hakim, cezanın ertelenmesi, mahkeme masraflarından muafiyet, denetimli serbestlik gibi yaptırımlara hükmedebilir. Geniş kapsamlı pazarlık sisteminde ise, savcılık tarafından talep edilen cezadan üçte bir oranında indirim yapılması ve sanığın yargılama giderlerini ödememesi söz konusu olabilmektedir²⁰⁵. İtalya pazarlık sisteminde, itham edilen ceza türünün değiştirilmesi için pazarlık yapılamaz²⁰⁶. Dolayısıyla Kanunda ilgili suç için öngörülen ceza hapis cezası ise, savcılığın pazarlık ile bu cezayı adli para cezasına çevirmesi mümkün değildir.

2.3.5. Fransa

Günümüz hukukunda suç tiplerinin değişmesi ve suçluluğun artması tüm dünyada olduğu gibi Fransa'da da hukuki yapıda değişikliklere neden olmuştur. Öyle ki, dosya sayısının fazlalığı ve soruşturma aşamasının etkin şekilde geçirilmesi amaçları ile savcının rolü gün geçtikçe artırılmıştır²⁰⁷. Fransa ceza muhakemesinde kural olarak, maslahata uygunluk ilkesi benimsenmiştir²⁰⁸. Buna göre, savcının dava açma konusunda takdir yetkisinin bulunduğu hal ve durumlar bulunmaktadır. Fransa'da savcılık, öncelikle soruşturma

²⁰³ **PIZZI/ MONTAGNA**, s. 439.

²⁰⁴ **VITIELLO**, Michael, Bargained-for-Justice: Lessons from the Italians?, The University of the Pacific Law Review, Vol. 48, 2017, s. 260.

²⁰⁵ **NAKIBUULE**, s. 26.

²⁰⁶ **IOVENE**, s. 4.

²⁰⁷ **HODGSON**, Jackie, Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor in French Criminal Justice, University of Warwick School of Law Legal Studies Research Paper, No. 15, 2010, s. 2.

²⁰⁸ **UĞUR**, Hüsamettin, Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine, TBB Dergisi, S. 73, 2007, s. 259, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-378>, E.T. 15.04.2020 (çevrimiçi); **MERAKLI**, Serkan, Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 98.

aşamasının hukuka uygun olarak yürütülmesi ile sorumludur²⁰⁹. Savcı kontrolünde, şüpheli lehine ve aleyhine olan tüm deliller soruşturma aşamasında toplanmaktadır. Ancak Fransız kamuoyu ve doktrininde, özellikle son yıllarda savcılığın tutumları göz önüne alınarak, birçok tartışma konusu ortaya atılmıştır. Atamaları yürütme tarafından yapılan savcılarının, muhakeme süresince tarafsız olamadığı ve bu nedenle, savcının konumu hakkında bir reform yapılması gerektiği gündeme gelmektedir²¹⁰. Savcılığın yapısı ve yürütme ile olan bağlantısı pazarlık sistemi tartışmalarında da oldukça önemli görülmektedir. Fransa’da öne çıkan bir başka tartışma ise, sanığın dosyanın gidişatından, uzun yargılama sürecinden, yaşayacağı maddi kayıplardan endişe duyarak anlaşmayı kabul ettiği ve bu nedenle ikrarının özgür iradeye dayandığını söylemenin güç olduğu yönündedir²¹¹. Tartışılan bir başka önemli konu ise, savcının ve kolluğun, henüz soruşturmanın başında, soruşturma konusu suçun Kanuni sınırlar içerisindeki suçlardan olduğu varsayımı ile şüpheliye, suçu ikrar etmesi yönünde baskı yaptıkları iddiasıdır²¹². Suçluluğun önceden kabul edilmesi ile anlaşma yoluna gitmenin ön koşulu sağlanmakta ve soruşturma sürecinin de kısaltılması amaçlanmaktadır.

Mahkemelerin artan iş yükü ve muhakeme sürecinin uzun sürmesi, Fransa ceza adaleti sisteminde de büyük bir sorun olarak kabul edilmektedir. Fransız kanun koyucu tarafından, muhakeme sürecini hızlandırmak ve süreçte yer alan işlemleri sadeleştirmek amacıyla farklı uygulamalar sisteme dahil edilmiştir²¹³. Bu uygulamalardan ilki, “yaptırım anlaşması” olarak çevrilebilen “*composition penale*” olarak Kanununun 41/2 ve 41/3 maddelerinde düzenlenen uygulamadır²¹⁴. Bu anlaşmanın yapılabilmesi için Kanunda öngörülen yaptırımın yalnızca para cezası veya 5 yıl ve daha az süreli hapis cezası olması gerekmektedir. Ayrıca taksirle öldürme ve siyasi suçlar ve basın suçları için

²⁰⁹ HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 5.

²¹⁰ HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 6.

²¹¹ TALEB, Akila, Les Procédures De Guilty Plea: Plaidoyer Pour Le Développement Des Formes De Justice ‘Négociée’ Au Sein Des Procédures Pénales Modernes Étude De Droit Comparé Des Systèmes Pénaux Français Et Anglais, International Review of Penal Law, S. 83, 2012, s. 93, <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2012-1-page-89.htm>, E.T. 15.04.2020 (çevrimiçi).

²¹² HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 14.

²¹³ TALEB, s. 89

²¹⁴ SOYLU ÜNVER/ KARAMAN ENGÜR, s. 179; TAŞKIN, Mustafa, Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği, Terazi Hukuk Dergisi, C. 5, S. 41, 2010, s. 19.

bu sistemin uygulanması mümkün değildir. Şüphelinin ikrarına dayanan bu sistemde, savcının henüz kamu davası açmadığı aşamada olunması gerekmektedir.²¹⁵ Yaptırım anlaşması kapsamında hapis cezasının uygulanması mümkün değildir.²¹⁶

Fransız ceza muhakemesi hukukuna getirilen ve muhakeme sürecini hızlandırmayı amaçlayan uygulamalardan bir diğeri ise, savcıya verilen şüpheli ile anlaşma yetkisidir. Bu yenilikler, klasik soruşturma evresindeki yöntemlerin yanı sıra tarafların dahil edildiği ve kısa sürede çözüme ulaşmanın hedeflendiği yöntemlere doğru bir geçiş olduğunu göstermektedir²¹⁷. Yeni sistem ile kısa sürede etkin yaptırım uygulanması da amaçlanmaktadır²¹⁸.

2004 yılında anlaşma sistemi, Fransız ceza adaleti sistemine dahil edilmiştir²¹⁹. Zorunlu müdafilik uygulamasının öngörüldüğü ve ikrara dayalı bir sistem olan Fransa anlaşma sisteminde, yapılacak anlaşmanın taraflarca kabul edilmesi gerekir. Anlaşma teklifi savcı tarafından götürülebileceği gibi müdafii de teklifte bulunabilir. Şüpheliye ceza önerisi yapılması ve şüphelinin öneriye cevap vermesi anında müdafii hazır bulunması zorunludur. Müdafii yardımından yararlanma hakkından vazgeçilemez. Bu süreçte, müdafii dosyaya erişimi en hızlı şekilde sağlanır²²⁰ ve 10 gün içerisinde savcılığa anlaşmanın kabul veya reddine yönelik bir cevap verilmesi beklenir. Şüpheli ve müdafii istedikleri her zaman özel bir şekilde görüşebilir. Müdafii, şüpheliye hukuki anlamda teklifin lehine veya aleyhine olacağı noktasında bilgi vermesi beklenir²²¹. Bu noktada

²¹⁵ TAŞKIN, Yaptırım Sözleşmesi, s. 24.

²¹⁶ Bu özellik kurumu, çalışmada detaylı yer verilen Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495/7-16 hükümleri arasında düzenlenen ve suçluluğun önceden kabulünü öngören “*Comparution Sur Reconnaissance Préalable De Culpabilité (CRPC)*” usulünden ayırmaktadır. TAŞKIN, Yaptırım Sözleşmesi, s. 19.

²¹⁷ HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 9.

²¹⁸ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Ministère De La Justice Bureau de la Législation Pénale Générale, Crim-04-12-E8-02.09.04, “*Présentation des dispositions de la loi n°2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité relatives à la procédure de comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité*”, s. 5, http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/circulaire020904comparution.pdf, E.T. 20.04.2020 (çevrimiçi).

²¹⁹ “*Comparution Sur Reconnaissance Préalable De Culpabilité (CRPC)*” olarak anılan suçluluğun önceden kabulünü öngören sistem 2004 yılında tanıtılmıştır. HOWARD, s. 33.

²²⁰ HODGSON, Jacqueline, The Metamorphosis of Criminal Justice: A Comparative Account, 1. Baskı, New York 2020, s. 20.

²²¹ HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 12.

müdafî, öncelikle suçluluğu kabul etmesi halinde sürecin nasıl işleyeceğini anlatmalıdır. Ancak müvekkili suçlu olmadığını beyan ediyorsa anlaşma yoluna gitmesi konusunda ısrarcı davranmamalıdır²²². İkrar, anlaşma prosedürünün uygulanabilmesi için ön koşuldur²²³. İkrarın özgür iradeye dayanması ancak suçun niteliğinin ve teklif edilen ceza miktarının net şekilde anlaşılmasıyla mümkündür²²⁴. Bu nedenle, anlaşma yapıldıktan sonra mahkeme önüne gelecek dosyada hakimin, ikrarın özgür iradeyle yapılıp yapılmadığını kontrol etmesi oldukça önemlidir. Fransa sisteminde, Amerikan pazarlık sisteminden farklı olarak kural, müdafî ve savcılığın ceza ile ilgili pazarlık etmemesidir. Ancak uygulamada müdafilerin savcılarla ceza ile ilgili konuştukları ve savcılarının da buna göre teklif yaptığı görülmektedir²²⁵.

Fransız pazarlık sistemi, 5 yıl ve altı hapis cezası gerektiren suçlar için uygulanabilir. 5 yıl ve altı hapis cezası soyut cezaya göre belirlenecektir²²⁶. Ancak Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495/16 hükmü bazı suçları sistemin dışında bırakmıştır. Buna göre, 18 yaş altı çocukların işlediği suçlar, basın suçları, taksirli öldürme, siyasi suçlar ve özel bir kanun ile kovuşturma prosedürünün öngörülmesi olduğu suçlar hakkında Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495/7-16 hükümleri uygulanamaz. Savcılık tarafından suç dolayısıyla öngörülen yaptırımın hapis cezası olması halinde, teklif edilen hapis cezasının sınırı, 1 yıl ve herhalde öngörülen cezanın yarısından fazla olamaz.

Mahkemenin yapılacak anlaşmayı onaylaması gerekmektedir. Anlaşma, üçlü kabulü gerektiren bir sistem olarak düzenlenmiştir²²⁷. Savcı ve sanık arasında prosedürün uygulanması için anlaşma yapılmalı ve yapılan anlaşma hakim tarafından da incelenerek hüküm haline getirilmelidir. Hakim, suçluluğun tartışıldığı klasik bir yargılamadan farklı

²²² **TALEB**, s. 99.

²²³ **BAGIROV**, Anar, Plea Bargaining and Issues Related To Its Implementation in Azerbaijan, Council Of Europe Support To The Anti-Corruption Strategy Of Azerbaijan (AZPAC), 2008, s. 7, <https://www.coe.int/en/web/corruption/completed-projects/azpac/technical-papers>, E.T. 20.04.2020 (çevrimiçi).

²²⁴ Ministère De La Justice Bureau de la Législation Pénale Générale, Présentation des dispositions de la loi n°2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité relatives à la procédure de comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité Crim-04-12-E8-02.09.04, s. 8.

²²⁵ **HOWARD**, s. 33.

²²⁶ Ministère De La Justice Bureau de la Législation Pénale Générale, Crim-04-12-E8-02.09.04, s. 7.

²²⁷ Mağdur açısından bakıldığında ise, mağdurun anlaşmanın bir tarafı olmadığı ancak tazminat talep etme hakkının saklı olduğu kabul edilmektedir. **HODGSON**, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 12.

olarak, sadece anlaşmanın geçerliliğini incelemektedir. Dolayısıyla açılacak duruşmada suçluluk üzerine bir tartışma yapılmaz²²⁸. Bu prosedür, hakim odaklı olmaktan ziyade taraf odaklı olduğundan, hakimin görevi yalnızca sürecin Kanuna uygun şekilde gerçekleştiğini kontrol etmektir²²⁹. Duruşma sonucunda anlaşmanın geçerli bir anlaşma olduğuna ve Kanuna uygun düzenlendiğine kanaat getirilmesi halinde, anlaşmada belirtilen cezaya hükmedilir. Bu prosedürde hakimin cezanın içeriğini belirleme yetkisi olmadığından suçun işleniş biçimi veya sanığın kişiliği gibi cezanın belirlenmesinde öne çıkan unsurlara ilişkin bir inceleme yapması söz konusu değildir²³⁰. Ancak hakimin taraflar arasındaki anlaşmayı reddetme yetkisi vardır. Anlaşmanın, Kanuna uygun olmayan şekilde düzenlendiği veya yapılan ikrarın özgür iradeye dayanmadığı kanaatine varılması halinde anlaşma reddedilir. Hakimin vereceği karar ne olursa olsun gerekçelendirilmelidir.

2.4. Benzer Kurumlar

2.4.1. Uzlaştırma

Esasen Anglo-Amerikan hukukuna ait bir kurum olan uzlaştırma, Türk ceza hukuku sistemine ilk kez 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile girmiştir. Ceza Muhakemesi Kanununda uzlaştırmanın tanımı yapılmamakla birlikte Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde²³¹ uzlaştırmanın tanımına yer verilmektedir. Uzlaştırma Yönetmeliği m.4/1-k'ya göre uzlaştırma, *“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci”*dir.

Uzlaştırma ile ilgili doktrinde de çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Doktrindeki farklı açıklamalar göz önüne alındığında uzlaştırma kısaca, Kanunda belirtilen koşulların varlığı halinde, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, hukuka uygun

²²⁸ TALEB, s. 93.

²²⁹ HODGSON, Guilty Pleas In French Criminal Justice, s. 12.

²³⁰ HODGSON, Criminal Justice, s. 22.via

²³¹ RG., 05.08.2017, 30145. Çalışmanın geri kalanında kısaca Uzlaştırma Yönetmeliği olarak bahsedilecektir.

olacak şekilde anlaşmaları neticesinde muhakemeyi sonlandıran bir kurum olarak tanımlanabilir²³².

Uzlaştırma kurumunun amacı ise, mağdurun veya suçtan zarar görenin zararının giderilerek tatmin edilmesi²³³, dava dışında yollarla uyuşmazlıkların çözümünün kolaylaştırılması ve yargının iş yükünün azaltılmasıdır²³⁴. Uzlaştırma, ceza hukukunda uyuşmazlıkların dava dışı yollarla çözümünü amaçlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir²³⁵. 5271 sayılı Kanununun 253. maddesinin gerekçesinde ise uzlaştırmanın öncelikli amacı, zararın giderilmesi ve bunun yanında mağdurun tatmin edilmesi ve adaletin sağlanması olarak belirtilmiştir.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği ile alakalı doktrinde birçok farklı görüş bulunmaktadır. Doktrinde savunulan bir görüşe göre uzlaştırma, yaptırım benzeri bir kurumdur²³⁶. Yine aynı görüşe göre, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesi imkansız hale getiren bir uygulama olan uzlaştırma, devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran bir sebeptir²³⁷. Uzlaştırma maddi ceza hukuku açısından “davayı düşüren bir sebep” iken²³⁸,

²³² Uzlaştırmanın tanımı ile alakalı bkz. **AKBULUT**, Berrin/ **AKSAN**, Murat, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 26-29; **BIÇAK**, s. 384; **CENTEL/ ZAFER**, s. 570; **ÇELEBİ**, Ümit, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Işığında Uzlaştırma, Bursa Barosu Dergisi, C. 42, S. 103, 2018, s. 64; **ERİŞ**, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi, TBB Dergisi, S.137, 2018, s. 243; **ERİŞ**, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Usulü, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-1, 2020, s. 1289; **İŞTEN**, İnanç/ **MERT**, İbrahim Sani, Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, s. 6; **METİNER**, Erçağ/ **KÖKEN**, Enes, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine İlişkin Değerlendirmeler, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, 2019, s. 225; **ÖZBEK**, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 32, 2016, s. 8; **ÖZBEK**, Veli Özer/ **DOĞAN**, Koray/ **BACAKSIZ**, Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 844; **ŞAHİN**, Cumhur/ **GÖKTÜRK**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 10. Baskı, Ankara 2020, s. 212; **TOK**, Mehmet Can, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 10, S. 105, 2018, s. 24; **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 702; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 793.

²³³ **ÇETİN**, Soner, Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma, TBB Dergisi, S. 82, Ankara 2009, s. 9, tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-82-516, E.T. 08.08.2020 (çevrimiçi).

²³⁴ **ÖZBEK**, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 3, 2005, s. 295-297.

²³⁵ **EKİCİ ŞAHİN**, Meral/ **YEMENİCİ** Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, 2018, s. 447.

²³⁶ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809.

²³⁷ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809.

²³⁸ **CENTEL/ ZAFER**, s. 571.

muhakeme açısından da “dava açılmasını engelleyen bir sebep” olarak düzenlenmektedir²³⁹. Maddi ceza hukuku ile ilişkili yönü dikkate alınarak uzlaştırmanın, lehe kanun uygulamasında göz önünde bulundurulması gerekmektedir²⁴⁰. Dolayısıyla uzlaştırma, hem maddi ceza hukuku hem de ceza muhakemesi hukuku alanına giren bir karma kurumdur²⁴¹. Karma özelliğine rağmen uzlaşma, uyuşmazlığı muhakeme edilememe nedeni ile sona erdirdiğinden uzlaştırmanın muhakeme hukuku özelliği baskın gelen bir kurum olduğunu kabul etmek ve derhal uygulama ilkesini yürütmek gerekmektedir²⁴².

Doktrinde yer alan ve uzlaştırmanın karma nitelikli bir kurum olduğunu benimseyen bir başka görüşe göre uzlaştırma, biçimsel olarak ceza yargılaması müessesesiyken sonuçları itibariyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirmektedir²⁴³.

Diğer bir görüşe göre uzlaştırma, bir ceza muhakemesi kurumu olduğundan uzlaştırma ile ilgili konularda ceza muhakemesinin kuralları uygulanmalıdır²⁴⁴.

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşılacağı üzere, uzlaştırmanın karma nitelikli bir kurum olduğu baskın görüştür²⁴⁵. Uzlaştırmanın karma nitelikli olduğunu kabul eden yazarlardan bazıları, uzlaştırma kapsamında maddi ceza hukuku kuralları dikkate alınarak

²³⁹ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809. Uzlaştırmanın karma niteliği olduğunu kabul görüşe göre, uzlaştırmanın bir muhakeme şartı olarak düzenlendiğini kabul edilmelidir. **AKBULUT/ AKSAN**, s. 30. Doktrinde bu görüş, uzlaştırmanın bir muhakeme engeli olduğu şeklinde de ifade edilmektedir.

²⁴⁰ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809. Yargıtay’ın kesinleşmemiş kararlar yönünden ise farklı içtihatları bulunmaktadır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **ÇETİNTÜRK**, Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 362-364.

²⁴¹ **AKBULUT/ AKSAN**, s. 32; **CENTEL/ ZAFER**, s. 571; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 809.

²⁴² **CENTEL/ ZAFER**, s. 572. Uzlaştırmanın karma niteliği dolayısıyla ceza hukuku ve muhakeme hukuku hükümlerinin zaman bakımından uygulanması açısından karma uygulama yapılması; uzlaştırmanın şartları ve sonuçlar bakımından 5237 sayılı Kanun m. 7’nin uygulanması; diğer hususlarda ise işlemin yapıldığı zamanki kurallara göre belirleme yapılması yönündeki görüş için bkz. **AKBULUT/ AKSAN**, s. 34.

²⁴³ **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 702.

²⁴⁴ **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, s. 212.

²⁴⁵ Yargıtay’ın da kararlarında, uzlaştırmayı karma nitelikli bir kurum olarak kabul ettiği ancak maddi ceza hukuku yönünü öne çıkardığı görülmektedir. **GÜNAY**, Fikret, Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacının Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova 2019, s. 13. Yargıtay, kararlarında “Uzlaştırmanın bir ceza muhakemesi kurumu olduğu açık ise de birey ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiği tartışmasızdır.” diyerek kurumun karma niteliğinde olduğu belirtilmektedir. YCGK., E. 2018/112, K. 2018/635, K.T. 13.12.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 05.08.2020 (çevrimiçi).

lehe hüküm uygulaması yapılabileceğini savunmaktadır²⁴⁶. Aynı görüşteki yazarların bir kısmı ise, ceza muhakemesi yönü ağır basan bu kurum için ceza muhakemesi kurallarının uygulanması gerektiğini kabul etmektedir²⁴⁷.

Uzlaştırma, Kanunda bir muhakeme engeli olarak düzenlenmiştir. Uzlaştırmaya tabi suçlarda, uzlaştırma yolu denenip olumsuz bir sonuç alınmazsa muhakemeye devam edilemez²⁴⁸. Yani iddianame düzenlenemez; düzenlense dahi bu durum iddianamenin iadesi sebeplerinden birini oluşturacaktır.

Uzlaştırmanın şartları ve usulü, 5271 sayılı Kanunda ve Uzlaştırma Yönetmeliğinde detaylı olarak düzenlenmiştir. Uzlaşmanın şartları, uzlaşma kapsamına giren bir suç olması, suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe bulunması, tarafların uzlaşma önerisini özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve edimin yerine getirilmesidir.

Uzlaşma kapsamına giren suçlar, 5271 sayılı Kanun m. 253/1’de sayılmıştır²⁴⁹. Kanunda oldukça fazla suçu kapsamına alacak şekilde, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlar uzlaşma kapsamına alınmıştır. Ayrıca şikayete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın katalogda yer alan suçlar için de uzlaştırma yoluna gidilmektedir. Kanunda açıkça sayılmayan suçlar için uzlaştırma yoluna başvurulamaz.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlar açısından şikayet şartı aranmaktadır. Ancak 5271 sayılı Kanun m. 253/3’e göre: “*Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.*” Ayrıca uzlaşmaya tabi suçlarda önödeme ve seri muhakeme usulü işletilemez. Zira bu kurumlar uzlaşmaya konu olmayan suçlar bakımından kabul edilmiştir²⁵⁰. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır. Burada önemli olan husus, farklı iki suçun aynı mağdura karşı işlenmesi halidir. Bu suçlardan biri 5271 sayılı Kanun m. 253 kapsamında uzlaşmaya tabi iken diğeri bu hükmün dışında kalmaktadır. Şüpheli veya sanık hakkında zaten

²⁴⁶ ERİŞ, Uzlaştırma Eğitimi, 247; YENİSEY/NUHOĞLU, s. 809; KAYMAZ, Seydi/ GÖKCAN, Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 146-147.

²⁴⁷ CENTEL/ ZAFER, s. 564; EKİCİ ŞAHİN/ YEMENİCİ, s. 454-455.

²⁴⁸ AKBULUT/ AKSAN, s. 31; TUNÇ, Nazım, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010, s. 17.

²⁴⁹ Kanunda tahdiden sayılan suçlar için bkz. 5271 sayılı Kanun m. 253/1

²⁵⁰ Bkz. 5237 sayılı Kanun m.75/1; Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 5/1.

muhakemeye devam edileceğinden suçlardan biri için uzlaştırmanın uygulanmasına gerek görülmemiştir.

Uzlaşma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasında gerçekleşebilir. Kamu tüzel kişisi uzlaşmanın tarafı olamaz. Zira Kanun açıkça gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin taraf olabileceğini belirtmiştir. Uzlaştırma kural olarak, soruşturma evresinde gerçekleştirilmelidir. Kanun koyucu da bu anlayışla hareket etmektedir ki, uzlaştırma kapsamına giren bir suçta uzlaştırmaya başvurulmamış olmasını 5271 sayılı Kanun m. 174/1'de iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlemiştir.

Soruşturma konusu suç uzlaştırmaya tabi ve kamu davasının açılması için yeterli şüphe var ise, uzlaştırma bürosu tarafından bir uzlaştırmacı görevlendirilir. Uzlaştırmacı, soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneğini alarak uzlaştırma işlemlerine başlar. Uzlaştırmacıya belge örneklerinin verilmesi ile uzlaştırma işlemlerini tamamlanması için Kanunda öngörülen otuz günlük süre başlamış olur. Otuz günlük süre, Uzlaştırma Yönetmeliğine göre, Cumhuriyet savcısının onayının alınması koşuluyla, uzlaştırma bürosu tarafından her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatılabilir.

Uzlaştırma süresince gerçekleşecek müzakereler gizli olarak yürütülür. Müzakerelere ancak şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, yasal temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Bunlardan birinin müzakereye katılmaması halinde uzlaşmayı kabul etmediği varsayılır. Getirilen bu kural, uzlaştırma kurumu ile öngörülen hızlı ve etkili uyuşmazlık çözümü için sürecin hızlı işlemesi açısından yerindedir.

Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. Kabul beyanı ise tarafların özgür iradesine dayanmalıdır. Birden fazla kişinin mağduriyeti veya suçtan zarar görmesi söz konusu ise mağdur veya suçtan zarar görenlerin tümünün uzlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir.

Uzlaştırma sürecinin işleyebilmesi için uzlaştırma bürosunca taraflara ulaşılabilmesi gerekmektedir. Aksi halde, adaleti dava yoluna gitmeksizin olabildiğince hızlı tesis etmeye çalışmak amacını da güden alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurmak anlamsız hale gelecektir. Bu nedenle taraflardan en azından birinin, resmi mercilere beyan edilmiş soruşturma dosyasında bulunan adreste bulunamaması veya yurt dışında

olması ya da taraflara başka bir nedenle ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilemez ve soruşturma işlemlerine devam edilir.

Tarafların özgür iradelerine dayanarak uzlaşmaları sonucunda şüphelinin, edimi yerine getirmesi gerekmektedir²⁵¹. 5271 sayılı Kanunun m.253/15 ve m.253/19 göz önüne alındığında, uzlaştırmacının hazırlayacağı raporda, tarafların ne suretle anlaştikları detaylı açıklanarak şüphelinin yerine getirmesi gereken edim belirlenir²⁵². Şüpheli tarafından yerine getirilecek olan edimin hukuka ve ahlaka uygun olmak kaydıyla herhangi bir edim olması mümkündür²⁵³. Uzlaştırmanın en önemli amaçlarından biri mağdurun tatmin edilmesi olduğundan edim, mağdurun maddi ve/veya manevi zararını gidermeye yönelik belirlenmektedir. Dolayısıyla taraflar, aralarında manevi zararı da kapsayacak şekilde uzlaşabilmektedir.

Tarafların uzlaşmayı kabul ettikten sonra uzlaşmadan vazgeçebilirler. Vazgeçme, rapor hazırlanıp yetkili makama teslim edilinceye kadar mümkündür²⁵⁴. Ayrıca taraflar, uzlaşma teklifinin reddetse dahi en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler²⁵⁵.

Uzlaşmanın sonucu ve etkisi ise 5271 sayılı Kanun m.253/19’da düzenlenmiştir. Buna göre: *“Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def’aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir.”* Dolayısıyla, uzlaştırma aşamasında anlaşılan edimin yerine getirilmesi halinde söz konusu suç, fail açısından adli sicil kaydına işlenmez. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda, 5271 sayılı Kanun m. 171’de yer alan erteleme şartları aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 5271 sayılı Kanun m. 171/4’de yer alan ertelemenin geri alınması şartı aranmaksızın kamu davası açılır.

²⁵¹ CENTEL/ ZAFER, s. 569.

²⁵² YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 824.

²⁵³ Uzlaştırma Yönetmeliği m.18/4’e göre: *“Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder.”*

²⁵⁴ CENTEL/ ZAFER, s. 573.

²⁵⁵ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 825. Yazarlar bu durum için *“haricen uzlaştırma”* tabirini kullanmaktadır.

Mağdurun veya suçtan zarar görenin uzlaşmayı özgür iradesiyle kabul etmesi oldukça önemlidir. Zira uzlaşma sağlanması durumunda, 5271 sayılı Kanun m. 253/19'a göre, mağdur veya suçtan zarar gören, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz; açılmış olan davadan feragat etmiş sayılır.

Uzlaştırma sürecinin başından itibaren veya müzakere/müzakereler sonunda taraflar uzlaşamaz ise, zaten kamu davası açmak için yeterli şüphesi bulunan Cumhuriyet savcısı soruşturmaya devam eder ve iddianame düzenleme aşamasına geçerek kamu davası açar²⁵⁶.

5271 sayılı Kanun kovuşturma evresinde uzlaştırma kurumunun uygulanabileceğini de öngörmüştür. Kanununun 254. maddesi "*Mahkeme tarafından uzlaştırma*" başlığını taşımaktadır. Esasen uzlaştırma kapsamında olan bir suç için uzlaştırma prosedürü uygulanmadan iddianame düzenlenmiş ise, mahkemenin, 5271 sayılı Kanun m. 174/1'e göre iddianameyi iade etmesi gerekmektedir. Ancak mahkeme tarafından hata ile kabul edilen iddianame sonucunda soruşturma evresinden kovuşturma evresine geçilmiş ise ve bu durum kovuşturma aşamasında tespit edilir ise mahkemenin uzlaştırma usulünü uygulaması gerekmektedir. Bir başka durum ise, kovuşturma aşamasında fiilin hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle kovuşturmanın uzlaştırma kapsamında bir suçla ilgili devam edecek olmasıdır. Bu durumda da mahkemenin uzlaştırma sürecini başlatması söz konusu olmaktadır.

Bahsedilen hallerde mahkeme, soruşturma aşamasında cumhuriyet savcısının yaptığı gibi, dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma bürosunca, soruşturma aşamasında 5271 sayılı Kanun m. 253'e göre uygulanan süreç işletildikten sonra taraflar uzlaşırsa ve sanık edimini def'aten yerine getirirse davanın düşmesi kararı verilir. Edimin yerine getirilmesi ertelenirse, taksit bağlanırsa veya süreklilik arz ederse, sanık hakkında 5271 sayılı Kanun m. 231'de yer alan koşullar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir ve geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Taraflar arasında uzlaşma sağlanamaması durumunda ise mahkeme duruşmanın devamına karar verir ve olağan yargılamaya devam ederek hüküm kurar.

²⁵⁶ CENTEL/ ZAFER, s. 574.

2.4.2. Önödeme

5237 sayılı Kanunun 75. maddesinde düzenlenen önödeme kurumu da uzlaştırma kurumu gibi bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edilmektedir²⁵⁷. Doktrinde çeşitli şekilde tanımlanan önödeme, cezası belirli bir ağırlığın altındaki suçların yargıda oluşturduğu yükü hafifletme ve ceza adaletini tesis etme konusunda zaman tasarrufu sağlama gibi amaçları olan bir kurum olarak ifade edilebilir²⁵⁸.

Önödemenin hukuki niteliği tartışmalı olduğundan bu konuda pek çok görüş öne sürülmüştür. Bunlardan ilki, önödemeyi ceza muhakemesinin bir kurumu olarak görüp yargılamasız cezalandırmanın bir türü olarak kabul ederken; bir diğer görüş ise, önödemenin Devlet ile birey arasındaki ceza ilişkisine son vermesi dolayısıyla bir maddi ceza hukuku kurumu olduğu yönündedir²⁵⁹. Bir başka görüşe göre, önödeme, Devletin cezalandırma isteğinden, bireyin ise ceza muhakemesinin kendisine sağladığı çeşitli hak ve garantilerden vazgeçmesi suretiyle Devlet ile kişi arasında gerçekleşen bir “*sulh anlaşması*” olduğu görüşüdür²⁶⁰. Diğer bir görüşe göre ise, muhakeme ilişkisinin sona ermesi infaz ilişkisini başlatacağından ve ceza ilişkisi infaz tamamlanmadan sona ermeyeceğinden önödeme teklifi kendiliğinden muhakeme ilişkisini düşürmemektedir²⁶¹. Önödeme teklifinin kabul edilerek para cezasının ödenmesi bir ceza infazıdır ve ancak paranın ödenmesi ile ceza ilişkisi kesilir.²⁶² Zira cezanın infazı gerçekleşmektedir ve bunun da muhakeme ilişkisinin bir parçası olduğunun kabulü gerekir. Bu görüşe göre, önödeme teklifine ilişkin kurallar muhakeme kurallarıdır ve ceza ilişkisini düşürmezler²⁶³.

²⁵⁷ **TANERİ**, Gökhan, Türk Ceza Kanununda Önödemelik Suçlar, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 4.

²⁵⁸ **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 982; **CENTEL/ ZAFER**, s. 552; **DEMİRBAŞ**, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2019, s. 721; **HAKERİ**, Hakan, Ceza Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2015, s. 742; **KOCA**, Mahmut/ **ÜZÜLMEZ**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 748; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAĞIZ**, Genel Hükümler, s. 747. “*Önödeme hafif olan suçlarda devletle, şüpheli veya sanık arasında bir uzlaşmadır.*” **ZAFER**, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 6. Baskı, İstanbul 2016, s. 618.

²⁵⁹ Önödemenin hukuki niteliği hakkında görüşlerin detaylı anlatımı için bkz. **GÜLTEKİN**, Özkan, Yeni Türk Ceza Hukukunda Önödeme ve Uygulaması, Ceza Hukuku Dergisi, C. 2, S. 5, 2007, s. 210-213; **KESGİN**, Koray, Türk Ceza Hukukunda Önödeme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 10-19; **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 749-750.

²⁶⁰ **DÖNMEZER/ ERMAN**, s. 404.

²⁶¹ **CENTEL/ ZAFER**, s. 553.

²⁶² **CENTEL/ ZAFER**, s. 553.

²⁶³ **CENTEL/ ZAFER**, s. 554.

Yargı kararlarında²⁶⁴, önödemenin hukuki niteliği için ikili bir ayrıma gidilmiş; soruşturma evresinde önödemenin uygulanması durumunda uyuşmazlığın kovuşturma aşamasına geçmesi mümkün olmadığından bir muhakeme kurumu olarak; kovuşturma evresinde önödemenin uygulanması durumunda ise, devam eden davanın düşmesine sebep olduğundan maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁶⁵. Dolayısıyla önödeme kurumunun, hem muhakeme hukuku hem maddi ceza hukukuna ilişkin karma nitelikli bir kurum olduğu kabul edilmektedir²⁶⁶.

Önödeme bir muhakeme engelidir²⁶⁷. Önödeme şartları oluşmuşsa önerilmek durumundadır. Aksi halde iddianamenin iadesi sebebi oluşur. Önödeme önerisinin kabul edilmesi, hem soruşturma aşamasında hem kovuşturma aşamasında muhakemenin devamı için bir engeldir.

5237 sayılı Kanun m. 75'e göre önödemenin şartları; önödemelik bir suçun bulunması, suçun uzlaştırma kapsamında olmaması, suç işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin oluşmasıdır. Bu şartların varlığı halinde Cumhuriyet savcısı önödeme girişiminde bulunmak zorundadır.

Önödemelik suçlar 5237 sayılı Kanun m. 75/1'e göre; "*Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlar*"dır²⁶⁸. Buna göre, miktarının önemi olmaksızın bir suç, yalnız adli para cezasını gerektiriyor ise önödeme kapsamındadır. Hapis cezasının varlığı halinde önödeme kurumunu işletebilmek için 6 aylık süre soyut cezaya göre belirlenecektir²⁶⁹. 5237 sayılı Kanun m. 75/1 hükmünün yanı sıra m. 75/6'da sayılan katalog suçlar için de şartların oluşması halinde önödeme uygulanacaktır²⁷⁰.

²⁶⁴ YİBGK., E. 1983/2, K. 1983/2, K.T. 11.04.1983, www.legalbank.net, E.T. 20.03.2020; **GÖKCEN**, Ahmet/ **BALCI**, Murat/ **ALŞAHİN**, Mehmet Emin/ **ÇAKIR**, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2020, s. 80, dpn. 97.

²⁶⁵ **KESGİN**, s. 19; **KAYMAZ/ GÖKCAN**, s. 355-356.

²⁶⁶ **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 80.

²⁶⁷ **CENTEL/ ZAFER**, s. 554. Bu görüş doktrinde Önödemenin muhakeme şartı olduğu şeklinde de ifade edilmektedir. **YENİDÜNYA**, A. Caner, Yargıtay Kararları Işığında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Önödeme Kurumu, www.yenidunyahukuk.com, E.T. 07.08.2020 (çevrimiçi).

²⁶⁸ TCK m. 75/4'e göre: "*Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adli para cezası esas alınarak belirlenir.*"

²⁶⁹ **ÖZGENÇ**, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2018, s. 728.

²⁷⁰ Ancak m. 75/6 kapsamındaki suçların beş yıl içinde tekrar işlenmesi halinde fail hakkında aynı suçtan dolayı önödeme uygulanmaz.

Önödemenin uygulanabilmesi, isnat edilen suçun uzlaştırma kapsamında olmamasına bağlıdır²⁷¹. Kural olarak soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi suçlar başta olmak üzere uzlaştırma kapsamındaki suçlar 5271 sayılı Kanununun 253. maddesinde düzenlenmektedir.

Önödeme kurumunun uygulanması için isnat edilen suçun kişi tarafından işlendiği hususunda yeterli suç şüphesinin oluşması gerekir²⁷². Yapılan soruşturma sonrasında yeterli suç şüphesine ulaşılamıyorsa önödemeye müracaat edilmeden yeterli şüphe bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmelidir²⁷³. Aynı şekilde kovuşturma aşamasında sanığın beraat edebileceği hallerde de önödeme yoluna gidilmeyip beraat kararı verilmelidir²⁷⁴.

Önödeme yoluna başvurulduğunda önödemenin yerine getirilmiş sayılabilmesi için şüpheli veya sanığın belli bir miktar parayı Devlet Hazinesine ödemesi gerekmektedir. Şüpheli ödemeyi Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içerisinde yapmalıdır. On gün içerisinde ödeme yapılması halinde şüpheli hakkında kamu davası açılmaz; kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

Cumhuriyet savcısı önödeme kapsamındaki bir suç ile ilgili önödeme prosedürünü uygulamadan iddianame düzenlemiş ise, iddianame iade edilmelidir. Ancak hata ile iddianame kabul edilmiş ise, bu durumda mahkemenin sanığa önödeme önermesi gerekmektedir. Bir başka durum “*dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi*” şeklinde ortaya çıkabilir. Bu durumda da mahkemenin önödeme önerisinde bulunması söz konusu olur. Kovuşturma aşamasında önödemenin yerine getirilmesi halinde davanın düşmesine karar verilir.

Önödemenin yerine getirilmesi sebebiyle kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez.

²⁷¹ Uzlaştırmadan sonuç alınamayan hallerde önödemenin uygulanması hakkında bkz. **AKBULUT/ AKSAN**, s. 35-36.

²⁷² **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 83.

²⁷³ **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 730.

²⁷⁴ **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 730.

5237 sayılı Kanun m.75/7'ye göre, önödeme sonucunda verilen kararlar bunlara özgü bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından kullanılması dışında başka bir amaç için kullanılamaz.

2.4.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi²⁷⁵

Günümüzde tüm demokratik hukuk devletlerinin sistemlerine yansıttığı onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile yapılmış olan değişiklik neticesinde 5271 sayılı Kanun m. 171/2'de düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile Cumhuriyet savcısının takdir alanında bir genişleme yapıldığı kabul edilmektedir²⁷⁶.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kısaca, soruşturma sonucunda, belirli suçlar için yeterli şüpheye ulaşılmamasına rağmen, Kanunda belirtilen objektif ve sübjektif şartlar göz önünde bulundurularak öngörülen süre boyunca kamu davası açılmaksızın şüphelinin gözlemlenmesi ve süre sonunda koşulların oluşması halinde ceza verilmesinden vazgeçilmesi olarak açıklanabilir²⁷⁷.

Üst sınırı üç yıl veya daha az süre hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı yapılan soruşturma sonucunda yeterli şüpheye ulaşılmaması halinde, iddianame düzenlenmesi yerine beş yıl süre ile erteleme kararı verilmesi mümkündür. Kanun koyucu kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için objektif ve sübjektif şartlar belirlemiştir. Öncelikle, kamu davasının ertelenmesi kararı uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar ile üç yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar için uygulanamaz²⁷⁸. Bunun yanı sıra, ilgili kuruma mağdurun da dahil edildiği; kararın

²⁷⁵ İsimlendirmenin “iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi” olarak düzeltilmesi gerektiği görüşü bkz. **KAŞKA**, s. 174.

²⁷⁶ **YURTCAN**, Erdener, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 9. Baskı, Ankara 2019, s. 577.

²⁷⁷ **BIÇAK**, s. 393; **CENTEL/ ZAFER**, s. 585-588; **GEDİK**, Doğan, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2006, s. 326; **KAŞKA**, s. 173; **ŞARE**, Ersin, Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Erteleme Kurumları Üzerine İnceleme, TBB Dergisi, C. 26, S. 111, 2014, s. 167; **TÖNGÜR**, Ali Rıza, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi Gerekliliği Üzerine, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1, 2018, s. 33; **TÖNGÜR**, Ali Rıza, Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, Fasikül Hukuk Dergisi, C 7, S. 67, 2015, s. 8; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 680; **YILMAZ**, Davut, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 18.

²⁷⁸ Uzlaştırma koşulları oluşmuşsa öncelikle uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerekir. **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 512.

verilmesi için mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesinin gerektiği görülmektedir. Şüpheli daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkum olmuş ise kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kamu davasının açılmasından daha yararlı görülür ve şüphelinin geçirdiği soruşturma nedeni ile bir daha suç işlemeyeceği kanaati oluşursa 5271 sayılı Kanun m. 172/2’de yer alan sübjektif koşullar da gerçekleşmiş olur.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi zorunlu değildir. Şartlar oluşmuş ise Cumhuriyet savcısı, kendisine verilmiş olan takdir yetkisini kullanarak erteleme kararı verebilir²⁷⁹.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına 5271 sayılı Kanun m. 173 hükümlerine göre itiraz edilebilmektedir. Erteleme süresi olan beş yıl içerisinde kasıtlı bir suç işlenmemesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilerek uyuşmazlık sona erdirilir. Erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenirse²⁸⁰ Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye gönderir ve mahkeme iddianameyi kabul ederse genel hükümlere göre kovuşturma yapılır²⁸¹.

Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı bunlara mahsus bir sisteme kaydedilmektedir. Kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından bir soruşturma veya kovuşturma ile bağlantılı olarak istenmesi halinde kullanılabilir.

2.4.4. Basit Yargılama Usulü

Basit yargılama usulü, adaletin tecellisinde yaşanan aksaklıkların önüne geçmek ve adli mercilerin iş yükünü azaltmak amacı ile²⁸² öngörülen özel bir muhakeme usulüdür. 7188 sayılı Kanun ile 17.10.2019 tarihinde yürürlüğe giren bu usulün uygulanmaya başlaması ile birlikte asliye ceza mahkemesinin bakmakla yükümlü olduğu bazı uyuşmazlıklar için prosedürel kısaltmalar söz konusu olmaktadır²⁸³.

²⁷⁹ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAĞSIZ, Ceza Muhakemesi, s. 506.

²⁸⁰ “Kasıtlı bir suç işlenirse” ifadesinden şüphelinin yeni bir kasıtlı suç işlediği ve bu suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunduğu anlaşılmalıdır. KAŞKA, s. 188.

²⁸¹ KAŞKA, s. 186.

²⁸² TBMM Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2215), s. 19; GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 640.

²⁸³ CENTEL/ ZAFER, s. 1007.

5271 sayılı Kanun Geçici Madde 5 hükmüne göre, “1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmaz.” İlgili hükümde, “kovuşturma evresine geçilmiş” dosyalarda basit yargılama usulünün uygulanamayacağının öngörülmüş olması Anayasa m. 36 ve m. 38 yönünden Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine taşınmıştır²⁸⁴. Aykırılık gerekçesi olarak, kovuşturma aşamasına geçilmiş olsa da hüküm kurulmamış dosyalarda mahkumiyet halinde sanığa uygulanabilecek dörtte bir oranında indirimin lehe olduğu ve bu nedenle uygulanma ihtimali olan tüm davalarda uygulanması gerektiği ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede, Anayasa m. 38, AİHS m. 7 ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m. 15’e vurgu yaparak, “Suçun işlendiği sırada uygulanabilir cezadan daha ağır bir ceza verilemez.” kuralını vurgulamıştır. Fiili işledikten sonra, kanuna göre fiile karşılık gelen cezadan daha hafif ceza verilebiliyorsa bu ceza uygulanmalıdır. Dolayısıyla, henüz bir hüküm kurulmamış dosyalarda, tamamlanmadan bahsedilemeyeceğinden yeni bir usul uygulanması daha az ceza verilmesini gerektirecekse bu yeni usulün uygulanması gerektiği belirtilerek yapılan inceleme sonucunda, “...kovuşturma evresine geçilmiş” ibaresi, basit yargılama usulü yönünden Anayasa m. 38’e aykırılık oluşturduğu kanaatine varılarak iptal edilmiştir.²⁸⁵

Basit yargılama usulüne başvurulması için Kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 251’e göre, iddianamenin kabulü aşamasından geçilip kovuşturma aşamasına gelinmiş olması; ilgili suçun cezasının, üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ve/veya adli para cezası olması ve asliye ceza mahkemesinin basit yargılama usulünün uygulanmasına karar vermesi halinde basit yargılama usulü uygulanmaktadır. Basit yargılama usulünün uygulanamayacağı haller ise 5271 sayılı Kanun m. 251/7-8’de belirtilmiştir. Buna göre, sanığın yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve sağır ve dilsizlik özelliklerinden birini taşıması halinde basit yargılama usulü uygulanamaz. Kanun gerekçesinde, sanığın özel durumu nedeni ile delillerin duruşmada

²⁸⁴ Anayasa Mahkemesi, E. 2020/16, K. 2020/33, K.T. 25.06.2020, RG. 19.08.2020, S. 31218, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200819-6.pdf>, E.T. 19.08.2020 (çevrimiçi).

²⁸⁵ Anayasa Mahkemesinin ilgili kararına ilişkin karşı oy yazısında, basit yargılama usulünün bir ceza muhakemesi kurumu olduğu ve dolayısıyla aleyhe veya lehe olup olmadığına bakılmaksızın değişikliğin derhal uygulanması gerektiği vurgulanmış; bunun yanı sıra, ilgili usulün her durumda lehe sonuç doğurmayabileceği ifade edilmiştir.

tartışılması ve taraf beyanlarının vasıtasızlık ilkesi çerçevesinde doğrudan hakim tarafından dinlenilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra, suçun soruşturma ve kovuşturması izne ya da talebe bağlı ise veya basit yargılama kapsamındaki bir suç bu kapsamda olmayan bir başka suç ile birlikte işlenmiş ise klasik kovuşturma usulünün uygulanması gerekmektedir.

Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi ile mahkeme tarafından yapılması gereken bazı işlemler doğmaktadır. Buna göre, iddianame, sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilir. Bu tebliğin amacı, Kanunda belirtilen on beş günlük süre içerisinde yazılı cevap verilmesi için fırsat tanınmasıdır. Tebligatta basit yargılama usulünün uygulanarak duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği özellikle belirtilir. Tebliği yapan mahkemenin, toplanması gerekli olan belgeler var ise ilgili kurum ve kuruluşlardan bu belgeleri talep ederek hazırlaması gerekmektedir.

Basit yargılama usulünün uygulanması klasik muhakeme usulünden farklı sonuçlar doğurmaktadır. Basit yargılama usulünde mahkeme hüküm vermektedir ancak bu hüküm duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin taraflara verilen on beş günlük sürenin ardından 5271 sayılı Kanun m. 223'de yer verilen hüküm çeşitlerinden herhangi birine karar vermesi mümkündür. Cezanın belirlenmesi için 5237 sayılı Kanun m. 61'in dikkate alınması gerekmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 223'de düzenlenen hüküm çeşitlerinden olan mahkumiyete hükmedilmesi halinde cezadan dörtte bir oranında indirim yapılması öngörülmüştür. Sonuç cezadan yapılan indirim oranında hakimnin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Koşulların bulunması halinde, mahkeme, kısa süreli hapis cezasını seçenek yaptırımlara çevirebilir veya hapis cezasını erteleyebilir. Ayrıca uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına da karar verilebilir.

Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi geri dönülemez bir sonuç doğurmaz. Mahkeme gerekli görürse, hüküm kuruluncaya kadar her aşamada klasik muhakemenin gerektirdiği şekilde genel hükümler uygulanarak yargılamaya devam olunur.

5271 sayılı Kanun m. 252'de basit yargılama usulüne karşı itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Süresi içinde basit yargılama usulüne göre verilen hükme itiraz

edilmemesi halinde hüküm kesinleşir²⁸⁶. Süresi içerisinde ve kanun yoluna başvurma hakkı bulunan kişi tarafından yapılmış geçerli bir itiraz var ise, hükmü veren mahkeme tarafından duruşma açılır ve yargılama genel hükümlere göre devam eder. Dolayısıyla bu durumda, mahkemenin itiraz incelemesi yaparak itirazı kabul veya reddetme gibi bir irade koyması beklenmemektedir.²⁸⁷ Ancak itiraz süresi içerisinde yapılmamış veya başvuru hakkına sahip olmayan kişi tarafından yapılmış ise dosya, itirazı incelemeye yetkili mercie gönderilir ve mercii²⁸⁸ bu sebepler yönünden itiraz incelemesini gerçekleştirir. İnceleme sonunda gereğinin yapılması için karar mahkemeye geri gönderilir²⁸⁹. İtiraz edildikten sonra ancak duruşma açılmadan önce itirazdan vazgeçilmesi de mümkündür. Bu durumda duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş gibi hüküm kesinleşir.

İtiraz üzerine açılan duruşma genel hükümlere göre yapılır. Bu yargılama sonunda verilen hüküm mahkemenin basit yargılama üzerine verdiği hükümden farklı olabilir. Kanuni deyişle, mahkeme, basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir. Dolayısıyla, basit yargılama usulü sonunda verilen sonuç cezadan yapılmış olan dörtte bir oranında indirim itiraz üzerine görülecek duruşma sonunda verilecek hükmü etkilemez; ceza, mahkemenin takdir hakkına ve genel hükümlere göre takdir edilir²⁹⁰. Bu durumun istisnasını ise sanık dışındaki kişilerin yaptığı itirazlar oluşturmaktadır. Buna göre, mağdur, müşteki, Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmış bir itiraz söz konusu ise, basit yargılama usulü sonucunda yapılmış olan dörtte birlik indirim korunmaktadır.

Yapılan itiraz üzerine açılan duruşma sonunda verilen hükme karşı başvurulacak kanun yolu genel hükümlere göre belirlenmektedir. İtiraz üzerine verilen hüküm sanık lehine bir sonuç doğurur ise varsa diğer sanıklar da bu hükümden yararlanır. Asliye ceza mahkemesinin basit yargılama usulü uygulayarak verdiği hükme, hükmün

²⁸⁶ Hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulmasının yaratacağı sorunlar için bkz. Üçüncü bölüm, 3.3.

²⁸⁷ **ALDEMİR**, Hüsnü, Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, 2. Baskı, Ankara 2020, s. 327.

²⁸⁸ İtirazı incelemeye yetkili merciler 5271 sayılı Kanun m. 268/3'de yer almaktadır. Buna göre, asliye ceza mahkemesi hakimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazlar, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesi tarafından incelenirken; bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlara karşı yapılacak itirazlar ise, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen daire; son numaralı daire için birinci daire; o yerde tek ağır ceza mahkemesi varsa en yakın ağır ceza mahkemesi tarafından incelenir. Detaylı bilgi için bkz. **ÜNVER/ HAKERİ**, s. 740.

²⁸⁹ **ALDEMİR**, s. 327.

²⁹⁰ **CENTEL/ ZAFER**, s. 1009.

öğrenilmesinden itibaren yedi günlük süre içerisinde itiraz edilmemesi halinde hüküm kesinleşir.

Yapılan açıklamalardan görüleceği üzere, basit yargılama, aşağıda detaylı şekilde açıklanmış olan seri muhakeme usulünden farklı olarak, tamamen yargılama makamının kontrolünde ilerleyen bir usuldür. Seri muhakeme ise, kontrolün büyük oranda Cumhuriyet savcısında olduğu ve soruşturma aşamasında uyuşmazlığın çözüldüğü bir usul olarak ifade edilebilir. Bunun yanı sıra basit yargılama usulünde sanığın usulü kabulü aranmaz; açıkça itiraz etmediği takdirde usul uygulaması yapılır²⁹¹. Basit yargılama usulünün sanık hakları ile bağdaşmayan birçok yanı bulunduğu ve bu durumun AİHM nezdinde hak ihlali kararı oluşturabilecek olduğu belirtilmektedir²⁹².

²⁹¹ TAŞKIN, Şaban Cankat, 7188 Sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na Getirilen “Basit Yargılama Usulü” Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, 2020, s. 3110.

²⁹² Basit yargılama usulünün ilkeler kapsamında değerlendirilmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. TAŞKIN, Basit Yargılama, s. 3113-3120.

3. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN ESASLARI

3.1. Seri Muhakeme Usulünün Ceza Muhakemesinin Bazı İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi

3.1.1. Adil Yargılanma Hakkı²⁹³

Anayasa m. 36, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 10, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi m. 14 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6’da düzenlenen ve demokratik hukuk devleti olmanın gereklerinden kabul edilen adil yargılanma hakkına göre, vatandaşlık ayırt etmeksizin herkesin, kanunla oluşturulan ve yetkilendirilen bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde davasının görülmesi hakkına sahip olduğu kabul edilir. İlk olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile düzenlenen adil yargılanma hakkı, uluslararası ve ulusal düzeyde pek çok mevzuatı etkilemiştir. Anayasal düzlemde koruma altına alınmış olan bu hak, herkesin adil şekilde yargılanma hakkı olduğunu ve bu nedenle uygulamanın ötesinde kanuni düzenlemelerin²⁹⁴ ve yargı teşkilatlanmasının da²⁹⁵ bu hak göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koyar. Adil yargılanma hakkı, medeni veya cezai uyuşmazlıklarda muhakemenin tüm aşamaları açısından ileri sürülebilecek bir hak²⁹⁶. Kişinin kanunla oluşturulmamış veya kanunla yetkilendirilmemiş bir makam huzurunda yargılanması hakkaniyete uygun bir yargılama olmaz. Kanunla oluşturulan ve yetkisinin sınırları belirlenen mahkemenin adil yargılama yaptığının kabulü için pek çok kriter öngörülmüştür. Esasen insan hakları bir bütün olarak değerlendirilmeli ve muhakeme sürecinde bu bütüncül değerlendirme doğrultusunda

²⁹³ Doktrinde adil yargılanma hakkı yerine dürüst ya da hakkaniyete uygun yargılama veya dürüst işlem ilkesi ifadeleri de kullanılmaktadır. **CENTEL/ ZAFER**, s. 172; **ÖZTÜRK**, Bahri/ **TEZCAN**, Durmuş/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan/ **SIRMA GEZER**, Özge/ **SAYGILAR KIRIT**, Yasemin/ **ALAN AKCAN**, Esra/ **ÖZAYDIN**, Özdem/ **ERDEN TÜTÜNCÜ**, Efser/ **ALTINOK VILLEMIN**, Derya/ **TOK**, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019, s. 123. Adil yargılanma hakkı, başta Anayasa olmak üzere birçok ulusal metinde geçen bir tabir olduğundan çalışmada bu isimlendirme kullanılacaktır. İsimlendirme ile ilgili detaylı bilgi için bkz. **FEYZİOĞLU**, Metin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-a Uyarınca İsnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku, TBB Dergisi, S. 55, 2004, s. 102, dpn. 3, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2004-55-86>, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi); **KARAKOÇ**, Gökhan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2010, s. 29. Adil yargılama ve dürüst yargılama arasının aynı kavram olmadığı hakkında bkz. **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 48-49.

²⁹⁴ **KOPARAN**, M. Reşat, Adil Yargılanma Hakkı, Bursa Barosu Dergisi, C. 27, S. 72, 2003, s. 27.

²⁹⁵ **ERGÜL**, Ergin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara 2003, s. 151.

²⁹⁶ **ALTIPARMAK**, Cüneyd, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları, TBB Dergisi, S. 63, 2006, s. 244, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2006-63-218>, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi); **KOPARAN**, s. 27.

hareket edilmelidir²⁹⁷. Adil yargılanma hakkı da birçok hakkı bünyesinde topladığından farklı haklar değerlendirilerek bütüncül olarak adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğine bakılmalıdır. Duruşmaların kural olarak, açık ve aleni şekilde yürütülmesi, kişinin hukuki danışmanlık alabilmesi, davanın makul sürede karara bağlanması gibi kriterler adil yargılanma hakkının gereğidir.

Adil yargılanma hakkının tanımını üzerine kesin bir kanaat oluşmamakta ve bu nedenle, hakkın içeriği doldurularak şekillendirilmektedir. AİHS m. 6/3’de belirtilen asgari haklar, adil yargılanma hakkı kapsamında görülebilecek haklardan bazılarını oluşturmaktadır²⁹⁸. AİHS m. 6/3’de, sınırlı olmayacak şekilde, hakkın alt unsurlarına yer verilmekte ve bu şekilde adil yargılanma hakkı açıklanmaya çalışılmaktadır²⁹⁹. Bu haklar maddede açıkça sayılmış haklardır. Ancak adil yargılanmanın sağlanabilmesi için zorunlu olarak kabul edilmesi gereken ve maddede açıkça yer verilmemiş olan birçok hakkın da bulunduğu kabul edilmektedir³⁰⁰. Zira adil yargılanma hakkı birçok hakkı bünyesinde barındıran torba bir haktır³⁰¹. Adil yargılanma hakkı, hakkın genelini oluşturan birden fazla hakkın korunması yoluyla genel olarak korunmuş olmaktadır. AİHM, önüne gelen somut olaylarda AİHS’nde sayılmış olan haklarla sınırlı kalmaksızın yargılanmanın geneline bakarak adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğine karar vermekte ve adil yargılanma hakkını genişletici yorum yoluyla değerlendirmektedir³⁰². Mahkeme, taraf

²⁹⁷ SAĞLAM, Fazıl, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı), C. 25, S. 2, 2019, s. 1239.

²⁹⁸ SCHROEDER, Friedrich-Christian, Çev. Şahin, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesinde “Dürüst Yargılama” İlkesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-2, 1996, s. 272. Üçüncü fıkranın hemen başında yer alan “asgari haklar” ifadesi bu maddede yer alan hakların sınırlı olarak sayılmadığını göstermektedir.

²⁹⁹ TAKCI, Tuğçe, Türk ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 7.

³⁰⁰ GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 7. Baskı, Ankara 2007, s. 267.

³⁰¹ CENTEL/ ZAFER, s. 173; KARAKOÇ, s. 2; TURAN, Hüseyin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.3, S. 11, 2012, s. 47.

³⁰² ERGÜL, s. 151; MOLE, Nuala/ HARBY, Catharina, Adli Yargılanma Hakkı-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi’nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, 1. Baskı, Ankara 2005, s. 6; TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 182; ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 49.

ülkelerce AİHS m. 6'nın uygulama alanının tam olarak belirlenemeyeceğini kabul etmektedir³⁰³.

Ceza muhakemesi hukuku açısından bakıldığında, adil yargılanma hakkı, ulusal ve uluslararası mevzuatta, yargı kararlarında ve doktrinde yer alan, şüpheli/ sanık haklarının temeli sayılabilecek düzeyde önemli haklar bütünüdür. Adil yargılanma hakkı, muhakeme süreci bakımından, kişi hakkında soruşturma başladığı anda işlemeye başlar ve hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreçte varlığını korur³⁰⁴. Ancak AİHS m. 6'ya bakıldığında, soruşturma evresiyle alakalı net bir düzenleme görülmez. Buna rağmen AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları ışığında, madde metni genişletici yorum ile değerlendirilerek soruşturma evresini de etkileyecek şekilde ele alınması gerekmektedir. Ceza muhakemesi, birçok hakka kısıtlamaların getirilebildiği ve muhakeme sonunda kişinin cezalandırılabilirdiği bir hukuk dalıdır. Bu nedenle insan hakları ceza muhakemesi hukuku kapsamında ayrıca önem taşımaktadır. Bu bağlamda, muhakeme sürecinde, net biçimde garanti altına alınması gereken insan hakkı alanları söz konusudur³⁰⁵.

AİHS tarafı olan devletlerin negatif ve pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir³⁰⁶. AİHM, neredeyse her kararında, AİHS'e taraf olan devletlerin, Sözleşmenin 19. maddesine göre, Sözleşmeye uymakla yükümlü olduğunu ve Mahkemenin de bu yükümlülüğünün yerine getirilip getirilmediğini kontrol amaçlı oluşturulduğunu vurgulamaktadır³⁰⁷. AİHS tarafı olan devletlerin yükümlülükleri üç ana başlık altında toplanmaktadır: Devlet organları tarafından haklara saygı gösterilmeli, üçüncü kişilerden gelebilecek ihlallere karşı Devlet tarafından kişinin hakları korunmalı ve hakların etkin şekilde korunma ve kullanılması amacıyla tedbirler uygulamaya geçirilmelidir³⁰⁸. Adil yargılanma hakkının iç hukuka yansiyabilmesi için taraf devletlerin

³⁰³ Delcourt/ Belgium, 17.01.1970, No. 2689/65, para. 23.

³⁰⁴ **MAHONEY**, Paul, Right To A Fair Trial In Criminal Matters Under Article 6 E.C.H.R., Judicial Studies Institute Journal, Vol. 4, No. 2, 2004, s. 109, www.iusgentium.ufsc.br, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi); **MOLE/ HARBY**, s. 9; **YALTI**, Başar, Adil Yargılanma Hakkına Yargıcın Etkisi, İstanbul Barosu Dergisi, C. 86, S. 4, 2012, s. 69.

³⁰⁵ **KARAKEHYA**, Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi Ceza Muhakemesinde Duruşma, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 23

³⁰⁶ **ERGÜL**, s. 151.

³⁰⁷ Örnek karar için bkz. Aslan Ismayilov/ Azerbaijan, 12.03.2020, No. 18498/15, para. 40.

³⁰⁸ **AKANDJI-KOMBE**, Jean-François, Çev. Özgür Heval Çınar/ Abdulcelil Kaya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler, İnsan Hakları El Kitapları, No. 7, Belçika 2008, s. 6.

de gerekli olan önlemleri almaları gerekmektedir³⁰⁹. Bu nedenle, öncelikle iç hukukumuzda da adil yargılanma hakkı düzenlemelerine yer verilmiştir. Anayasa m. 36'da "*hak arama hürriyeti*" başlığı ile düzenlenen adil yargılanma hakkı, açık düzenleme ile bir iç hukuk kuralı haline gelmiştir³¹⁰. 5271 sayılı Kanunu m. 160/2'de adil yargılanmanın yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısının yükümlülükleri düzenlenmiştir. Temel alınan bu düzenlemelerle birlikte ulusal mevzuatta adil yargılanmanın gereğinin sağlanabilmesi adına birçok düzenleme bulunmaktadır. Ancak, AİHM'nin kararlarında önemle üzerinde durduğu bir konu vardır ki, adil yargılanma hakkının önemi bu kararlardan anlaşılmaktadır. AİHM, taraf devletler tarafından yapılan Sözleşmeye uygun mevzuat düzenlemelerini olumlu görmekle beraber bu düzenlemelerin pratiğe dökülmesinin zorunlu olduğunu; yalnız teoride kalan düzenlemelerin aldatıcı olacağını ve hakkın özünü ihlal edeceğini vurgulamaktadır³¹¹.

Adil yargılanma hakkı, Türkiye hakkında en çok ihlal kararı verilen haktır³¹². Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruların %60'ı adil yargılanma hakkı ihlali hakkındadır³¹³. Adil yargılanma hakkı düzenlemesi olan AİHS m. 6'nın pek çok hakkı kapsamına alması verilen istatistiksel bilgiler açısından önemlidir³¹⁴. Bunun yanı sıra Sözleşmenin, 6. madde dışında, bir başka maddesinin ihlal edildiği iddiası ile yapılan başvuruların çoğunda, yargı sürecinde yaşanan usul hatalarının da gündeme getirilmesi AİHS m. 6'nın diğer maddelerle birlikte AİHM'e taşınmasına neden olmaktadır³¹⁵.

³⁰⁹ **GÖLCÜKLÜ**, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılama, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 49, S. 1-2, 1994, s. 201.

³¹⁰ RG., 22.10.2001, 24561.

³¹¹ Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri/ Türkiye, 30.01.1998, No. 133/ 1996/ 752/ 951, para. 33.

³¹² Türkiye'nin yıllara göre AİHS 6. madde ihlalleri için bkz. İnsan Hakları Daire Başkanlığı, AİHM İstatistikleri, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi); **ÜNAL**, Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara 2001, s. 166.

³¹³ **ŞAHİN**, İsmail, Anayasa Mahkemesi Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 1, Ankara 2019, s. 229. AİHM önüne giden dosyaların büyük çoğunluğu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle adil yargılanma hakkı ile ilgili yapılan başvurulardan oluşmaktadır. **GÖLCÜKLÜ**, Feyyaz, Yargılama Makamları Önünde "Makul Süre", İnsan Haklarının Uluslararası Korunması ve TBMM Sempozyumu, Ankara 1992, s. 128, www.acikerisim.tbmm.gov.tr, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi); **TURAN**, Makul Süre, s. 49.

³¹⁴ **MOWBRAY**, A. R., The Development of Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights, Portland, 2004, s. 97.

³¹⁵ **TURAN**, Hüseyin, Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ndeki Yeri ve Önemi, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 214, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-548>, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi).

Uyuşmazlıkların klasik muhakeme yönteminden ziyade alternatif yollarla ve hızlı şekilde çözümü, adil yargılanma hakkı bakımından sürekli olarak tartışılan bir durumdur. Farklı usullerle muhakemenin ilerletilmesi, makul sürede yargılanma, müdafî yardımından her aşamada yararlanma gibi adil yargılanmanın en önemli unsurlarından olan bazı hakların lehine yorumlanırken; silahların eşitliği ilkesi, soru sorma hakkı, kendi aleyhine işlemlere katılmama hakkı gibi ceza muhakemesinin en önemli hak ve ilkelerinden bazıları açısından da eleştirilmektedir.

Adil yargılanma hakkının içtihatlarda ve doktrinde tam manasıyla tanımlanmamış olması³¹⁶, hakkın kapsamının ve sınırlarının anlaşılmasını zorlaştırmakla beraber hakkın içeriğinin geniş yorumlanmasına neden olmaktadır³¹⁷. Bu nedenle, adil yargılanma hakkının içeriğini dolduran diğer hakların ortaya konması ve açıklanması ile hakkın doğru şekilde ifade edilmesi mümkün olacaktır.

3.1.1.1. Savunma Hakkı

Savunma hakkı, “hak arama hürriyeti” başlıklı Anayasa’nın 36. maddesinde temel hak olarak düzenlenmiştir. Hak arama hürriyeti, Anayasa Mahkemesinin bir kararında yer verdiği üzere, *“hukuksal olanakları kapsamlı biçimde sağlama, bu konuda tüm yollardan yararlanma hakkını içeren, bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme uğraşının uygar yöntemi”*³¹⁸ olarak açıklanabilir. Adil yargılanma hakkının Türk mevzuatındaki temeli sayılan Anayasa m. 36, esasen hak arama hürriyetini düzenlemekte ve adil yargılanma hakkı da hak arama hürriyetinden doğan bir hak olarak mevzuatta yer almaktadır³¹⁹. Hak arama hürriyeti, Anayasa’nın “temel hak ve ödevler” başlıklı ikinci kısmında düzenlendiğinden bir temel haktır. Bunun yanı sıra, diğer hak ve ödevlerin de korunmasını ve bunlardan etkin şekilde yararlanılmasını sağlamak işlevi

³¹⁶ **KAN AYDIN**, Çağrı, Adil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak “Susma Hakkı”, TBB Dergisi, C. 23, S. 91, 2010, s. 148, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-91-657>, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi); **TAN**, İbrahim, Adil Yargılanma Hakkı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali Halinde Gidilebilecek Yasal Yollar, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, İstanbul 2018, s. 119.

³¹⁷ **TAN**, s. 120, dpn. 13.

³¹⁸ Anayasa Mahkemesi, E. 1991/2, K. 1991/30, K.T. 19.09.1991, RG. 16.09.1992, S. 21347, www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi).

³¹⁹ Adil yargılanma hakkının hak arama özgürlüğünden farkı hakkında görüş için bkz. **KÖKÜSARI**, İsmail, Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Ankara 2011, S. 1, s. 163, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/15_1_7.pdf, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi).

bulunmaktadır³²⁰. Savunma hakkı ise, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkının getirdiği; temel hak ve özgürlüklerin teoriden pratiğe taşınması için oldukça önemli kabul edilen temel bir haktır³²¹. Savunma hakkının temeli, kişinin masum olması üzerine kurulmuştur³²². Savunma hakkını kullanan kişi, kendi aleyhine ortaya atılan iddialara maddi ve teknik savunma³²³ yolları ile karşılık vermeye çalışır³²⁴. Adil yargılanma hakkında olduğu gibi savunma hakkı da özünde birçok hakkı barındırmaktadır. Susma, kendi aleyhine işlemlere katılmama, müdafî yardımından yararlanma, delillerin toplanmasını isteme, meramını anlatma bu haklardan bazılarıdır³²⁵.

Seri muhakeme usulünün düzenlenmesi ile Türk ceza adaleti sisteminde ilk kez uygulanan bu prosedür, savunma hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma ihlallerine neden olabilecek uygulamalar barındırması noktasında eleştirilmektedir. Bu hususta önemli noktalardan ilki, şüphelinin yargılamanın getirdiği garantilerden uzak bir sistem içerisinde mahkum edilmesi halidir. Adil yargılanma hakkı bağlamında şüpheli, savunma hakkından kısmen vazgeçmekte, savcılık tarafından belirlenecek cezayı kabul ederek mahkemenin de onayı ile mahkum olmaktadır. Seri muhakeme usulünde benimsenen zorunlu müdafiliğin savunma hakkını sağladığı düşünülebilirse de savunma hakkı kural olarak şüpheli/ sanığa tanınan bir haktır³²⁶. Klasik yargılamada kural olarak, savcılık makamı tarafından ortaya konulan iddia, savunma tarafından mahkeme önünde cevaplanmaktadır. Bu şekilde mahkeme önünde bireysel ve kolektif olarak kullanılan savunma hakkı, seri muhakeme usulünde sınırlandırılmaktadır. Zira seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda talepname mahkemeye sunulduğunda şüphelinin,

³²⁰ Anayasa Mahkemesi, E. 2018/143, K. 2019/39, K.T. 15.05.2019, RG. 12.07.2019, S. 30829, www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi).

³²¹ **ERDEMİR**, Nevzat, Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı, TBB Dergisi, S. 1, 1988, s. 85, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1085>, E.T. 23.04.2020 (çevrimiçi); **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 103.

³²² **ÖZGENÇ**, İzzet/ **ŞAHİN**, Cumhuriyet İddia ve Savunma Hakkı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, Ankara 2001, s. 89.

³²³ **EREM**, Faruk, Anayasa ve Savunma Hakkı, Ankara Barosu Dergisi, S. 2, Ankara 1963, s. 183.

³²⁴ Savunma hakkı, şüpheli/ sanığa, temelde üç olanağa sahip olma şansı verir: kendisini savunma, kendi seçeceği müdafin hukuki yardımından yararlanma ve yetkili makamlarca görevlendirilecek müdafin yardımından ücretsiz olarak yararlanma. **GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ**, s. 302.

³²⁵ **CENTEL/ ZAFER**, s. 180.

³²⁶ **ZAFER**, Hamide, Savunma Hakkı ve Sınırları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, 2013, s. 508, <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fakultedergisi/nurcentel/hamidezafer.pdf>, E.T. 24.04.2020 (çevrimiçi).

hakim tarafından, klasik muhakemedeki anlamıyla dinlenilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Bu nedenle, daha az ceza almak düşüncesi ile kabul edebilecek seri muhakeme usulü uygulandığında şüpheli, mahkeme önünde yapacağı savunmadan da vazgeçmiş olmaktadır.

Anayasanın “*hak arama hürriyeti*” başlıklı 36. maddesinde, herkesin yargı mercileri önünde adil yargılanma hakkı olduğu düzenlenmektedir. AİHS’de aynı düzlemde adil yargılanma hakkının yargı mercileri önünde kullanılabilirdiğinden bahsetmektedir. O halde burada önemli olan “yargı merci” kavramıdır. Anayasa m. 9’a göre, “*Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır*”. Şüphelinin daha az ceza alma düşüncesi ile kabul edebileceği seri muhakeme usulü, kovuşturma evresine geçilmeksizin uyuşmazlığın soruşturma evresi sonunda çözüldüğü bir uygulamadır. Dolayısıyla şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul etmesi, kovuşturma evresine geçilmeyeceğini; talepten mahkemeye yalnızca onaylanmak veya reddedilmek üzere gönderileceğini ve mahkemenin bu noktada talepten onaylamak veya reddetmek dışında bir işlem yapamayacağını göstermektedir. Elbette ki soruşturma evresinde de şüphelinin özellikle savunma hakkının korunması son derece önemlidir. Savunma hakkının yalnızca yargı mercileri önünde kullanılabilmesi hakkın kullanımını ciddi ölçüde kısıtlamış olur³²⁷. Ceza muhakemesinde yargı mercileri önüne gelene kadar kişinin savunma hakkını kullanabileceği, ifade alma ve sorgu başta olmak üzere birçok işlem bulunduğu, soruşturma evresinin başından itibaren muhakemenin her aşamasında savunma hakkının gerektiği şekilde ve etkin kullanılabilmesi gerekmektedir³²⁸.

Şüpheli/ sanığın savunma hakkı bağlamında önemli haklarından biri susma hakkıdır. AİHS m. 6’da da zımnen ifade edilen bu hak³²⁹, savunma hakkının olmazsa olmaz bir parçasıdır. Susma hakkının temelinde, şüpheli/ sanığın kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaması ve muhakeme işlemlerine aktif olarak katılmaması yer almaktadır³³⁰.

³²⁷ ÖZGENÇ/ ŞAHİN, İddia ve Savunma, s. 89.

³²⁸ CENTEL/ ZAFER, s. 179-180; EREM, Savunma Hakkı, s. 184; ÖZGENÇ/ ŞAHİN, İddia ve Savunma, s. 89.

³²⁹ KAN AYDIN, s. 157.

³³⁰ Kişinin kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaması anlamına gelen *Nemo Tenetur* ilkesi hakkında detaylı bilgi için bkz. CENTEL/ ZAFER, s. 183; HAYDAR, Nuran, Susma Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 23; ÖZDEMİR, Didar, Türk Ceza Muhakemesinde Susma Hakkı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 2, 2017, s. 151, <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuhfd-2017-2-361.pdf>, E.T. 24.04.2020 (çevrimiçi).

Susma hakkı, şüpheli/ sanığın yasak ifade ve sorgu usulleri altında özgür iradesine aykırı şekilde ifade vermesine karşı bir korumadır³³¹. Şüpheli/ sanığın, savunma hakkını pasif olarak yani susarak kullanması halinde, bu durum aleyhe yorumlanamaz³³². Seri muhakeme usulünün teklif aşamasında susma hakkının kullanılması mümkündür. Şöyle ki, şüphelinin seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suç işlediği kanaati oluştuğunda yapılacak teklife şüphelinin olumlu veya olumsuz bir cevap vermesi beklenir. Olumlu cevabı, bir başka deyişle kabulü halinde usul uygulanır; olumsuz cevabı yani usulün reddi halinde ise usul uygulanmadan klasik muhakemeye devam edilir. Ancak şüpheliye yapılan bilgilendirme sonrasında şüpheli, olumlu ya da olumsuz bir yanıt vermek istemeyebilir ve bu durum susma hakkı kapsamında değerlendirilebilir. Susma hakkının kullanılması halinde şüpheli aleyhine sonuç çıkarılamaz³³³. 5271 sayılı Kanun, usulün uygulanması için şüphelinin suçunu ikrar etmesini aramamıştır. Şüphelinin teklifi kabul etmesi usulün uygulanmasını kabul etmesi anlamına gelmekte, suç ikrarı anlamına gelmemektedir. Şüphelinin seri muhakeme usulü tutanağını imzalaması ikrar olarak kabul edilmese dahi bu durum, kendisini suçlayıcı bir ceza muhakemesi işlemine aktif olarak katılması anlamına gelebilir. Seri muhakeme usulünde kendisi aleyhine sonuç doğuracak bu işleme katılması ancak sanığın kabul beyanıyla olabileceğinden bu noktada şüphelinin aktif katılımı hak ihlali sonucunu doğurmaz³³⁴. Bu aşamada tekrar etmek gerekir ki, şüphelinin kabul tutanağını imzalaması usulü kabul anlamına gelmekte; suçu kabul anlamına gelmemektedir. Usulün gereği olarak şüpheli, susma hakkını kullanır ve Yönetmelik tarafından öngörülen bir aylık süreyi de talep etmez ise, açık kabulü olmadığından usulün uygulanmasını reddettiği kabul edilmelidir. Ayrıca 5271 sayılı Kanun m. 250/10'a göre, seri muhakeme usulünün herhangi bir nedenle tamamlanamaması halinde, şüphelinin teklifi kabulü veya bu usul sırasında kullanılan belgeler soruşturmanın ve kovuşturmanın devamında delil olarak kullanılamayacaktır. Bu hükümle kanun koyucu, kendi aleyhine beyanda bulunmama hakkını da koruma altına almak istemiştir.

³³¹ TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR, s. 183.

³³² ZAFER, s. 512.

³³³ CENTEL/ ZAFER, s. 182-183; ÖZDEMİR, s. 152.

³³⁴ Sanığın muhakeme işlemlerine aktif veya pasif katılımı söz konusu olabilir. Aktif katılımının hak ihlali yaratmaması için açıkça rıza göstermesi veya işlemde haberdar olmasına rağmen işleme itiraz etmemesi gerekir. CENTEL/ ZAFER, s. 183; ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 57.

Savunma hakkının en etkin kullanılma yöntemi, müdafî yardımından yararlanma olarak kabul edilebilir. AİHM'e göre, müdafî yardımından yararlanma hakkı adil yargılanma hakkının değişik görünüşlerinden biridir³³⁵. Bu hak, şüpheli/ sanığa yeterli hukuki donanım sahibi avukat tarafından savunulma imkanı sağladığından savunma hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Hukuki yardımdan yararlanma hakkının sağlanması için yalnızca öngörülen şartlarda yetkili makam tarafından avukat atanması yeterli değildir; şüpheli/ sanığın bu hakkı etkin şekilde kullanması da güvence altına alınmalıdır³³⁶. Anayasa Mahkemesinin görüşüne göre, *“Anayasa'nın 36. maddesinde savunma hakkı güvence altına alınmakla birlikte anılan maddede belirtilen “meşru vasıta ve yollardan faydalanmak” ifadesi, bu kapsamda müdafî yardımından yararlanmayı da içermektedir. Böylece şüpheli veya sanık, kendisini bizzat savunabileceği gibi seçilen ya da atanan bir müdafî yardımından da yararlanabilecektir. Suç isnadı ile karşı karşıya kalan şüpheli ya da sanığın müdafî yardımından yararlanması, savunma hakkının işlerlik kazanması bakımından önemlidir.”*³³⁷

Ceza davası kamu adına yürütüldüğünden müdafî de kamu adına görev yapar ve vekil ilişkisinden ziyade bağımsız bir konumdadır³³⁸. Ayrıca müdafî maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına da hizmet eder. Bu anlamda müdafî yardımından yararlanmanın, şüpheli/ sanığın yararına olduğu gibi kamunun da yararına olduğu kabul edilmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 149/1' göre, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında müdafî yardımından yararlanılabilir. Savunmaya muhakemenin her aşamasında ihtiyaç duyulabileceğinden soruşturmanın başından itibaren, özellikle teknik bilgi gerektiren konularda müdafî yardımından yararlanma hakkının kullanılabilmesi gerekir.

Müdafîlik ihtiyari veya zorunlu olabilmektedir. Müdafî ile savunulmak konusunda seçim yapma şansı şüpheli/ sanıkta ise ihtiyari; kanuni şartlar nedeniyle şüpheli/ sanığın seçim yapma şansı bulunmuyor ve müdafî ile temsil mecburi kılınmıyor ise zorunlu müdafîlik söz

³³⁵ TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR, s. 211.

³³⁶ GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ, s. 304; ÜNAL, s. 198.

³³⁷ Anayasa Mahkemesi, E. 2017/49, K. 2017/113, K.T. 14.06.2017, RG. 11.8.2017, S. 30151, www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi).

³³⁸ Müdafinin hukuki statüsü hakkında detaylı bilgi için bkz. KOCAOĞLU, Serhat Sinan, Müdafî, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 78 vd.; TAŞKIN, Cankat, Müdafinin ve Vekilin Hukuki Yardımı, Sınırları ile Uygulamada Karşılaşılan Sorunların AİHM İçtihatları Işığında Değerlendirilmesi, TBB Dergisi, S. 69, 2007, s. 218, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-69-305>, E.T. 24.04.2020 (çevrimiçi).

konusu olmaktadır³³⁹. Zorunlu müdafilik hallerinin söz konusu olduğu durumlarda, bu müdafî seçilebildiği gibi; şüpheli/ sanık tarafından seçilmemiş ise baro tarafından atama yoluyla ile de görevlendirilebilir.

Şüpheli/ sanık, bizzat savunma yapabileceği gibi seçeceği bir avukat yardımıyla savunma yapabilir. Kural olarak şüpheli/ sanık, muhakemenin her aşamasında bir veya birden fazla müdafiden yararlanabilir. Ancak 2016 yılında KHK ile düzenlenen ve 2018 yılında aynen kabul edilen 5271 sayılı Kanun m. 149/2, soruşturma evresinde müdafî sayısına kısıtlama getirmektedir. Buna göre, soruşturma evresinde ifade alma sırasında, üç avukattan fazla avukatın bulunması mümkün değildir. Seri muhakeme usulü açısından bu konuya bakılacak olursa; seri muhakeme usulünün uygulanması soruşturma işlemidir ancak bir ifade alma işlemi değildir. Dolayısıyla seri muhakeme usulü teklifi sırasında da şüphelinin birden fazla müdafî olabilir.

Seri muhakeme usulünde, müdafiliğin zorunlu görülmesi savunma hakkı bakımından önemlidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, müdafin süreç içerisinde konumunun belirsizliğidir. 5271 sayılı Kanun m. 250/3 ve Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 11’de, teklifin kabulü esnasında müdafin hazır bulunması gerektiğinden bahsedilmesine rağmen, m. 250’nin gerekçesine bakıldığında, “*Teklif sırasında müdafinin hazır bulunması, bu usulün uygulanabilmesi için olması gereken zorunlu koşullardandır.*” şeklinde bir açıklamaya yer verildiği görülmektedir. Elbette ki kanunun gerekçesi yol göstericidir ancak kanun metnine bakıldığında lafızdan teklif aşamasında müdafin bulunmasının zorunlu olmadığı³⁴⁰; kabul aşamasındaki varlığının yeterli olduğu hatta şüphelinin usulü reddetmesi halinde dahi müdafinin bulunmasının gerekli olmadığı sonucu çıkmaktadır. Oysa olması gereken, teklifin yapılmasından önce hatta hemen öncesinde Yönetmelik m. 10/1 hükmüne dayanılarak Cumhuriyet savcısı tarafından

³³⁹ KOCAOĞLU, Müdafî, s. 117.

³⁴⁰ Aynı yönde bkz. KIZILARSLAN, Hakan, 7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 183-184, s. 1929; YAVUZ, s. 282; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 715. Aksi görüş için bkz. AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsüm A./ HAYDAR, Nuran/ KORKMAZ, Mehmet, Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar, Ankara Siyasal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, 2019, s. 267.

yapılması gereken bilgilendirme aşamasından itibaren müdafinin hazır bulunmasıdır³⁴¹. Teklifin yapılması esnasında şüpheliye neler söylendiği, teklifi kabul etmesi konusunda yönlendirici beyanlarda bulunulup bulunulmadığı ve dolayısıyla şüphelinin özgür iradesinin etkilenip etkilenmediği oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra, teklifin değerlendirilmesi hukuki bilgi gerektirdiğinden zorunlu müdafilik öngörülen bir prosedürün her aşamasında müdafinin bulunması Kanunun ruhuna da daha uygun düşmektedir.

Müdafinin, usulün teklifi sırasında, savunma hakkının etkin kullanılmasını sağlamaktan ziyade kanuni ve şekli bir zorunluluğu yerine getirmek ve şüphelinin beyanını onaylatmak amacıyla bulundurulması savunma hakkının gereği gibi kullanılmaması sonucu doğuracaktır. Kanunda yer verilmeyen ancak gerekçede söz edilen “teklif aşamasında da müdafinin bulunması gerektiği” ifadesi, uygulamacılar tarafından Kanunda yer almadığı gerekçesi ile göz ardı edilmeye oldukça müsait görülmektedir. Dolayısıyla, savunma hakkının gereği gibi kullanılabilmesi için, kanuni düzenlemenin “*teklif ve teklifin kabulü veya reddi aşaması*” şeklinde düzeltilerek müdafinin sürece dahil edilmemesi ihtimali bertaraf edilebilecektir.

Savunma hakkının gereği olarak müdafinin müvekkili ile istediği zaman özel olarak görüşmesine imkân tanınması³⁴² ve deliller hakkında tümüyle bilgilendirilmesi gerekmektedir. Mutlak olarak müdafinin öngörüldüğü bu usulde, müdafiden yararlanma hakkı herhangi bir gerekçe öne sürülerek ortadan kaldırılamaz³⁴³. Örneğin, müdafinin gecikeceği ve sürecin hızla bitirilmesi gerektiği gerekçesiyle müdafinin bulunmaksızın teklifin kabulü kararının beyan edilmesi istenemez. Ancak, Kanunda, teklifin reddi aşaması için müdafinin zorunlu kabul edilmediği anlaşıldığından; ret kararı bildirilecekse müdafinin bulunmaması sürecin işlemlerini engellemeyecektir.

³⁴¹ Öğretide, mevzuattaki açık lafız es geçilerek müdafinin teklif aşamasında da bulunacağı yönünde yorum yapıldığı görülmektedir. İlgili görüş için bkz. **ALDEMİR**, s. 70.

³⁴² Sanığın müdafii ile görüşme hakkı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. **KOCAOĞLU**, 219-225.

³⁴³ **ÜNAL**, s. 200.

5271 sayılı Kanun m. 150'de düzenlenen zorunlu müdafilik halleri içerisinde seri muhakeme usulüne yer verilmemiş olması eleştirilmekte³⁴⁴ ise de yalnızca seri muhakeme usulünün değil, farklı Kanunlarda düzenlenmiş olan ve zorunluğu müdafiliği gerektiren birçok halin de 150. maddede düzenlenmediği görülmektedir³⁴⁵. Ancak tereddüde neden olmamak adına, bu anlamda 150. maddenin kapsamını genişletmek daha doğru olabilir.

Savunma hakkı açısından önemli bir diğer nokta, delillerin toplanmasını talep etme hakkıdır. Soruşturma evresinin kural olarak gizli yürütülmesi hem şüphelinin hakları hem de savcılık işlemleri için gerekliliktir. Masumiyet karinesinin korunması ve kamuoyunda eksik bilgilerle şüpheli hakkında kanı oluşmaması şüpheli hakları açısından oldukça önemlidir³⁴⁶. Ancak bu durum gizliliğin kötüye kullanılmasına yol açmamalıdır. Şüpheli ve müdafinden dosyanın gizlenmesi halinde savunma hakkının etkin kullanımından söz edilemez. Zira savunma yerine getirilirken dosyada bulunan lehe ve aleyhe tüm delillerin bilinmesi gerekmektedir³⁴⁷. 5271 sayılı Kanun m. 153 ve Avukatlık Kanunu m. 46/2'ye göre, müdafin, soruşturma evresinde dosya içeriğini incelemesi mümkündür. Dosya içeriğini inceleyen müdafî, dosyadan istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir. Müdafî, dosyada eksik bir delil olduğu kanaatinde ise dosyaya delil sunabilir veya delil toplanmasını talep edebilir. Soruşturma evresi esas itibariyle gizli olduğundan müdafîin dosyayı inceleme yetkisi sınırlandırılabilir. Ancak bunun bazı koşulları bulunmaktadır. Dosya inceleme yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi ve hakim kararı ile sınırlandırılabilir³⁴⁸. Ancak bu karar yalnızca 5271 sayılı Kanun m. 153/2'de belirtilen suçlar için verilebilmektedir. İlgili suçlardan hiçbirisi seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlardan olmadığından seri

³⁴⁴ Eleştiriler için bkz. Türk Ceza Hukuku Derneği, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme Usulü Forumu, İstanbul 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=H-BgZG6Is0M>, E.T. 25.04.2020 (çevrimiçi).

³⁴⁵ Zorunlu müdafilik gerektiren haller için bkz. **KOCAOĞLU**, Müdafî, s. 131-135.

³⁴⁶ **CEYHAN**, Murat, Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafin Dosya İnceleme Yetkisi, TBB Dergisi, S. 109, 2013, s. 466, tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1336, E.T. 25.04.2020 (çevrimiçi).

³⁴⁷ **CEYHAN**, s. 466.

³⁴⁸ Müdafîin dosya inceleme yetkisinin sınırlandırılması hakkında detaylı bilgi için bkz. **DOĞMUŞ**, Simay, Soruşturma Evresinde Müdafîin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan), C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 1076; **TURAN**, Hüseyin/ **ŞAHİN**, Fatih, Müdafinin Soruşturma Yetkisine Getirilen Kısıtlamanın Savunma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 5, S. 10, 2017, s. 606-607.

muhakeme usulünde müdafinin dosyayı kısıtlama kararı nedeni ile incelemeyeceğini söylemek mümkün olmayacaktır. Yine seri muhakeme açısından incelendiğinde; müdafinin etkin hukuki yardımda bulunabilmesi için dosyaya hakim olması gerekmektedir. Zorunlu müdafiliğin öngörüldüğü seri muhakeme usulünde, teklifin kabulü anında barodan görevlendirilen müdafinin dosyaya hakim olması mümkün görülmemektedir. Bu nedenle savunmanın talebi halinde, Cumhuriyet savcısı, dosyadaki delillerin tümünü paylaşmalıdır. Dolayısıyla seri muhakeme usulünde, müdafii, dosyayı inceleyebilir ve istediği belgelerin örneğini harçsız olabilir. Bu yetkisi Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından engellenemez. Ayrıca bu aşamada dahi, şüpheli veya müdafii, dosyada eksik olduğunu düşündüğü delili Cumhuriyet savcısına bildirebilmeli ve delilin toplanmasını talep edebilmelidir. Zira henüz soruşturma evresi tamamlanmamış, Cumhuriyet savcısı soruşturmanın tamamlanması ile ilgili herhangi bir irade ortaya koymamıştır.

Savunma hakkının yapı taşlarından biri olan meramını anlatabilme, temelde şüpheli/sanığın, yetkili makamlar önünde kendisini ifade edebilmesidir³⁴⁹. Bu hakka sahip olan şüpheli/ sanık, kendi aleyhine delilleri mahkeme önünde çürütebilir yani yargılamanın gidişatına yön verebilir³⁵⁰. Herkes, mahkeme önünde hakim tarafından dinlenilmeyi talep etme hakkına sahiptir. 5271 sayılı Kanunun birçok farklı düzenlemesinde meramını anlatabilme hakkının yansımaları görülmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 191, 202, 215 ve 216 meramını anlatabilme hakkı ile ilgili önemli düzenlemeler olarak öne çıkmaktadır. Meramını anlatabilme hakkının temel olarak üç düzlemde ele alındığı görülmektedir. Bunlar; bilgilendirilme, açıklamada bulunabilme ve açıklamanın dikkate alınmasını istemedir³⁵¹. Meramını anlatabilme hakkının etkin şekilde kullanımı ancak, yetkili makamlarca şüpheli/ sanığa yapılacak doğru bilgilendirme ve silahların eşitliği ilkesinin gözetilmesi suretiyle gerçekleşebilir³⁵². Bu nedenle şüpheliye meramını anlatabilme

³⁴⁹ **KARAKEHYA**, Hakan, Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları, CHKD, C. 3, S. 2, 2015, s. 200. Bu ilke yalnızca yargılama makamı önünde değil; muhakemenin her aşamasında geçerli olmalıdır. Aynı yönde bkz. **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 138, dpn. 85; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 51.

³⁵⁰ **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 52.

³⁵¹ **KARAKEHYA**, Meramını Anlatabilme Hakkı, s. 202.

³⁵² **KAFES**, Veli, Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 2, 2015, s. 191-192.

hakkının gerektiği gibi kullandırılabilmesi savunma hakkı, suçsuzluk karinesi, delillerin öğrenilmesi gibi diğer birçok hak ve ilkesinin de doğru uygulamasını gerektirmektedir.

Meramını anlatabilme ilkesinin unsurlarından bilgilendirme unsuru seri muhakeme usulünün aşamalarından biri olarak kanunda yer alır. Bunun yanında şüpheli, özgür iradesiyle usulün uygulanmasını kabul etmekte ve kabul etmesi halinde klasik usuldeki şekilde yargılama makamı önüne çıkmayacağını bilmektedir. Şüphelinin mahkeme önünde açıklamada bulunabilme imkânı yalnızca usulü özgür irade ile kabul ettiğine ilişkin beyanından ibarettir. Bu durumda, seri muhakeme usulünde şüphelinin, kendisine isnat edilen suçla alakalı mahkemeye bir açıklama yapabilmesi söz konusu değildir. Şüpheli usulün uygulanmasını reddederse muhakemeye klasik olarak devam edilir ve yargılama makamı önünde meramını anlatabilme hakkı kullanılabilir.

Seri muhakeme usulünde, savunma hakkı kapsamında 5271 sayılı Kanun m. 202 genel hükmüne dayanılarak Yönetmelik m. 5/5’de öngörülen tercüman görevlendirilmesi söz konusudur. Şüphelinin bilgilendirme ve teklifi doğru şekilde anlayabilmesi ve meramını anlatabilmesi amacı ile, gerekirse tercüman görevlendirilmektedir. Bu durum, AİHS m. 6’da tanınmış olan ücretsiz tercüman hakkıyla da bağdaşır niteliktedir.

3.1.1.2. Makul Sürede Yargılanma Hakkı

AİHS’nin “*özgürlük ve güvenlik hakkı*” ile “*adil yargılanma hakkı*” başlıklı 5. ve 6. maddelerinde, herkesin makul bir süre içerisinde yargılanma hakkı olduğundan bahsedilmektedir. Makul sürede yargılanma hakkı, yetkili makamlara da makul sürede yargılama görevi yüklemektedir³⁵³. Makul sürede yargılanma hakkının korunmasının amacı, şüpheli/ sanığın kendisi hakkında yürütülen muhakeme sonucunda çıkacak kararı çok uzun süre bekleyerek kaygı ve endişe ile bırakılmasını engellemek³⁵⁴ ve yasal kesinliğin en kısa içerisinde sağlanarak hukuki olarak güvenliği yeniden tesis etmektir³⁵⁵. Uluslararası mevzuatla koruma altına alınmış olan bu hak, ulusal mevzuatımızda da düzenlenmiştir. Anayasa m. 19/7’ye göre, tutuklanan kişilerin makul sürede yargılanmayı

³⁵³ CENTEL/ ZAFER, s. 178.

³⁵⁴ CENTEL/ ZAFER, s. 178; GÖLCÜKLÜ, Adil Yargılama, s. 213; GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ, s. 284; TURAN, Makul Süre, s. 54; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 104.

³⁵⁵ MOLE/ HARBY, s. 22; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 104.

isteme hakları vardır. Anayasa m. 36'da, adil yargılanma hakkına yer verilmek suretiyle, makul sürede yargılanma hakkını zımnen kabul edilmiş olduğu görülmektedir³⁵⁶. Anayasa m. 141, davaların en az giderle ve mümkün olduğunca süratli sonuçlandırılmasını yargının görevi sayarak makul sürede yargılamanın önemini vurgulamaktadır. 5271 sayılı Kanun m. 190'da duruşmanın, kural olarak ara verilmeksizin hüküm verilerek bitirileceği ancak, zorunlu durumlarda davanın makul sürede sonuçlandırılmasını mümkün kılacak surette ara verilebileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla, Kanunun belirlediği kural hükmün tek celsede verilmesidir. Ancak tek celsede hüküm verilmesi mümkün değilse ara verilebilecektir. Bu ara, hükmün verilmesi için gerekli görülen makul süreye uygun olmalıdır. 5271 sayılı Kanunda düzenlenen bu hüküm, her ne kadar duruşmaların olabildiğince hızlı sonuçlandırılması amacıyla yürürlüğe girmiş olsa da uygulamada, uzun süreli yargılamalara tam olarak çözüm bulunamadığı kabul edilmektedir.

Ulusal ve uluslararası mevzuatta makul süreden bahsedilse de bundan ne anlaşılması gerektiği ile ilgili tanımlama yapılmamıştır. Bunun yerine doktrinde açıklamalara yer verilmiş ve AİHM tarafından verilen kararlarda makul sürenin kriterleri belirlenerek buna uygun bir içtihat oluşturulması yoluna gidilmiştir³⁵⁷. AİHM'e göre, makul sürenin aşılıp aşılmadığı ile ilgili somut olayda özel koşullara göre inceleme ve değerlendirme yapılması gerekmektedir³⁵⁸. Mahkeme, makul sürenin değerlendirilmesinde davanın koşullarının ve karmaşıklığının, iç hukuk yollarının tüketilmesi aşamasında yargı

³⁵⁶ ŞEN, Ersan, Yorumluyorum – XII, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 279.

³⁵⁷ Makul sürede yargılanma hakkı, çabukluk veya hızlılık ilkesi olarak da isimlendirilmektedir. ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 58. Makul sürenin aşılması, yargılamanın gerektirdiği zorunlu süreyi aşan usul gecikmesidir. ÖZKAN DUVAN, Ayşe, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 68, S. 1, 2019, s. 309; YÜCEL, Mustafa Tören, Ceza Yargılaması: Makul Süre, Verimlilik ve Etkinlik, Yargıtay Dergisi, C. 20, S. 1-2, 1994, s. 70. Makul süre sınırı ile ilgili net bir tespit bulunmamakta, içtihatlarla bir sınır çizilmeye çalışılmaktadır. GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ, s. 285; MOLE/ HARBY, s. 22; ÜNAL, s. 180; TAN, s. 127-128; TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR, s. 199; TURAN, Makul Süre, s. 50.

³⁵⁸ CENTEL/ ZAFER, s. 178; GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ, s. 285; İNCEOĞLU, İNCEOĞLU, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 4. Baskı, İstanbul 2013, s. 380; KOPARAN, s. 30; ÜNAL, s. 180; Zimmermann and Steiner/ Switzerland, 13.07.1983, No. 8737/79, para. 24. Makul süre her türlü davayı kapsayıcı şekilde ve mutlak olarak belirlenemez. KESKİN, Bayram, İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 395; KOÇ, Coşkun, Anayasa Mahkeme Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2020, s. 93; TURAN, Makul Süre, s. 52.

mercilerinin, yetkili makamlarının ve bunların yanı sıra başvuranın tutumunun önemli olduğunu belirtmektedir³⁵⁹. AİHM içtihatlarına bakıldığında, 8 yıldan fazla süren yargılamalar hakkında çoğunlukla ihlal kararı verildiği görülmektedir³⁶⁰. Ancak davanın içeriğine ve durumuna göre 8 yıl ve daha az süreli yargılamalar hakkında da ihlal kararı verilebilmektedir³⁶¹.

Makul sürede yargılanma hakkının, muhakemenin tümü için geçerli olarak, soruşturmanın başından hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreci kapsayacak şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir³⁶². Soruşturma bir kişiye yöneldiği ve kişi hakkında adli işlemler yapılmaya başlandığı andan itibaren geçen süre, makul süre değerlendirilmesinde dikkate alınmalıdır³⁶³. Makul süre değerlendirilmesi, genellikle, muhakemenin tümü dikkate alınarak yapılıyor olsa da istisnai olarak, tek bir işlemde yaşanan makul olmayan gecikme ile ilgili de ihlal kararı verilebilmektedir³⁶⁴.

Makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri, yargılamanın olabildiğince hızlı sonuçlandırılmasının “acelecilik” olarak anlaşılması gerekliliğidir³⁶⁵. Muhakeme boyunca yapılması gerekli görülen işlemler

³⁵⁹ Mahkemenin makul süre değerlendirmesi ile ilgili kriterleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **CALVEZ**, Françoise, Gün. Nicolas Régis, Çev. Hendek, Hasan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İctihatları Temelinde Avrupa Konseyi Üye Devletlerinde Yargılama Süreleri Hakkında Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu, <https://rm.coe.int/avrupa-insan-haklari-mahkemesi-ictihatları-temelinde-avrupa-konseyi-uy/16807481b4>, E. T. 21.06.2020 (çevrimiçi); Çevikel/ Türkiye, 23.05.2017, No. 23121/15, para. 55; **EKİNCİ**, Hüseyin, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurularda Bir Kabul Edilebilirlik Koşulu Olarak “Başvuru Yollarının Tüketilmesi” Sorunu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 3, S. 11, 2012, s. 16; **GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ**, s. 286-288; **MOLE/ HARBY**, s. 22; **ÖZKAN DUVAN**, s. 313; **YÜCEL**, s. 67.

³⁶⁰ **ŞAHİN**, İ., Makul Sürede Yargılanma Hakkı, s. 235.

³⁶¹ **ÇAVUŞOĞLU**, Naz, Frau-İtalya Davası: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi’nde “Makul Süre” Şartı, İnsan Hakları Merkezi Dergisi, C. 2, S. 1, 1994, s. 38, <http://www.ihmpolitics.org/ihmd/21/06.pdf>, E.T. 25.04.2020 (çevrimiçi).

³⁶² **CENTEL/ ZAFER**, s. 177; **GÖZÜBÜYÜK/ GÖLCÜKLÜ**, s. 285; **İNCEOĞLU**, s. 371; **ÖZKAN DUVAN**, s. 307; **ÖZTÜRK**, Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılama Yükümlülüğü, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, 2016, s. 416; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 126-127; **TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR**, s. 200; **TURAN**, Makul Süre, s. 53.

³⁶³ **TAN**, s. 130-131. Suç işlendiği şüphesi ile kişiye ulaşıldığı anda makul sürenin başlaması gerektiği hakkında bkz. **ÖZKAN DUVAN**, s. 311; **TURAN**, Makul Süre, s. 57; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 58.

³⁶⁴ **TEZCAN**, Durmuş/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan/ **SANCAKDAR**, Oğuz/ **ÖNOK**, Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 7. Baskı, Ankara 2018, s. 318.

³⁶⁵ **AHTIHAN**, Canan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Ceza Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Makul Sürede Yargılanma İlkesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

atlanarak her ne olursa olsun dosyayı sonuçlandırmak adalet anlayışı ile bağdaşmaz. Dolayısıyla yapılması gerekli görülen her türlü işlem yetkili mercilerce yapılmalıdır ancak bu durum zamansal olarak aksamaya neden olacak şekilde değil, programlı ve olabildiğince çabuk tamamlanmalıdır. Dikkat çekilmesi gereken bir diğer konu ise, AİHS İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı kapsamında, yargı mensuplarının performans değerlendirmelerinde “makul sürede davaların bitirilmesi” kriterinin dikkate alınmasıdır³⁶⁶. Bu değerlendirme elbette ki yargı sistemi için oldukça önemlidir. Ancak yetkili mercilerin değerlendirmeden olumlu sonuç alabilmek amacı ile üstün körü yaptıkları işlemler de uygulamada sıklıkla gündeme getirilmektedir. Eylem Planı çerçevesinde hayata geçirilen bu faaliyet, amaçlandığı gibi, değerlendirmeyi yapanlar ve muhatapları tarafından adalet sisteminin yararına olacak şekilde uygulanmalıdır.

Demokratik bir hukuk devleti, yargılamaların gereksiz yere uzamasının önüne geçmek amacı ile gerekli görülen etkin tedbirler almakla yükümlüdür. Bu nedenle, yargı sisteminin, uyuşmazlıkların makul süre içinde bitirilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve usul kurallarında davaların gereksiz şekilde uzamasına yol açan prosedürlere yer verilmemesi makul sürede yargılanma hakkının korunması için gereklidir³⁶⁷. Adaletin tecelli etmesinde yaşanan gecikmeler, yargıya olan güveni azaltmaktadır³⁶⁸. Adli makamların önüne gelen çok sayıda dosyada yeterli özeni gösterememe nedeni olarak kabul edilen noktalardan biri uzun süredir devam eden davalardan doğan dosya yükü problemidir. Bunun yanı sıra yapısal eksiklikler, iş gücündeki sayısal eksiklik ve verimsizlik de muhakeme sürecini etkilemektedir. Birçok farklı sebebin yanında, yetkili adli makamlardan kaynaklı makul sürede yargılanma hakkı ihlalleri de söz konusu olmaktadır. Özellikle, soruşturmanın eksik yürütülmesi, bir dosyanın birden fazla kez tetkike alınması, bekletici mesele konusu edilen dosyaların

2009, s. 10. Yargılamaların güvenilir şekilde sürdürülebilmesi belli bir yavaşlık ve ağırlıkla yürütülmesi ile mümkündür. Ancak bu yavaşlık makul süreyi aşmamalıdır. **TURAN**, Makul Süre, s. 51; **ÜNVER/HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 58.

³⁶⁶ Adalet Bakanlığı, AİHS İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, s. 17, www.inhak.adalet.gov.tr, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

³⁶⁷ Anayasa Mahkemesi, E. 2017/32, K. 2018/81, K.T. 11.07.2018, RG. 14.11.2018, S. 30595, www.kararlar.yeni.anayasa.gov.tr, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

³⁶⁸ Türk hukukunda ceza yargılamasının makul süre içerisinde tamamlanamama sebepleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **AKBULUT**, İlhan, Ceza Davalarının Uzamasının Sebepleri, Yargıtay Dergisi, C. 20, S. 4, 1994, s. 444-446; **ÖZKAN DUVAN**, s. 295; **YÜCEL**, s. 70-78.

mahkemelerden uzun sürede dönmesi, hüküm verildikten sonra uzun süre gerekçeli kararların yazılmaması gibi nedenlerin de önüne geçilmesi gerekmektedir³⁶⁹. Makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili ulusal bağlamda son yıllarda yaşanan en önemli gelişmelerden biri, Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik³⁷⁰ olarak kabul edilebilir. 2017 yılında yürürlüğe giren ve 2018 yılından itibaren uygulanan hedef süre uygulaması ile uzun süreli yargılamaların önüne geçilmeye çalışılmaktadır³⁷¹.

Adaletin ve kamu barışının sağlanmasında yaşanan aksaklıkların önüne geçilebilmesi için klasik yargılamanın yanında farklı çözüm yollarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada amaç, dosyanın mahkemelerin önüne gelmemesini veya klasik kovuşturma işlemlerinin kısaltılmasını sağlamaktır. Bu sayede, özellikle daha hafif suçlar söz konusu olduğunda, dosyalar, mahkemelerin önüne gelmeden çözülmeye veya mahkemelerde gerçekleştirilen işlemler azaltılarak çok kısa bir süre içerisinde hüküm kurulmaya çalışılmaktadır. Bu amacın bir sonucu olarak yürürlüğe giren seri muhakeme usulünde, uyuşmazlık, Yönetmelik m. 10/9 uyarınca kural olarak, usulün kabul edildiği gün sonuçlandırılmaktadır. Bu kural ışığında uygulamada, seri muhakeme usulü uygulanan dosyalarda şüphelinin doğrudan mahkemeye sevk edildiği ve mahkemece çoğunlukla aynı gün içerisinde hüküm verildiği görülmektedir.

Makul sürede ve mevzuatın gereği olan kurallara tümüyle uyularak yapılacak bir muhakemenin, kamu yararı da dahil olmak üzere muhakemenin tüm sùjeleri açısından önemi tartışılmazdır³⁷². Bu nedenle alternatif yöntemlerin ceza muhakemesine dahil edilerek makul sürede yargılanma hakkı kapsamındaki ihlallerin önüne geçmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda seri muhakeme usulü, Anayasa Mahkemesi ve AİHM tarafından verilen makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili ihlal kararları da göz önüne alınarak muhakemenin hızlı şekilde sona erdirilmesi amacıyla yürürlüğe girmiştir. Seri

³⁶⁹ ŞAHİN, Makul Sürede Yargılanma Hakkı, s. 239.

³⁷⁰ RG. 23.06.2017, 3015.

³⁷¹ Yargıda hedef süre uygulaması hakkında detaylı bilgi için bkz. Strateji Daire Başkanlığı, Yargıda Hedef Süre Uygulaması, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yargida-hedef-sure-uygulamasi-baslamistir>, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

³⁷² GREENHOOD, Elisha, Warranties by Agents in Sales, The Central Law Journal, Vol. 18, No. 21, 1884, s. 225.

muhakeme usulünün, makul sürede yargılanma hakkı ihlalinin engellenmesi ve muhakeme sürecinin hızlı tamamlanması bağlamında uygulamaya geçirildiği unutulmamalı ancak bu noktada bazı hususlara da dikkat edilmelidir. Buna göre, şüpheli tarafından işlenen suçun seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suç olduğu kanaatinin oluşması ile süreci hızlı tamamlamak adına doğrudan teklif aşamasına geçilmemeli; soruşturma işlemleri kapsamında elde edilebilecek deliller toplanmalı ve bu konuda yeterli şüphe oluştuğundan sonra usulün uygulamasına başlanmalıdır. Bunun yanı sıra, seri muhakeme usulünün mevzuatta görülen işlemleri olması gerektiği şekilde tamamlanmalı; işlemler atlanarak sürece hız kazandırma gerekçesi ile başka hak ihlallerine sebep olabilecek uygulamalardan kaçınılmalıdır.

3.1.1.3. Silahların Eşitliği ve Çelişme İlkeleri

Adil yargılanma hakkının bir uzantısı olan silahların eşitliği ilkesi³⁷³, ceza muhakemesinin temeli kabul edilen ilkelerden biridir.³⁷⁴ AİHS m. 6'da belirtilen hakkaniyete uygun yargılamanın yapılabilmesi, muhakemenin sùjeleri arasında oluşturulacak denklikle mümkün olmaktadır. Hakkaniyete uygunluk, muhakemenin bütününe kapsmalıdır. Hakkaniyete uygun yargılama gibi soyut bir ifadenin kullanılması, maddede sayılan hakların yanında zımni olarak bazı hakların da kabul edilebileceği sonucunu doğurmuştur³⁷⁵. Bu zımni ilkelerden biri sayılan silahların eşitliği ilkesi³⁷⁶ temelde, bir muhakemenin eşit usulü olanaklar ile yürütülmesini ifade etmektedir³⁷⁷. AİHS m. 6/3'de düzenlenen ve şüpheli/ sanığın asgari haklarından olan; *“iddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek”* silahların eşitliği ilkesinin korunması için getirilen belli başlı uygulamalardır.

³⁷³ İlke, *“hakkaniyete uygun denge”* olarak da isimlendirilebilmektedir. İNCEOĞLU, s. 220.

³⁷⁴ HÜNKAR, Gizem, Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği İlkesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2017, s. 3.

³⁷⁵ Dombo Beheer/ Hollanda, 27.10.1993, No. 14448/88; GÖLCÜKLÜ, Adil Yargılama, s. 201.

³⁷⁶ GÖLCÜKLÜ, Adil Yargılama, s. 201.

³⁷⁷ VITKAUSKAS, Dovydas/ DIKOV, Grigory, Çev. Cengiz, Serkan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları, Salzburg 2012, s. 54; YÜCE, s. 165.

AİHM, silahların eşitliği ilkesine uyulmadığı gerekçesiyle, 6. maddenin ihlali iddiası kapsamında verdiği kararlarda, taraflar arasında adil bir dengenin kurulmasının taraflardan birinin diğerine karşı dezavantajlı konuma getirilmemesi ile sağlanacağını ve muhakemenin yürüyüşünde eşit şartlara sahip olunması gerekliliğini vurgulamaktadır³⁷⁸. AİHM'e göre, silahların eşitliği ilkesinin gereği olarak, iddia ve savunma makamı, diğer tarafın sunduğu görüş ve deliller ile ilgili bilgi sahibi olmalı ve bu konudaki fikrini söyleyebilme şansı bulmalıdır³⁷⁹. Elbette ki, savcılığın kamu gücünü kullanabilmesi ve ülkemizde, Anglo-Amerikan sisteminde olduğu gibi, savunma araştırmacısı sistemi³⁸⁰ olmaması Cumhuriyet savcısının belirli bir avantajı olduğu gerçeğinin kabul edilmesine neden olmaktadır³⁸¹. Soruşturma yapıp kamu davası hazırlama ile görevli olan Cumhuriyet savcısının savunma makamından daha fazla yetki ile donatılmış olduğu bir gerçektir³⁸². Ancak, bu yetkinin gereğinden fazla şekilde iddia makamı lehine dönmesi hakkaniyete uygun bir muhakemeye aykırı olur³⁸³. Adil bir yargılama için beklenen; her iki tarafa eşit değil ancak adaletli biçimde muamele edilmesidir³⁸⁴. Muhakemenin tümünde savunma makamının, sahip olduğu hakları kullanabilmesi gerekmektedir³⁸⁵. Dolayısıyla yargılama aşamasında, bu dengesizliği giderici tedbirlerin alınması taraflar arasındaki dengenin orantılı şekilde kurulmasını sağlamaktadır³⁸⁶. İlkenin ihlal edilip

³⁷⁸ Nideröst-Huber/ Switzerland, 18.02.1997, No. 18990/91, para. 23; Regner/ The Czech Republic, 19.09.2017, No. 35289/ 11, para. 142.

³⁷⁹ Göç/ Türkiye, 09.11.2000, No. 36590/97, para. 35; Öcalan/ Türkiye, 12.05.2005, No. 45221/ 99, para. 146.

³⁸⁰ Savunma araştırmacısı hakkında detaylı bilgi için bkz. **KOCAOĞLU**, Serhat Sinan, Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi, TBB Dergisi, S. 92, 2011, s. 256-272, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-92-675>, E.T. 26.04.2020 (çevrimiçi).

³⁸¹ **HÜNKAR**, s. 6.

³⁸² **ŞAHİN**, Cumhur, Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 3052, <https://hukuk.deu.edu.tr/cilt-21-ozel-sayi-2019/>, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

³⁸³ **ŞAHİN**, Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama, s. 3052.

³⁸⁴ Bu amaçla başta zorunlu müdafilik sistemi olmak üzere savunma hakkı güçlendirilmeli ve delil yasaklarına özenle uyulmalıdır. **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 134; **YEŞİLOVA**, Bilgehan, Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği, TBB Dergisi, S. 86, 2009, s. 54, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-86-577>, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

³⁸⁵ **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 123.

³⁸⁶ **GÜNGÖR**, Burak, Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkının Bireysel Başvuru Usulünde İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli 2019, s. 149.

edilmediği, yargılamayı etkileyen fiili bir eşitsizlik durumunun olup olmadığına bakılarak belirlenmektedir³⁸⁷.

Silahların eşitliği ilkesinin tam manasıyla uygulanabilmesi itham sistemine³⁸⁸ göre şekillendirilmiş bir ceza adaleti sisteminde mümkün olduğundan, Anglo-Amerikan hukukunda uygulanmaya daha yatkın olarak görülmektedir³⁸⁹. Türk ceza adaleti sisteminin de dahil olduğu kovuşturma usulünde, soruşturma evresinin başında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinin başında ise hakim vardır. Muhakemenin olmazsa olmazı savunmanın ise diğer makamlar karşısında dışarıda bırakıldığı gözlemlenmektedir³⁹⁰. Bu durum, seri muhakeme usulü uygulamasında, müdafin, neredeyse usulsüz bir işlem yapılmadığına şahit olması için öngörülmüş olduğu yönündeki eleştirilerde de karşılık bulmaktadır.

Silahların eşitliği ve çelişme ilkeleri çoğu zaman birlikte anılan ve anlatılan iki ilkedir. AİHM kararlarında da bu iki ilke birbirinin tamamlayıcısı olarak görülmektedir³⁹¹. Çelişme, iddia makamının ortaya koyduğu teze savunmanın anti tez ile karşılık vermesi ve yargılama makamının da senteze yani hükme ulaşmasıdır³⁹². Dolayısıyla çelişme,

³⁸⁷ **ULUTAŞ**, Tevfik Barbaros, Adil Yargılanma Hakkı ve Yargılamada Silahların Eşitliği Problemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 42.

³⁸⁸ İtham sisteminde, muhakeme süreci ancak iddia ve savunma taraflarının uyumsuzluğu hakim önüne götürmesi ile sağlanır. Bu sistemde itham etme yetkisi bulunan mahkemeden ve hakimden ayrı bir makam ile itham edilecek anonim olmayan bir kişi vardır. Sistem, sanığın masumiyetine dayanmaktadır. **KAŞKA**, Hakan, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresinin Sona Ermesi, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 47; **KÖKSAL**, Ayhan, Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 29, S. 1-2, 1963, s. 187; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 113. İtham sisteminin temeli ve gelişimi hakkında detaylı bilgi için bkz. **DÖNMEZ**, Burcu, Ceza Muhakemesi Hukukunda Çapraz Sorgu, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 83 vd.; **ESMEİN**, Adhémair, Çev. Aydın, Devrim, Ceza Muhakemesi Sistemleri, Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 31, 2016, s. 205-209; **EREM**, Faruk, Savunma ve Ceza Yargılamasının Temelindeki Kusurları, TBB Dergisi, C. 1, S. 1, s. 91-92, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1086>, E.T. 26.04.2020 (çevrimiçi); **GÖZLER**, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt II, 1. Baskı, Bursa 2011, s. 423-427; **KOCAOĞLU**, Serhat Sinan, Tarihsel Perspektifi ile Batı Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafisi, Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2010, s. 127-128, <http://www.ankarabarusu.org.tr/site/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-mudafi.pdf>, E.T. 26.04.2020 (çevrimiçi); **KUNTER/ YENİSEY**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 58; **TANER**, Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 139-140.

³⁸⁹ **CENTEL/ ZAFER**, s. 245; **SCHROEDER**, Dürüst Yargılama İlkesi, s. 280.

³⁹⁰ **KOCAOĞLU**, Silahların Eşitliği İlkesi, s. 257.

³⁹¹ **GÜNGÖR**, s. 153.

³⁹² **TANER**, Çelişme ve Silahların Eşitliği, s. 70.

tarafklar arasındaki zıtlışmadan ziyade bir kolokyumunu ifade eder³⁹³. Çeliřme, tarafların dūřuncelerini karşılıklı sunmalarını ve tartışmalarını böylece muhakemenin ilerlemesini sağlayan bir yontemdir³⁹⁴.

Çeliřme ilkesine göre³⁹⁵, muhakemeye katılanların, savlarını karşılıklı olarak bildirmeleri halinde hūkūm kolektif olarak verilmiş sayılmaktadır³⁹⁶. Tarafların dava dosyasına giren her tūrlū belgeye vākıf olması ve bu konuda yorum yapabilme imkanlarının olması çelişme ilkesi ile gūvence altına alınmıřtır³⁹⁷. Kısaca çelişme ilkesi, taraflara, birbirlerinin fikirlerine hakim olmaları ve bu fikirleri tartışmaları imkanı vermektedir.³⁹⁸ Bu ilkenin korunması, delillerin mahkeme önünde tartışılması ile gerçekteşebilmektedir. Tarafların dosyaya hakim olması ve görūř bildirmesi çelişme ilkesi bağlamında açıklanırken; görūř bildirme imkanından eřit şekilde yararlanılıp yararlanılmadığı da silahların eşitliği ilkesi kapsamında ele alınmaktadır. Bu nedenle, çelişme ilkesinin ihlali ile silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin her durumda aynı sonucu doğurmadığı görūlmektedir³⁹⁹.

Silahların eřitlięi ilkesinin bir gereęi olarak, iddia makamınca yapılan suç isnadına karřı, iddianın aksini ispat edebilmek için kiřiye savunma imkanı verilmesi gerekmektedir⁴⁰⁰. Savunma imkanının kullanılabilmesi için delillerin tūmü ile ortada olması; iddia makamının elinde olan ve yeterli řūphenin oluřmasına neden olan delillerin savunma tarafından da bilinmesi řarttır. řūpheli ve mūdafi ancak bu şekilde savunma imkanını gereęi gibi kullanabilir.

³⁹³ CENTEL/ ZAFER, s. 185; şAHİN, Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama, s. 3052.

³⁹⁴ TANER, Çelişme ve Silahların Eşitliği, s. 69.

³⁹⁵ Bazı AİHM kararlarında, “çelişme ilkesi” yerine “çelişmeli yargılanma hakkı” ifadesi de kullanılmaktadır. Örnek karar için bkz. Göç/ Türkiye, 11.07.2002, No. 36590/97. Her ne kadar kararların Türkçe çevirisinde “çekişmeli yargılanma” ibaresine yer verilse de “çelişmeli yargılanma” ibaresinin kullanılması gerektiği hakkında görūř için bkz. TANER, Çeliřme ve Silahların Eřitlięi, s. 74-79.

³⁹⁶ KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 40.

³⁹⁷ Brendstter/ Avusturia, 28.08.1991, No. 11170/ 84; 12876/ 87; [13468/ 87](#), para. 67.

³⁹⁸ İNCEOğLU, s. 249.

³⁹⁹ YAVUZ, Zehra, Silahların Eşitliği İlkesine İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ve İç Hukukumuzda Dönüştürücü Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 17.

⁴⁰⁰ Kasparov ve Dięerleri/ Rusya, 03.10.2013, No. 21613/ 07. Silahların eşitliği ilkesinin gereği olarak řūpheli/ sanığa, savunmasını hazırlayabilmesi için gerekli olan zaman verilmeli ve dosyaya hakimiyetleri için gerekli kolaylık sağlanmalıdır. ÖZTÜRK, Adil Yargılama, s. 423.

Silahların eşitliği ve çelişme ilkeleri göz önüne alındığında, seri muhakeme usulü açısından tartışmalı durumların var olduğu görülmektedir. Seri muhakeme açısından bakıldığında, teklif aşamasında şüpheliye müdafî huzurunda bir suç isnadı yapılmakta ve usulün uygulanmasını kabul edip etmediği sorulmaktadır. Mevzuatta ise, suç isnadının yapılmasını gerektiren tüm delillerin ayrıca savunmaya açıklanıp açıklanmayacağı ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Olması gereken, teklif görüşmesi esnasında, delillerin tümüyle ortaya koyulması ve savunmanın da buna ilişkin bir beyanı olup olmadığının sorulmasıdır. Zira şüphelinin bu aşamada lehine olan delillerin tümünün toplanıp toplanmadığını tam manasıyla bilmesi önemlidir. Bu konuda şüphelinin eksik bilgiye sahip olması süreci aleyhine çevirebilir. Savunmanın delillerin tümüne hakim olduktan sonra karar vermesi en doğru uygulama olur. Özellikle zorunlu müdafilik gereği müvekkili ile ilk kez karşı karşıya gelen bir müdafî, dosyaya hakim olmadan doğru bir hukuki danışmanlık veremez. Bu aşamada, şüpheli veya müdafîin, delillerin tümünü öğrendikten sonra, suç isnadının niteliğini değiştirecek nitelikte olan bir delil öne sürmesi veya bu şekilde bir delilin toplanmasını talep etmesi de hem çelişme ilkesine hem de silahların eşitliğine uygun olur. 5271 sayılı Kanunun “*ifade ve sorgu tarzı*” başlıklı m. 147 hükmünde yer alan, şüpheden kurtulmak için somut delillerin toplanmasını talep etme ve kendi lehine olacak şekilde beyan sunabilme imkanlarının seri muhakeme usulünün teklifi sırasında da uygulanması silahların eşitliğinin sağlanabilmesi için gereklidir. Zira, henüz şüpheli hakkında soruşturma kapanmış değildir ve şüpheli lehine olup dosyaya eklenmemiş olan bir delil ile soruşturma evresinin farklı şekilde sonuçlanması; kişi hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi mümkün olabilir.

Silahların eşitliği ilkesi ile ilgili bir diğer nokta, her ne kadar teorik olarak, şüphelinin lehine olan delillerin de toplanması gerektiği kurala bağlanmış olsa da, uygulamada, Kanunun lafzına ve ruhuna aykırı şekilde, Cumhuriyet savcılarının sanık aleyhine delilleri topladıktan sonra soruşturmanın tamamlandığı varsayımı ile hareket etmeleridir⁴⁰¹. Seri muhakeme usulünde de şüpheli aleyhine deliller toplandıktan sonra

⁴⁰¹ KOCAOĞLU, Silahların Eşitliği İlkesi, s. 257.

hatta delillerin çoğu toplanmadan, 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan katalog suçlardan birinin işlendiği varsayımı ile hareket edilebilir.

Teklifin kabul edilmesi halinde, klasik bir yargılama usulü uygulanmadığından, vasitasızlık ilkesi gereği, hakim karşısında savunma yapılması, delil toplanmasının talep edilmesi, tanıklara soru sorulması gibi silahların eşitliği ilkesi ile bağdaşan işlemler mümkün olmamaktadır. AİHS m. 6/3-d kapsamında düzenlenen tanıklara soru sorulması imkanı esasen silahların eşitliği ilkesinin doğal bir sonucudur⁴⁰². Bu hüküm savunma ile iddia makamının eşit düzeyde muamele görmesi gerektiğini ifade etmektedir⁴⁰³. Ancak seri muhakeme usulü kapsamında bu sürecin uygulanması mümkün olamamaktadır.

3.1.2. Suçsuzluk Karinesi⁴⁰⁴ ve Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

Anayasa m. 38 ve AİHS m. 6/2’ye göre, suçu işlediği sabit oluncaya kadar herkes masumdur. Anayasa Mahkemesi’nin de bir kararında belirttiği üzere, “*Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan suçsuzluk karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır.*”⁴⁰⁵ Suçsuzluk karinesi, birçok hakkı ve yükümlülüğü içinde birleştiren ve birçok hak ile yan yana gelen, şüpheli/ sanığa sağlanan çok önemli bir güvencedir⁴⁰⁶. Kişiye isnat edilen suçun, o kişi tarafından işlendiği şüpheye mahal vermeyecek şekilde ortaya çıkıncaya kadar suçlu olduğu kabul edilemez. Suçsuzluk karinesinin kural olarak, suç isnadı ile karşılaşan ve hakkında henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsadığı kabul edilir⁴⁰⁷. 5271 sayılı Kanun m. 223/5’e göre, mahkûmiyet hükmü ancak kişinin suçu işlediği sabit ise verilebilir. Bunun yanı sıra, kişi, suçsuz olduğunu ispatla

⁴⁰² ÜNAL, s. 204.

⁴⁰³ ERGÜL, s. 163.

⁴⁰⁴ “*Suçsuzluk karinesi*” ifadesinin kullanımı hakkında detaylı bilgi için bkz. FEYZİOĞLU, Metin, Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 48, C. 1-4, 1999, s. 137-139, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/293/2671.pdf>, E.T. 27.04.2020 (çevrimiçi); DOĞAN, Koray, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 144-146.

⁴⁰⁵ Anayasa Mahkemesi, E. 2017/109, K. 2018/39, K.T. 02.05.2018, RG. 06.06.2018, S. 30443.

⁴⁰⁶ TOSUN, Seyfullah, Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Masumiyet Karinesi, 1. Baskı, İstanbul 2018, s. 36.

⁴⁰⁷ Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2016/80704, K.T. 13.02.2020, para. 149.

yükümlü tutulamaz⁴⁰⁸. Kişinin suçlu olduğunu ispat yükü iddia makamı üzerindedir⁴⁰⁹. AİHM, bu karinenin sanık için önemli bir güvence olduğunu ve yalnızca kovuşturma evresinde mahkeme önünde değil, muhakeme boyunca tüm resmi makamlar önünde de korunması gerektiğini kabul etmektedir⁴¹⁰. Dolayısıyla, soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısı veya diğer makamlar tarafından kişiye suçlu gibi davranılması halinde de AİHS m. 6/2 hükmü ve suçsuzluk karinesi ihlal edilmiş olmaktadır⁴¹¹.

Suçsuzluk karinesi, ceza ile değil, suçun varlığı ile, ilgili kişi tarafından suçun işlenmiş olduğu ile ilişkilidir⁴¹². Suçsuzluk karinesinin bir sonucu olan şüpheden sanık yararlanır ilkesine göre, kişi hakkında ortada suçu işleyip işlemediğine dair bir şüphe varsa bu şüphenin sanık lehine yorumlanması gerekmektedir⁴¹³. Bu durumda, suçu işlediği konusunda vicdani kanaat oluşmayan şüpheli hakkında beraat kararı verilir. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin kabulü, kişi hakkında yalnızca masumiyeti kanıtlandığında değil, suçluluğu kanıtlanmadığında da beraat kararı verilmesi sonucunu doğurmaktadır⁴¹⁴.

Seri muhakeme usulü açısından tartışmalı noktaların başında suçsuzluk karinesi ve bunun sonucu olarak şüpheden sanık yararlanır ilkesi gelmektedir. Klasik yargılama usulünün soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının delil takdir etme yetkisi yalnızca kamu davası açılması için yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı noktasında kendisini

⁴⁰⁸ Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2017/14372, K.T. 26.02.2020, para. 35; Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2014/3954, K.T. 15.02.2017, para 35; **ÖZEN**, Muharrem/ **KÖKSAL**, Atacan, Suçsuzluk Karinesi Bağlamında Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 68, S. 1, 2019, s. 269; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 62; **YÜCE**, Turhan Tufan, Sanığın Savunması ve Korunması Açısından Ceza Soruşturmasının Ümanist İlkeleri, TBB Dergisi, C. 1, S. 1, 1988, s. 160, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1092>, E.T. 27.04.2020 (çevrimiçi).

⁴⁰⁹ **KOPARAN**, s. 32; **TOSUN**, s. 46.

⁴¹⁰ Suçsuzluk karinesi, sanığa suçu ispatlanmadan suçlu muamelesi yapılmasını engellemeyi amaçlar. **CENTEL/ ZAFER**, s. 186; **GÖLCÜKLÜ**, Adil Yargılama, s. 221; **MOLE/ HARBÝ**, s. 50-51; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 63.

⁴¹¹ Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2016/3267, K.T. 28.01.2020, para, 25, para. 27; Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2016/8018, K.T. 10.12.2019, para. 175; Anayasa Mahkemesi, Başvuru No. 2012/665, 13/6/2013, para. 26, para. 27; **ERGÜL**, s. 160; **KOPARAN**, s. 32.

⁴¹² **GÖLCÜKLÜ**, Adil Yargılama, s. 221.

⁴¹³ **DOĞAN**, s. 159; **KOPARAN**, s. 32; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 123. “Şüpheden sanık yararlanır ilkesi, esasında bir ispat kuralı olmayıp, bir hüküm verme kuralıdır.” **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 97.

⁴¹⁴ **BUBALO**, Lana/ **PAJİĆ**, Denis, *In Dubio Pro Reo* Principle In Modern Criminal Procedure, SEE Law Journal, Vol. 1, S. 6, s. 1-2, www.researchgate.net, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi).

göstermektedir⁴¹⁵. Cumhuriyet savcısının yapacağı değerlendirme, yalnızca kovuşturma yapılıp yapılmaması gerektiği yönünde olacağından bu evrede şüpheden sanık yararlanır ilkesinin uygulanması mümkün değildir⁴¹⁶. Ancak klasik muhakeme usulünün yanı sıra öngörülen yeni bir usul olan seri muhakeme usulünde durum farklı bir yorumlamayı gerektirmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 250'deki usulde kovuşturma evresinin uygulanmaması ve Cumhuriyet savcısının yaptırımını belirler hale gelmesi, seri muhakeme usulü açısından, soruşturma evresinde de suçsuzluk karinesinin korunmasının önemi ortaya çıkarmaktadır.

Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma sonunda, Kanunda yer alan şartların sağlanması halinde, şüpheliye seri muhakeme usulü uygulaması teklif edilmektedir. Bu noktada değinilmesi gereken ilk konu, seri muhakeme usulünün uygulanması için gerekli görülen yeterli şüphe olgusudur⁴¹⁷. İddianame düzenlemek için gerekli olan yeterli şüphe kriteri aynı şekilde seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için de öngörülmüş ancak kanun koyucu tarafından 5271 sayılı Kanun m. 250'de açıkça düzenlenmemiş bunun yerine Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 5'de bu şartın varlığı ifade edilmiştir. Yeterli şüphenin oluşabilmesi, soruşturma evresinde elde edilen somut deliller ışığında, suç ve şüpheli arasında bir bağlantı kurulmasına bağlıdır. Soruşturma sonunda somut deliller suçu ve şüpheliyi birbirine bağlayamıyor ve buna rağmen seri muhakeme usulü teklif ediliyor ise kişinin suçsuzluk karinesi ihlal edilmiş olur. Bu nedenle, Kanunda açıkça yer verilmemesine rağmen Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/1-b hükmünde düzenlenen yeterli şüphe kriteri elbette ki seri muhakeme usulünde de gözetilmelidir. Kanuni düzenlemede “yeterli şüphe” kavramına yer verilmemiş olmasına rağmen, usulün uygulanması için kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemiş olması gerektiğinden ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi için de yeterli şüphenin bulunması şart olduğundan, dolaylı olarak yeterli şüphenin bulunması gerektiği

⁴¹⁵ DOĞAN, s. 223.

⁴¹⁶ Klasik muhakeme usulünde, soruşturma evresinde “şüpheden sanık yararlanır” ilkesinin uygulanmasının mümkün olmadığı hakkındaki görüş için bkz. BİRTEK, Fatih, Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, 2013, s. 970; DOĞAN, s. 223; GÜLTEKİN, Özkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda “Şüphe” Kavramı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 5, S. 46, 2010, s. 129.

⁴¹⁷ KAHRAMAN, Erkut Güçlü, Yeterli Şüphe Kavramının İddianamenin İadesi Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 1, 2014, s. 141.

söylenbilir. Buna rağmen, kanaatimizce, dolaylı anlatımlara yer vermeden Yönetmelik m. 10/1-b’de yapılan düzenlemeye de temel olması açısından, 5271 sayılı Kanun m. 250/1’in giriş cümlesinde “...yeterli şüpheli oluşması halinde” benzeri açık bir düzenleme yapılması en doğrusu olacaktır. Zira 5271 sayılı Kanun ve Yönetmelik göz önüne alındığında, şüpheli seri muhakeme usulünün uygulanması teklifini kabul ederse hakkında mahkumiyet hükmü kurulmaktadır. Bu durumda usul, yeterli şüpheden mahkumiyete giden bir yol olarak görünmektedir. Mahkumiyet kararının suçun sanık tarafından işlendiğinin şüpheden arınmış şekilde ortaya konularak verilmesi kural olduğundan, mevzuatın tümünde düzenlenmiş olsa dahi, yeterli şüpheli sonucu verilen bu mahkumiyet kararı suçsuzluk karinesine ve bundan doğan şüpheden sanık yararlanır ilkesine uygun düşmemektedir⁴¹⁸. Dolayısıyla Kanunda yapılacak yeterli şüpheli düzenlemesi, teknik açıdan doğru olsa da ilke bazında incelendiğinde suçsuzluk karinesine uygun bir düzenleme ortaya çıkmayacaktır.

Seri muhakeme usulünde, soruşturma evresinin sonunda yapılan teklif ile şüpheliye suçlu gibi davranıldığı halbuki, hakkında mahkumiyet hükmü kesinleşinceye kadar kimseye suçlu gibi davranılamayacağı tartışması doğurmaktadır. Henüz ceza adaleti sistemimizde çok yeni olan seri muhakeme kurumuna ışık tutması açısından, bu aşamada benzer amaçlı bir kurum olan uzlaştırma uygulamasına bakılması yararlı görülmektedir. Soruşturma evresinde, hakkında yeterli şüpheli bulunan şüpheli ile mağdurun diğer şartların varlığı halinde, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırılması mümkündür. Uzlaştırma Yönetmeliğinin⁴¹⁹ “etik ilkeler” başlıklı 6. maddesinde suçsuzluk karinesi⁴²⁰ ile ilgili özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, uzlaştırmacı, suçsuzluk karinesi gereği, şüpheli/ sanığın suçluluğu ile ilgili ön yargılı olmamalı ve bu konu ile ilgili olumsuz herhangi bir tavır takınmamalıdır. Yeterli şüphelinin varlığı sonucu uygulanması mümkün olan uzlaştırmada, uzlaştırmacı, kişiye suçlu gibi davranamaz. Suçsuzluk karinesinin korunması adına getirilmiş olan bu etik ilke, seri muhakeme usulünün teklif aşaması açısından da düşünülebilir. Zira şüphelinin, teklifi kabul etmediği sürece klasik muhakemeye devam edip beraat etme olanağı ve hakkında yalnızca kamu davasının

⁴¹⁸ Aynı yönde görüş için bkz. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 298.

⁴¹⁹ RG. 05.08.2017, 30145.

⁴²⁰ 30145 sayılı Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde, “suçsuzluk karinesi” yerine “masumiyet karinesi” ifadesi tercih edilmiştir.

açılması için yeterli şüphe bulunduğu unutulmamalı ve suçlu muamelesine tabi tutulmamalıdır.

Seri muhakeme usulü gibi, klasik yargılamanın alternatifi olarak uygulanan uzlaştırma ile ilgili daha önce Anayasa Mahkemesi önüne giden iptal talebinde Mahkeme, tarafların özgür iradesine dayalı olarak uygulanan bu sistemin, şüpheliyi uzlaştırmaya zorlamadığı ve klasik yargılama yoluna gitme hakkını elinden almadığından uzlaştırmanın suçsuzluk karinesine aykırı olmayacağı sonucuna varmıştır⁴²¹. İlgili karar seri muhakeme açısından yorumlandığında, şüphelinin özgür iradesine dayanan bu sistemin, suçsuzluk karinesine ve dolayısıyla Anayasaya aykırı olmayacağı değerlendirilmesi yapılabileceği görülmektedir.

Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10, seri muhakeme usulünde yapılacak olan bilgilendirmenin içeriğini düzenlemektedir. Bilgilendirme, kamu davasının açılması için yeterli şüphe bulunduğu ve usul kabul edilmezse genel hükümlere göre muhakemeye devam edileceği hususlarını içermektedir. Uygulamada, kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak bilgilendirme sırasında, hakkında yeterli şüphe olan şüphelinin muhakemenin hızlı sonuçlanabilmesi açısından seri muhakeme usulüne yönlendirilmesi öngörülebilecek bir durumdur. Usulü kabul etmemesi halinde teklif edilen cezadan daha ağır bir ceza ile karşılaşacağı izlenimi verilmesi halinde şüpheli, suçsuz olduğunu düşünse dahi teklifi kabul edebilecek ve dosya mahkumiyet hükmü ile sonuçlanacaktır. Seri muhakeme usulü uygulamasını yürüten Cumhuriyet savcısı ve emrindeki kolluk görevlilerinin şüpheliye, hakkında yeterli şüphe olmasına rağmen suçsuz olduğu inancında ise, genel muhakemeyi de tercih edebileceğini vurgulaması, yapılan teklifin şüphelinin tek ve olmazsa olmaz seçeneği olarak yansıtılmaması suçsuzluk karinesinin korunması açısından yerinde olacaktır. Kanun koyucu tarafından öngörülen zorunlu müdafilik sisteminin önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Müdafî, gerekli görüyorsa şüpheli ile görüşmeli; suçsuzluğuna inanan şüpheliye, teklifi kabul etmemesi durumunda klasik yargılama yapılacağını ve beraat etme ihtimalinin de bulunduğunu hatırlatmalıdır.

⁴²¹ Anayasa Mahkemesi, E. 2018/101, K. 2019/3, K.T. 20.03.2019, RG. 20.03.2019, S. 30720.

3.1.3. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi

Ceza muhakemesinin temel amacı, insan haklarına saygılı gösterilmesi suretiyle⁴²², yetkili kişiler tarafından yürütülecek muhakeme sonucu maddi gerçeğe ulaşmaktır⁴²³. Uyuşmazlık konusu suçun, kim tarafından ve ne şekilde gerçekleştirildiğinin hukuka uygun deliller aracılığı ile ortaya çıkarılmış olması maddi gerçeğe ulaşıldığını gösterir⁴²⁴. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için, savunma hakkının, silahların eşitliği ve çelişme ilkelerinin doğru şekilde uygulanması gerekir. Bu hak ve ilkeler ışığında yapılan, delillerin tartışılması ile sonuca ulaşılan bir muhakeme, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından olmazsa olmazdır. Maddi gerçeği araştırma yetkisi sadece Cumhuriyet savcısına ait bir yetki değildir; hakim de maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla araştırma yetkisi bulunmaktadır⁴²⁵. Maddi gerçeğin yerine şekli gerçeğe yetinilmesi ise suçsuz kişilerin cezalandırılması veya kişilerin hak ettiğinden çok daha fazla yaptırıma maruz kalması gibi sonuçlara yol açabilir⁴²⁶.

Maddi gerçeğe ulaşmak ve suçun failine hak ettiği cezayı vermek ceza muhakemesinin temel amaçlarıdır⁴²⁷. Seri muhakeme usulünde ise temel amaç, ceza adaleti sisteminin etkinliğinin sağlanması, muhakemenin hızlı şekilde sonuçlandırılması ve bu şekilde toplum barışının tesis edilmesidir. Ceza muhakemesi hukukunun birden fazla amacı söz konusu olduğundan, ceza muhakemesinin amaçları ile seri muhakeme usulünün amaçları arasında çatışma ortaya çıkabilmektedir. Ancak buradan seri muhakeme usulünün amaçları ile ceza muhakemesinin amaçlarının tümüyle çatıştığı sonucunu çıkarmamak gerekir. Ceza muhakemesinin geniş kapsamda olabildiğince kısa sürede toplumun huzur ve barışını tesis etmek amacı ile seri muhakeme usulü kurumunun kanuni düzenlemeye

⁴²² YCGK., E. 2017/912, K. 2018/537, T. 15.11.2018, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.05.2020 (çevrimiçi).

⁴²³ **DEMİRBAŞ**, Timur, Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması ve Müdafilik, Ceza Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, 2007, s. 80; **ERSİN**, Ali, Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü, Ceza Hukuku Dergisi, C. 6, S. 16, 2011, s. 190; **KÖSE**, Metin, Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 34; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 145.

⁴²⁴ **KÖSE**, s. 34.

⁴²⁵ **DOĞAN**, s. 163.

⁴²⁶ **ATEŞ**, Derya, Hazırlık Soruşturmasında Müdafii, TBB Dergisi, C. 10, S. 2, 1998, s. 632.

⁴²⁷ **KARAKEHYA**, Amaç, s. 123.

alınmasındaki amaç örtüşmektedir. Amaçlarda yaşanan çatışmalar, belirli bir denge içerisinde giderilmeye çalışılmalı; gerekirse bir amaçlardan birine öncelik verilmelidir⁴²⁸.

Seri muhakeme usulünde, maddi gerçeğe ulaşmak amacı ile öngörülen klasik muhakeme usulüne uyulmadığından, usulün maddi gerçeğin araştırılması ilkesine aykırılık oluşturduğu düşünülmektedir. “*Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*”⁴²⁹, o dönem henüz kanunlaşmamasına rağmen, seri muhakeme usulüne ilişkin düzenlemelerin tartışılmaya başlamasına sebep olmuştur. Öncelikle, ilgili Kanun Tasarısında, seri muhakemenin uygulanabilmesi için şüphelinin ikrarının zorunlu kılınmış olması, bu ikrarın maddi gerçeğin araştırılmasının önüne geçmesi ihtimalini akıllara getirmiştir. Ancak Kanun Tasarısının aksine, 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan düzenlemeye göre, şüphelinin suçu ikrar etmesi usulün uygulanması için gereken şartlardan biri olarak düzenlenmemiştir. İkrarın şart olarak yer almaması, suçsuzluk karinesi ve maddi gerçeğin araştırılması ilkesi açısından yerinde olmuştur. Amerika’da yer alan ve seri muhakeme usulünün temeli kabul edilen itham pazarlığı sisteminde olduğu gibi, kişinin ikrarı üzerine soruşturma sona erdirilip hüküm kurulması halinde, maddi gerçek aynı yönde olmasa da kişi ceza çekebilmektedir. Türk ceza adaleti sisteminde ise, maddi gerçeğe ulaşma amacı güdüldüğünden, şüpheli/ sanığın ikrarı çok güçlü bir beyan delili olsa da⁴³⁰ diğer delillerle birlikte değerlendirilerek karar verilmesi gerekmektedir⁴³¹. Seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçtan dolayı şüpheli konumundaki kişi, henüz seri muhakeme usulünün uygulanması aşamasına gelinmeden, yani soruşturmanın sonuna varılmadan, suçunu ikrar etmiş olsa dahi soruşturma devam edecek, varsa diğer lehe ve aleyhe deliller toplanacak ve seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanmayacağı bu işlemler

⁴²⁸ **BEULKE**, Werner, Strafprozessrecht, C. F. Müller, Heidelberg 2005, s. 2; aktaran, **KARAKEHYA**, Amaç, s. 124.

⁴²⁹ Kanun tasarısı hakkında detaylı bilgi için bkz. Birinci Bölüm, 1.2., 1.2.1.

⁴³⁰ **CİHAN**, Erol, Ceza Muhakemesi Hukukunda İkrar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 31, S. 1-4, 1965, s. 112; YCGK., E. 2004/7-144, K. 2005/150, K.T. 29.11.2005, www.kazanci.com.tr, E.T. 25.05.2020 (çevrimiçi). Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, mahkemenin sanığın veya tanığın beyanları ile bağlı olmaması sonucunu doğurmaktadır. **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 145; **TÖNGÜR**, Ali Rıza/ **ÇETİNTÜRK**, Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde İkrarın Önemi, Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan, Ed. KOCA, Mahmut, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 1042; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 79.

⁴³¹ **DEMİRBAŞ**, Timur, Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması, 5. Baskı, Ankara 2018, s. 89; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 120.

sonucunda belirlenebilecektir. Kanun Tasarısında olduğu gibi seri muhakeme usulü için Şüphelinin ikrarı Şart kılınmış olsa idi, bu durum suiistimale neden olabilir; muhakemeyi sonlandıracak Şekilde ikrar almak için, henüz suçu sabit olmayan Şüphelinin üzerinde baskı kurularak soruşturmanın akıbeti için gerekli olabilecek diğer delillerin toplanması ihmal edilebilirdi. Bu durumda, yeterli Şüphe olmamasına rağmen elde edilmiş tek delil olan ikrar ile mahkumiyet hükmü kurulması suçsuzluk karinesinin göz ardı edilmesi sonucunu doğurabilirdi.

Seri muhakeme usulünün uygulanması noktasında taraflarca varılan anlaşma sonucu, mahkemenin maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü ortadan kalkmıŐ olmaktadır. Mahkeme, önüne gelen talepnameyi inceler ve Kanunda öngörülen Şartların oluşması halinde hüküm kurarak yargılamayı sonlandırır. Klasik yargılama usulünden farklı olarak, hakimin vicdani kanaati ile kişinin suçlu olduğundan Şüphe duymadan mahkumiyet kararı vermesi söz konusu değildir. Yeterli Şüphenin varlığı halinde, Şüphelinin de kabulü ile, mahkeme tarafından mahkumiyet hükmü kurulmuş olmaktadır.

Seri muhakeme usulü sonucunda maddi gerçeğin ortaya çıkması yalnızca olası bir durumdur. Özellikle kapsamına daha basit suçların dahil edildiği bu usul söz konusu olduğunda, Şüphelinin suçlu olmasa dahi, adalet sistemine olan güvensizliği, dosyanın durumunu sürüncemede bırakmak istememesi, daha az ceza alacağı düşünceci, kolluk, Cumhuriyet savcısı ve hatta bazı hallerde müdafinin yönlendirmesi gibi sebeplerle seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi söz konusu olabilir. Dolayısıyla, her durumda maddi gerçeğe ulaŐılabildiđini söylemek mümkün değildir. Her ne kadar usulün getiriliş amacı ile ilkenin ortaya çıkma amacı arasında benzerlikler olsa da temelde, seri muhakeme usulü maddi gerçeğin araştırılması ilkesi ile bağdaşmayan bir düzenleme olduğđ görülmektedir.

3.1.4. Kovuşturmanın ve Kamu Davasının Mecburiyeti İlkeleri

Suç işlendiği haberinin alınması üzerine, yetkili merciler tarafından derhal soruşturma baŐlatılması, delillerin hukuka uygun Şekilde toplanması, bu deliller ışığında yeterli Şüphenin oluşması ve dava Şartlarının bulunması halinde kural olarak, iddianame düzenlenerek kamu davası aşılması gerekmektedir. Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinin sonunda yeterli Şüphenin ortaya çıkmasını sağlayan yeterli delilin bulunup

bulunmadığı konusunda denetime açık bir takdir yetkisi bulunmaktadır⁴³². İddianamenin kabulünden itibaren muhakemenin sonuna kadar kamu davasının Cumhuriyet savcılığınca yürütülmesi kovuşturma mecburiyeti ilkesinin bir gereğidir. Cumhuriyet savcısı açılan davadan vazgeçemez⁴³³. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi gereği, kural olarak, suçtan zarar gören veya mağdur bu yönde bir irade ortaya koymasa dahi yetkili organlar soruşturma ve kovuşturma işlemlerini devam ettirmek durumundadır⁴³⁴. Dolayısıyla kovuşturma mecburiyeti ilkesi, Cumhuriyet savcılığına, yetki yanında bir yükümlülük de getirmektedir⁴³⁵.

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi, soruşturma ve kovuşturma evrelerinin temeli olan üç ilkenin bir başka deyişle üçlü bir sac ayağının oluşturduğu bir genel ilkedir⁴³⁶: 5271 sayılı Kanun m. 160'da yer alan araştırma mecburiyeti ilkesi; m. 170'de yer alan kamu davasının mecburiliği ilkesi ve m. 188'de yer alan kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesi.

Kamu davasının mecburiliği, suçun oluştuğu ve oluşan suçun şüpheli tarafından işlendiği konusunda yeterli şüphe olması halinde, diğer şartların da varlığı söz konusu ise, kamu davasının açılmasını zorunlu kılan ilkedir.⁴³⁷ Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin sac ayaklarından biri olan kamu davasının mecburiliği ilkesinin karşıtı olarak kabul edilen maslahata uygunluk ilkesi, Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini temel alır. Maslahat, “*emir, buyruk, madde, husus, dirlik düzenlik, iş*” anlamlarında kullanılmaktadır⁴³⁸. Türk ceza muhakemesi hukukunda kural olarak, kamusal olan ve bu nedenle kamu davası adı

⁴³² ARTUÇ, Mustafa, Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 661; ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 70.

⁴³³ CENTEL/ ZAFER, s. 541.

⁴³⁴ ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 67; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 79. Bu kuralın istisnasını kanun koyucu tarafından açıkça kovuşturması şikayete, izne veya talebe tabi olarak düzenlenen suçlar oluşturmaktadır. YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 107.

⁴³⁵ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, Ceza Muhakemesi, s. 67.

⁴³⁶ CÖHCE, Melih, Maslahata Uygunluk İlkesi Çerçevesinde Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 10; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, Ceza Muhakemesi, s. 67; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 152.

⁴³⁷ Ceza davasının mecburiliği ilkesi, Cumhuriyet savcısının suç şüphesi sonucunda hemen araştırmaya başlaması ve suç işlendiği konusunda yeterli şüphenin varlığı halinde dava açması mecburiyetini ifade eder. CENTEL/ ZAFER, s. 541.

⁴³⁸ Adalet Bakanlığı, Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Maslahat>, E.T. 25.05.2020 (çevrimiçi).

verilen uyuşmazlık, yeterli şüphenin ve diğer şartların da varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından hem mağdur hem de kamu adına yargılama makamı önüne getirilmek zorundadır⁴³⁹. Ancak kanunda belirlenen bazı durumlarda, kamu davası açma mecburiyeti yerini takdir yetkisine bırakabilir ve yeterli şüphe oluşsa dahi Cumhuriyet savcısı, takdir yetkisini kullanmak suretiyle kamu davası açmadan uyuşmazlığı sonlandırılabilir⁴⁴⁰. Kamu davasını açmada takdir yetkisi olarak da adlandırılan maslahata uygunluk ilkesi, kamu davası açılmamasının failin lehine sonuç doğuracağına düşünüldeği durumlarda dava açmama yetkisinin kullanılabildeği anlamına gelmektedir⁴⁴¹. Bu bir takdir yetkisidir ve Cumhuriyet savcısı Kanunda yer alan koşullara rağmen, kamu davasını açabilir⁴⁴². Türk hukukunda esasen mecburilik sistemi söz konusu olmakla birlikte Kanunla belirtilen hallerde maslahata uygunluk ilkesinin görüldüğü durumlar da bulunmaktadır⁴⁴³.

5271 sayılı Kanun m. 170’de, soruşturma evresinde toplanan delillerin yeterli şüphe oluşturması halinde iddianame düzenlenmesi zorunlu kabul edilmiş; istisnai düzenleme olarak ise, m. 171’de takdir yetkisinin kullanılabildeği haller düzenlenmiştir⁴⁴⁴. Seri muhakeme açısından bakıldığında, usulün uygulanabilmesi, soruşturma sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemesi halinde söz konusu olmaktadır. Ayrıca 5271 sayılı Kanun m. 250’de, “*soruşturmanın sonunda*” ifadesine yer verilmiş olması da kovuşturma mecburiyeti ilkesi açısından önemlidir. Cumhuriyet savcılığı

⁴³⁹ **ÖZEN**, Mustafa, Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 67, S. 3, 2009, s. 20, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2009-3/1.pdf>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi); **UĞUR**, s. 257, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-378>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi).

⁴⁴⁰ Cumhuriyet savcısı kamu davasının açılması noktasında tereddüt duyarsa takdir hakkını davanın açılması yönünde kullanmalıdır. **ŞAHİN**, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, 1. Baskı, Ankara 2005, s. 525.

⁴⁴¹ **ÖZEN**, s. 20.

⁴⁴² **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 497.

⁴⁴³ **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 683.

⁴⁴⁴ Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmamak için takdirini kullanması ve takdir nedenleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 583-590; **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 553-554; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 607-608; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 509-513; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 680-681; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 497-498. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi bu hallerden biridir. Ancak kurumun isimlendirmesinin yanlış olduğu; iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi ifadesinin daha doğru olacağı savunulmaktadır. **KAŞKA**, s. 174.

araştırma ilkesinin gereği olarak, delillerin tümünü toplamalı ve soruşturma sonucunda yeterli şüphenin oluşup oluşmadığına göre bir karar vermelidir. Soruşturma evresinin gerekleri yerine getirilmeden, doğrudan seri muhakeme usulü uygulamasına başvurulamaz. Dolayısıyla seri muhakeme usulünün araştırmanın mecburiliği ilkesini ihlal etmediği görülmektedir. Bunun yanında, seri muhakeme usulü, kamu davasının mecburiliği ilkesine kanun koyucu tarafından getirilen bir istisna olarak kabul edilebilir. Zira yeterli şüphe oluşmuştur ancak klasik muhakemeden farklı bir usul öngörülmüş ve şartları varsa uygulanmasını zorunlu kılınmıştır. Seri muhakeme usulünün olumlu sonuçlanması ile kamu davası açılmadan uyuşmazlık çözülmüş olmaktadır. Usulünün uygulanması gerekirken uygulanmaması iddianamenin iadesi sebebi sayıldığından, Cumhuriyet savcısının bu konuda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır.

3.1.5. Vasıtasızlık İlkesi

Vasıtasızlık ilkesi, hakimin, delillerle doğrudan doğruya temas etmeden hüküm veremeyeceğini ifade etmektedir⁴⁴⁵. Hakim, delillerin tümünü duyu organları ile anlamalı ve vicdani kanaatini buna göre oluşturarak hüküm vermelidir⁴⁴⁶. 5271 sayılı Kanunda açıkça düzenlenmese de⁴⁴⁷, m. 192 ve devamında düzenlenen sanığın sorgusu ile m. 210'da düzenlenen tanıkların dinlenilmesi gibi hükümler bu ilkenin gereği olarak yapılmış düzenlemelerdir⁴⁴⁸.

⁴⁴⁵ **GÖKCAN**, Hasan Tahsin, İstinaf Yasa Yolunda İspat ve Delilleri Değerlendirme Esasları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 3, S. 10, 2012, s. 400; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 120.

⁴⁴⁶ **KARABULUT/ KARAPAZARLIOĞLU/ TOSUN**, s. 413-414; **NOYAN**, Erdal, Ceza Davası, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 760; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMİN/ TOK**, s. 148; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 87; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 79.

⁴⁴⁷ **ŞENTÜRK**, Candide/ **BAYZİT**, Tuğba, Gizli Tanık, TBB Dergisi, S. 101, 2012, s. 114, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi101/assets/basic-html/page-104.html>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi).

⁴⁴⁸ "...mağdurun adresi tüm kayıt ve kaynaklardan resen araştırılarak, müşteki gaip veya vefat etmiş değil ise doğrudan doğruyalık ilkesi gereği yakınanın usulüne uygun duruşmaya çağrılarak dinlenilip, olay hakkında ayrıntılı beyanı alınarak sonucuna göre deliller bir bütün halinde değerlendirilerek maddi gerçeğe ulaşılması gerektiği düşünülmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi, bozmayı gerektirmiş..." Yargıtay 6. CD., E. 2014/14974, K. 2017/5906, K.T. 21.09.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 23.06.2020(çevrimiçi); "...Nitekim 5271 sayılı CMK'nun "Duruşmada okunmayacak belgeler" başlıklı 210. maddesinin 1. fıkrası da; "Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez" şeklinde düzenlenmiş olup, yargılama konusu olayla ilgili sadece bir tanığın beyanından başka bir delilin bulunmadığı hallerde bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenmesi gerektiği ifade edilerek

Doğrudan doğruyalık⁴⁴⁹ olarak da anılan vasıtasızlık ilkesi, hakimin, deliller hakkında araya hiçbir vasıta koymadan bilgi edinmesini sağlar⁴⁵⁰. Hakimin maddi olayı çözüme ulaştırmak için doğrudan vicdani kanaati oluşması gerekir ve bu ancak delillerle doğrudan teması ile mümkündür⁴⁵¹. Anayasa Mahkemesine göre; “*Hakim maddi gerçeği araya hiçbir vasıta girmeksizin, tanıkların söz, hareket ve mimiklerinden, belge ve bilgiler doğrudan okuyarak ortaya çıkarmalıdır.*”⁴⁵² Aksi durum, savunma hakkı ve vasıtasızlık ilkesinin ihlali anlamına gelmektedir. Bu kuralın istisnasını 5271 sayılı Kanun m. 211’de düzenlenmiş olan “*duruşmada okunmasıyla yetinilebilen belgeler*” oluşturmaktadır⁴⁵³. Seri muhakeme usulü açısından bakıldığında ise, soruşturma evresi tamamlanmış olan uyuşmazlıkta hakim deliller hakkında hiçbir bilgi edinmeksizin yalnızca şekli bir inceleme sonucu talepten Kanuna uygun düzenlendiği sonucuna vardığında mahkumiyet hükmü kurmaktadır. Delillerin tartışılmaması dolayısıyla hakimin vicdani kanaate varması da söz konusu değildir.

Her ne kadar 5271 sayılı Kanun m. 250/9 düzenlemesinde mahkemenin, şüpheliyi müdafii huzurunda dinleyeceğinden bahsedilse de bu klasik anlamda sorgu şeklinde gerçekleşmemektedir. Şüphelinin özgür iradesi ile sürecin işleyip işlemediğini anlamak için hakimin, huzurunda şüpheliyi dinlemesi vasıtasızlık ilkesini karşılayan bir durum olarak görülmemektedir.

doğrudan doğruyalık ilkesi açık bir şekilde ortaya konmuştur...” YCGK, E. 2013/242, K. 2014/79, K.T. 18.02.2014, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 23.06.2020(çevrimiçi).

⁴⁴⁹ **GEDİK**, Doğan, Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 937, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/DOGAN-GEDIK.pdf>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi); **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 87.

⁴⁵⁰ **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. Ceza Muhakemesi, 88; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 79; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 120.

⁴⁵¹ **GEDİK**, s. 937; **GÖKCAN**, s. 441; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 79.

⁴⁵² Anayasa Mahkemesi, E. 2008/12, K. 2011/104, K.T. 16.06.3022, RG. 28.01.2011, S. 28156, www.resmigazete.gov.tr, E.T. 22.06.2020 (çevrimiçi).

⁴⁵³ Vasıtasızlık ilkesinin istisnaları hakkında detaylı bilgi için bkz. **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMİN/ TOK**, s. 149-150.

3.2. Seri Muhakeme Usulünün Tarafları

3.2.1. Cumhuriyet Savcısının Rolü

Türk ceza adaleti sisteminde iddia faaliyetini, Cumhuriyet savcılığı makamı adına yerine getiren görevli kamu personeli Cumhuriyet savcısıdır⁴⁵⁴. Cumhuriyet savcısı, uyuşmazlık ile ilgili gerekli soruşturmayı yapan ve yargılanması gereken uyuşmazlığı mahkeme önüne getiren muhakeme süjesidir⁴⁵⁵.

5271 sayılı Kanun m. 160'da Cumhuriyet savcısının araştırma görevi düzenlenmektedir. Buna göre, suç işlendiği izlenimi veren bir olayı öğrenen Cumhuriyet savcısı, derhal soruşturma başlatır. Cumhuriyet savcısının amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması yolunda kamu davasının açılıp açılmayacağını tespit etmektir⁴⁵⁶. Cumhuriyet savcısının en önemli hedefi, muhakemenin süjelerinden biri olarak, hukuki barış ve güvenlik amacıyla, kişi hak ve özgürlüklerine hukuka aykırı müdahalede bulunmadan maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlamaktır⁴⁵⁷. Soruşturma, Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılabileceği gibi; kolluk görevlileri de aldıkları emirler doğrultusunda soruşturma işlemlerini yürütebilirler. Soruşturma evresinde şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm deliller toplandıktan sonra, Cumhuriyet savcısı yeterli şüphenin oluştuğunu düşünürse kural olarak, iddianame düzenlemek zorundadır. Suçun sübutuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianame iade edileceğinden, soruşturma evresinde delillerin toplanması muhakemenin ilerleyişi açısından son derece önemlidir. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü gereği şüpheli

⁴⁵⁴ ARSLANTÜRK, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2018, s. 35; CENTEL/ ZAFER, s. 121; KAPLAN, Arif, Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2015, s. 5; ÖZEN, Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 4. Basım, Ankara 2019, s. 223; ÖZTÜRK, Burhanettin, CMK'da Cumhuriyet Savcısının Görev ve Yetkileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 5; PAKSOY, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 7, S. 1, 2014, s. 45; YAZIR, Ramazan, Türkiye'de Kamu Düzeninin Korunması Açısından Ceza Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Rolü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2014, s. 26; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 154. Cumhuriyet savcısının hukuki statüsü hakkında detaylı bilgi için bkz. KARAKEHYA, Hakan/ ARABACI, Murat, Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 64, S. 4, 2016, s. 2066-2069.

⁴⁵⁵ KAPLAN, s. 3; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 188.

⁴⁵⁶ BÜYÜKHATİPOĞLU, Onur, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapması Sonucu Verdiği Kararlar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 22; ŞAHİN, Gazi Şerhi, s. 502.

⁴⁵⁷ ÜNVER, Yener, Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız, Ceza Hukuku Dergisi, S. 2, 2006, s. 105.

aleyhine olan deliller kadar lehine olan delilleri de toplaması gerekmektedir. Soruşturma evresinde toplanan tüm delilleri göz önünde bulunduran Cumhuriyet savcısı, kamu davasının açılmasını gerektirir bir uyuşmazlığın olup olmadığı hakkında karar vermelidir. Bu karar, şüphelinin suçluluğuna ilişkin değil, kovuşturmayı gerektirir suç şüphesinin yeterli seviyeye ulaşmış olmasına ilişkindir. Yeterli şüphenin oluşması halinde kural, iddianame düzenlenmesi ise de gerekli şartların oluşması durumunda, iddianame düzenlenmeksizin uyuşmazlığın soruşturma evresinde çözülebilmesi de mümkündür.

Seri muhakeme, Cumhuriyet savcısını, klasik muhakeme usulündeki konumundan çok daha ileri taşıyan bir usul olarak öne çıkmaktadır. Soruşturma işlemleri ile alakalı olan Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 8, 5271 sayılı Kanun m. 160 genel hükmü ile benzer bir içerik taşımaktadır. Buna göre, Cumhuriyet savcısı, 5271 sayılı Kanun m. 250'de düzenlenmiş olan katalog suçlardan birinin işlendiği izleniminde ise, derhal, kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek amacı ile soruşturmaya başlatır. Suçun seri muhakeme usulüne tabi bir suç olması Cumhuriyet savcısının soruşturma yapma görevini değiştirmez. Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla, klasik muhakeme usulünde yapması gereken tüm işlemleri yapmak durumundadır.

Soruşturma evresinde tamamlandığında Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme usulüne tabi bir suçun işlendiği konusunda yeterli şüpheye sahip olup kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı vermez ise seri muhakeme usulünü uygulaması gerekmektedir. Bu durumda, soruşturma sonunda yeterli şüphe varsa, suç seri muhakeme usulüne tabi ve gerekli kanuni şartlar oluşuyorsa, Cumhuriyet savcısının iki seçeneği vardır: Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermek veya seri muhakeme usulünü uygulamak. Kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı vermeyen Cumhuriyet savcısı, katalog suçlardan birinin oluştuğu hakkında yeterli şüpheye sahip ve diğer şartlar da oluşmuş ise seri muhakeme usulünü uygulamak zorundadır.

Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 9, Cumhuriyet savcısının seri muhakeme uygulanacak şüpheliyi davet etmesini öngörmüştür. Uygulamada daveti, Cumhuriyet savcısının

talimatıyla Seri Muhakeme Bürosunda görevli zabıt katibi yapmaktadır⁴⁵⁸. Şüphelinin mazeretsiz olarak davete icabet etmemesi, bulunamaması veya şüpheliye ulaşılamaması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından bir tutanak düzenlenerek klasik usule dönülmesi gerekmektedir. Şüphelinin davete icabet etmesi halinde, bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından usulün teklifi yapılacaktır. Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan seri muhakeme ile ilgili dokümanlarda, bilgilendirmenin, kolluk görevlileri tarafından yapılmış olsa da tekliften önce Cumhuriyet savcısı tarafından tekrar detaylı şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir⁴⁵⁹. Cumhuriyet savcısı yaptırımı belirleyen bir konumda olduğundan bilgilendirme ve teklif aşamasında olabildiğince tarafsız hareket etmelidir. Bu noktada şüpheliye, temel cezayı kendisinin belirleyeceği ve bunun üzerinden indirim yapılacağı yönünde baskıcı beyanlardan uzak durulması gerekir.

Seri muhakeme usulünün olumsuz sonuçlanması halinde, Cumhuriyet savcısı, iddianame düzenleyerek mahkemeye gönderip kamu davasını açmaktadır. Ancak şüphelinin seri muhakeme teklifini reddetmesi süreci geri dönülemez biçimde sona erdirmez. Şüpheli, iddianame düzenlenene kadar Cumhuriyet savcısından seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir. Cumhuriyet savcısına, şüphelinin bu talebine karşılık takdir yetkisi verilmemiştir. Yönetmelik m. 5/11'e göre, Cumhuriyet savcısı böyle bir durum ortaya çıkarsa usulü uygulamak zorundadır.

Sürecin olumlu sonuçlanması halinde ise, Cumhuriyet savcısının, 5237 sayılı Kanun m. 61/1'e göre, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle belirlediği yaptırım uygulanmaktadır. Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırım hapis cezası ise bu ceza, koşulları bulunması hâlinde, 5237 sayılı Kanun m. 50'de yer alan seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya m. 51'e göre ertelenebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımlar hakkında, koşulları bulunması hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Cezanın yanı sıra Cumhuriyet savcısı tarafından

⁴⁵⁸ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulüne Davet Tutanağı Örneği, <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1412020112728Mühür%20Bozma%20Suçu.pdf>, E.T. 12.06.2020 (çevrimiçi).

⁴⁵⁹ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s. 38.

güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümler de uygulanabilir⁴⁶⁰. Örneğin, seri muhakeme usulüne tabi olan genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunda kullanılan silahın müsadere edilmesi gibi bir güvenlik tedbiri belirlenen yaptırımın yanı sıra uygulanabilmektedir⁴⁶¹. Kanunda verilen yaptırım belirleme yetki ve yükümlülüğü, Cumhuriyet savcısını, soruşturma yapan ve kovuşturma evresinde davayı yürütüp mütalaa sunan klasik rolünden sıyrarak etkinliğinin hüküm aşamasına da taşınmasına neden olmuştur. Her ne kadar seri muhakeme usulünün uygulamasında talepname üzerine hükmü kuran mahkeme olsa da Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırım dışında bir yaptırıma hükmedilemez. Bu durumda, yargılama görevinin bir parçası olan hüküm kurma görev ve yetkisinin hakim kontrolünden alınıp Cumhuriyet savcısının kontrolüne verildiği ve bu şekilde Cumhuriyet savcısının rolünün güçlendirildiğini görülmektedir.

5271 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümleri dikkate alındığında, Cumhuriyet savcısı, soruşturma yapan, soruşturma sonucunda seri muhakeme usulü şartlarının oluşması halinde şüpheliyi davet eden, bilgilendirmeyi yapan veya emrindeki kolluk personeline yaptıran, usulü teklif eden, şüphelinin usulü kabul etmesi halinde talepnameyi düzenleyerek yaptırımı belirleyen ve talepname ile mahkemeye başvuran süjedir. Hakimin yetkisinde olan, cezayı alt-üst sınır arasında takdir etme, indirim yapma, seçenek yaptırıma çevirme, erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verme işlemleri Cumhuriyet savcısının yetkisine bırakılmıştır.⁴⁶² Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı, mevzuattaki bu düzenlemeler ile seri muhakeme usulünün en güçlü süjesi konumundadır.

3.2.2. Şüphelinin Rolü

Seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçtan hakkında suç şüphesi olan kişi, yakalanmış veya tutuklanmış değil ise, soruşturma evresinin sonunda Cumhuriyet savcısı veya uygulamadaki şekliyle Cumhuriyet savcısının emriyle zabıt katibi tarafından usulün

⁴⁶⁰ Ceza hukukunda iki tip yaptırım öngörülmüştür: ceza ve güvenlik tedbirleri. Kanun koyucu Seri Muhakeme Yönetmeliğinde “yaptırım” ifadesini güvenlik tedbirlerini kapsamayacak şekilde ele almıştır. Yönetmelik m. 5/9: “*Seri muhakeme usulü sonucunda yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.*” şeklinde düzenlenerek güvenlik tedbirinin de bir yaptırım olduğu göz ardı edilmiştir.

⁴⁶¹ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 19.

⁴⁶² **CENTEL/ ZAFER**, s. 607.

uygulanması için davet edilir. Davet telefon, telgraf, faks veya elektronik posta gibi araçlarla da gerçekleştirilebilir. Şüpheli geçerli mazeret sunarak davete icabet etmezse bu durumda bilgilendirme için yeni bir gün belirlenmelidir. Mazeretsiz icabet etmemesi halinde ise seri muhakeme usulü uygulanmayacak ve klasik muhakeme usulüne devam edilecektir. Şüpheli daveti aldığı anda müdafii ile bilgilendirmeye gidebilir. Şüpheliyi davet ederken Cumhuriyet savcısı talimatı ile davet eden zabıt katibinin bu hususu belirtmesi doğru olur. Kanun lafzında yalnızca kabul aşaması için zorunlu müdafilik öngörülmüş; bilgilendirme, teklif ve usulün reddi aşamaları için böyle bir düzenleme yapılmamış olsa da Kanunun ruhuna uygun olarak, usulün her aşamasında hukuki bilgi gerekeceğinden zorunlu müdafilik uygulanmasının en azından teklifin yapıldığı andan başlaması önemli görülmektedir. Şüpheli meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise iddialar ve deliller ile seri muhakeme usulü hakkında tercüman aracılığı ile bilgilendirilir.

Bilgilendirmenin yapılmasının ardından şüpheli, usulü kabul etmeden süre isteyebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından, bir ayı aşmayacak şekilde makul bir süre verilir. Bu süre sonunda şüpheli usulün uygulanmasını kabul etmek zorunda değildir. Teklif aşamasında müdafii bulunması mevzuatta zorunlu görülmediğinden tekliften sonra şüpheliye müdafii ile görüşmesinin de sağlanabileceği şekilde kanuni bir zorunluluk olarak makul bir süre tanınması şüpheli açısından daha yerinde olurdu. Bu noktada şüpheli hakları açısından kanaatimizce, mevcut mevzuat düzenlemeler revize edilerek şüphelinin isteğine bağlı olarak verilmesi gereken en fazla bir aylık sürenin yerine, çok daha kısa bir süre kanuni zorunluluk olarak mevzuata dahil edilebilir; talep halinde ise bu sürenin bir aya kadar uzatılması mümkün hale getirilebilir. Şüphelinin kabul beyanını müdafii önünde vermesi gerekmektedir. Kanunun lafzından hareketle uygulamada, ret beyanı verirken şüphelinin müdafininin bulunması gerekmediği düşünülmektedir. Halbuki Kanunun ruhunda müdafii, kabul beyanına eşlik eden bir makam olarak değil; teklifin değerlendirilmesine yardımcı olacak şekilde düzenlenmiştir. Şüphelinin adresinde bulunamaması veya şüpheliye ulaşamaması halinde ise soruşturma genel hükümlere göre sona erdirilir.

Şüphelinin kabul beyanı seri muhakeme usulü tutanağında yer almaktadır. Seri muhakeme usulü şüphelinin kabulü olmadan uygulanamayacağından, şüphelinin kabul yönündeki beyanı usulün uygulanması için zorunlu unsurdur. Başka bir anlatımla,

şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmesine hukuki bir sonuç bağlanmaktadır⁴⁶³. Kabul tutanağında; isnat edilen eylem, kabul beyanı, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbiri, eğer uygulanıyorsa hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlara yer verilir. Kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafî tarafından imzalanır. Şüpheli kabul beyanından hakkında hüküm kurulana kadar her aşamada vazgeçebilir. Ayrıca şüpheli usulü kabul ettikten sonra aynı gün yönlendirildiği mahkemeye mazeretsiz olarak gitmez ise usulden vazgeçmiş sayılır. Seri muhakeme aşamasında hüküm kurulduktan sonra şüphelinin itirazı da mümkündür. Bu durumda şüpheli usulü kabul etse dahi hüküm kurulduktan sonra kanun yoluna başvurma imkanı saklı tutulmuştur.

Seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı hallerden olan yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hallerinden en azından birinin varlığı durumunda, şüphelinin seri muhakeme usulünü özgür iradesiyle ve sağlıklı şekilde düşünerek kabul edemeyeceği düşünülerek usulün uygulanması uygun görülmemiştir. Bunun yanı sıra, Yönetmelik m. 7/2'ye göre, şüphelinin bu hallerden birine girmemesi ancak suçun yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hali bulunan kişilerden biriyle birlikte işlenmiş olması halinde de seri muhakeme usulü uygulanamaz. Bunun nedeni, aynı maddede düzenlenmiş olan, iştirak halinde suç işlenmesi halinde şüphelilerden birinin bu usulü kabul etmemesinin usulün uygulanmasına imkan vermemesidir. İştirak halindeki kişilerden biri, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hali bulunan bir kişi ise zaten özgür iradesi ile bu usulü kabul ettiği düşünülemez olduğundan diğer şüpheliler için de bu usul uygulanamayacak ve tümü açısından iddianame düzenlenerek genel hükümlere göre muhakeme yürütülecektir.

Şüpheli seri muhakeme teklifini reddetse dahi, iddianame düzenlenene kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünü uygulamak zorundadır. Dolayısıyla şüpheli, süreci bu şekilde yönlendirebilmektedir.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için mükerrer suçlu, suçu meslek edinen ve itiyadi suçlularla alakalı özel bir düzenleme bulunmadığından tekerrür halinde bu usulün

⁴⁶³ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 17.

uygulanabilmesi mümkündür⁴⁶⁴. Nitekim, kanuni düzenlemeye bakıldığında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmeyen hallerde seri muhakeme usulünün uygulandığı görülmektedir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilebilmesi için ise kişinin daha önce kasten bir suç işlememesi gerektiğinden mükerrerler için seri muhakeme kapsamında bir suç işlediklerinde doğrudan seri muhakeme usulünün uygulanması zorunlu hale gelmektedir. Bu durum suç işleme eğilimi yüksek olan kişilerde oldukça kısa sürede az ceza almaları nedeniyle suç işlemekten caydırma amacına hizmet etmemekte aksine bu amacın aksinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁴⁶⁵. Açıklanan nedenlerle seri muhakeme usulünün mükerrerlere uygulanmasının kanunen önüne geçilmesi hakkaniyet açısından da daha yerinde görülmektedir⁴⁶⁶.

Şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulandığı sürecin tümünde şüpheli sıfatını taşımayı sürdürmektedir⁴⁶⁷. Mevzuatta da uygulamanın her aşaması için şüpheli terimine yer verilmekte ve sanık terimi kullanılmamaktadır. Usulün şüpheli tarafından kabul edilmesi üzerine düzenlenen talepten yetkili asliye ceza mahkemesine verilmesi ve mahkemenin kişi dinlemesi süreçleri bu sıfatı değiştirmez. Mahkeme tarafından hükmün kurulması ve kesinleşmesi ile şüpheli, sanık sıfatını almadan doğrudan hükümlü sıfatını almış olur.

3.2.3. Müdafin Rolü

5271 sayılı Kanun m. 2/1-c hükmünde müdafî, “*şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat*” olarak tanımlanmıştır. İster ihtiyari ister zorunlu olarak görevlendirilmiş olsun soruşturma ve kovuşturma evresinde savunma görevini üstlenmiş avukat müdafî olarak adlandırılır⁴⁶⁸. Şüpheli/ sanığın muhakeme boyunca yapacağı bireysel savunmanın yanı sıra, müdafî, kolektif savunma süjesi olarak,

⁴⁶⁴ KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1926.

⁴⁶⁵ AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ, s. 265.

⁴⁶⁶ AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ, s. 265; KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1926; YAVUZ, s. 253.

⁴⁶⁷ CENTEL/ ZAFER, s. 604.

⁴⁶⁸ ATEŞ, s. 637; GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 218.

şüpheli/ sanığı fiili veya hukuki açıdan koruyan kişidir⁴⁶⁹. Müdafî, hukuk kurallarını bilen kişi olarak şüpheli/ sanığın yardımcısı⁴⁷⁰ konumunda olduğundan, bağımsız bir sùjedir ve vekil olarak kabul edilmez⁴⁷¹. Müdafîlik kural olarak ihtiyari; kanunda belirlenen hallerde ise zorunlu olabilir. Her ne kadar Türk hukukunda ihtiyari müdafîlik kural olarak düzenlenmiş olsa da zorunlu müdafîlik adaletin tecelli etmesi adına gereklidir. Zira hukuki teknik bilgi gerektiren konularda, şüphelinin hukuki yardım almadan adım atması aleyhine sonuçlar doğurabilir ve bu durum maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleyebilir.

Seri muhakeme usulü, zorunlu müdafîliğin öngöröldüğü bir kurumdur. Usulün hukuka uygun şekilde tamamlanabilmesi için şüphelinin, Cumhuriyet savcısı ve asliye ceza mahkemesi hakimi önünde, müdafî huzurundayken usulü kabul etmesi gerekmektedir. Şüphelinin, Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlisi tarafından yapılması öngörölen ancak uygulamada zabıt katibi tarafından yapılan bilgilendirme ve ardından Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan teklif sırasında müdafî yardımından yararlanıp yararlanmayacağı ise mevzuat düzenlemeleri değerlendirildiğinde tartışma yaratan bir durumdur. Elbette ki, 5271 sayılı Kanun m. 149 hükmünden hareketle, bilgilendirme ve teklif sırasında şüphelinin ihtiyari müdafîin bulunması engellenemez. Ancak bilgilendirme ve teklif aşamasında zorunlu müdafîliğin işletilip işletilmeyeceği konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Bu konuda hukukun ve usulün getiriliş amacına bakılarak yorum yapılması daha doğru görölmektedir.

Şüpheli seri muhakeme usulünü teklif etmek amacı ile davet edilir. Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 11, müdafîin görevlendirilmesi ile ilgili hükümleri düzenlemektedir. Buna göre, teklifin kabulü aşamasında müdafî hazır bulunur. Bu aşamada şüpheliden müdafî seçmesi istenir ve müdafî yoksa istem aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirilir⁴⁷². 5271 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümlerinde, davet edilen

⁴⁶⁹ ATEŞ, s. 638; CENTEL/ ZAFER, s. 201; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 228.

⁴⁷⁰ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÖTÖNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 247.

⁴⁷¹ Müdafîin statüsü hakkındaki görüşlerin detayı için bkz. KOCAOĞLU, Müdafî, s. 79 vd.

⁴⁷² Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 11/3'e göre; SEGBİS veya istinabe yoluyla yapılan teklifte de şüphelinin müdafîi yoksa teklifin kabulünde hazır bulunmak üzere isteğe bağılı olmaksızın müdafîi görevlendirilir ve bu görevlendirme istinabe evrakı gönderilen veya SEGBİS ile dinleme talep edilen yer Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılır.

şüphelinin, bilgilendirme ve teklif davetine müdafî ile icabet etmesi gerektiği ile ilgili herhangi bir düzenleme yapılmadığından bu aşamalar için müdafîin zorunlu kılınmadığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar mevzuatta böyle bir düzenleme yer almasa da 5271 sayılı Kanun gerekçesinde teklif sırasında da müdafîin bulunması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁷³. Mevzuat hükümlerinde yer alan “...teklifin kabulü esnasında şüphelinin müdafîi de hazır bulunur.” düzenlemeleri ise teklif anında müdafîin hazır bulunmasının gerektiği yönünde bir yorum yapılmasını engellemektedir. Bunun yanı sıra, Adalet Bakanlığı tarafından örnek olarak yayımlanan “Seri Muhakeme Usulüne Davet Tutanağında”, şüpheliye, teklife varsa müdafî ile icabet edebileceğinin anlatılması hususu düzenlenmiştir. Uygulamaya örnek olması açısından yayımlanan bu belgede, Bakanlığın, zorunlu müdafîliğe bu aşamada başvurulmayacağı planı ile hareket ettiği şeklinde yorumlanabilir. Mevzuat hükümlerinde yalnızca teklifin kabulü anında müdafîin hazır bulunması gerektiği düzenlendiğinden uygulamada, bilgilendirmeden sonra şüpheli teklifi reddedeceğini beyan etmiş ise müdafî görevlendirilmediği görülmektedir. Olması gereken, mevzuat hükümlerinin müdafîin görevlendirilmesi hakkında gerekçeye ve şüpheli haklarına uygun olarak teklif ve teklife verilen cevabı kapsayacak şekilde düzenlenmesidir. Usulün uygulanması için yapılan bilgilendirme ve teklifin değerlendirilmesi hukuki bilgi gerektiren bir konudur. Zira teklife olumlu veya olumsuz bir yanıt vermek için verilecek cevaba bağlanan sonuçların tam olarak anlaşılması ve iki sonuç arasında ortaya çıkacak hukuki farkların izah edilmesi özgür irade ile teklifin kabulü açısından önemlidir.

Müdafî olmaksızın yapılan bilgilendirme ve teklifin içeriğinde hatalar, eksiklikler ve yönlendirici ifadeler bulunabilir. Teklif yapıldıktan sonra bunu değerlendirmek için hukuki bilgiye ihtiyaç duyulduğundan, ihtiyari müdafîi olmayan şüpheli, hukuki yardım almaksızın süreci değerlendirmek zorunda bırakılmamalıdır. Silahların eşitliği ilkesi gereği, iddia makamının gücü karşısında savunma makamının güçsüzlüğünü önlemek amacı bulunan zorunlu müdafîlik kurumunun⁴⁷⁴ seri muhakeme usulü için öngörölmüş olmasının sebebi de budur. Doktrinde, teklif ile teklif kabulünün aynı anda yapılmasının

⁴⁷³ TBMM Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, s. 17; YAŞAR, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu III. Cilt, 9. Baskı, Ankara 2020, s. 2447.

⁴⁷⁴ FIRAT, Yağmur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Zorunlu Müdafîlik, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 46.

zorunlu olmadığı göz ardı edilerek müdafin teklif anında da bulunmasının kanuni zorunluluk olduğu yönünde görüş bildirilmektedir⁴⁷⁵. Oysa şüpheli teklif yapıldığı anda teklifi kabul etmek durumunda değildir; kendisine talebi halinde bir ayı aşmamak üzere makul bir süre verilebilmektedir. Yönetmelik m. 11 hükmünün lafzından hareketle, teklif aşamasında şüpheli ile Cumhuriyet savcısının görüşmesi müdafî olmaksızın gerçekleşebilecektir. Bu durum elbette ki zorunlu müdafiliğin öngörüldüğü seri muhakeme usulünün ruhu ile uyuşmamaktadır. Bu nedenle, mevzuattaki ilgili hükümler ve gerekçe de dikkate alınarak zorunlu müdafilik düzenlemesi, teklif ve teklifin cevabını içeren şekilde düzeltilmeli; hatta daha önce açıklandığı üzere, bilgilendirme aşamasında dahi öngörülebilmelidir.

Şüpheli teklifi değerlendirme aşamasında zorunlu olmasa da müdafî yardımından yararlanmak istediğini dile getirebilir. 5271 sayılı Kanun m. 150/1 uyarınca şüpheli, müdafî seçebilecek bir durumda olmadığını ve müdafî yardımından faydalanmak istediğini beyan ederse kendisine müdafî görevlendirilir. Bu durum ihtiyari müdafilik kapsamındadır⁴⁷⁶. Ancak teklifin kabulüne kadar geçen aşamada da zorunlu müdafiliğin öngörülmesi şüphelinin hakları bakımından gereklidir. Bu nedenle, mevzuatta bir değişikliğe gidilerek teklifin müdafî huzurunda yapılması zorunlu hale getirilmelidir. Aksi halde, hukuki bilgisi bulunmayan veya eksik olan şüphelinin, usulü özgür iradesiyle kabul ettiğinin kabul edilemeyeceği durumlar ortaya çıkabilir.

Müdafî huzurunda seri muhakeme usulünün kabul edilmesi ile kabul tutanağı düzenlenir. Tutanağın Cumhuriyet savcısı ve şüphelinin yanı sıra müdafî tarafından da imzalanması gerekir⁴⁷⁷. Müdafin en büyük rolü bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira müdafî kabul tutanağını imzalayarak bilgilendirmeden başlayarak teklif aşamasının hukuka uygun şekilde gerçekleştiğine şahitlik etmiş olur. Eğer süreç içerisinde hukuka aykırı ve kanuni düzenlemeye uygun olmayan bir işlem veya muamele söz konusu ise müdafî kabul tutanağına bu durumu şerh düşebilmelidir. Bu, müdafiliğin ve savunma hakkının

⁴⁷⁵ ALDEMİR, s. 70.

⁴⁷⁶ DÜLGER, Murat Volkan, Ceza Muhakemesinde Müdafinin Konumu ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2012, s. 52.

⁴⁷⁷ İstinabe yolu ile teklif yapılmış ve usul kabul edilmiş ise, Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafî tarafından imzalanan kabul tutanağı, istinabe evrakı ile birlikte soruşturmayı yürüten Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

gereğidir. Müdafin tutanağı imzalamaması durumunda nasıl bir sonuç ortaya çıkacağı ile ilgili kanuni bir belirleme bulunmamaktadır.

Kabul tutanağının düzenlenmesi ile şüpheli aynı gün mahkemeye yönlendirilmektedir. Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması için mahkemeye talepname göndermektedir. Mahkeme, taleptenim verildiği gün derhal incelemeyi yapar. İncelemenin ardından şüphelinin müdafii huzurunda mahkeme önüne çıkması gerekmektedir. Soruşturma evresinde görev yapan müdafii, mahkemede de öncelikle görevlendirilir. Mahkeme müdafii huzurunda şüpheliyi yalnızca usulle ilgili olmak üzere dinler. Dinlemenin müdafii huzurunda yapılması gerekmektedir. Mahkeme, şüpheliye yapılan teklifin müdafii huzurunda özgür iradesiyle kabul edildiğine kanaat getirmelidir. Bu nedenle müdafiiin seri muhakeme usulündeki rolü oldukça önemlidir. Müdafii olmaksızın yapılan teklifin kabulü halinde mahkeme, Cumhuriyet savcısının taleptenmesini reddeder ve dosyayı genel hükümlerin uygulanması için Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.

Seri muhakeme usulünde müdafinin konumunda tartışma yaratan noktalardan biri ise, müdafin sürece müdahale edebilme imkanın olup olmamasıdır. Müdafii, savunma görevini hakkı ile yapabileceği yetkiler ile donatılmalıdır⁴⁷⁸. Bu durum silahların eşitliği ilkesinin bir gereğidir. Müdafii, yalnızca imza attırılması gerekli olduğu için yani sadece kanuni yükümlülüğün yerine getirilmesi için hazır bulunur ise, müdafiden beklenen savunma yapması amacı sağlanamayacaktır. Bu nedenle, müdafiiin sürece etki etmesi engellenmemelidir. Örneğin, müdafiiin, soruşturma dosyasına girmesi halinde şüphelinin lehine olabilecek ve belki de kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesini sağlayabilecek bir delilin toplanmasını talep etmesi halinde, seri muhakemenin teklif aşamasına gelmiş olsa dahi, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacı ile gerekli görülürse delil dosyaya alınıp değerlendirilerek sürece devam edilmelidir. Müdafii, klasik muhakemede olması gerektiği gibi, soruşturma evresine dahil edilmeli, kanuni zorunluluğu yerine getirmesi gereken bir süje olarak kabul edilmemelidir. Aynı zamanda, müdafii de kendisini, hakkında yalnızca yeterli şüphe olmasına rağmen mahkumiyet hükmü verilecek bir kişinin savunma yardımcısı olarak görmeli; şüpheliye gerekli tüm

⁴⁷⁸ KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 203.

hukuki bilgi ve desteği vermelidir. Müdafin, şüpheliye teklifi kabul etmesi veya etmemesi yönünde baskı veya doğrudan yönlendirme yapması doğru olmaz; yalnızca hukuki bilgisi olmayan şüpheliye seçenekleri ve süreci anlatması mesleki açıdan isabetli olacaktır. Yalnızca müdafinin sisteme etkin şekilde dahil edilmesi yolu ile tüm yargı mensupları ve kamuoyunca istenilen ve amaçlanan ideal yargı sistemi işlerlik kazanabilir.

3.2.4. Hakimin Rolü

Ceza muhakemesinde hakim, yargılama görevini icra eden muhakeme süjesidir⁴⁷⁹. Hakim, kural olarak soruşturma evresinde değil kovuşturma evresinde görev yapmakta, soruşturma evresinde hakim kararı olmadan yapılamayacak işlemlerde ise sulh ceza hakimliği⁴⁸⁰ karar vermektedir⁴⁸¹. Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, soruşturma evresinde hakim tarafından verilen kararları almak ve itirazları incelemek amacı ile kurulan sulh ceza hakimliklerinin soruşturma evresinde verdikleri kararlar, kural olarak, hakimlik kararlarıdır⁴⁸². Soruşturma evresinin işleyişinden sorumlu Cumhuriyet savcısı, temel hak ve hürriyetleri korumak adına hakim güvencesinden yararlanılması gerekli olan soruşturma işlemleri için işlemin yapılacağı yer sulh ceza hakimine başvurur. Dolayısıyla soruşturma evresinde hakim kararı gerektiren durumlar için sulh ceza hakimliği görevlidir.

Seri muhakeme usulü, uyuşmazlığın soruşturma evresinde tamamlanmasını sağlayan ve dolayısıyla kovuşturma aşamasına geçmesini engelleyen bir usuldür. Usulün uygulanması ile uyuşmazlık kovuşturma evresi geçerek mahkeme önüne gitmeden sona erdirilmiş olmaktadır. Usulün uygulanmasının şüpheli tarafından kabul edilmesi ile Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye talep yazısı sunulur. Talepname olarak adlandırılan bu yazının gönderildiği mahkeme, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 4/1-b'de

⁴⁷⁹ ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 153; GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 143.

⁴⁸⁰ Sulh Ceza Mahkemeleri hem soruşturma hem kovuşturma evresinde görevli iken 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklikler sonucu 28.06.2014 tarihinde kaldırılmıştır. Sulh Ceza Mahkemeleri yerine aynı Kanun ile Sulh Ceza Hakimliği yalnızca soruşturma evresi ile görevli hakimlik olarak düzenlenmiştir. Sulh Ceza Hakimliği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. ŞAHİN, Hamza, Sulh Ceza Hakimliği Uygulamaları, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 23 vd.

⁴⁸¹ GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 218.

⁴⁸² YURTCAN, Şerh, s. 85; CENTEL/ ZAFER, s. 161.

asliye ceza mahkemesi olarak gösterilmiştir. Bu durum soruşturma evresine asliye ceza mahkemelerinin dahil edilmesi ile ayrı bir durum yaratmaktadır.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için kabul beyanı veren şüpheli ve müdafî aynı gün mahkemeye gönderilir. Soruşturma evresinde görev yapan müdafî, öncelikli olarak mahkemede de görevlendirilir. Şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması için, mahkemeye gönderilmek üzere Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeye hitaben talepname düzenlenir. Düzenlenen bu taleptenmenin mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Mahkeme, taleptenmenin verildiği gün incelemeyi derhal yapmakla yükümlüdür. Kural olarak, mahkemenin, taleptenmenin verilmesi üzerine usulün uygulanması için başka bir tarihe gün vermesi söz konusu değildir. Mahkemelerde biriken dosya yükünden dolayı duruşma tarihlerinin davanın açıldığı tarihten aylar sonraya bırakılmasının yarattığı mağduriyetlerin önlenmesi amacını da taşıyan seri muhakeme usulünün bu açıdan işlevsel bir uygulama yarattığı söylenebilmektedir.

Mahkeme, Yönetmelik m. 13 doğrultusunda, taleptenmede yapacağı inceleme üzerine kural olarak, aynı gün şüpheliyi müdafî huzurunda dinleyerek usulü sonuçlandırır. Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından gönderilen taleptenmede Yönetmelik m. 12 kapsamında eksiklik veya hata bulunması, yaptırım veya 5271 sayılı Kanun m. 231 veya 5237 sayılı Kanun m. 50 ve m. 51 uygulamasından doğan objektif koşullarında bir hatanın varlığı veya şüpheliye teklif edilen cezaya uygun düşen bir güvenlik tedbiri belirtilmemesi durumlarından en az birinin varlığı halinde mahkeme, eksikliklerin tamamlanması ve hataların düzeltilmesi amacıyla taleptenmeyi Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Mahkeme tarafından belirlenen eksiklik veya hatanın açıkça gösterilmesi gerekir. Eksiklik ve hata belirtilmeksizin talepname Cumhuriyet başsavcılığına gönderilemez. Hakimlik güvencesi olan yargı süjesinin var olan eksiklikleri ve hataları düzeltmek amacıyla yaptığı talepname incelemesi, şüpheli açısından bir teminattır⁴⁸³. Mahkemenin, eksikliğin giderilmesi için taleptenmenin Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi kararı, sistemin kendi içerisinde tutarlılığı açısından da önemlidir. Şüphelinin kabul beyanı verdiği usul, giderilebilecek eksiklikler nedeni ile doğrudan reddedilmemeli; eksiklik ve

⁴⁸³ CENTEL/ ZAFER, s. 610.

hata varsa savcılık tarafından düzeltmeler yapılarak süreç hızlı şekilde devam ettirilmelidir. Eksikliklerin giderilme süresi açısından mevzuatta herhangi bir hüküm öngörülmemiştir. Ancak, muhakeme sürecinin hızlandırılması usulün getirilmesinde genel amaç olduğundan eksiklik ve hatalar derhal giderilmelidir. Cumhuriyet başsavcılığına eksikliklerin ve hataların düzeltilmesi için göndermekteki amaç, mahkumiyet hükmü ile sonuçlanacak ilgili dosyada eksiksiz şekilde belgelerin yer almasının sağlanması; usul hatalarının önüne geçilmesidir. Dolayısıyla, mahkemenin bu aşamadaki rolü, yapılan işlemin mevzuata uygunluğunu denetlemektir. Hakim, Cumhuriyet savcısından bağımsız bir süje olarak talepnameyi değerlendirmekte ve bu şekilde şüphelinin hakları da güvence altına alınmış olmaktadır.

Mahkeme tarafından yapılan inceleme, dosya üzerinden yapılır ve *usûlî incelemedir*. Mahkeme, ilk incelemeyi tamamladıktan ve şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra, talepnameyi kabul edecek ise, Cumhuriyet savcısının yaptırım talebi doğrultusunda hüküm kurmak durumundadır. Mahkemenin, uyuşmazlığı sona erdirdiği karara hüküm adı verilmektedir⁴⁸⁴. Klasik muhakeme usulünde mahkeme, yargılamanın duruşma evresini tamamladıktan sonra hüküm kurmaktadır⁴⁸⁵. Ancak seri muhakeme usulünde duruşma açılmadığından ve esasa ilişkin herhangi bir inceleme yapılmadığından klasik yargılama usulündeki vicdani kanaati doğrultusunda hüküm kurma aşaması seri muhakeme usulünde bulunmamaktadır. Seri muhakeme usulünde mahkeme, yalnızca kanuni şartların yerine getirilip getirilmediğini kontrol eden ve yerine getirilmişse adeta işlemi onaylayan bir makam haline getirilmiştir. Zira mahkemenin teklif edilen yaptırım haricinde yaptırım belirleme imkanı da bulunmamaktadır. Mahkeme, 5237 sayılı Kanun m. 61/1'e göre, Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırıma uymak durumunda olduğundan, alt veya üst sınır arasında tespit edilecek temel cezayı uygun görmese dahi, seri muhakeme usulü şartları oluşmuş ise mahkumiyet kararı vermek ve hüküm kurmak

⁴⁸⁴ Doktrinde “hüküm” yerine “son karar” ifadesi de kullanılmaktadır. **CENTEL/ ZAFER**, s. 843; **YURTCAN**, Şerh, s. 797; **KUNTER/ YENİSEY**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 969; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 647; **YENERER ÇAKMUT**, Özlem, Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3–4, 2007, s. 30.

⁴⁸⁵ **YENERER ÇAKMUT**, Hüküm, s. 29.

durumundadır. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinin denetlenmesi söz konusu değildir.

Mahkemenin, usul içerisinde bu şekilde konumlandırılması uygulamada ve doktrinde, hakimi “noter” pozisyonuna getirdiği ve bu durumun başta Anayasa olmak üzere mevzuata aykırı olduğu şeklinde eleştirilmektedir⁴⁸⁶. Türk ceza adaleti sisteminde mahkeme, yaptırım belirlerken alt ve üst sınırlar arasında uygun bulunduğu temel cezayı serbestçe belirler ve artırımı indirim sebepleri varsa bunları uygular⁴⁸⁷. Bu açıdan bakıldığında eleştirilerde haklılık payı vardır. Ancak, aksi bir düşünce de adil yargılanma hakkı ve seri muhakeme usulünden beklenen fayda açısından yerinde olmayacaktır. Şöyle ki, yaptırıma karar verilip hükmün oluşturulabilmesi için mahkemenin, bütün bir sürece hakim olması, delilleri incelemesi, bunları tartışması ve tarafların tartışmalarını gözlemlemesi gerekmektedir⁴⁸⁸. Seri muhakeme usulünde ise esas incelemesi yapması, delil değerlendirmesi mümkün olmayan hakimin belirleyeceği yaptırımın 5271 sayılı Kanun m. 217/1 ile paralel olmasını beklemek mümkün değildir. Cumhuriyet savcısının süreci tamamladıktan sonra, talepnameyi yaptırım belirtmeden veya yalnızca tavsiye niteliğinde bir yaptırım belirterek mahkemeye sunduğu varsayımında; mahkemenin yaptırım belirlemek amacı ile dosyayı okuması ve şüpheliye, delilleri ve olayları klasik bir sorgu sisteminde olduğu gibi doğrulattırması gerekmektedir. Bu durum, seri muhakeme usulünün sisteme dahil edilmesindeki amaçlara hizmet etmeyecektir. Süreç çok daha fazla uzayacak ve usulün getirilmesinin hiçbir anlamı kalmayacaktır. Bu şekilde süreç sonunda hakimin yaptırımını belirleyip hüküm kurması varsayımında sistem, klasik yargılamaya dönecektir.

Yapılan eleştiriler karşısında, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepten mahkeme denetimi olmadan bir anlam ifade etmemesi, hükmün ise Türk ceza adaleti sistemine uygun olarak “Türk Milleti adına” mahkemelerce

⁴⁸⁶ Eleştiriler için bkz. Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme Usulü Forumu, <https://www.youtube.com/watch?v=H-BgZG6Is0M>, E.T. 25.04.2020 (çevrimiçi).

⁴⁸⁷ KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 978.

⁴⁸⁸ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, Cilt II, s. 168.

kurulması dolayısıyla sistemin, Anayasa ve diğer mevzuata aykırı olmadığı savunulmaktadır⁴⁸⁹.

Mahkemenin seri muhakeme usulündeki konumuna bakıldığında, klasik muhakemeden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Öncelikle kovuşturma evresine geçmeyen bir uyuşmazlıkta asliye ceza mahkemeleri görevlendirilmiştir. Seri muhakeme usulünde soruşturma aşamasından kovuşturma aşamasına bir geçiş olmamasına rağmen bir mahkemenin soruşturma aşamasında görev alması Türk ceza adaleti sistemine uygun düşmemektedir. Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının yanı sıra görevli olan Sulh Ceza Hakimliğinin seri muhakeme usulünde de görevlendirilmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak bu durumda bir başka sorun ortaya çıkmaktadır. Şayet şüpheli teklifi kabul eder ve usul uygulanırsa mahkumiyet hükmü kurulmaktadır. Ancak Sulh Ceza Hakimliğinin hüküm vermesi mümkün değildir. Dolayısıyla her iki durum da Türk ceza adaleti sistemi ve mevzuatı açısından ayrıklık yaratmaktadır. Bu noktada kanun koyucunun seri muhakeme usulünü mevzuatın geneline entegre edemediği görülmektedir. Bunun yanı sıra mahkemenin yaptırım belirlenmesi konusunda hiçbir takdir yetkisi yoktur; yalnızca Cumhuriyet savcısı ve şüpheli arasında yapılan “anlaşmanın” uygulamasını denetlemek ve bu yolla şüphelinin haklarının korunmasını sağlamak şeklinde görevi kısıtlanmıştır. Buna dayanarak, mahkemenin bu sürecin tarafı değil, adeta hakemi konumunda olduğu söylenebilmektedir.

3.2.5. Mağdurun Rolü

Ceza muhakemesinde suç, hem mağdura hem topluma karşı yönelen bir saldırıyı ifade etmektedir. Mağdur kavramı⁴⁹⁰, uluslararası mevzuatlarda farklı şekillerde tanımlanmakta ve genellikle geniş anlamda ele alınmaktadır⁴⁹¹. Ulusal mevzuatta da sıkça kullanılan “mağdur” teriminin 5237 ve 5271 sayılı Kanunlarda tanımı yapılmadığından

⁴⁸⁹ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s. 10.

⁴⁹⁰ Mağdur yerine “suçun pasif süjesi” kavramı da kullanılmaktadır. KATOĞLU, Tuğrul, Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 61, S. 2, 2012, s.658.

⁴⁹¹ Detaylı bilgi için bkz. AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman, Ceza Hukukunda Mağdur Hakları Çerçevesinde Mağdurun Zararının Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkındaki Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 141-142, 2016, s. 12.

doktrinde bu konuda bir fikir birliğine ulaşılamamıştır⁴⁹². 2020 tarihli Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde mağdur; “suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişi” olarak tanımlanmaktadır⁴⁹³. Her suçun faili olduğu gibi mağduru da vardır; mağdurun olmadığı bir suç tipi olamaz⁴⁹⁴. Suçun maddi unsurları arasında yer alan mağdur, suç konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir⁴⁹⁵. Doktrinde ağırlıklı kabul edilen görüşe göre, suçun mağduru sadece gerçek kişi veya kişiler olabilir; tüzel kişi veya kurumlar suç mağduru olamazlar⁴⁹⁶. Tüzel kişiler ancak suçtan zarar gören olabilirler. Örneğin, Yargıtay, 5237 sayılı Kanun m. 154/2 suçunda mağduru, ortak kullanım alanına sahip herkes olarak belirlerken; Devlet Hazinesi ve köy tüzel kişiliğini suçtan zarar gören olarak değerlendirmiştir⁴⁹⁷.

Mağdur ve suçtan zarar gören farklı kavramlardır. Mağdur, ceza ilişkisinin tarafıdır⁴⁹⁸. Mağdur, fail tarafından işlenen suçun ona karşı doğrudan haksızlık doğurması ile zarar gören yani doğrudan doğruya etkilenen kişi ya da kişileri ifade ederken; suçtan zarar gören, mağdurdan çok daha geniş kapsamlı ele alınmaktadır⁴⁹⁹. Suçtan dolayı mağdurun dışında başka kişi veya kişilerin de hakları ihlal edilmiş olabilir. Bu durumda, suçtan zarar

⁴⁹² AYTEKİN İNCEOĞLU, s. 14; BOZDAĞ, Ahmet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı, TBB Dergisi, C. 30, S. 132, 2017, s. 123, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2017-132-1683>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi); ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 234 vd.

⁴⁹³ RG., 10.06.2020, 31151. Yapılan bu tanımda, yalnızca zarar görme koşulu kullanıldığından zarar koşulu bulunmayan suçlarda mağdurun tespit edilmesinde yetersiz kalacağı düşünülmektedir. BOZDAĞ, s. 124.

⁴⁹⁴ ARTUK, Mehmet Emin/ GÖKCEN, Ahmet/ ALŞAHİN, Mehmet Emin/ ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2020, s. 372; KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 114.

⁴⁹⁵ AKBULUT, Genel Hükümler, s. 373; ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 372; HAKERİ, Ceza Hukuku, s. 141; KATOĞLU, s. 661; KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 116; Mağdurun suçla korunan hukuki yararın sahibi olduğu hakkında görüş için bkz. ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, Genel Hükümler, s. 211; ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2018, s. 217.

⁴⁹⁶ AKBULUT, Genel Hükümler, s. 375; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s. 218. Aksi görüş için bkz. KATOĞLU, s. 672. Detaylı bilgi için bkz. DEĞİRMENCİ, Olgun, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 38, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-432>, E.T. 28.04.2020 (çevrimiçi).

⁴⁹⁷ YCGK., E. 2015/2013, K. 2016/295, K.T. 31.05.2016, <https://www.lexpera.com.tr>, E.T. 13.06.2020 (çevrimiçi).

⁴⁹⁸ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 236.

⁴⁹⁹ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 373.

gören her zaman suçun mağduru olmasa da hakkı doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören herkes suçtan zarar gören sıfatını haizdir⁵⁰⁰.

Bazı suçlarda geniş anlamda mağdurluk söz konusu olur ve toplumun tümü mağdur edilir⁵⁰¹. Çoğu suçta da belirli bir veya birden fazla mağdur varken aynı zamanda toplumun da menfaatlerine aykırılık söz konusu olmaktadır. Eğer suçun kanuni tanımından mağduru belirlenemiyorsa, toplumu oluşturan bireylerin tümünün mağdur edildiği söylenebilir⁵⁰². Bu suçlar, hukuk devletinde barışa dayalı bir yaşam sürdürme hakkına sahip herkesi mağdur eden suçlar olarak kabul edilmektedir⁵⁰³. Örneğin, genel tehlike yaratan suçlar, çevreye karşı suçlar, kamu güvenine karşı suçlar, devletin güvenliğine karşı suçlar, genel ahlaka karşı suçlar bölümlerinde yer alan suçların çoğunda belli bir mağdurdan bahsedilemeyeceğinden toplumu oluşturan herkes mağdur kabul edilmektedir⁵⁰⁴. Ancak Kanunda, suç tiplerine göre istisnalar olabilmektedir. Örneğin, 5237 sayılı Kanun m. 268, adliyeye karşı suçlar kısmında düzenlenmesine rağmen suçun mağduru, soruşturma ya da kovuşturma evresinde kimlik bilgileri kullanılan gerçek kişidir⁵⁰⁵.

Mağdur, 5271 sayılı Kanun m. 233 kapsamında, soruşturma evresinde dinlenir. Seri muhakeme usulünde de soruşturmanın yapılıp tamamlanması ve yeterli şüphenin oluşması halinde usulün uygulanması gerektiğinden, varsa mağdurun çağırılıp dinlenilmesi gerekir. Seri muhakeme usulü kapsamına alınan suçlar, çoğunlukla, mağdurun belirli bir veya birkaç kişi olduğu değil; toplumun genelinin etkilendiği suçlardır. Zaten mevzuat incelendiğinde de mağdurun seri muhakeme usulünün tarafları arasında yer aldığı söylenemez. Mağdur, sürece katılmayan bir süjedir ve usul tamamlanana kadar herhangi bir rolü yoktur. Mahkeme tarafından, seri muhakeme usulünün uygulanması sonucu Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda kurulan hüküm, varsa mağdur, suçtan zarar gören veya katılma hakkı olan kişilere tebliğ edilir.

⁵⁰⁰ **KAFES**, Veli, Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 1, 2011, s.87.

⁵⁰¹ **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 374; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 219;

⁵⁰² **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 374; **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 374.

⁵⁰³ **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 220.

⁵⁰⁴ **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 374.

⁵⁰⁵ **OTACI**, Cengiz/ **BAYRAKTUTAN**, Serhat, Başkasına Ait Kimlik Bilgilerini Kullanma Suçu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 8, S. 80, 2013, s. 43.

Mahkemenin kurduğu hükme, genel hükümler çerçevesinde itiraz edilebileceğinden mağdur da 5271 sayılı Kanun m. 268/1'e göre, hükmün tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde itiraz kanun yoluna başvurabilir.

Kanun koyucunun 5271 sayılı Kanun m. 250'de yer alan katalog suçlarda, özellikle mağduru belirli olmayan suçları tercih ettiği söylenebilir. şüphelinin alması gereken cezanın yarısını aldığı bir usul uygulamasında, adalet duygusunun zedelenmemesi adına, mağduru belirlenemeyen suçların belirlenmesi yerindedir. Mağdurun korunması ve mağduriyetinin giderilmesi ceza adaleti sistemi için önemli olduėundan⁵⁰⁶, aksi uygulama, yani suçların kapsamının genişletilmesi ve usule dar anlamda mağdurun olduğu suçların dahil edilmesi, seri muhakeme usulü sürecine mağdurun da dahil olmasına sebep olabilir. Zira mağdur da bir muhakeme süjesidir ve kanun koyucunun iradesi ile sürecin tamamen dışında bırakılması söz konusu olamaz.

3.3. Seri Muhakeme Usulü Kapsamındaki Suçlar

5237 sayılı Kanun m. 250, seri muhakeme usulünün uygulanacağı suçları sınırlı şekilde yazarak bu suçlar haricinde herhangi bir suça seri muhakeme usulünün uygulanamayacağını belirtmiştir. Birden fazla kanun, bölüm ve kısımda yer alan suçları içine alarak düzenlenen bu usulde, çoğunlukla mağduru belirli olmayan ve *“basit suçlar”*⁵⁰⁷ tercih edilmiş olması dikkat çeken noktalardan biridir. Belirlenen suçların hangi kriterler esas alınarak belirlendiği noktasında ise varsayımdan öteye gidilememektedir. Gerekeede yer verilen *“basit suçlar”*, *“ st sınırı yüksek olmayan suçlar”*⁵⁰⁸ gibi ifadeler ve ilgili suçlara hangi kriterlere göre yer verildiği konusundaki belirsizlik Kanunda yer alan suçların kapsamının genişletilmesi noktasında bir öngörü yaratmaktadır⁵⁰⁹. Kanunda katalog olarak sayılmış suç tiplerine bakıldığında, gerekcedeki tutumla benzer olarak, soruşturma aşamasının görece çabuk tamamlanacağı, detaylı

⁵⁰⁶ USLU, Ferhat,  ağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2013, s. 247, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-4/6.pdf>, E.T. 29.04.2020 ( evrimi i); DEĞİRMENCİ, s. 46 vd.

⁵⁰⁷ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekeesi, s. 8.

⁵⁰⁸ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekeesi, s. 16.

⁵⁰⁹ AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ, s. 265.

araştırma ve delil toplama işlemlerini gerektirmeyecek suçların seçilmiş olduğu görülmektedir⁵¹⁰.

5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan suçlar, yalnızca hapis cezası öngörülen suçlar olabildiği gibi hapis cezası ile birlikte veya hapis cezasının yerine adli para cezası öngörülen suçlar da olabilmektedir. Sınırlı sayılan bu suçlarda yaptırım aralığına bakıldığında; hapis cezası olarak en az iki aydan başlayan ve en fazla beş yıla kadar öngörülen suçlara yer verildiği görülmektedir. Suçların genel çoğunluğu için üç yıl ve daha az hapis cezasının varlığı söz konusudur. Ayrıca kanun koyucu tarafından 250. maddeye eklenen suçların hiçbirinin şikayete tabi soruşturulan ve kovuşturulan suçlardan seçilmemesi usule bakış açısının anlaşılması açısından önemlidir. Kanun koyucu suç tiplerini belirlerken uluslararası mevzuatların çoğundan farklı olarak, sınırlı sayı prensibine gitmiş; yaptırım aralığı veya yaptırım üst sınırı belirlemeyi tercih etmemiştir. Örneğin, Fransa’da 5 yıl ve altı hapis cezası içeren suçların tümü hakkında Cumhuriyet savcısı ile anlaşmaya varılması mümkündür⁵¹¹.

Uzlaştırma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar seri muhakeme usulünün uygulama alanına girmemektir. Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 5/1 hükmünde açıkça yer alan bu düzenleme, kanun koyucunun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında birbiri yerine uygulanabilme olanağını ortadan kaldırma yönündeki iradesinin bir yansımasıdır⁵¹². Ancak ilgili kısıtlama hükmünün Yönetmelik ile düzenlenmesi yerine Kanunla düzenlenmesi gerekmektedir⁵¹³. Zira “*yargılama makamları bağımsız olduklarından, yönetmelikle ... bağlı tutulamazlar.*”⁵¹⁴ Buna rağmen, Yönetmelik de böyle bir düzenleme yapılmamış olsaydı dahi 5271 sayılı Kanun m. 250’de sayılan suçlar, uzlaştırma ve önödeme kapsamında olmadığından Cumhuriyet savcısının bu konuda bir tercihi olamazdı. 5271 sayılı Kanun Geçici Madde 5/1-d hükmü gereği, 01.01.2020 tarihinden önce kovuşturma aşamasına geçilmiş, hüküm verilmiş veya kesinleşmiş dosyalar için de seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

⁵¹⁰ YAVUZ, s. 252.

⁵¹¹ Bkz. Birinci bölüm, 1.3, 1.3.5.

⁵¹² YAVUZ, s. 250, dpn. 479.

⁵¹³ YAVUZ, s. 252.

⁵¹⁴ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 91; YAVUZ, s. 252.

Soruşturma evresi sona erdiğinde, aşağıda yer alan suçlarla alakalı yeterli şüpheye ulaşılmış ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemiş ise seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur. Burada önemli olan soruşturma evresinin sonunda bu suçlardan birinin işlendiği hakkında yeterli şüphenin oluşmasıdır. Henüz soruşturma evresinin başındayken bu suçlardan birinin işlendiği şüphesi olması usulün uygulanması açısından yeterli değildir.

Seri muhakeme usulünün kapsamında yer alan suçlara bakıldığında; 5237 sayılı Kanunun “*Kişilere Karşı Suçlar*” isimli ikinci kısmından dahil edilen tek suçun, onuncu bölüm altında düzenlenen ve malvarlığına karşı suçlardan olan “*hakkı olmayan yere tecavüz*” suçunun ikinci ve üçüncü fıkraları olduğu görülmektedir. 5237 sayılı Kanun m. 154/2’ye göre, köy tüzel kişiliğine ait veya köylünün ortak kullanım imkanı olan taşınmazlara haksız müdahalede bulunmak⁵¹⁵ fiilini gerçekleştiren fail cezalandırılmaktadır. Madde metninde, “*zapt etmek, tasarrufta bulunmak, sürüp ekmek*” fiilleri yer aldığından seçimlik hareketli bir suç söz konusudur. Aynı Kanun m. 154/3 hükmü de suların mecrasına yönelik haksız müdahaleyi cezalandırmaktadır. Buna göre, kamu veya özel kişiye ait olup olmadığına bakılmaksızın suların akış yönünde veya yolunda yapılan değiştirme eylemi suç oluşturmaktadır⁵¹⁶. Her iki suç tipi için de fail bakımından özel bir düzenleme yoktur. Dolayısıyla, özellikle, m. 154/2’de yer alan suç açısından bakıldığında, köylünün kendisi ile birlikte muhtar da bu suçun faili olabilir⁵¹⁷. Her ne kadar kişilere karşı suçlar kapsamında düzenlense de bu suçun ilgili fıkralarında mağdurun belirli bir kişi olmadığı kabul edilmektedir⁵¹⁸. O nedenle bu suç, usul kapsamındaki çoğu suç gibi, belli bir mağdurun olmadığı, suçlardandır. Bu suç açısından belirlenen yaptırım, ikinci fıkra ve üçüncü fıkra için, 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası ve bin gün para cezası olarak belirlenmiştir.

⁵¹⁵ Fıkroda yer alan suçun isimlendirmesi ile ilgili bkz. **KARACAN**, Abdullah Enes, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 87.

⁵¹⁶ **BÖLEK**, Fatih, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 71.

⁵¹⁷ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **BÖLEK**, s. 79; **KARACAN**, s. 89.

⁵¹⁸ **DEMİRTAŞ**, Soner, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, Ceza Hukuku Dergisi, C. 13, S. 36, 2018, s. 79; “Kamunun ortak kullanımına ayrılan ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kamu malı niteliğindeki köy yoluna tecavüz suçunda ... mağdur köy yolundan yararlanma hakkı olan herkestir.” YCGK., E. 2016/1442, K. 2017/196, K.T. 28.03.2017.

Seri muhakeme usulü kapsamında, “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısımda yer alan ve genel tehlike yaratan suçlardan olan “*genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması*” ve “*trafik güvenliğini tehlikeye sokma*” suçunun ikinci ve üçüncü fıkralarına yer almaktadır. Bu suçlarda, geniş manada mağdurun toplum olduğu görülse de mağdur, tehlike altında kalan bireyler olarak daraltılabilmektedir⁵¹⁹. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunun ilk fıkrasında somut tehlike suçuna yer verilmiştir. Faile özgü bir düzenleme içermeyen bu suç tipinde, mağdur belirsizdir⁵²⁰. Bu suç için ilk fıkra açısından öngörülen yaptırım 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezasıdır. Maddenin ikinci fıkrasında ise soyut tehlike suçu belirlenmiş ve ceza miktarı 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası olarak öngörülmüştür. Seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlar incelendiğinde, seçimlik yaptırım öngörülen iki suçtan birisinin m. 170/2 düzenlemesi olduğu görülmektedir.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun ikinci ve üçüncü fıkraları birbirinden farklı suçlar içermektedir ancak kanun koyucu aynı hukuki değerlerin korunmasını amaçlamış olduğundan fıkraları birleştirerek tek suç altında toplamıştır⁵²¹. Her iki fıkra açısından bakıldığında da esasen, trafik güvenliği ve dolayısıyla kamu güvenliği korunmak istenirken aynı zamanda kişilerin yaşam hakkı, beden bütünlüğü de korunmaktadır⁵²². Her iki fıkrada da mağdurun belirli bir kişi olması gerekmemektedir⁵²³. Ayrıca yaptırım açısından bakıldığında fıkraların birbirinden farklı olduğu söylenemez; ilgili suçların işlenmesi halinde, 3 aydan 2 yıla kadar hapis cezasına hükmedilmektedir.

“*Gürültüye neden olma suçu*”, topluma karşı suçlar kısmının ikinci bölümünü oluşturan çevreye karşı suçlar kapsamında yer almaktadır. Anayasa m. 56 ile korunan herkesin

⁵¹⁹ **RETORNAZ AKSOY**, Emine Eylem, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 2, 2012, s. 5.

⁵²⁰ **EGEMENOĞLU**, Alaaddin, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017, s. 14.

⁵²¹ **AYNURAL**, Ömer Metehan, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, 1. Baskı, İstanbul 2018, s. 37.

⁵²² **ÇINAR**, Ali Rıza, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 2, S. 10, 2010, s. 9; **ÖNOK**, R. Murat, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179), TBB Dergisi, 121, 2015, s. 161. **RUHİ**, Canan/ **RUHİ**, Ahmet Cemal, Taksirle Yaralama ve Öldürme, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 97.

⁵²³ **ÖNOK**, s. 163; **RUHİ/ RUHİ**, s. 98.

sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam hakkını koruyan⁵²⁴ bu düzenleme, çevreye karşı suçlar bölümü altında seri muhakeme usulüne dahil edilen tek suçtur. Bu suçun oluşabilmesi için gürültünün geçici veya sürekli olması suçun oluşumunu etkilememekte⁵²⁵ ancak bir başkasının sağlığını bozacak düzeyde olması gerekmektedir⁵²⁶. Öğretide, gürültüye neden olma suçunun mağdurunun belirli bir kişi olmadığı; gürültüye maruz kalan herkesin suçun mağduru olacağı konusunda görüş birliği bulunmaktadır⁵²⁷. Bu suç, seri muhakeme usulü kapsamında öngörülen suçlar içerisinde hapis cezası bakımından en düşük yaptırımını barındıran suç tipidir. Toplumun sağlığını korumak amacıyla öngörülen bu suç için belirlenen yaptırım; 2 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır.

Kamu güvenliğine karşı suçlardan olan “*parada sahtecilik*” suçunun ikinci ve üçüncü fıkraları, seri muhakeme usulünün uygulanmasını gerektirmektedir. Kamu güvenliğinin korunmasının amaçlandığı⁵²⁸ parada sahtecilik suçunda, kamu güvenliğini tehlikeye sokulduğundan geniş manada mağdurun toplum olduğu kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra sahteliğini bilmeden yani gerçek olduğu düşüncesi ile parayı alan kişi veya kişiler de dar anlamı ile mağdur kabul edilir⁵²⁹. Dolayısıyla bu suçta belirli bir veya birkaç kişi mağdur olabilir. Sahte parayı bilerek kabul etmeyi suç olarak düzenlemiş olan ikinci fıkrada yaptırım 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası şeklinde düzenlenirken; sahteliğini

⁵²⁴ **KAPLAN**, Mahmut/ **ATLADI**, Barış, Gürültüye Neden Olma Suçu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 633; **YOKUŞ SEVÜK**, Handan, Gürültüye Neden Olma Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 372.

⁵²⁵ **YENERER ÇAKMUT**, Özlem, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma ve Gürültüye Neden Olma Suçları, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 105.

⁵²⁶ **TAŞKIN**, Ozan Ercan, Maddi ve Muhakeme Boyutuyla Çevre Ceza Hukukuna Dair Bazı Tespitler/Kısmi Öneriler, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 1, 2015, s. 154; **YENERER ÇAKMUT**, Gürültüye Neden Olma, s. 108.

⁵²⁷ **KARAKURT EREN**, Ahu, Türk Ceza Kanununda Gürültüye Neden Olma Suçu, TBB Dergisi, S. 132, 2017, s. 63; **KAPLAN/ ATLADI**, s. 636; Gürültünün belli olmayan mağdura karşı yapılması bu suçu, 5237 sayılı Kanun m. 123’te yer alan “kişilerin huzur ve sükununu bozma” suçundan ayırmaktadır. **KAPLAN/ ATLADI**, s. 636; **TAŞKIN**, s. 154; **YOKUŞ SEVÜK**, Gürültüye Neden Olma, s. 373.

⁵²⁸ **TANER**, Gökhan/ **KAMIŞLI**, Gani, Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 538.

⁵²⁹ **TEKİN**, Engin, Parada Sahtecilik Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 92; **TANER/ KAMIŞLI**, s. 539; Suçun mağdurunun kamu olduğu hakkında görüş için bkz. **ÖZBALCI**, Yalın Yarkın, Parada Sahtecilik Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s. 146.

bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedavüle sokma suçu haksızlık içeriği bakımından daha az görülerek 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

5237 sayılı Kanun m. 203’de düzenlenmiş olan “*mühür bozma*” suçunun gerekçesine göre, bir şeyin saklanması veya muhafazasını sağlamak amacıyla yetkili kişilerce⁵³⁰ konulan mührün kaldırılması cezalandırılmaktadır. Suçun mağduru belirlenemediğinden kamunun mağdur kabul edildiği⁵³¹ bu suç tipinde yaptırım, 6 aydan 3 yıla kadar hapis veya adli para cezası olarak öngörülmüştür. Hapis cezasının miktarları arasındaki ciddi makas açıklığı dikkat çekmektedir. Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının takdir yetkisine bırakılmış ve vicdani kanaate ulaşılmadan yeterli şüpheye dayanarak verilecek olan bir yaptırım söz konusu olduğundan bu açıklık haksızlık içeriği ile uygun ceza verilmeme ihtimalini barındırmaktadır. Hapis cezası yerine hükmedilebilecek yaptırım olarak öngörülen adli para cezası, seri muhakeme usulü kapsamında 5237 sayılı Kanun m. 170/2’nin yanı sıra seçimlik yaptırım içeren ikinci suç tipidir.

Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan verilmesi ile toplumda resmi belgelere duyulan güvenin zarar göreceğini düşünen kanun koyucu⁵³², bu fiili suç olarak düzenlemiştir. Bu suç ile korunan hukuki yarar, kamu güvenidir⁵³³. 5237 sayılı Kanun m. 206’da düzenlenen bu suçun mağduru toplumu oluşturan herkeştir⁵³⁴. Resmi belgede yalan beyan suçunu işleyen fail, 3 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezası ile yaptırıma maruz kalmaktadır.

5237 sayılı Kanununun “*Genel Ahlak Karşı Suçlar*” başlıklı yedinci bölümünde düzenlenen m. 228/1’e göre, kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçu ile kanun koyucu, esasen toplumdaki bireylerin ekonomik anlamda zora düşmesini engellemek

⁵³⁰ Mühürleme yetkisi olan kişi veya kurumlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **BARKIR**, Kamil, Mühür Bozma Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 24-40.

⁵³¹ **BARKIR**, s. 46.

⁵³² **YOKUŞ SEVÜK**, Handan, Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 142, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/HANDAN-YOKUS-SEVUK.pdf>, E.T. 29.04.2020 (çevrimiçi).

⁵³³ YCGK, E. 2015/9-179, K. 2017/267, K.T. 09.05.2017, <https://www.kararara.com>, E. T. 21.06.2020 (çevrimiçi).

⁵³⁴ **YOKUŞ SEVÜK**, Yalan Beyan, s. 142.

başta olmak üzere⁵³⁵, düzenlemenin yeri bakımından toplumun genel ahlakını korumak amacıyla. Kumar için yer ve imkan sağlayan kişi yani fail, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve iki yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılmaktadır. Bu suçla ilişkili olarak, seri muhakeme usulü kapsamında yer alan bir başka suçu da bu noktada açıklamakta yarar vardır. 5271 sayılı Kanun m. 250/1-d’de yer verilen, 5237 sayılı Kanun m. 228 dışında kalsa ve umuma mahsus veya umuma açık yerlerde kazanç amacıyla oynanmasa dahi rulet, tilt ve benzeri baht ve talihe bağlı veya maharet isteyen oyun alet veya makineleri ile benzerlerini⁵³⁶ bulundurmamak veya çalıştırmak veya yurda sokmak ya da imal etmek fiili, 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun m. 1 hükmü ile yasaklanmıştır. Uygulamada çoğu zaman 1072 sayılı Kanun m. 1’de yer alan fiillerin, 5237 sayılı Kanun m. 228 kapsamındaki suç açısından hazırlık hareketi niteliğinde olduğu görülmekte ancak hazırlık hareketi niteliğindeki bu fiiller 1072 sayılı Kanun m. 1’de suç olarak düzenlendiğinden cezalandırılabilir⁵³⁷. 1072 sayılı Kanun kapsamında yer alan aletlerde kumar oynatılması halinde 5237 sayılı Kanun m. 228’den değil; 1072 sayılı Kanundan dolayı ceza verilmesi gerekmektedir⁵³⁸.

1072 sayılı Kanununun 2. maddesi ile, ilgili suçun yaptırımını 1 yıldan 5 yıla kadar hapis ve yüz günden bin güne kadar adli para cezası olarak belirlenmiştir. Kanun koyucu tarafından belirlenen bu yaptırım, seri muhakeme usulünde yer verilen en yüksek hapis cezasını içermektedir. Yaptırımını bakımından öngörülen 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası temel cezanın belirlenmesi açısından ciddi bir aralık içermektedir. Uygulamada, aynı veya benzer olaylarda, birbirinden çok farklı hapis cezalarının takdir edilerek seri muhakeme usulünün yaptırımının belirlenmesi söz konusu olabilecektir.

⁵³⁵ *Karakehya’ya göre*, bu suç tipi “Ekonomi, Sanayi ve Ticarete ilişkin suçlar” arasında düzenlenmelidir. **KARAKEHYA**, Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 705.

⁵³⁶ Doktrinde, “ve benzerlerini” ifadesinin belirlilik ilkesine aykırı olduğu hakkında bilgi için bkz. **BABAYİĞİT**, Beşir, Kumar Oynama ve Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Fiilleri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 9, S. 34, 2018, s. 306.

⁵³⁷ **BABAYİĞİT**, s. 307.

⁵³⁸ **KARAKEHYA**, Kumar Oynatma, s. 712.

5237 sayılı Kanunun m. 268’de yer alan “başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması” suçu, iftira suçunun özel bir biçimi olarak⁵³⁹, “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısımda yer alan “Adliyeye Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir⁵⁴⁰. Bu bölüm altında düzenlenen suçlarla, adli fonksiyonlar aleyhine olan hukuka aykırı fiillerin cezalandırılması amaçlanmaktadır⁵⁴¹. 765 sayılı Kanunda yer verilmemesine rağmen 5237 sayılı Kanun kapsamına alınan bu suçun, mağdurun kişilik haklarını ihlal etmesi nedeniyle kişilere karşı suçlardan olması gerektiği yönünde eleştiriler mevcuttur⁵⁴². Seri muhakeme kapsamındaki diğer suçlardan farklı olarak bu suç tipinde esas mağdur, belli bir gerçek kişidir. Fail tarafından kimliği veya kimlik bilgileri kullanılan kişi bu suçun mağdurudur⁵⁴³. Adli makamlar ise suçtan zarar görendir⁵⁴⁴. Dolayısıyla kanun koyucunun bu suçta genel perspektifinden ayrıldığı görülmektedir. Bu suç tipinde, suçun cezasına açıkça madde metninde yer verilmemiş; “iftira suçuna ilişkin hükümlere göre ceza verilir” denilerek m. 267’ye gönderme yapılmıştır. Bu durumda, şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenerek mahkemedен talep edilecek ceza, 1 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası olacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun yanı sıra özel kanunlarda düzenlenen cezai hükümlerden bazıları da seri muhakeme usulü kapsamına alınmıştır. Bunlardan biri olan 1072 sayılı Kanun m. 1 hükmüne yukarıda yer verilmiştir. Bunun haricinde, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun m. 13/1-3-5 ile m. 15/1-2-3 fıkralarında belirtilen ve toplumun tümünün mağdur olabildiği suçlar seri muhakeme kapsamındadır. Aynı şekilde belirli bir mağdurun bulunmadığı suç tiplerinden olan, 6831 sayılı Orman Kanunu m. 93/1’de belirtildiği üzere aynı Kanunun 17. maddesindeki

⁵³⁹ YCGK, E. 2015/9-179, K. 2017/267, K.T. 09.05.2017, <https://www.kararara.com>, E. T. 21.06.2020 (çevrimiçi); **ARIKAN**, Mustafa İberyay, Başkalarına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 1062. İftira suçundan farkı için bkz. **ÇAKIR**, Kerim, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 1545-1546.

⁵⁴⁰ Seri muhakeme kapsamındaki bir başka suç olan resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan farkı için bkz. **ÇAKIR**, s. 1544-1545.

⁵⁴¹ **ÖZEK**, Çetin, Adliyeye Karşı Suçların Hukuksal Konusu, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 3, 1997, s. 6.

⁵⁴² **OTACI/ BAYRAKTUTAN**, s. 42.

⁵⁴³ Madde metninde kullanılan “başkası” ibaresi gerçek bir kişinin mağdur olduğunu ifade etmektedir. **ARIKAN**, s. 1074; **ÇAKIR**, s. 1556; **OTACI/ BAYRAKTUTAN**, s. 43.

⁵⁴⁴ **ÇAKIR**, s. 1556.

yasaklanmış olan fiilleri işleyenler veya izne bağlı işleri izinsiz yapanlar, aynı Kanun m. 91 hükümleri saklı kalmak üzere, 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Buna göre, ilgili suçları işleyenler hakkında yeterli şüphenin oluşması halinde seri muhakeme usulünün uygulanmasını zorunludur. Son olarak, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu Ek 2. maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen durumlara⁵⁴⁵ aykırı hareket edilmesi halinde seri muhakeme usulü uygulanacaktır. 1163 sayılı Kanun m. Ek 2/1'de belirtilen fiillere aykırı hareket etme suçunun faili ancak, kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri ve memurları olabildiğinden, seri muhakeme usulünde şüpheli sıfatını da ancak bu kişiler taşıyabilir. İlgili maddede yer alan tipik fiili işleyen özgü fail, 3 aydan 2 yıla kadar hapis ve elli günden beş yüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka nokta ise, şüphelinin birden fazla suç işlemesi halidir. Şüpheli birden fazla suç işlemiş ve bu suçların tümü seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlardan olabilir. Bu seçeneğin yanı sıra, biri veya birkaçı seri muhakeme usulüne tabi iken diğeri ya da diğerleri klasik muhakeme usulüne tabi suçların işlenmiş olması da mümkündür. Bu durumda, seri muhakeme usulü kapsamındaki suç için usul süreci işletilirken diğer suç veya suçlar için klasik muhakemeye devam edilir. Seri muhakeme usulü kapsamına giren birden fazla suç işleyen şüpheli, suçların tümü için seri muhakemenin uygulanmasını kabul edebilir. Suçlardan bir kısmı için seri muhakemeyi kabul eden şüphelinin diğer suç veya suçlar için usulü kabul etmemesi

⁵⁴⁵ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu Ek 2. maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen tek tek sayılmış olan durumlar: a) Yapı kooperatiflerinde genel kuruca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydetmek (m. 8/3); b) Haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak almak (m. 16/5); c) Yönetim kurulu üyelerine genel kurulca belirlenen aylık ücret, huzur hakkı, risturn ve yolluk dışında başkaca ödeme yapmak (m. 56/6); d) Kooperatiflerce alınması kararlaştırılan gayrimenkul alımının, tapu devri veya tapuya şerh verdirilecek bir satış vaadi sözleşmesi ile yapmamak; e) Ortaklık işlemleri dışında kendisi veya başkası namına, bizzat veya dolaylı olarak kooperatifle kooperatif konusuna giren bir ticari muamele yapması (m. 59/6); f) Tanıtım ve ortak kaydetmek amacıyla; eksik, gerçeğe aykırı, yanıltıcı bilgi ve unsurlar taşıyan reklam, açıklama ve ilan yapılması (m. 59/7); g) Yönetim kurulu üyeleri ve temsile yetkili şahısların, genel kurulun devredemeyeceği yetkileri kullanması (m. 59/8); ğ) İlgili bakanlığın; kooperatifler, kooperatif birlikleri, kooperatif merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin denetimi için görevlendirdiği müfettişlere, kooperatif kontrolörlerine ve personele istenilen her türlü bilgi, belge ve kayıtları, tanınan süre içinde tam olarak vermemek (m. 90/5) olarak belirtilmektedir. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **COŞKUN**, Mehmet, Kooperatifler Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 1292 vd.

durumunda; usulün kabul edildiği suç için talepname düzenlenirken diğer suç veya suçlar için iddianame düzenlenmesi gerekmektedir.

Seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçun belli bir ağırlığın üzerinde olan suçlardan biri ile birlikte işlenmesi halinde, uygulamada özellikle müsadere noktasında sorun doğmaktadır. Seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısı güvenlik tedbiri belirler ve talepnamesinde bu güvenlik tedbirine yer verir. Müsadere⁵⁴⁶ güvenlik tedbirlerinden biri olarak 5237 sayılı Kanunda düzenlenmiştir⁵⁴⁷. Müsadereye yalnızca hakim veya mahkeme karar verebilir. Açılan kamu davasında müsadere kararı verilebileceği gibi ayrı bir müsadere davası açılarak karar verilmesi de mümkündür. Klasik muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamede müsadereye ilişkin bir talep olmasa da mahkeme müsadere kararını resen verebilir. Ancak seri muhakeme usulünde mahkeme Cumhuriyet savcısının talebiyle bağlıdır; onun talebi haricinde ceza ve/veya güvenlik tedbirine hükmetmesi mümkün değildir. Dolayısıyla yaptırımı belirleyen Cumhuriyet savcısı, eşya veya kazanç müsadere talebini talepnameye yazarak mahkemeye göndermelidir.

Bu noktada uygulamada tıkanıklık yaratan durum, belirli bir önem derecesindeki suçlarla beraber işlenen seri muhakeme kapsamındaki bir suçun varlığı halinde müsadere için hangi dosya üzerinden yapılacağıdır. Bir örnek ile açıklamak gerekirse; kasten öldürmenin 6136 sayılı Kanuna aykırı bulundurulmuş silahla işlenmesi halinde suçta kullanılan silahın

⁵⁴⁶ Bir yaptırım çeşidi olan müsadere eşya ve kazanç müsadere olmak üzere ikiye ayrılır. Müsadere hakkında detaylı bilgi için bkz. **ALTUĞ**, Şahin, Ceza Hukukunda Müsadere Kavramı, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 3-10; **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 873-874; **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 973-974; **CERTEL**, Abdulkadir, Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 15-17; **GEDİK**, Doğan, Müsadere, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 5-9; **GERÇEKER**, Hasan, Türk Ceza Kanunu Cilt I, 4. Baskı, Ankara 2018, s. 617-627; **TANERİ**, Gökhan, Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 9-10; **TÜNAY**, Mustafa, Müsadere ve Müsadere Muhakemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 36-75.

⁵⁴⁷ **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 873; **ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 974; **GÜNGÖR**, Devrim/ **TOROSLU**, Haluk, Müsadere ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması İlişkisi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 1970; **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 688; **İCEL**, s. 742; **ÖZBEK**, s. 594; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAĞIZ**, Genel Hükümler, s. 628; **TOPAÇ**, Tahir Hami, Eşya Müsadere, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 2, 2013, s. 51. Müsadere için hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar hakkında bkz. **ASLAN**, Buğra Han, Kazanç Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 30-32; **BAYTAZ**, Abdullah Batuhan, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 13-21; **DALKILIÇ**, Aysun, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 24-28; **SOYGÜT ARSLAN**, Mualla Buket, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014, s. 50-100.

müsadere edilmesi gerekmektedir. 6136 sayılı Kanun m. 13/1 hükmüne göre kanuna aykırı olarak silah bulundurmak suç olduğundan, seri muhakemeye tabi olan bu suç için dosya seri muhakeme bürosuna gönderilecek; kasten öldürme suçu için ise iddianame düzenlenerek yetkili ve görevli mahkemede kamu davası açılacaktır. Seri muhakeme bürosunda işlemler yapıldıktan sonra, Cumhuriyet savcısı, güvenlik tedbiri olarak silahın müsadere edilmesini taleplerine ekler ve mahkeme tarafından müsadere kararı verilir ise dosya kesinleştiğinde bu müsadere kararının infazı gerekir⁵⁴⁸. Suç Eşyası Yönetmeliği m. 18/g ve 6136 sayılı Kanun m. 10 hükümlerince yapılan atıf gereği, müsadere edilen silah, Milli Savunma Bakanlığına teslim edilir ve bu şekilde müsadere infazı gerçekleşmiş olur. Ancak seri muhakeme usulü kapsamında uyuşmazlık çok hızlı şekilde çözüme ulaştığı ve kesinleştiği için henüz kasten öldürme suçu açısından yargılama başlamadan müsaderenin infazının gerçekleşmesi söz konusu olabilecektir. Kastensiz öldürme suçu için ilerleyen aşamalarda silahın incelenmesine ihtiyaç duyulur ise, silah Milli Savunma Bakanlığına teslim edilmiş olduğundan temin edilememesi veya geç temin edilmesi ihtimalleri söz konusu olabilecek ve dolayısıyla muhakeme süreci etkilenecektir. Bu örnekte açıklandığı gibi uygulamada yaşanabilecek sorunların önüne geçilebilmesi için bilhassa nitelikli suçlarla beraber işlenen seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçta seri muhakeme usulünün uygulanmaması gerekir. Bu hususta mevzuatta bir düzenleme yapılarak başka suçlarla birlikte işlenen ve 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan suçlara seri muhakeme usulünün uygulanmaması daha doğru görülmektedir. Zira mevcut uygulama, nitelikli suçların kovuşturulması ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından sorun yaratabilmektedir. Uygulamada yaşanabilecek bu tip sorunların önüne geçebilmek adına, seri muhakeme ile görevli Cumhuriyet savcılarının, seri muhakeme kapsamındaki suç ile birlikte işlenen suçun kovuşturmasının yapıldığı mahkeme tarafından müsadere yapılması için müsadere talebinde bulunmadığı ve seri muhakeme usulünün müsadere yapılmaksızın tamamladığı görülmektedir. Bu uygulamanın nedeni delil olarak saklanması gereken bir eşyanın müsaderesinin mümkün olmaması gerekliliğidir⁵⁴⁹.

⁵⁴⁸ **DALKILIÇ**, s. 112; **PAKSOY**, Mustafa, Yargı Kararları Işığında Türk Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2015, s. 107.

⁵⁴⁹ **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 690.

3.4. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulları

Seri muhakeme usulünün uygulanması Kanunda birtakım koşullara bağlanmıştır. Ancak bu koşulların gerçekleşmesi halinde seri muhakeme usulü uygulanabilir; koşullardan en az birinin gerçekleşmemesi halinde ise klasik muhakeme işlemlerine dönülmesi gerekmektedir. Seri muhakeme usulünün koşulları olarak; soruşturma evresinin sonuna gelinmesi ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemesi; katalog suçlardan birinin bulunması; şüphelinin usulü kabul etmesi; şüphelinin çocuk, akıl hastası, sağır veya dilsiz olmaması ile şüphelinin ulaşılabilir olması gösterilebilir. Bu koşullardan soruşturma evresinin sonunda yeterli şüpheye ulaşan Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemesi seri ön koşul olarak görülmektedir⁵⁵⁰. Mahkemenin önüne giden talepnameyi değerlendirmesi ile sürecin tamamlanabilmesi için gerekli koşullar ise; şüphelinin mahkemeye gelmesi; mahkemenin, şüpheliyi müdafî huzurunda dinlemesi ve teklifin özgür irade ile müdafî huzurunda kabul edildiğine kanaat getirmesi; talepnameye eksiklik veya hata bulunmaması olarak kabul edilebilir.

3.4.1. Soruşturma Evresinin Sonunda Olması

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için klasik muhakemede yürütülen soruşturma işlemlerinin aynen yürütülmesi ve tamamlanması gerekmektedir. Esasen soruşturma evresi kovuşturma evresine yapılan hazırlık sürecidir⁵⁵¹. Ceza muhakemesi temelde soruşturma evresi ile başlar. 5271 sayılı Kanun m. 2’de yapılan tanıma göre; soruşturma evresi, suç şüphesinin öğrenilmesinden⁵⁵² iddianamenin kabulüne kadar geçen süreci ifade etmektedir. Soruşturma evresinde, hakkında suç şüphesi bulunan kişinin lehine ve aleyhine delillerin toplanması ve koruma altına alınması amaçlanır⁵⁵³. Adli kolluk tarafından toplanan deliller, soruşturma evresinin başı olan Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilir⁵⁵⁴. Soruşturma evresinde toplanan deliller Cumhuriyet savcısı açısından

⁵⁵⁰ CENTEL/ ZAFER, s. 598.

⁵⁵¹ CENTEL/ ZAFER, s. 93; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 475.

⁵⁵² Tanımda yer alan “suç şüphesinin öğrenilmesi” ifadesi doktrinde eleştirilmekte ve bunun yerine “bir suçun işlendiğinin öğrenilmesi” ifadesine yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 188.

⁵⁵³ BIÇAK, s. 354; CENTEL/ ZAFER, s. 93.

⁵⁵⁴ CENTEL, Nur, Yeni Ceza Muhakemesi Yasası’na Göre Hazırlık Soruşturmasının Başlaması ve Yürütülmesi, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2005, s. 138; GÜLŞEN, s. 34;

ancak şüphe sebebi olabilir yani ancak yeterli şüphe oluşup oluşmadığı noktasında değerlendirmeye tabi tutulabilirler⁵⁵⁵. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının yapacağı delil değerlendirmesi ile hakimın yapacağı delil değerlendirmesi farklıdır⁵⁵⁶. Cumhuriyet savcısı delilleri kovuşturmaya açmaya uygun yeterlilikte olup olmadığına göre değerlendirir. Değerlendirme sonucunda basit şüphe yoğunlaşarak kovuşturma yapılması için yeterli şüpheye ulaşıyorsa, kural olarak, iddianame düzenlenerek kamu davası açılır⁵⁵⁷. Aksi halde, yani yeterli şüphe oluşmuyor ise veya kovuşturma olanağı bulunmuyorsa kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir⁵⁵⁸. Kamu davasının açılması, fiili ve faili şüpheli olmaktan çıkarmaz. Hüküm kesinleşene kadar failin suçluluğu kesinleşmemiştir.

Soruşturma evresinde amaç, maddi gerçeğin ortaya konulması değildir; bu görev, kovuşturma evresinde mahkemelere aittir. Soruşturma evresinin varlık sebebi, kamu davasının açılmasını gerektiren bir olayın olup olmadığının araştırılmasıdır⁵⁵⁹. Soruşturma evresi kamusal ve mecburi olduğundan bu evrenin atlanması ve doğrudan kovuşturma evresine geçilmesi mümkün değildir. Soruşturma evresinin etkili şekilde

ÖZTÜRK, Adil Yargılama, s. 427. Soruşturma evresinde adli kolluğun tamamen Cumhuriyet savcısına bağlanması ve emri dışında hareket edememesi hakkında eleştiriler için bkz. **POLATER**, Yusuf Ziya, Adli Kolluk-Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi, TBB Dergisi, C. 28, S. 120, 2015, s. 290-291, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1515>, E.T. 30.04.2020 (çevrimiçi).

⁵⁵⁵ **KUNTER/ YENİSEY**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 788.

⁵⁵⁶ Yargıtay 18. CD., E. 2019/17898, K. 2020/4853, K.T. 24.02.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 15.06.2020 (çevrimiçi).

⁵⁵⁷ **CENTEL/ ZAFER**, s. 539; **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 552; **GÜLŞEN**, Recep, Adli Soruşturmanın Başlaması, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 21, 2011, s. 41; **KARABULUT/ KARAPAZARLIOĞLU/ TOSUN**, s. 389; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 481; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 606; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 505; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 671. Doktrinde, iddianamenin düzenlenmesi ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi haricinde, soruşturmayı sona erdiren muhakeme koşullarının gerçekleşmemesi, soruşturmanın ilerleyen sürecinde ihbar veya şikayetin genel ya da soyut nitelikte olduğunun anlaşılması gibi durumlar için Cumhuriyet savcısının verebileceği kararlara soruşturma işlemlerine son verilmesi kararının eklenmesi gerektiği savunulmaktadır. **KAŞKA**, s. 95. Soruşturmayı sona erdiren kararlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **ARSLANTÜRK**, s. 361-390; **ÇİFTÇİOĞLU**, Cengiz Topel, Savcılık Kurumunun Hukuki Statüsü Bağlamında Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Kararın Denetimi, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 64-67.

⁵⁵⁸ Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın, iddianamenin düzenlenmesine yer olmadığı şeklinde de isimlendirilmesi gerektiği hakkında görüş için bkz. **KAŞKA**, s. 95-99. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar öğretide takipsizlik, doktrinde kovuşturamama kararı olarak da isimlendirilmektedir. **CENTEL/ ZAFER**, s. 558.

⁵⁵⁹ **DEMİRBAŞ**, İfade Alınması ve Müdafilik, s. 80; **KUNTER/ YENİSEY**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 745.

değerlendirilememesi ve bu evrede yapılacak hatalar ve eksiklikler maddi gerçeğin ortaya çıkarılması noktasında geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurabilmekte ve uzun yargılama sürelerine neden olmaktadır⁵⁶⁰.

Soruşturma evresinin kamusal ve mecburi oluşu, klasik muhakeme usulünün yanı sıra, muhakeme sürecini hızlandırmak ve uyuşmazlıkların kolay çözüme kavuşmasını sağlamak amacıyla öngörülmüş olan yöntem ve usuller açısından da önemlidir. Bu usullerden biri olan seri muhakeme usulü açısından bakıldığında da soruşturma evresi tamamlanmadan usul uygulanamaz.

Soruşturmanın kamusal ilkesi gereği, devlet adına soruşturmayı yürütmekle yetkili olan makamların, resen soruşturma işlemlerini başlatmaları, süreci yürütmeleri ve sonuçlandırmaları gerekmektedir⁵⁶¹. Dolayısıyla bu ilkenin sonucu olarak, kişilerin şahsi soruşturma yapması mümkün olmadığı gibi, Cumhuriyet başsavcılığı aracılığı ile yürütülecek soruşturmanın, kural olarak, bir izne tabi olarak yürütülmesi de söz konusu değildir. Soruşturmanın kamusal ilkesinin sınırlandırıldığı durumlar, Kanunda açıkça belirtilmesi halinde, şikayete bağlı suçlar, Adalet Bakanının talebi, izin koşulunun arandığı haller olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁶².

Soruşturmanın mecburiliği ilkesi ise, suç şüphesinin doğması üzerine yetkili soruşturma makamı olan Cumhuriyet başsavcılığının, soruşturmaya başlayıp başlamamak noktasında kural olarak, takdir hakkının bulunmamasını gerektirir⁵⁶³. 5271 sayılı Kanun m. 160/1'e göre, Cumhuriyet savcısı suç işlendiğini öğrenir öğrenmez kamu davası açmaya yer olup olmadığını tespit etmek amacı ile hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Kanun

⁵⁶⁰ ATEŞ, s. 633; DEMİRBAŞ, İfade Alınması ve Müdafilik, s. 80; ERSİN, s. 191. Soruşturma evresi sonunda eksiklikler ile hazırlanan iddianameler hakkında eleştiriler için bkz. KARABULUT/KARAPAZARLIOĞLU/TOSUN, s. 404-407.

⁵⁶¹ YOKUŞ SEVÜK, Handan, Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 21, 2011, s. 13.

⁵⁶² YOKUŞ SEVÜK, Soruşturma İlkeleri, s. 14.

⁵⁶³ CENTEL, Hazırlık Soruşturması, s. 131; Cumhuriyet savcısı soruşturma görevini kural olarak, mağdur veya suçtan zarar görenin iradesini dikkate almadan yapmak zorundadır. PARLAR, Ali/ ÇETİN, Ahmet, Ceza Muhakemesinde Soruşturma Evresi ve Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 72.

koyucunun “... işin gerçeğini araştırmaya başlar.” ifadesini kullanması soruşturmanın mecburiliğini ifade etmektedir⁵⁶⁴.

5271 sayılı Kanun m. 160/1’e dayanan bu ilkenin mutlak şekilde uygulanmasının uygulamada sorun yarattığı eleştirileri üzerine yeni bir formül geliştirilmiş; ilk olarak 15.08.2017 tarihli 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenen “*soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı*”, 01.02.2018 tarihli ve 7078 sayılı Kanun m. 140 ile kanunlaşmıştır. Bu karar, soruşturmanın mecburiliği ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasının yarattığı ciddi dosya yükünün azaltılması ve lekelenmeme hakkının sağlanması amacıyla getirilmiş gerekli bir düzenleme olarak görülmektedir⁵⁶⁵. Bir suçun varlığını gösterir somut bir bulgunun bulunmadığı hallerde başlangıç şüphesinin ortaya çıkmaması gerekçesiyle soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilmelidir.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için delillerin toplanarak soruşturma evresinin sonuna gelmiş olması gerekmektedir⁵⁶⁶. Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 8’e göre, soruşturma konusu suçun seri muhakeme usulüne tabi olması Cumhuriyet savcısının soruşturma yapma görevini ortadan kaldırmamaktadır. Soruşturma evresinin sonuna gelmesi halinde şartlara göre, Cumhuriyet savcısının birden fazla seçeneği bulunabilir. Öncelikle, seri muhakeme usulü kapsamında bir suç olup olmadığına bakılmaksızın, Cumhuriyet savcısı delilleri değerlendirdiğinde kamu davası açılması için yeterli şüphe bulunmuyorsa kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek durumundadır. Seri muhakeme usulü şartların tümünün için oluşması durumunda; kamu davasının açılması için yeterli şüphe var ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiyor ise, seri muhakeme usulü uygulanır. Soruşturma evresinin sona ermesi, klasik muhakeme usulünde iddianamenin kabul edilmesi ile gerçekleşirken, seri muhakeme usulünde

⁵⁶⁴ **KARAKEHYA**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 398.

⁵⁶⁵ **KIZILARSLAN**, Hakan, Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi, TBB Dergisi, S. 144, 2019, s. 61, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-144-1870>, E.T. 29.04.2020 (çevrimiçi). Soruşturma yetkili mercilere suç şüphesinin öğrenilmesi ile başladığından, soruşturma başladıktan sonra soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilmesi eleştirilmektedir. **ÜNVER**, Yener/ **HAKERİ**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 1295.

⁵⁶⁶ Doktrinde, “soruşturma evresi sonunda” ifadesinin yeterli anlamı vermediği ve bu nedenle “yeterli şüpheye ulaşıldıktan sonra” ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağı savunulmaktadır. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 263. Bir başka görüşe göre ise, zaten soruşturmanın sonuna gelmesi yeterli şüphenin oluşup oluşmadığına karar verilmesini ifade ettiğinden böyle bir değişikliğe gerek bulunmamaktadır. **YILMAZ/ APIŞ**, s. 74.

soruşturma evresinin sona ermesiyle ilgili henüz görüş birliği bulunmamaktadır. Kabul tutanağı imzalandıktan sonra Cumhuriyet savcısının talepname düzenleyerek mahkemeye göndermesi söz konusu olduğundan kabul tutanağının soruşturmayı sona erdirdiği söylenemez. Talepnamenin hukuki niteliği itibariyle soruşturmayı sona erdirip erdirmedeği konusunda ise yine doktrinde fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Şöyle ki, talepname, mahkeme tarafından düzeltilmesi için Cumhuriyet başsavcılığına gönderilebilen veya şartlar oluşmamışsa reddedilebilen bir belgedir. Klasik ceza muhakemesinde iddianamenin verilmesi soruşturma evresini sona erdirmedeği gibi seri muhakeme usulünde talepnamenin verilmesi de soruşturma evresini sona erdirmez. Zira mahkeme talepnameyi reddederse klasik muhakemeye dönülerek iddianame düzenleneceğinden soruşturma evresinin bittiği kabul edilemez. Seri muhakeme usulünde talepnamenin kabulü şekilde ayrı bir ara muhakeme safhası olmadığından ve talepnamenin kabul edilmesiyle birlikte hükmün kurulması gerektiğinden soruşturma evresinin içerisinde hüküm verildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda kovuşturma evresine geçilmeksizin uyuşmazlık soruşturma evresinde sona erdirilir. Bu durum elbette ki Türk ceza adaleti sistemine aykırılık yaratmaktadır. Zira “davasız yargılama olmaz” ilkesinin benimsendiği Türk ceza adaleti sisteminde soruşturma aşamasında hüküm kurulması kabul edilemezken yeni gelen seri muhakeme usulü ile bu durum hukuken mümkün hale getirilmektedir.

Soruşturma evresinin sonuna gelindiğinde, toplanan delilleri değerlendirdikten sonra kamu davası açılması için yeterli şüphe elde edemeyen ve kovuşturma olanağı bulunmayan Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir⁵⁶⁷. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğinde elbette ki seri muhakeme usulü uygulanamaz. Bu durumda soruşturmanın sonunda seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için gerekli şartlardan ikisinin oluşması gereklidir: Yeterli şüpheye ulaşılması ve dolayısıyla kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmemesi.

⁵⁶⁷ Doktrinde bu karar “kovuşturamama kararı” olarak da isimlendirilmektedir. **TOROSLU**, Nevzat/**FEYZİOĞLU**, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2018, s. 317.

3.4.1.1. Yeterli Şüph

Soruşturma evresi, başlangıç (basit) şüphesi ile başlar⁵⁶⁸ ve belirli bir şüpheliye suç isnat etmek için yeterli şüphenin bulunup bulunmadığı araştırılır⁵⁶⁹. Başlangıç şüphesi, soruşturulabilir nitelikte bir fiilin varlığına dair olasılığı ifade eder⁵⁷⁰. 5271 sayılı Kanun m. 160/1'e göre, bir suçun işlendiği izlenimi veren bir hal var ise başlangıç şüphesi söz konusudur. Bunun yanı sıra, başlangıç şüphesinin söz konusu olabilmesi için şüphelinin belli olmasına gerek olmasa da⁵⁷¹ suç işlendiğine dair delillerin, en azından belirti niteliğini taşıması gerekir⁵⁷². Aksi halde kişilerin haksız yere itham edilmesi ihtimali söz konusu olur ki bu durum da lekelenmeme hakkı ile bağdaşmaz.

5271 sayılı Kanun m. 170/2'de kamu davasının açılması, yeterli şüphe olması şartına bağlanmıştır. Şüpheli lehine ve aleyhine olan deliller toplandıktan sonra yürütülecek muhakeme sonucunda, mahkemenin, sanığın mahkumiyetine hükmetme ihtimali beraatine hükmetme ihtimalinden daha fazla ise yeterli şüphe söz konusudur⁵⁷³. Şüphelinin suç işlediği konusunda yeterli şüphenin oluşması, Cumhuriyet savcısının yapacağı bazı işlemler için zorunlu kılınmıştır. Başta iddianamenin düzenlenerek kamu davasının açılması için şart olan yeterli şüphe, uzlaştırma, önödeme kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve seri muhakeme usulünün uygulanması için de mecburidir. Yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı noktasında takdir yetkisi Cumhuriyet savcılığına aittir⁵⁷⁴.

Seri muhakeme açısından bakıldığında, 5271 sayılı Kanun m. 250'nin lafzında açıkça yeterli şüphe şartının aranmadığı görülmektedir. Kanunda yer verilmeyen bu şart, Seri

⁵⁶⁸ Suç şüphesinin öğrenilmesinden itibaren değil; suçun öğrenilmesi üzerine yetkili makamlar tarafından harekete geçilmesi ile soruşturma evresinin başlaması gerektiği hakkındaki görüş için bkz. **DEMİRBAŞ**, İfade Alınması ve Müdafilik, s. 80; **GÜLŞEN**, s. 30.

⁵⁶⁹ **ÜNVER/ HAKERİ**, Cilt III, s. 1275.

⁵⁷⁰ **KAHRAMAN**, s. 140; **SCHROEDER/ VERREL**, s. 69.

⁵⁷¹ **KARAKEHYA**, Ceza Muhakemesi, s. 401.

⁵⁷² **GÜLTEKİN**, s. 124. Belirti delilleri çoğunlukla bir suçun şüpheli tarafından işlendiğini ispat etmeye yeterli görülmez. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **KARAKEHYA**, Ceza Muhakemesi, s. 244; **PARLAR/ ÇETİN**, s. 95.

⁵⁷³ **CENTEL/ ZAFER**, s. 99; **EVİK**, Vesile Sonay, Kovuşturmayaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 147-148, s. 13.

⁵⁷⁴ **ÜNVER/ HAKERİ**, Cilt III, s. 1307.

Muhakeme Yönetmeliği ile getirilmiştir. Yönetmeliğe göre, kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunduğu seri muhakeme usulünün teklifi aşamasında şüpheliye bildirilir. Soruşturma evresinin sonuna gelinmiş ve kamu davası açılmasını gerektiren yeterli şüpheye erişilmiş olmasına rağmen, Kanunda belirtilen suçlardan birinin varlığı ve diğer şartlar söz konusu ise, seri muhakeme usulü uygulanması zorunludur. Ancak, yeterli şüpheye ulaşılmaksızın seri muhakeme usulüne geçilmesi söz konusu olamaz. Seri muhakeme usulü sonucunda yeterli şüphe ile kurulacak mahkumiyet hükmü nedeni ile başlı başına suçsuzluk karinesini zedeler nitelikteyken, soruşturma evresinin tam manasıyla yapılmadan usulün uygulanması şüphelinin haklarının tamamen ihlal edildiği anlamına gelecektir. Kanun koyucu bu durumun önüne geçmek için açıkça Cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü vurgulamış ve bu yükümlülüğün seri muhakeme usulü uygulanması gereken suçlar açısından ortadan kalkmadığını ifade etmiştir. Hakkında yeterli şüphe oluşmayan şüphelinin kendi rızası ile de olsa mahkum edilmesi söz konusu olamayacağından, yeterli şüphenin oluşmaması halinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi gerekmektedir.

3.4.1.2. Kovuşturmayaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilmemesi

5271 sayılı Kanun m. 172/1'e göre, yapılan soruşturma sonunda kamu davasının açılmasını gerektiren yeterli delilin bulunmaması ya da kovuşturma olanağının bulunmadığı hallerden⁵⁷⁵ en az birinin varlığı halinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Yargıtay, "*iddia edilen suçla ilgili olarak bilinen deliller toplanmadan veya değerlendirilmeden kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmemelidir*" diyerek soruşturmanın Kanuna uygun biçimde yürütülmesi gerektiğine dikkat çekmiş; aynı kararında delillerin değerlendirilmesinin Cumhuriyet savcısının takdirinde olduğunu belirtmiştir⁵⁷⁶.

Kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi için Cumhuriyet savcısının herhangi bir onay prosedürüne ihtiyaç yoktur; bu kararı takdir yetkisine dayanarak doğrudan vermektedir⁵⁷⁷. Kovuşturmayaya yer olmadığına Cumhuriyet savcısı karar verir ve bu karar

⁵⁷⁵ Kovuşturma olanağının bulunmadığı halleri yalnızca muhakeme koşulları ile sınırlandırmamak gerektiği hakkında detaylı görüş için bkz. ÜNVER/ HAKERİ, Cilt III, s. 1338.

⁵⁷⁶ Yargıtay 4. CD. E. 2009/22283, K. 2009/16336, K.T. 14.10.2009, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 15.06.2020 (çevrimiçi).

⁵⁷⁷ EVİK, s. 11; ÜNVER/ HAKERİ, Cilt III, s. 1341.

suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış ya da sorgusu yapılmış olan şüpheliye bildirilir. Burada amaç itiraz hakkının tanınmasıdır. Suçtan zarar gören, kararın tebliğinden itibaren on beş iş günü içinde bu karara itiraz edebilir. İtirazın yapıldığı yetkili sulh ceza hakimliği, kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesini gerekli görürse o yer Cumhuriyet savcılığında buna ilişkin talepte bulunur; itirazı yerinde görmez ise, istemi gerekçeli olarak reddeder. Sulh ceza hakimi suçtan zarar görenin istemini yerinde görürse Cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek mahkemeye sunmak zorundadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın ardından kural olarak, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmayacak ancak yeterli şüpheyi yaratacak yeni bir delilin ortaya çıkması sonucu kamu davası açılması için sulh ceza hakimliğinden bir karar verilmesi halinde bu mümkün olacaktır.

Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 8/3'te yer alan genel hükümlerle paralel düzenlemeye göre, yapılan soruşturma ile kamu davasının açılması için yeterli delil elde edilemezse kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Dolayısıyla kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi gereken hallerde seri muhakemenin uygulanması söz konusu değildir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verilmesi ile soruşturma süreci sonlandırıldığından şüpheli hakkında kural olarak başkaca bir işlem yapılamaz. Seri muhakeme usulü ise yeterli şüphenin varlığı ve diğer şartların oluşması ile soruşturma evresinin sonunda uygulanmakta ve ancak olumlu ya da olumsuz sonuçlandırılması halinde soruşturma evresi tamamlanabilmektedir.

3.4.2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemesi

Hukuk devletinin gereği olarak, suç işleyen kişilere verilen cezanın, suçluyu ıslah ederek topluma adapte etmek amacı taşıması gerektiğinden; bu kişileri cezalandırmadan ıslah edip topluma kazandırma ihtimali var ise bu ihtimal değerlendirilmelidir⁵⁷⁸. Şüpheliyi cezalandırmadan topluma kazandırma yollarından biri olarak görülen erteleme kurumu, Türk ceza adaleti sistemine bu amaçla adapte edilmiş olmasına rağmen uygulamada çok

⁵⁷⁸ GÜNEŞ, Seyithan, Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Ertelenmesi, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 3, 1997, s. 144. Bu kurum, hem belli bir ağırlığın altındaki suçlar için kişiyi sanık konumuna düşürmemek hem de mahkemelerin iş yükünü azaltmak amacına da hizmet etmektedir. TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 321.

fazla başvurulmayan bir kurumdur⁵⁷⁹. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda yeterli şüpheye ulaşmasına rağmen kamu davası açılmasında yarar görmeyerek iddianamenin düzenlenmesini belirli şartlarla⁵⁸⁰ erteleyebilir⁵⁸¹. Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin esnetilmesi ve takdir yetkisinin genişletilmesinin⁵⁸² sonucu ortaya çıkan kurumlardan olan “*kamu davasının açılmasının ertelenmesi*”⁵⁸³ 5271 sayılı Kanun m. 171/1-2’de yer alan koşulların tümünün birlikte gerçekleşmesi halinde uygulanabilmektedir. Maslahata uygunluk ilkesinin Türk ceza adaleti sistemine yansımaları olan bu kurum⁵⁸⁴, şartların tümünün varlığı halinde kamu davasının açılmasının 5 yıl ertelenmesini sağlamaktadır. Belirtilen 5 yıllık sürenin sonunda şüphelinin şartlara tamamıyla uyduğu görülürse, Cumhuriyet savcısı, kamu davası açılmasına yer olmadığına karar verir. Aksi halde ise kamu davası açılarak muhakeme süreci sürdürülür.

5271 sayılı Kanun m. 250/1 ve Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 5. ve 6. maddeleri, 5271 sayılı Kanun m. 250/1’de sınırlı olarak sayılmış olan suçlarda, iddianamenin düzenlenmesi için yeterli delil elde edilmesi üzerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmezse, seri muhakeme usulünün uygulanmasının zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda, Cumhuriyet savcısı, henüz soruşturma evresinin başında, yeterli delil elde etmeksizin kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar

⁵⁷⁹ Uygulamada, Cumhuriyet savcılarının mesleki terfi sisteminin öngördüğü puanlama usulü nedeni ile dosyaları çabuk tamamlayarak soruşturmayı sona erdirmeyi hedeflemesi kamu davası açılmasının ertelenmesi kurumunun pratikte yeterince uygulanamamasındaki nedenlerden biri olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, ilgili kurumun içeriğindeki suçların oldukça daraltılmış olması da kurumun uygulanabilirliğini zayıflatmaktadır. **TÖNGÜR**, Ali Rıza, *Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*, *Fasikül Hukuk Dergisi*, C. 7, S. 67, 2015, s. 8; **TÖNGÜR**, Ali Rıza, *Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi Gerekliliği Üzerine*, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, 2018, s. 45.

⁵⁸⁰ Kamu davası açılmasının ertelenmesi için gerekli şartlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **TÖNGÜR**, *Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi*, s. 36-40.

⁵⁸¹ **CENTEL/ ZAFER**, s. 585; **GÜNEŞ**, s. 144; **ŞARE**, Ersin, *Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Erteleme Kurumları Üzerine İnceleme*, *TBB Dergisi*, S. 111, 2014, s. 166; **TÖNGÜR**, *Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi*, s. 34.

⁵⁸² **DENİZHAN**, Hüseyin, *Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme*, *TBB Dergisi*, S. 65, 2006, s. 218, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-248>, E.T. 30.04.2020 (çevrimiçi).

⁵⁸³ Kanun koyucu tarafından yapılan isimlendirmenin hatalı olduğuyla ilgili değerlendirme için bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 586; **ŞARE**, s. 167.

⁵⁸⁴ **BAKİ**, Ensar, *CMK m. 171/1 Uyarınca Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2011, s. 54; **DENİZHAN**, s. 218; **KENANOĞLU**, Mahmut, *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Cumhuriyet Savcısı Modeli*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara 2011, s. 63.

veremeyeceği gibi seri muhakeme usulünün uygulanmasına da karar veremeyecektir. Erteleme kararının verilmemesi seri muhakeme usulünün uygulanabilmesinin şartı haline getirilmiştir. Burada önemli nokta, bu kararı vermek Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olduğundan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi için diğer şartların tümü gerçekleşse dahi Cumhuriyet savcısı, erteleme kararının daha yararlı olacağı kanaatine ulaşmadı ise bu kararı vermeyebilir. Seri muhakeme açısından ise, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun şartları gerçekleşmemiş olmasına rağmen, katalog suçlardan birinin olduğu yönünde yeterli şüphenin mevcudiyeti ve diğer seri muhakeme şartlarının varlığı yeterlidir.

Seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlar ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun işletilebilmesi için belirlenen suçlar arasındaki ilişkiye bakıldığında; erteleme kararı, uzlaştırma ve önödeme kapsamında dışında kalan, 3 yıl veya daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlar için verilebilmektedir. Seri muhakeme usulünde sayılan suçlardan, 1072 sayılı Kanununun 2. maddesi 5 yıla kadar hapis cezası öngörürken; 5237 sayılı Kanun m. 268’de yer alan, başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçu 4 yıla kadar hapis cezasını öngörmektedir. Dolayısıyla bu iki suç kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu kapsamı dışında kalmaktadır. Bunun haricindeki suçlar 3 yıl veya daha az süreli hapis cezası gerektirdiğinden, seri muhakemenin uygulanabilmesi için öncelikle erteleme kararının verilmemesi aranacaktır. Ancak söz konusu iki suç için kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceğinden diğer şartların varlığı halinde seri muhakeme usulü uygulanabilecektir.

3.4.3. Katalog Suçlardan Birinin Olması

Seri muhakeme usulü, her suç için değil; yalnızca Kanunda gösterilen ve sınırlı olarak sayılan suçlar için uygulanabilir. Cumhuriyet savcısının söz konusu suçlar açısından takdir yetkisi olmadığı gibi bu suçlardan başka suçlar da seri muhakeme usulüne dahil edilemez. Bunun yanı sıra, Yönetmelik m. 5 hükmü gereği, uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar için de seri muhakeme usulü uygulanamaz.

İkinci bölümün “Seri Muhakeme Usulü Kapsamındaki Suçlar” başlığı altında detaylı incelenen bu suçlar, kanun koyucu tarafından çoğunluğu belirli bir kategori altında birleşen suçlardan oluşmaktadır. Örneğin, suçların çoğu mağduru belirli bir kişi olmayan,

toplumun tümünün mağdur kabul edildiği suçlardır. Bunun yanı sıra, yine suçların çoğunda yaptırım 3 yıl ve altı hapis cezasını gerektirmektedir. Dolayısıyla kanun koyucunun ispatı kolay ve ciddi olmayan suçların yarattığı dosya yükünü eksiltmek ve en kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla hareket ettiği görülmektedir.

5271 sayılı Kanun m. 250’de sayılan ve seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için işlendiği konusunda yeterli şüphe duyulması gereken suçlar: “Hakkı olmayan yere tecavüz” (m. 154/2-3); “Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması” (m. 170); “Trafik güvenliğini tehlikeye sokma” (m. 179/2-3); “Gürültüye neden olma” (m. 183); “Parada sahtecilik” (m. 197/2-3); “Mühür bozma” (m. 203); “Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan” (m. 206); “Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama” (m. 228/1); “Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması” (m. 268); 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun m. 13/1-3-5 ile m. 15/1-2-3’te yer alan suçlar; 6831 sayılı Orman Kanunu m. 93/1’de belirtilen suç; 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun m.2’de belirtilen suç ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun Ek m. 2/1-b’de belirtilen suç olarak belirlenmiştir.

3.4.4. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünü Kabul Etmesi

3.4.4.1. Genel Olarak

Seri muhakeme usulünü uluslararası benzer uygulamalardan ayıran en büyük özelliklerden biri, şüphelinin usulü kabul etmesi noktasıdır. Kanun koyucu, diğer ülke uygulamalarında olduğu gibi şüphelinin suçu ikrarını aramamış; yalnızca usulü kabul etmesini yeterli bulmuştur.

Ceza muhakemesinde amaç maddi gerçeğe ulaşmak olduğundan⁵⁸⁵, kural olarak, hakimin vicdani kanaatiyle karar vermesi gerekmektedir⁵⁸⁶. Uyuşmazlığın ne olursa olsun sonuçlandırılması gerektiği fikri geçmişte kalmış; günümüz hukuk sisteminde şüpheli/sanık haklarının korunarak maddi gerçeğe ulaşılması gerektiği kabul edilmiştir⁵⁸⁷. Zira

⁵⁸⁵ GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 28; KARAKEHYA, Amaç, s. 123; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÛTÛNCÛ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 31; ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 41; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 63.

⁵⁸⁶ YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 79.

⁵⁸⁷ ÖZGEN, Eralp, İşkence ve İnsanlık Dışı Davranışlara Karşı Birleşmiş Milletler Andlaşması, TBB Dergisi, S. 2, 1988, s. 208, <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19882-1073>, E.T. 30.04.2020 (çevrimiçi).

Türk ceza adaleti sisteminde de kabul edilen esas, hüküm kesinleşinceye kadar şüpheli/sanığın suçsuz olduğudur.

Uluslararası uygulamalardan hareketle, Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısında⁵⁸⁸, sanığın ikrarına dayalı bir sistem olarak öngörülen seri muhakeme usulü, 7188 sayılı Kanun ile yürürlüğe girdiğinde ikrarı değil, usulün uygulanmasının kabulünü gerekli görmüştür. İkrar, şüpheli/sanığın objektif vakıalar⁵⁸⁹ kapsamında suçunu kabul etmesi olarak ifade edilmekte⁵⁹⁰ ve kural olarak, insan psikolojisine ters; kendini koruma altına almaya göre planlanmış insan yapısına aykırı kabul edilmektedir⁵⁹¹. Dolayısıyla ikrara dayalı kurulacak hüküm, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı açısından yaratabileceği zararları da bünyesinde barındırmaktadır. Amerika Yüksek Mahkemesi, yasadışı tutuklama sonucunda sanığın suçunu ikrar ettiği bir olay⁵⁹² sonucunda önüne gelen dosyada, ikrarın geçerliliği ile ilgili dört temel kriterin tespit edilip bunlara dikkat edilmesi gerektiği belirtmiştir: a) sanığa haklarının hatırlatılıp hatırlatılmadığının tespiti; b) tutuklama ile ikrarın arasındaki zamanın tespiti; c) varsa, ikrarın gerçekleşmesinde başkaca koşulların tespiti; d) ikrarın alınması esnasında resmi görevlilerce suiistimal veya kanuna aykırı muamele yapıp yapılmadığının tespiti⁵⁹³. Her ne kadar ikrar, muhakemeyi oldukça kolaylaştıran bir beyan⁵⁹⁴ olsa da bu özellikler dikkate alındığında görülmektedir ki, ikrara dayalı hükümlerde maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmemesinin aksine, hatalı karar verilmesine sebep olabilecek birçok durum ortaya çıkabilmektedir. Zira ikrarın maddi

⁵⁸⁸ İlgili Kanun tasarısı hakkında detaylı bilgi için bkz. www.kgm.adalet.gov.tr, E.T. 16.06.2020 (çevrimiçi).

⁵⁸⁹ CİHAN, s. 111.

⁵⁹⁰ DEMİRBAŞ, İfade Alınması, s. 260.

⁵⁹¹ ÖZGEN, s. 208.

⁵⁹² Brown/ Illinois, 422 U.S. 590, 1975, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/422/590/>, E.T. 16.06.2020 (çevrimiçi).

⁵⁹³ Yüksek Mahkeme tarafından verilen bu karardan hemen sonra Teksas Ceza Mahkemesi, *Jones v. State* dosyasında bu kriterleri uygulamış; sanığa haklarının hatırlatılması, ikrardan önce sulh ceza hakiminin önüne çıkarılması ve resmi bir suiistimalin tespit edilememesi dolayısıyla ikrarın geçerli olduğuna karar vermiştir. UDASHEN, Gary A./ UDASHEN, Robert, *Criminal Procedure: Confession, Search and Seizure*, SMU Law Review, Vol. 46, No. 4, 1993, s. 1247, <https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2296&context=smulr>, E.T. 30.04.2020.

⁵⁹⁴ CİHAN, s. 112.

gerçeğe uygun düşmeyerek kişinin suçu üstlenmesi şeklinde gerçekleştiği pek çok olay ortaya çıkmaktadır⁵⁹⁵.

Türk ceza adaleti sistemine göre, muhakemenin amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olduğundan ikrarın güvenilirliğini test etmek de ayrıca araştırmayı gerektirecek bir husustur⁵⁹⁶ ki bu durum, seri muhakeme usulünün amacı ile örtüşmemektedir. Tüm bunların yanı sıra, şüphelinin ikrarının aranması, yetkili makamlarca şüpheli/ sanık haklarını ihlal boyutuna ulaşabilecek birçok hukuka aykırı davranışta bulunulması ve işlem yapılması ihtimalini de doğurmaktadır. Bu nedenle, seri muhakeme usulünde ikrarın benimsenmeyerek yalnızca usulün kabulünün benimsenmesi yerinde görülmektedir.

Şüphelinin müdafii huzurunda kabul etmesi halinde seri muhakeme usulü uygulanır. Müdafinin teklifin kabulünde hazır bulunması ve kabul tutanağını imzalaması, şüphelinin özgür iradesi ile usulü kabul ettiğinin teminatı olarak öngörülmüştür. Kabulün özgür iradeye dayanması gerektiği, 5271 sayılı Kanun m. 250/3 ve Yönetmelik m. 5/3 ile m. 10/2 hükümlerinde açıkça belirtilmiştir. Doktrinde yer alan şüphelinin seri muhakeme usulü teklifini kabul etmesinin eylemi ve eylemin getirdiği sorumluluğu da kabul etmesi anlamına geleceği yönünde görüşe⁵⁹⁷ rağmen şüphelinin seri muhakeme usulünü kabulü suçun ikrarı olarak kabul edilmemelidir⁵⁹⁸. Seri muhakeme usulünün kabul veya reddinin suç isnadı bakımından bir sonucu yoktur⁵⁹⁹. 5271 sayılı Kanun m. 250/10'da yer alan hüküm ile bu durumun altı çizilmektedir. Buna göre, seri muhakeme usulü bir sebep nedeni ile uygulanamaz veya mahkeme üçüncü fıkradaki şartların gerçekleşmemesi nedeniyle dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir ise; şüphelinin usulü kabul ettiğine ilişkin beyanları ve usulle ilgili diğer belgeler, takip eden süreçte şüpheli lehine veya aleyhine delil olarak kullanılamaz.

⁵⁹⁵ İkrarın ortaya çıkışındaki psikolojik temeller ve ikrar sebepleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **BİRTEK**, Fatih, Ceza Muhakemesinde İkrar, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 89-119.

⁵⁹⁶ **BİRTEK**, İkrar, s. 119.

⁵⁹⁷ **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, Cilt II, s. 205.

⁵⁹⁸ Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 285.

⁵⁹⁹ **BİRTEK**, Fatih, Soruşturma Evresinde Şüphelinin Savunma Hakkı ve Müdafii Yardımından Faydalanması (Soruşturma), Niğde Barosu Dergisi, Y. 1, S. 1, s. 32.

3.4.4.2. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Durum

Ceza hukukunda sistem bir fiilin bir kişi tarafından işlenmesini esas alırken gerçekleşen somut olaylarda birden fazla kişinin katılımının ortaya çıkan haksızlığa neden olması söz konusu olabilir⁶⁰⁰. Suçun tek bir kişi tarafından işlenebilmesi mümkün iken farklı iradelerle suçun işlenmesine birden fazla kişinin katılımı halinde iştirak ortaya çıkmaktadır⁶⁰¹. İştirak halinde işlenen suçlarda, 5271 sayılı Kanun m. 8 bağlamında objektif dar bağlantı söz konusu olduğundan davaların birleştirilmesi gerekir. Davaların birlikte görülmesindeki amaç, usul ekonomisine yarar sağlamak, muhakemenin süjeleri açısından emek ve zamanın olabildiğince verimli kullanılmasına katkı sunmak ve elbette ki maddi gerçeğin çok daha kolay ortaya çıkarılmasına imkan tanımaktadır⁶⁰².

Seri muhakeme usulü bakımından, objektif dar bağlantının söz konusu olduğu iştirak için genel hükümlerde benimsenen amaca uygun bir düzenleme yer almaktadır. 5271 sayılı Kanun m. 250/11'de ve Yönetmelik m. 7/2'de, iştirak halinde işlenen suçlarda

⁶⁰⁰ **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 650; **ÇELEN**, Ömer, Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail Yardım Eden Ayrımı), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 2015, s. 60; **İÇEL**, Kayıhan/ **ÖZGENÇ**, İzzet/ **SÖZÜER**, Adem/ **MAHMUTOĞLU**, Fatih S./ **ÜNVER**, Yener, Suç Teorisi 2. Kitap, 1. Baskı, İstanbul 1999, s. 374; **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 447; **ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ**, Genel Hükümler, s. 504; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 519;

⁶⁰¹ İştirak kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **AKBULUT**, Berrin, Bağlılık Kuralı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2010, s. 168; **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 650; **ARTUK/ GÖKCEN/ ALSAHİN/ ÇAKIR**, s. 717; **BİRTEK**, Genel Hükümler, s. 396-399; **ÇİÇEK**, Mustafa, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Bir İştirak Şekli Olarak “Dolaylı Faillik”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2014, s. 3; **DÖNMEZER**, Sulhi/ **ERMAN**, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. II, 9. Baskı, İstanbul 1986, s. 481; **DÜLGER**, Murat Volkan, Yeni Türk Ceza Kanununda Suç Ortaklığı, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2004, s. 93, http://www.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/hukuk_dergi/I-2.pdf, E.T. 30.04.2020 (çevrimiçi); **EREM**, Faruk, Suça İştirak, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 1946, s. 62; **HAKERİ**, Hakan, Yeni Türk Ceza Kanununda İştirak, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2006, s. 75; **İÇEL**, s. 547; **KAPTAN**, Efehan, Ceza Hukukunda Suça İştirak, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S. 96, 2014, s. 31; **KARABEYESER**, Süleyman, Suça İştirak, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 110, 2015, s. 58; **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 447; **ÖNOK**, R. Murat, Yapısal Suçlarda Failin Tespiti: Müşterek Suç Girişimi (Joint Criminal Enterprise) ve Örgütsel Hakimiyete Dayalı Dolaylı Faillik Doktrinleri, 1. Baskı, Ankara 2019, s. 36; **ÖZBEK**, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, 3. Baskı, Ankara 2006, s. 463; **ÖZEN**, Mustafa, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun İştirak Kurumuna Bakışı, TBB Dergisi, S. 70, 2007, s. 239, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-71-342>, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi); **ÖZTÜRK/ ERDEM**, Ceza Hukuku, s. 401; **TAŞKIN KAPUSUZOĞLU**, Beril, Suça İştirakte Bağlılık Kuralı, 1. Baskı, İstanbul 2017, s. 1; **TÖNGÜR**, Ali Rıza, Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme, C. 10, S. 28, 2015, s. 225; **YILMAZ**, Zahit, Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018, s. 23.

⁶⁰² **CENTEL/ ZAFER**, s. 696-697. Davaların birlikte görülmesi, Anayasa m. 141 hükmünde de belirtildiği gibi “*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” hükmünün ceza muhakemesi açısından karşılanmasıdır. **YAŞAR**, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu I. Cilt, 9. Baskı, Ankara 2020, s. 142.

şüphelilerin tümünün usulü kabul etmesi gerektiği aksi halde klasik yargılamaya devam olunacağı belirtilmiştir. Zira fail ya da şeriklerden birinin usulü kabul etmemesi halinde o kişi için zaten yargılama süreci devam edecektir. Bu durumda aynı suçun fail ya da şeriklerinden biri için yargılama yapılarak maddi gerçeğe ulaşılrken, usulü kabul eden için yeterli şüphe ile mahkumiyet hükmü kurulacak ancak daha az ceza verilecektir. İştirak halinde işlenen suçlarda, şüphelilerden birinin usulü kabul edip yarı oranında ceza alması ve kabul etmeyen şüphelinin muhakemenin sonunda aynı suçtan daha yüksek ceza alması kamuoyunun adalet duygusunu zedeleyebilir. Dolayısıyla, iştirak edenlerin arasındaki bu durumun adaletsizlik yaratma ihtimali ve maddi gerçeğe ulaşmada yaşanacak zorluk söz konusu olduğundan ve şüphelilerin birlikte işledikleri fiil zaten kovuşturulacağından şüphelilerin tümü için maddi gerçeğe ulaşılarak mahkeme tarafından karar verilmesi daha yerinde görülmüştür.

Mevzuatta, şüphelinin usulü kabulünden sonra suç başka biri ile iştirak halinde işlediğinin ortaya çıkması halinde sürecin nasıl yürütüleceği ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda seri muhakeme usulü uygulanan şüpheliye hüküm verilip verilmediği önem taşımaktadır. Henüz hüküm verilmemiş ise, iştirak halinde olduğu diğer şüpheliye de usul teklif edilir. Kendisine sonradan teklif götürülen bu şüphelinin usulü kabul etmemesi halinde, kanuni zorunluluk gereği, seri muhakeme usulünü kabul eden şüpheliye de usulün uygulanmaması gerekir. Şayet iştirak halindeki diğer şüpheli de usulün uygulanmasını kabul ederse bu durumda usul uygulanmaya devam eder. Şüpheli hakkında hüküm kurulmuş ve daha sonra iştirak ilişkisi ortaya çıkmış ise, sonradan ortaya çıkan iştirak ilişkisi daha önce kurulmuş olan mahkumiyeti etkilememelidir⁶⁰³. Böyle bir ihtimalde, sonradan ortaya çıkan şüpheli için ayrıca seri muhakeme usulü sürecinin işletilmesi gerekir.

Yönetmelik m. 7/2'de yer verilen ancak 5271 sayılı Kanunda yer almayan düzenlemeye göre; müşterek faillerden biri için yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik durumunun söz konusu olması halinde, yine seri muhakeme usulü uygulanamaz ve muhakeme genel hükümlere göre sürdürülür.

⁶⁰³ Aynı yönde bkz. **ERDEM**, Mustafa Ruhan/ **ŞENTÜRK**, Candide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250), Ceza Hukuku Dergisi, Y. 14, S. 41, s. 588.

3.4.5. Yaş Küçüklüğü, Akıl Hastalığı, Sağırılık veya Dilsizlik Durumunun Olmaması
Kusur, işlenen fiil ile ilgili tipiklik ve hukuka aykırılık tespit edildikten sonra, kişiye haksızlığın isnat edilip edilemeyeceği ile ilgili yargıdır⁶⁰⁴. Fail, fiili kusurlu olarak işlememiş ise kınanamaz ve kendisine ceza yaptırımı uygulanamaz⁶⁰⁵. Kusurluluğu etkileyen haller, hukuka uygunluk sebeplerinden ayrılan ve esasen fiilin hukuka aykırılığının sürdüğü ancak failin cezalandırılmasının beklenemeyeceği hallerdir⁶⁰⁶. Bir kimsenin tipik ve hukuka aykırı fiilinden dolayı kınanabilmesi ancak kusur yeteneğine sahip ise mümkündür⁶⁰⁷. Kusur yeteneği, fiili gerçekleştiren kişinin haksızlığı algılayabilmesi ve buna göre davranışlarını yönlendirebilmesidir⁶⁰⁸. Kusursuz ceza olmaz prensibini temelinde⁶⁰⁹ 5237 sayılı Kanun m. 31-32-33’de yer alan yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik halleri seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı haller olarak 5271 sayılı Kanun m. 250/12’de düzenlenmektedir.

5237 sayılı Kanun m. 31’den hareketle, fiili işlediği sırada on iki yaşını henüz doldurmamış olan çocuklara⁶¹⁰ yaşın kusur yeteneğini etkileyip etkilemediğine bakılmaksızın⁶¹¹ cezai sorumluluk atfedilemezken; bu grup kişilere çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir⁶¹². Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş

⁶⁰⁴ Kusur, kişinin cezalandırılması için aranır ve kişinin kusursuz olması fiilin tipik ve hukuka aykırı olduğu sonucuna etki etmez. **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 524; **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 378; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 312; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 390.

⁶⁰⁵ **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 524; **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 378; **İÇEL**, s. 418; **ÜNVER**, Yener, Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989, s. 1.

⁶⁰⁶ Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **KEÇELİOĞLU**, Elvan, Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK’nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları, TBB Dergisi, S. 87, 2010, s. 303, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-87-612>, E.T. 01.06.2020 (çevrimiçi).

⁶⁰⁷ **DEMİRBAŞ**, Genel Hükümler, s. 343.

⁶⁰⁸ **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 380; İçel’e göre kusur yeteneği, eylemin yapıldığı sırada, eylemi gerçekleştiren kişide bulunması gereken kişisel niteliklerdir. **İÇEL**, s. 417.

⁶⁰⁹ **ERSOY**, Uğur, Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği, TBB Dergisi, S. 109, 2013, s. 204, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1327>, E.T. 01.06.2020 (çevrimiçi).

⁶¹⁰ Ceza mevzuatında yer alan çocuk kavramları hakkında detaylı bilgi için bkz. **AKBULUT**, Berrin, Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 546 vd.

⁶¹¹ **AKBULUT**, Çocuk, s. 550.

⁶¹² Güvenlik tedbirine ancak hakim veya mahkeme karar verebilir. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **ARTUK**, Mehmet Emin, Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, 2008, s. 470-471. İşlediği fiilin haksızlık muhtevası ve çocuğun tehlikelilik durumu dikkate alınarak çocuklara özgü güvenlik tedbirine hükmedilebilecektir. Bu yaş grubu çocuklara kovuşturma yapılması

ancak on beş yaşını tamamlamamış ikinci grup çocukların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabiliyor veya davranışlarını yönlendirebiliyorsa⁶¹³ indirimli şekilde ceza uygulanırken; aksi durumda ancak güvenlik tedbirlerine hükmedilmektedir⁶¹⁴. Çocuk hakkında değerlendirme⁶¹⁵ yapılırken genel bir değerlendirme değil; her suç açısından tek tek değerlendirme yapılmalıdır⁶¹⁶. Son olarak, fiili işlediği sırada on beş yaşını tamamlamış ancak on sekiz yaşını tamamlamamış olan kişilere, her hâlükârda ceza verilecektir ancak bu ceza, Kanunda belirtilen sınırlara çekilerek hükmolunmaktadır.

5237 sayılı Kanun m. 32’de düzenlenen akıl hastalığının⁶¹⁷ varlığı da kişilerin işledikleri fiillerin anlam ve sonuçlarını algılayamamalarına veya irade yeteneklerinin ciddi ölçüde etkilenmesine neden olmaktadır. Akıl hastalığının kişinin eylemini somut olayda önemli boyutta etkilemesi gerekmektedir⁶¹⁸. Akıl hastası kişinin yaptığı fiili hukuka aykırılık

Kanun tarafından engellense de soruşturma yapılması yönünde bir engel yoktur. **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 320; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 404. Çocuk Koruma Kanunu m. 7/1 ve ilgili Yönetmelik m. 8/1 gereği, Cumhuriyet savcısı kendiliğinden tedbir kararı veremeyeceğinden, çocuk hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmesini çocuk hakiminden talep eder. Çocuk hakimi, Çocuk Koruma Kanunu m. 2/1-c’ye göre, kovuşturma evresine geçilmemiş olan durumlarda suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hakimidir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanması için suça sürüklenen çocuğun suçu işlediğine dair yeterli şüphenin varlığı gerektiğinden ve bu şüphe soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının soruşturmayı tamamlamak için uygulayabileceği kurumlar için gereken şüphe derecesi olduğundan kovuşturma evresine geçilmeksizin güvenlik tedbirine hükmedilebilmektedir. Bu sonuç Çocuk Koruma Kanunu m. 2/1-c’de çocuk hakimi tanımının yorumlanması yoluyla da doğrulanabilmektedir. **AKBULUT**, Çocuk, s. 551, dpn. 41.

⁶¹³ Algılama ve irade yeteneği hakkında detaylı bilgi için bkz. **DEMİRBAŞ**, Genel Hükümler, s. 344; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 394-402. Algılama ve irade yeteneğinin yokluğu veya azalması hali işlenen suçun niteliğine göre değişebilmektedir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 529-531; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 414; **ÖZTÜRK**, Bahri/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 19. Baskı, Ankara 2019, s. 319.

⁶¹⁴ Bu yaş grubundaki kişilerin cezai sorumluluğuna ilişkin değerlendirme çocuk hakimi tarafından yapılır. **TURABİ**, Selami, Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, TBB Dergisi, S. 101, 2012, s. 279.

⁶¹⁵ On iki-on beş yaş aralığında çocuğun algılama ve irade yeteneğinin olmadığı ancak mahkeme tarafından takdir edilebileceğinden Cumhuriyet savcısı kovuşturmayaya yer olmadığına karar veremeyecek ve iddianame düzenleyerek mahkemenin sosyal inceleme raporunu değerlendirmesini ve güvenlik tedbirine hükmetmesini talep edebilecektir. Talep üzere mahkeme sosyal inceleme raporunu göz önüne alarak değerlendirme yapar. **DÖNMEZER/ ERMAN**, C. II, s. 177; **HAKERİ**, Ceza Hukuku, s. 387; Yargıtay 9. CD. E. 2011/8230, K. 2011/30619, K.T. 22.12.2011. Suça sürüklenen çocuğun ceza sorumluluğu olmadığı kanaatine varılmış ise, kural olarak, hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 883.

⁶¹⁶ **KOCA/ ÜZÜLMEZ**, s. 321.

⁶¹⁷ Kanun koyucunun kullanmış olduğu “akıl hastalığı” kavramının yerindeliliği hakkında detaylı bilgi için bkz. **MERAKLI**, Serkan, Ceza Hukukunda Kusur, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 365. Akıl hastalığı kapsamına giren durumlar hakkında bkz. **DEMİRBAŞ**, Genel Hükümler, s. 356-358; **ÖZGENÇ**, Genel Hükümler, s. 412-413; **ÜNVER**, Akıl Hastalığı, s. 11-51.

⁶¹⁸ **İÇEL**, s. 431.

özelliğini devam ettirir ancak kişi kusur yeteneğinin olmaması dolayısıyla cezalandırılmaz⁶¹⁹. Bu kişilere, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir⁶²⁰. Ancak burada yaş küçüklüğünden farklı olarak, kişinin akıl hastalığı hakim tarafından değil tıbbi uzman bilirkişi tarafından tespit edilmelidir. Hakim ise, somut olay açısından kişinin akıl hastalığının olaya etkisini belirlemekle görevlidir⁶²¹.

İşitme duyusunu erken yaşlarda kaybetmiş bireylerde konuşma yeteneği de yeterince gelişmemektedir⁶²². Bu nedenle Kanunda sağır ve dilsizlik olarak geçen ve kusur yeteneğini etkileyen bu durum, 5237 sayılı Kanun m. 33’de düzenlenmiş ve yaş küçüklüğünde olduğu gibi belirli aralıklar halinde yaş gruplarına ayrılmış ve haklarında uygulanacak hükümler için 5237 sayılı Kanun m. 31’e atıf yapılmıştır. Buna göre, fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsiz kişiye ceza verilemez ancak güvenlik tedbirlerine hükmedilebilir. On beş yaşını doldurmuş olup on sekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsiz, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği ile irade yeteneğine göre indirimli olacak şekilde cezalandırılabilir. Eğer bu yetenekleri bulunmuyor ise on iki-on beş yaş arası sağır ve dilsizler gibi muamele görürler. On sekiz yaşını tamamlamış ancak yirmi bir yaşını tamamlamamış sağır ve dilsizler ise indirimli olarak cezalandırılmaktadır. Fiilin gerçekleştiği esnada yirmi bir yaşını tamamlamış kişiler için kusur yeteneği ile ilgili farklı bir uygulamaya gidilmez; zira bu kişilerin algılama yeteneğinin kural olarak varlığı kabul edilmiştir. İşitme yeteneği doğuştan olmayan veya çok küçük yaşta bu özelliğini kaybeden kişilerin algılama yeteneklerinin tam manasıyla gelişmediği kabul edilmekteyken işitme yeteneğini belirli bir yaş aldıktan sonra kaybeden kişilerin algılama ve irade yeteneklerinin gelişmiş olabileceği belirtilmektedir.

⁶¹⁹ Çocuk Koruma Kanunu m. 12’ye göre, fiili işlediği sırada fail on iki yaşını tamamlamamış veya on iki-on beş yaş grubu küçüklerden ve aynı zamanda akıl hastası ise bunlar hakkında, akıl hastalarına özgü değil çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanır.

⁶²⁰ Akıl hastalığı olan ve 5237 sayılı Kanun m. 32/1 kapsamında değerlendirilen şüpheli hakkında, bu nedenle kovuşturmayaya yer olmadığına karar veren Cumhuriyet savcısının daha sonra güvenlik tedbiri talep edemeyeceği içtihat olunmuştur. Yargıtay 14. CD, E. 2013/6318, K. 2013/8312, K.T. 01.07.2013.

⁶²¹ İÇEL, s. 432; TURABİ, s. 280. Akıl hastası olan kişinin, hastalığının niteliğine göre kendisini savunamayacak derece malul olduğu kabul edilebilir. Örneğin, Yargıtay, “bipolar bozukluk” teşhisi konmuş olan ve isnat edilen fiilin anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiile ilişkin davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli ölçüde azalmış olan sanığa zorunlu müdafî atanmaksızın hüküm kurulamayacağına hükmetmiştir. KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe, Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Cilt I, 1. Baskı, İstanbul 2013, s. 1866-1867.

⁶²² KOCA/ ÜZÜLMEZ, s. 324.

“Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Haller” başlığı altında düzenlenen bu üç durumdan birinin varlığı halinde, 5271 sayılı Kanun m. 250/12’ye göre kural olarak, usul teklif edilemez; teklif edilmişse de verilen kabul veya ret beyanına mahkumiyet sonucu bağlanamaz. Kusurluluğu etkileyen bu hallerden en az birinin varlığı halinde, şüphelinin, kendisine uygulanacak hukuk kuralının anlamını bilemeyeceği ve hukuk kuralı doğrultusunda hareket edemeyeceği kabul edilmektedir⁶²³.

5271 sayılı Kanun m. 250 kapsamında yer alan suçlardan birinin çocuk, akıl hastası veya sağır ve dilsiz kişi tarafından işlenmesi halinde, bazı koşullarda seri muhakeme usulünün uygulamasının yapılabilir hale getirilip getirilemeyeceği uygulamada tartışılmaktadır. Yaş küçüklüğü kapsamında, on iki yaşını tamamlamamış çocuğa ceza verilemez ancak güvenlik tedbiri uygulanabilir. Bunun sebebi ise, o yaş grubundaki çocukların kusur yeteneklerinin gelişmemiş olduğu kabulüdür⁶²⁴. Ancak on iki yaşını tamamlamış on beş yaşını tamamlamamış kişiler ile on beş yaşını tamamlamış on sekiz yaşını tamamlamamış kişiler için şartların varlığı halinde, ceza uygulaması yapılabileceğinden bu yaş grubu şüpheliler için seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanamayacağı sorusu gündeme gelmektedir. Aynı durum, on iki-on beş, on beş-on sekiz, on sekiz-yirmi bir yaş grubu sağır ve dilsizler için de geçerlidir. Akıl hastalığı nedeniyle davranış yeteneğini yönlendirme yeteneği azalmış kişiyle ilgili, fiili işlediği sırada akıl hastası olduğunun tespit edilmesi ve bu hastalığın algılama ve irade yeteneğine önemli ölçüde etki ettiğinin anlaşılması halinde bu kişinin suçu işlediğinin mahkeme tarafından tespit edilmesi gerektiğinden iddianame düzenlenerek mahkemeye gönderilmeli ve mahkeme tarafından şartları varsa güvenlik tedbirine hükmedilmelidir⁶²⁵. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı bu kişiler açısından takdir yetkisini kullanarak seri muhakeme usulünü uygulayamaz.

Bahsedilen tartışmalı durum, daha önce uzlaştırma kurumu ile ilgili de yaşanan bir tartışmanın konusu olmuştur⁶²⁶. Uzlaştırma gibi seri muhakeme usulü de ceza verilmesi

⁶²³ **TURABİ**, s. 276.

⁶²⁴ **ÖZTÜRK/ ERDEM**, Ceza Hukuku, s. 318.

⁶²⁵ Akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri hakkında detaylı bilgi için bkz. **AKBULUT**, Genel Hükümler, s. 884.

⁶²⁶ Yaşanan tartışmalı durum sonrasında Adalet Bakanlığında görüş bildirmesi talep edilmiş ve Adalet Bakanlığında yapılan açıklamada, uzlaştırma hükümlerinin ancak cezalandırılabilir kişi için uygulanabileceği, kusuru ortadan kalkan kişiler için uygulanamayacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığı, uzlaştırmanın güvenlik tedbirlerinin değil ceza sorumluluğunun bir alternatifi olarak düzenlendiğini ve dolayısıyla uzlaştırmanın kusur yeteneği bulunmayan çocuklara uygulanmasının mümkün olamayacağını ifade etmiştir. **AKBULUT/ AKSAN**, s. 107, dpn. 294.

halinde uygulanacak bir kurumdur⁶²⁷. 5237 sayılı Kanun ile kusurluluğu etkileyen sebeplerden gösterilen bu üç halden birinin varlığı halinde, 5271 sayılı Kanun m. 223/3-a'ya göre, ceza verilmesine yer olmadığına karar verilir.⁶²⁸ Cezai ehliyetlerinin olmadığı kabul edilen bu kişilerin⁶²⁹ cezalandırılabilir olduğu söylenemez. Yani bu kişiler cezai bir yaptırıma muhatap olamazlar. Bu nedenle, bu kişiler hakkında, mahkumiyet hükmü sonucunu doğuran ve ancak ceza sorumluluğu olan kişilere uygulanabilen⁶³⁰ seri muhakeme usulünün uygulanması da mümkün değildir⁶³¹.

Bu kapsam dışında kalan, on iki-on beş ve on beş-on sekiz yaş arasında olup işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilen ve davranışlarını yönlendirme iradesi var olan çocuklar ile on beş-on sekiz, on sekiz-yirmi bir yaş arası sağır ve dilsizlere seri muhakeme usulü uygulanabilirliği incelendiğinde bu durumun bazı avantajları olduğu gibi dezavantajları da olduğu görülmektedir. Öncelikle, bu kişiler hakkında cezai yaptırım uygulanabilir ve seri muhakeme usulü de ceza yaptırımını uygulanabilen kişiler için işletilebilen bir usuldür. Dolayısıyla teknik anlamda bu kişilere seri muhakeme usulü uygulanabilir görünmektedir. Ancak 5271 sayılı Kanun m. 250'de ve Yönetmelik hükümlerinde, uzlaştırmadan farklı olarak, suça sürüklenen çocuk ile ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmemesi, kanun koyucunun iradesinin seri muhakemenin ilgili yaş grubu çocukları ve sağır ve dilsizleri de kapsar şekilde uygulanamayacağı yönünde

⁶²⁷ **AKBULUT/ AKSAN**, s. 107-108.

⁶²⁸ On iki yaşını tamamlamış olmakla birlikte on beş yaşını tamamlamamış olup fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ya da davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunmayan (m. 31/2), on beş yaşını tamamlamayan ve on beş yaşını doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış olup fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ya da davranışlarını yönlendirme yeteneği bulunmayan sağır ve dilsizler (m. 33) ile akıl hastalıkları dolayısıyla fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan ya da davranışlarını yönlendirme yeteneğini önemli ölçüde kaybeden (m. 32) kişiler hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilir. On iki yaşını tamamlamayan çocuklar için Kanunda ceza kovuşturması yapılamayacağı belirtildiğinden bunun bir dava şartı olduğu ve bu nedenle on iki yaşını tamamlamamış bir çocuk hakkında dava açılmışsa ancak düşme kararı verilebileceği hakkında bkz. **AKBULUT**, Çocuk, s. 551. On iki yaşını tamamlamayan çocuklar için dava açılmış ise ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerektiği hakkında bkz. **CENTEL/ ZAFER**, s. 844, dpn. 124.

⁶²⁹ **YERDELEN**, Erdal, Uzlaştırmamanın Şartları, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ed. ÖZBEK, Mustafa Serdar/ CÜNİ, Orhan/ ÖZCAN, Merve, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 57.

⁶³⁰ **AKBULUT/ AKSAN**, s. 107.

⁶³¹ Yargıtay, on iki yaşını tamamlamamış çocuklar için suç kovuşturmasının mümkün olmadığı ve bu nedenle bu yaş grubu çocukların cezai ve usuli bir ilişkinin tarafı olamayacaklarını belirtmektedir. Yargıtay 9. CD. E. 2011/8230, K. 2011/30619; **DÖNMEZER/ ERMAN**, C. II, s. 174; **İÇEL**, s. 420, dpn. 28.

olduğunu göstermektedir⁶³². Kanun koyucu, seri muhakeme usulünün uygulanması halinde uygulanacak olan yarı oranında indirim, 5237 sayılı Kanun m. 31/2 kapsamında ilgili yaş grubu çocuklar için zaten öngörüldüğü⁶³³ kanaati ile 5271 sayılı Kanun m. 250 kapsamında suça sürüklenen çocuklarla ilgili herhangi bir düzenleme getirmemiş olabilir. Varılan sonuç neticesinde bakıldığında esasen bir fark yoktur; seri muhakeme usulünde de 5237 sayılı Kanun m. 31/2’de de aynı indirim miktarı söz konusu olacaktır. Ancak bu yaş grubu çocuk ve sağır ve dilsizler, on iki yaşını tamamlamamış çocuklarda olduğu gibi kovuşturma yasağı olmadığından kovuşturma evresini geçirmek durumundadırlar. Seri muhakeme usulü uygulanması halinde ise ilgili yaş grubu çocuk kısa süre içerisinde, 5237 sayılı Kanun m. 31/2’de yer alan düzenlemeyle aynı sonucu doğuracak şekilde, yarı oranında indirimle ceza alacaktır. Ancak alacağı cezayı Kanunda belirtilen alt ve üst sınırlar içerisinde takdir etme yetkisi mahkemede değil Cumhuriyet savcısındadır. Bu noktada seri muhakeme usulünün ilgili yaş grubu çocuklar ve sağır ve dilsizler için uygulanmasının dezavantajı gündeme gelmektedir. Zira bu usulde yaptırım Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenmekte, yeterli şüphe ile kişi mahkum edilmekte, adil yargılanma hakkı kapsamında pek çok hakkını etkin kullanamamakta ve hatta bazı haklarını kullanmaktan feragat etmektedir. Bu durum çocuğun yararı düşünüldüğünde bir yetişkine göre çok daha sakıncalı sonuçlar doğurabilir. Çocuk, seri muhakeme uygulayıcıları tarafından çok daha rahat yönlendirilebilir ve usulün uygulanması için şart olan özgür iradesinin oluşması çok daha zordur. Suçsuz olan bir çocuk, kendisini veya bir başkasını korumak için ya da daha fazla ceza alacağı düşüncesi ile yalan söyleyebilir ve bu, yetişkin bir bireye göre çok daha sık karşılaşılabılır bir durumdur. Kaldı ki, seri muhakeme usulü sonucu mahkumiyet hükmü verilmesi öngörülmüşken, klasik muhakeme usulünde çocuğun beraat etme olasılığı da bulunmaktadır; yaptırma tabi tutulacağı kesin değildir. Açıklanan nedenlerle seri muhakeme usulünün yaş küçüklüğü durumunda

⁶³² ÇINAR, Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku Suça Sürüklenen Çocukların Ceza Sorumluluğu ve Yargılanmaları, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 120. Kanuni temsilcisi veya müdafisi uygulanmasına rıza gösterse veya uygulanması ile ilgili talepte bulursa dahi seri muhakeme usulü uygulanamaz. ALDEMİR, s. 65.

⁶³³ 5237 sayılı Kanun m. 31/2 kapsamında kusur yeteneği olan on iki-on beş yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuk için: “... ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on iki yıldan on beş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir...” hükmü yer almaktadır. Seri muhakeme usulü kapsamında yer alan suçlar incelendiğinde en fazla beş yıl hapis cezası içeren suçlardan oluştuğu görüldüğünden, 5237 sayılı Kanun m. 31/2’ye göre, bu suçlar için verilen ceza ilgili yaş grubu için yarı oranında indirilecektir.

uygulanmasının avantaj ve dezavantajları göz önüne alınmış ve kanun koyucu tarafından uygulanmaması yönünde bir irade ortaya konmuştur⁶³⁴.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelinin özgür iradesi ile usulü kabul etmesi gerekmektedir. Şüphelinin özgür iradesinin oluşumunu etkileyecek herhangi bir durumun varlığı halinde bu usul uygulanamaz. Yaptığı fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği veya fiillerini yönlendirebilme yeteneği gelişmemiş bireylerin, özgür irade ile mahkumiyetlerine neden olacak bir usulü onaylaması beklenemez. Kanun nezdinde suç kabul edilen bir fiilin anlamını kavrayamayan veya bu fille alakalı davranışlarını yönlendiremeyen bir kişinin, Cumhuriyet savcısı tarafından sunulan bir teklifi özgür iradesiyle kabul etmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, kusur yeteneği gelişmemiş görülen bireylere, özgür irade ile kabule dayalı seri muhakeme usulünün uygulanması söz konusu olamaz.

Son olarak belirtmek gerekir ki, soruşturma evresinin sonunda Cumhuriyet savcısı, şüphelinin kusur yeteneği bulunmadığı dikkate almadan bu usulü uygulamış ise, mahkemenin bu durumu dikkate alıp alamayacağı ile ilgili net bir düzenleme bulunmamaktadır. 5271 sayılı Kanun m. 250'de şüphelinin özgür iradesine yönelik bir vurgu yapılmadığından bu durum soru işaretine sebep olabilmektedir. Ancak Seri Muhakeme Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi ile 14. madde göz önüne alındığında bu hususta yorum yapılması mümkündür. Buna göre, mahkemenin, hüküm kurmak için, eylemin seri muhakeme kapsamında bir suçu oluşturduğu, Kanuna uygun teklifin yapıldığı ve bu teklifin müdafii huzurunda özgür irade ile kabul edildiği kanaatine varması gerektiğinden; aksi bir durumun varlığı halinde hüküm kurmaksızın talebi reddederek genel hükümlere göre muhakemeye devam edilmesine ilişkin karar vermesi mümkün görünmektedir. Yönetmeliğin 14. maddesinde, şüphelinin özgür iradesiyle teklifi kabul ettiği kanaatine ulaşırsa hüküm kurulacağı vurgusu yapılmaktadır. Ancak 13. maddede 5271 sayılı Kanun m. 250/3'deki şartların gerçekleşmediği kanaati oluşursa taleptenimden reddedileceğinden bahsedilmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 250/3'de özgür irade vurgusu yapılmamıştır. Mahkemece yapılacak değerlendirme için şüphelinin özgür iradesi ile usulü kabulü önemli görüldüğünden Yönetmelik m. 14 hükmüne temel oluşturacak şekilde, 5271 sayılı Kanun m. 250/3'e "*özgür irade ile...*" tabiri getirilmesi yerinde

⁶³⁴ ALDEMİR, s. 65; ÇINAR, Çocuk Ceza Hukuku, s. 120.

olacaktır. Bu ekleme neticesinde, Türk ceza adaleti sistemine daha uygun olacak şekilde, mahkemenin kanaati doğrultusunda kullanabileceği takdir yetkisi alanı da genişletilmiş olur.

Sonuç olarak, özellikle yaş küçüklüğü konusunda ortaya çıkabilecek problemler, usulün uygulamada yaygınlaşması sonucu üretilen çözümler değerlendirilerek netlik kazanacak ve bu şekilde teorik tartışmalara da yön verilecektir. Ancak sabit görülen bir şey vardır ki, eğer suça sürüklenen çocuklar için bir uygulama öngörülürse bunun ergin bireylerden ayırıcı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir⁶³⁵.

3.4.6. Şüphelinin Ulaşılabilir Olması

Cumhuriyet savcısı, soruşturma sonunda seri muhakeme kapsamında bir suçun işlendiğine dair yeterli şüpheye ulaşması halinde şüpheliyi, usulü teklif etmek amacıyla davet eder⁶³⁶. Davet, çağrı kağıdı gönderilmek suretiyle yapılabileceği gibi⁶³⁷, telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçları ile de yapılabilir. Uygulamada, genellikle telefon ile davetin yapıldığı görülmektedir. Ancak bu durum, şüphelinin aleyhine sonuçlara neden olabilir. Özellikle yazılı olmayan şekilde telefon ile yapılan davetlerde şüpheliye ulaşılamadığının ispatı güçtür. Yüzeysel bir araştırma yapılarak şüpheliye ulaşılamadığı beyan edilebilir. Bunun önüne geçilebilmesi için kural olarak, şüphelinin adli tebligat dışındaki davete icabet etmemesinin müeyyidesi olmaması daha doğru görülmektedir. Şüpheliye başka yollarla ulaşılamıyorsa adli tebligat yapılarak sürenin beklenmesi gerekir. Hak kaybı yaratmamak adına ancak adli tebligatın ispatlanabileceği seri muhakeme usulünde de kabul edilmelidir.

Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısı ve şüphelinin yüz yüze gelmesini ve bu esnada şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesini esas aldığından muhakkak şüphelinin yetkili makamın teklif davetine icabet etmesi ve dolayısıyla ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bu şart, savunma hakkı başta olmak üzere, şüpheli haklarının korunması

⁶³⁵ Uzlaştırma kurumu ile ilgili Çocuk Koruma Kanunu kapsamında ayrıca düzenleme yapılarak sistemin yetişkinlerden bağımsız şekilde ele alınması gerektiği ifade edilmektedir. **AKBULUT**, Çocuk, s. 556. Benzer amaçlara hizmet ettikleri göz önüne alınarak aynı yorum seri muhakeme usulü açısından da yapılabilir.

⁶³⁶ Ceza muhakemesi hukukunda davet etmek, yetkili makamın, belirli kişiye gösterilen zaman ve yerde bulunmasının emredilmesidir. **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 601.

⁶³⁷ **YAŞAR**, III. Cilt, s. 2450.

açısından önemlidir. Şüpheli, davete icabet etmemesi halinde zorla getirilemez⁶³⁸. Uygulamada, Seri Muhakeme Bürosunda görevli zabıt katibinin veya Cumhuriyet savcısı kaleminin şüpheliye telefon ile ulaşarak yaklaşık bir hafta sonrası için bildirim ve teklifte bulunmak amacıyla davet ettiği görülmektedir. Kural olarak, şüphelinin gelmemesi halinde, başka herhangi bir şekilde verdiği kabul beyanı geçerli olmaz. Bu durumda usulün reddedildiği varsayılarak klasik muhakemeye devam edilmesi gerekmektedir.

Şüphelinin, Cumhuriyet savcısının davetine mazeret sunmaksızın gelmemesi halinde, tutanak tutulur ve gelmediği beyan edilerek usulü reddetmiş gibi genel hükümlere göre soruşturma evresi sürdürülür. Ancak şüphelinin geçerli bir mazeret bildirmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından başka bir gün verilebilir.

Seri muhakeme usulünün şüpheliye ulaşılamaması nedeniyle uygulamaması için şüphelinin resmi mercilerde görünen adresinde bulunmaması yeterli değildir. Aynı zamanda kendisine ulaşılamıyor olması da gerekmektedir. Şüpheliye ulaşılamaması halinde usulün teklifi yapılamaz ve tutanak ile bu durum gösterilerek genel hükümlere göre muhakemeye devam edilir. Yurt dışında olan şüpheli için de aynı durum geçerlidir. Ancak şüpheli yurt dışında ve telefon ile kendisine ulaşılabiliyor ise uygun bir süreçte davet edilir; belirtilen günün sonunda şüpheli gelmezse o durumda tutanak tutularak soruşturmaya devam edilir⁶³⁹. Şüphelinin birkaç aylık süre ile yurtdışında olduğunu bildirmesi halinde uygulamada, seri muhakemenin seriliğini bozmamak adına sürece devam edilmekte ve iddianame hazırlanarak klasik muhakemeye dönülmektedir. Kanaatimizce geçerli bir mazeret sunulması halinde hak kaybı yaşanmaması adına, seri muhakeme usulünün uygulamasına gelmesi için şüpheliyle görüşülerek makul olabilecek bir süre öngörülebilir⁶⁴⁰.

⁶³⁸ Zorla getirme, 5271 sayılı Kanun m. 146'da düzenlenmiştir. Yetkili makam tarafından yazılacak zorla getirme müzekkeresi ile, şüpheli/sanık veya tanıkların kolluk tarafından çağırılan makama götürülmesi zorla götürme olarak ifade edilir. Seri muhakeme usulü için yapılan davete icabet etmeme zorla getirme hallerinden biri değildir. **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÜTÜNCÜ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 495-496; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 603-604; **YURTCAN**, Şerh, s. 474-475.

⁶³⁹ Bu durumda şüphelinin yurt dışından dönmesinin beklenmesi gerektiği yönünde görüş için bkz. **ERDEM/ ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 587.

⁶⁴⁰ Tez çalışması sırasında incelenmiş ancak soruşturmanın gizliliği ilkesi çerçevesinde esas numarası paylaşılamayan bir soruşturma dosyasında, hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasına karar verilen şüphelinin, sınır ötesi askeri harekâta görevli bir asker olduğu ve bu nedenle görevli Cumhuriyet savcısının harekattan dönene kadar şüphelinin gelmesini bekleme yönünde karar verdiği görülmüştür. Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 258-259; **ERDEM/ ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 587.

5271 sayılı Kanun m. 250/13 ve Yönetmelik m. 9/2 kapsamında öngörülen “*resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma*” hallerinden başka bir nedenle de şüpheliye ulaşılamıyor olabilir. Dolayısıyla Kanunda ve Yönetmelikte öngörülen bu haller örnek yoluyla sayılmıştır. Örneğin, şüphelinin ciddi bir hastalık nedeni ile hastanede yatıyor olması veya askerde olması dolayısıyla kendisine ulaşılamaması halinde de bu durum tutanağa bağlanarak soruşturmaya devam edilir. Şüpheliye ulaşılamıyor ve kendisinden mazeret beyanı dahi alınamıyorsa sürecin klasik muhakeme usulüne göre devam ettirilmesi gerekir. Bu durumun mağduriyet yarattığı düşünülebilirse de seri muhakeme usulünün amaçladığı muhakemenin süresini kısaltma faktörü göz önüne alındığında her ne sebepten olursa olsun kendisine hiçbir şekilde ulaşılamayan şüpheli hakkında muhakeme devam etmelidir. Aksi halde, yani bir süre beklenmesi gibi bir seçenek değerlendirilir ise, suiistimale yol açabilecek bu durum, geri dönülecek olan klasik muhakeme sürecinin de daha fazla uzamasına sebep olabilir.

4. SERİ MUHAKEME USULÜ SÜRECİ VE SONUÇLARI

4.1. Seri Muhakeme Usulü Uygulaması

5271 sayılı Kanun m. 250’de düzenlenmiş olan seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısı ve şüpheli arasında bilgilendirme ile başlayan ve hükümlerle sonuçlanan bir süreci ifade etmektedir. Uyuşmazlığı hızlı şekilde sona erdiren özel bir muhakeme usulü olan seri muhakeme, klasik muhakemede yer alan kovuşturma evresinin atlanarak şüpheli hakkında hüküm kurulmasını sağlayan yeni bir yöntem olarak hukukumuza dahil edilmiştir. Soruşturma sonunda yeterli şüphenin varlığı ve diğer şartların oluşması üzerine, Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme teklifi yapılır ve şüpheli müdafii huzurunda teklifi kabul ederse talepname düzenlenerek mahkemeden hüküm kurması talep edilir. Seri muhakeme usulü, klasik yargılama usulünden oldukça farklı bir düzenleme olduğundan Kanunda yer alan aşamaların ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

4.1.1. Seri Muhakeme Usulü Hakkında Bilgilendirme ve Usulün Teklifi

Soruşturma evresi sona erdiğinde, Cumhuriyet savcısı, toplanmış olan deliller üzerinde takdir yetkisini kullanarak seri muhakeme usulü kapsamında bir suçun işlendiği konusunda yeterli şüpheyeye ulaşırsa ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermezse, şüpheliye usulü teklif etmek zorundadır. Seri muhakeme, uygulaması şüphelinin kabulüne bağlı bir usuldür. Ancak seri muhakeme teklifi Cumhuriyet savcısının takdirinde değildir. Dolayısıyla eğer Kanunda yer alan şartlar oluşmuş ise, seri muhakeme uygulanması için şüpheli davet edilir ve bilgilendirmenin ardından usul teklif edilir. Davet sonucunda teklifin yapılabilmesi için şüphelinin bizzat gelmesi gerekir. Müdafinin, şüpheli yerine teklife gelmesi gibi bir durum söz konusu olamayacağı gibi telefon vb. iletişim araçları ile teklifin yapılması da mümkün değildir⁶⁴¹. Ancak Yönetmelik m. 9’da düzenlenen davetin, uygulamanın teklif edilmesi amacı ile yapılacağı belirtilmiş olduğundan bilgilendirme için şüphelinin icabetinin ve Cumhuriyet savcısı ile yüz yüze gelmesinin zorunlu olmadığı anlaşılmaktadır. Yani, Yönetmelik m. 9’un

⁶⁴¹ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 587.

yorumlanması ile teklifin ancak yüz yüze yapılabileceği ancak bilgilendirmenin iletişim araçlarından biri ile yapılabileceği görülmektedir⁶⁴².

Bilgilendirme, 5271 sayılı Kanun m. 250/2 ve Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 8/2 kapsamında, Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri tarafından yapılabilir. Dolayısıyla hem Cumhuriyet savcısı hem de kolluk bilgilendirme yapmaya yetkilidir ve aralarında bir öncelik veya sonralık yoktur. Buna rağmen, Yönetmelik m. 10'da usulün teklifinden önce Cumhuriyet savcısının şüpheliyi usul hakkında bilgilendirmesinden tekrar bahsedilmiştir. Bilgilendirmeyi yapabilme yetkisinin Cumhuriyet savcısının yanı sıra kolluğa da verilmesi hukuki açıdan ciddi sıkıntılara neden olabilmektedir. Öncelikle, uygulamada, Seri Muhakeme Bürosunda görevlendirilen zabıt katibi veya Cumhuriyet savcısının kalemi tarafından bilgilendirme yapıldığı görülmektedir. Kanuna aykırılık yaratan bu durum hukuki açıdan da kabul edilemez. Kolluk da dahil olmak üzere, hukukçu olmayan kişilerce hukuki bir usul hakkında bilgilendirme yapılması şüphelinin süreci anlayabilmesi açısından oldukça zordur. Kolluğun, soruşturma sürecinin tümüne yayılmış etkisi nedeni ile usul hakkında bilgilendirme yapabileceğinin öngörülmesi bir nebze anlaşılabilir olsa da zabıt katibi ve savcılık kalemi personelinin bilgilendirmesi kanuni ve kabul edilebilir değildir.

Bilgilendirmenin gerekli olup olmadığı konusunda da doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Şüpheliye müdafii huzurunda yapılacak teklif sırasında birtakım bilgiler verilerek usulün anlatılacak olduğu ve dolayısıyla bilgilendirmeye ihtiyaç olmadığı değerlendirilmesi yapılmaktadır⁶⁴³. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, müdafin teklif aşamasında değil; teklifin kabulü aşamasında zorunlu görülmesidir. Dolayısıyla “kabul ediyorum” beyanına kadar müdafin bulunmaması şüpheli hakları açısından sorun yaratabilirse de kanuni düzenlemede bir aykırılık yaratmayacaktır. Bilgilendirme aşamasının atlanması halinde, uygulamada, şüpheliye konu hakkında bilgi verilmeksizin ve hatta suçun niteliği dahi anlatılmaksızın doğrudan teklifin yapılması tehlikesi doğacaktır. Bilgilendirme aşaması hakkında yapılan, şüpheliye baştan itibaren baskı

⁶⁴² Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 264. Aksi yönde görüş için bkz. **ERDEM/ ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 587.

⁶⁴³ **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1927. Bilgilendirmenin davetle beraber yapılması ve bu şekilde şüpheliye düşünmek için daha fazla süre verilmesi gerekliliği ile ilgili görüş için bkz. **YAVUZ**, s. 261.

kurulmak istendiği yönündeki eleştiriler⁶⁴⁴ değerlendirildiğinde ise, şüphelinin suçu itiraf etmesi usulün şartı olarak aranmadığından bilgilendirmenin şüpheli üzerinde baskı kurmak gibi bir amacı olduğu da söylenemez⁶⁴⁵. Elbette ki hukuka uygun olmayan şekilde ifadelerle şüpheli usulü kabule yönlendirilebilir. Ancak bu ihtimal, bilgilendirmenin yaratacağı faydayı göz ardı etmeye sebep olmaz. Bu durumun önüne geçebilmek için Yönetmelik m. 10 hükmü ile bilgilendirmenin içeriğinin düzenlenmesi de önemli görülmektedir. Kaldı ki özellikle kolluk tarafından yapılan bilgilendirmede şüphelinin usulü kabule yönlendirici ifadelerle karşılaştığı düşünülse dahi, daha sonra teklif için Cumhuriyet savcısının karşısına gelen şüpheliye Yönetmelik m. 10/1 gereği tekrar bilgi verilmek durumundadır. Bilgilendirmenin yapılması sürecin ve usulün iyi anlaşılması açısından gereklidir. Şüphelinin birtakım haklarından feragat ettiği bu usulde, net ve tam bilgi sahibi olarak hareket etmesi özgür iradesinin oluşması için gerekli görülmektedir. Bu nedenlerle, bilgilendirmeyi kaldırmak veya uygulamamak yerine, Cumhuriyet savcısı tarafından teklif yapılmadan hemen önce tekrar edilmesi gereken bilgilendirme esnasında zorunlu müdafilik uygulamasının getirilmesi usulden beklenen yarara hizmet eder. Böylece, şüphelinin üzerinde kurulması muhtemel olan baskının önüne geçilebilecektir.

Bilgilendirmenin yapılması için soruşturmanın sonunun beklenmesi gerekir. Soruşturma sonunda yeterli şüphe var ise seri muhakeme usulü uygulanabileceğinden, henüz soruşturmanın başında bilgilendirme yapılamaz. Deliller ortaya konduktan ve Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirildikten sonra bilgilendirme yapılması söz konusu olabilir. Uygulamada, alkollü araç kullanmak dolayısıyla trafik güvenliğini tehlikeye sokmak gibi ayrıca bir soruşturma işlemi yapılması ve delil toplanması gerekmeyen suçun açıkça tespit edilebildiği hallerde kollukta ifade alma işlemi bitirildikten hemen sonra Cumhuriyet savcısının sözlü talimatıyla bilgilendirmenin yapıldığı görülmektedir. Ancak bu uygulama Kanunda yer alan soruşturmanın sonu ifadesinin anlatmak istediği ile bağdaşmamaktadır⁶⁴⁶.

⁶⁴⁴ **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1927.

⁶⁴⁵ Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 260, dpn. 494.

⁶⁴⁶ **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1928.

Bilgilendirmenin içeriği, 5271 sayılı Kanun m. 250’de düzenlenmemiştir. Kanuni düzenleme olmamasına rağmen Yönetmelik m. 10, bilgilendirmenin içermesi gereken hususları açıklayıcı rol oynamakta ancak bilgilendirmenin yazılı veya sözlü yapılması ile ilgili herhangi bir hükmü barındırmamaktadır. Uygulamada, matbu bir bilgilendirme tutanağının şüpheliye imzalatıldığı görülmektedir. Bilgilendirmede, isnat edilen eylemin ve bu eylemin oluşturduğu suçun açıklanması ve bu suçun seri muhakeme usulü kapsamında olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Bu şekilde şüpheli, kendisine hangi eylemin isnat edildiğini ve bu eylemin Kanunda suç olarak karşılığını öğrenmiş olmaktadır. Aydınlatılma hakkının bir tezahürü olan bu hükmün, titizlikle uygulanması ve soyut bir açıklamadan ziyade ayrıntılı bilgi içermesi gerekmektedir⁶⁴⁷. Gerekirse, bilgilendirme ve teklif aşamalarında tercüman görevlendirilerek şüphelinin yapılan bilgilendirmeyi ve teklifi doğru şekilde anladığından emin olunmalıdır⁶⁴⁸. Ardından kamu davası açılması için gerekli olan yeterli şüphenin bulunduğu ancak buna rağmen özgür iradesiyle müdafî huzurunda usulü kabul ederse bir ceza belirlenerek yarı oranında indirim yapılacağı ve bu sayede kamu davası açılmadan uyuşmazlığın sona erdirileceği açıklanmalıdır. Müdafî yoksa kendisine bir müdafî görevlendirileceği zira teklifi müdafî olmaksızın kabul edemeyeceği söylenmelidir. Yönetmelik m. 10/1 gereği, Cumhuriyet savcısının tekliften önce yapacağı bilgilendirmede müdafî bulunmasının daha doğru olacağı düşünüldüğünden, henüz bilgilendirmenin başında müdafî olup olmadığı yoksa kendisine müdafî görevlendirmesi yapılacağına söylenmesi şüpheli hakları açısından daha yerinde olurdu. Şüpheliye, teklifi kabul etmesi halinde talepname ile mahkemeye başvurulacağı; hükmün Cumhuriyet savcısı tarafından değil mahkeme tarafından kurulacağı ve bu hükmeye karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği bildirilmelidir. Bu açıklama, şüphelinin usulün uygulanmasının son nokta olmadığı ve başvuracağı bir kanun yolu olduğunu bilmesi açısından önemlidir.

⁶⁴⁷ AİHS m. 6/3-a’ya göre, şüpheli isnat edilen suç, suçlamanın sebebini, suçun niteliğini ayrıntılı şekilde öğrenme hakkına sahiptir. Şüphelinin “...sadece suçlamanın nedenini, yani kendisine yöneltilen ve suçlamaya temel oluşturan nesnel olaylarla ilgili olarak değil, aynı zamanda, ayrıntılı olarak, ni olaylara getirilen hukuksal tanımlamayla ilgili olarak da bilgilendirilme hakkı tanınmaktadır.” Sadak ve Diğerleri/ Türkiye, 17.07.2001, No. 29900/96, 29901/96, 29902/96, 29903/96, para. 48; **KOPARAN**, s. 32. Doktrinde bu ilke isnadın bildirilmesi olarak da isimlendirilmektedir. **ALTIPARMAK**, s. 260; **FEYZİOĞLU**, İsnadın Bildirilmesi, s. 103.

⁶⁴⁸ **ALTIPARMAK**, s. 261; **FEYZİOĞLU**, İsnadın Bildirilmesi, s. 103.

Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/11-12-13, bilgilendirme ve teklifin SEGBİS ve istinabe ile yapılması hükümlerini içermektedir. Bilgilendirme ve teklifin SEGBİS veya istinabe yoluyla yapılması mümkündür. SEGBİS yöntemi ile seri muhakeme usulüne ilişkin işlemler yapılıyor ise 5271 sayılı Kanun m. 38/A genel hükmüne göre hareket edilmelidir. Seri muhakeme usulünün istinabe ile yürütülmesi halinde, istinabeyi yürüten Cumhuriyet savcısının yapacağı işlemler ile ilgili tereddüdü önlemek amacıyla Yönetmelik m. 10/13 hükmü öngörülmüştür. Buna göre, istinabe yoluyla seri muhakeme usulü için, soruşturmayı yürüten esas Cumhuriyet savcısı bir kabul tutanağı düzenleyerek istinabe evrakı ile beraber dosyaya ekler ve dosya istinabe ile işlemleri yapacak olan Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. İstinabe yapacak Cumhuriyet başsavcılığı davet, bilgilendirme ve teklif işlemlerini mevzuata göre yürütür. Kabul beyanında bulunulursa, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının dosyaya eklediği kabul tutanağını istinabeyi yapan Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafî imzalar. Kabul tutanağı ile beraber dosya tekrar soruşturmanın yürütüldüğü Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Dolayısıyla istinabeyi yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından talepname düzenlenmesi söz konusu değildir. Yönetmelik m. 10/8 gereği, kabul tutanağında yaptırım miktarı yazması gerektiğinden istinabe ile işlemleri yapan Cumhuriyet savcısının yaptırım belirlemesi de mümkün değildir.

Şüphelinin seri muhakemeden hüküm kurulana kadar vazgeçme imkanı bulunmaktadır. Bu nedenle bu hakkı, seri muhakemenin ilk aşaması olan bilgilendirme aşamasında kendisine hatırlatılmalıdır. Bu husus çok önemlidir; zira, müdafîin süreç içerisindeki belirsiz rolünden dolayı⁶⁴⁹, yeterli hukuki bilgi olmadan usul kabul edilse dahi hüküm kurulana kadar bu kabulden vazgeçilmesi mümkündür. Bu şekilde bilgilendirme, teklif ve kabul aşamalarında yaşanan hukuka aykırı herhangi bir tutum sonrasında şüphelinin teklifi kabul etmiş olmasının geri dönülmez etki yaratması engellenmek istenmiştir.

Şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulanması ve hükmün kesinleşmesi sonucu doğrudan hükümlü sıfatını alacağını yani hakkında mahkumiyet hükmü kurulacağını ve bu durumun adli siciline kaydedileceğini bilmelidir. Yönetmelik m. 10/1-f hükmü doğrultusunda hükmün adli sicile kaydedileceğinin bildirilmesi noktası hukuki bir

⁶⁴⁹ Müdafîin usul içerisindeki yeri hakkında detaylı bilgi için bkz. İkinci bölüm, 2.1., 2.1.3.

bilgidir. Zira adli sicile kaydedilen mahkumiyet kararı sonuçlarının şüpheliye açıklanması gerekir. Bilgilendirme aşamasında müdafî görevlendirmek zorunlu olmadığından bunun hukuki bilgisi olmayan bir kişi tarafından yorumlanıp mahkumiyet hükmünün bazı sonuçları olacağı noktasında fikir yürütmesi beklenemez. Tam da bu nedenle Cumhuriyet savcısınca tekliften önce yapılacak bilgilendirme esnasında müdafîin olması son derece önemlidir. Bilgilendirme aşamasında şüpheliye usulü kabul etmesi halinde hakkında mahkumiyet hükmü kurulacağına mutlaka anlatılması gerekir. Zira şüpheli, usulü kabul etmek ile beraat etme ihtimalini bir kenara bırakmakta, haklarının bir kısmından feragat etmektedir. Son derece ciddi sonuçları olan bu usulün uygulamasında, Yönetmeliğin ilgili maddesine bu gerekliliğe yönelik bir hüküm eklenmesi yerinde olacaktır.

Bilgilendirmenin içermesi gereken hususlardan sonuncusu, şüpheliye usulü kabul etmemesi durumunda sürecin nasıl işleyeceği hakkında bilgi verilmesidir. Kendisinin seri muhakeme kapsamında olan suçu işlediğine dair yeterli şüphe olduğundan hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı söylenir. Klasik muhakeme usulüne devam edildiğinde, seri muhakeme aşamasındaki beyanlar veya diğer belgelerin soruşturma ve kovuşturmanın hiçbir aşamasında Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından hükme esas alınmayacağı yani delil olarak kullanılmayacağı bildirilir. Bu husus, hukuki açıdan doğru kabul edilebilir olsa da sorunlu uygulanma ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Tehdit olarak algılanma ihtimali yüksek olan bu durum karşısında şüpheli, kamu davası açıldığında mahkum olacağını ve yarı oranında da indirim alamayacağını düşünerek usulü kabul edebilecektir. Bu nedenle bu husus, mahkemeye gitmesi halinde mahkumiyetten başka bir ihtimal yokmuş ve temel cezanın en üst sınırından hüküm kurulacakmış gibi bir senaryo ile açıklanmamalı; kovuşturma evresinde yaşanabilecekler hukuki doğruluğu ile kısaca izah edilmelidir. Yine tam da bu nedenle, teklif öncesinde bilgilendirilen şüphelinin kafasındaki soru işaretlerini gidermek amacıyla müdafîin yanında bulunmasının önemini vurgulamak gerekir. Bu, sürecin seriliğine de katkı sağlayacak bir durumdur. Zira şüpheli bilgilendirme sonunda teklif kendisine yapıldıktan sonra bu hukuki bilgilendirmeyi değerlendiremeyerek süre isteyebilir ve bu durum sürecin uzamasına neden olur. Halbuki bilgilendirme ve teklif aşamasından itibaren zorunlu müdafîlik öngörülürse hem bu aşamadan itibaren hukuka aykırılıkların önüne geçilmiş olacak hem de şüphelilerin müdafî ile görüşmek ve

değerlendirme yapmak için talep edebileceği bir ayı aşmaması gereken süreyi isteme olasılığı azalacaktır.

Bilgilendirme, seri muhakeme usulünün uygulanması için şarttır⁶⁵⁰. Bilgilendirme yapılmaksızın seri muhakeme usulü uygulanamayacağından bu şartın denetlenebilir hale getirilmesi doğru olur⁶⁵¹. Mahkemenin hüküm kurmadan önce, Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından bilgilendirmenin yapılıp yapılmadığını mutlaka incelemesi gerekir. Başta şüphelinin özgür irade ile usulü kabul edip etmediğine yönelik kanaatin oluşması için oldukça önemli görülen bu hususun işlerlik kazanabilmesi adına bilgilendirmenin yazıya dökülmesi şart olmalıdır. Bu noktada mevzuatta eksik bir düzenleme yapıldığını söylemek mümkündür. Şöyle ki, konuyla alakalı olarak 5271 sayılı Kanun m. 250/8-9 ve Yönetmelik m. 12-13 ve 14 hükümleri değerlendirildiğinde hiçbirinde bilgilendirme tutanağı ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmeliğin eki olarak Adalet Bakanlığınca eklenen örnek seri muhakeme usulü kabul tutanağında, bilgilendirme ile alakalı olarak: “*Şüpheliye seri muhakeme usulü hakkında ayrıntılı bilgilendirme yapıldı.*” şeklinde bir cümle bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan örnek tutanaklar arasında ayrıca bir bilgilendirme tutanağına yer verilmiştir⁶⁵². Özellikle kolluk tarafından veya iletişim araçlarından biri ile bilgilendirme yapılması halinde bilgilendirmenin mutlaka ayrıca tutanağa bağlanması gerekmektedir. Uygulamada, Bakanlık tarafından yayınlanan örnek tutanak baz alınarak matbu bir bilgilendirme tutanağının şüpheliye okutulup imzalatırıldığı görülmektedir. Bilgilendirmenin gereği gibi yapıldığının tespiti için bilgilendirme tutanağı düzenlenmesi önemlidir. Seri muhakeme usulünde bilgilendirme aşaması ile teklif ve kabul aşamaları ayrılabilir. Kolluğun bilgilendirme yapması söz konusudur ancak seri muhakemeyi teklif etmesi söz konusu değildir. Kolluğun ve uygulamadaki şekliyle zabıt katibinin Cumhuriyet savcısının denetimi olmaksızın bilgilendirmeyi ne kadar detaylı yapacağı soru işaretidir. Kolluğun ve zabıt katibinin bilgilendirmenin yapıldığına dair sözlü beyanı yeterli kabul edilerek şüphelinin net bir bilgisi olmadan teklifi kabul veya reddetmesi

⁶⁵⁰ Aynı yönde bkz. **ERDEM/ ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 587.

⁶⁵¹ **ERDEM/ ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 587; **YAVUZ**, s. 263.

⁶⁵² Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulü Bilgilendirme Tutanağı Örneği, <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/seri-muhakeme-usulune-iliskin-tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri-yayinlanmistir>, E. T. 14.07.2020 (çevrimiçi).

ihtimali ortaya çıkabilir. Kanun koyucu belki de bu durumu engellemek amacıyla Yönetmelik m. 10'da, tekliften önce Cumhuriyet savcısının bilgilendirme yapması gerektiğini Yönetmelik m. 8/2 düzenlemesinden hemen sonra tekrar vurgulamıştır. Her ne kadar Bakanlık tarafından örnek tutanaklardan biri olarak yayınlanmış olsa da bilgilendirmenin detaylarını içeren Yönetmelik m. 10 hükmüne, bilgilendirmenin yazılı yapılması hakkında bir hüküm eklenmesi uygulamada birliği sağlamak açısından yerinde olacaktır.

Bilgilendirme aşaması için zorunlu müdafiliğin öngörülmemiş olması gelişi güzel bir bilgilendirme yapılması halinin uygulamaya dönüşebileceği noktasında endişe yaratmaktadır. Uygulamada, Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan bilgilendirmenin tutanağa döküldüğü ancak yeknesak olmamakla beraber kolluk aşamasında yapılan bilgilendirme ile ilgili tutanak hazırlanmadığı görülmektedir. Cumhuriyet savcısının Yönetmelik m. 10/1 hükmü lafzı uyarınca, kolluğun bilgilendirme yapıp yapmadığına bakmaksızın teklif öncesinde tekrar bilgilendirme yapması gerektiğinden uygulamadaki Cumhuriyet savcısının da imzaladığı bilgilendirme tutanağı yeterli görülmekte ise de mahkemenin de bilgilendirme aşamasının yapıldığını kontrol edebileceği şekilde, bütünlüğü sağlamak amacı ile bilgilendirme tutanağının mutlaka ayrı olarak düzenlenmesi; ilgili mevzuatta revize yapılması ve Yönetmelik m. 10/1 hükmü ile öngörülen tekliften önceki bu aşamaya müdafinin dahil edilmesi sürecin doğru şekilde işleyişi bakımından önemlidir.

Bilgilendirme aşamasının ardından teklif aşamasına geçilmektedir. Bu aşamaların aynı anda ve arka arkaya yapılması mümkün olduğu gibi; bilgilendirmenin kolluk ve uygulamada görüldüğü üzere zabıt katibi tarafından yapıldıktan sonra teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından sonradan yapılması da mümkündür. Teklifi yapabilme yetkisi mevzuatta yalnızca Cumhuriyet savcısına tanınmıştır. Bu yetki devredilemez.

Mevzuat hükümlerinin sistematığı ve düzenlenme şekli doktrinde ve uygulamada sistemin “pazarlık usulü” olarak lanse edilmesine sebep olmaktadır. Yaptırım miktarının veya türünün teklif aşamasında şüpheliye söylenip söylenmeyeceği noktasında yaşanan

belirsizlik⁶⁵³ şüpheli ve Cumhuriyet savcısı arasında bir pazarlığın yürütülüp yürütülmeyeceği tartışmasını doğurmaktadır. Oldukça muğlak ifade edilen Yönetmelik m. 10/2 hükmüne göre: “*Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır.*” İlgili hükümde, uygulanacak yaptırımın şüpheliye miktarı ile birlikte açıklanıp açıklanmayacağı tam manasıyla ifade edilememiştir. Doktrinde ve uygulamada bu hüküm iki türlü yorumlanabilmektedir. İlk görüşte, “*yaptırımların neler olduğu açıklanır*” ifadesinden yola çıkarak teklif aşamasına geçilmeden yaptırımın belirlenmesi gerektiği ifade edilmekte⁶⁵⁴; bir başka görüşte ise, şüphelinin teklifi kabul ederken yaptırımın ağırlığını bilmediği ve ancak kabul tutanağında bu miktara vâkıf olabileceği belirtilmektedir⁶⁵⁵. Tez çalışması sırasında yapılan görüşmeler neticesinde uygulamaya bakıldığında ise, şüphelinin, kabul beyanının yaptırımın ağırlığını bilmeden bir anlam ifade etmeyeceği ve bu nedenle yaptırımın türü ve miktarının da teklif aşamasında paylaşılması gerektiği Cumhuriyet savcıları tarafından ifade edilmektedir.

Teklif ve yaptırımın belirlenmesi mevzusu, usulün uygulanması açısından büyük öneme sahip olduğundan tartışmalara mahal vermeden açık bir kanuni düzenleme yapılması gerekmektedir. Zira Seri Muhakeme Yönetmeliği ve 5271 sayılı Kanun hükümleri sistematik olarak incelendiğinde doktrinde kafa karışıklığı yaratan bir durum ortaya çıkmaktadır. Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/2’de Cumhuriyet savcısının yapacağı tekliften bahsedilmekte ve hemen ardından Yönetmelik m. 10/3-4’de, teklifin kabulü veya reddi ile ilgili süreç hakkında bilgi verilmektedir. Yönetmelik m. 10/5-6-7 ise, Cumhuriyet savcısının yaptırımı belirlemesi ile alakalı hükümler içermektedir. Yönetmelik sistematığına ve yer verilen bu sıralamaya bakıldığında; seri muhakeme usulü teklif edilip yaptırımların türü açıklandıktan sonra, ancak teklif kabul edildiğinde Cumhuriyet savcısı tarafından yaptırım belirleneceği anlamı çıkarılabilmektedir. Yönetmelik hükmü mevzuatta yer alan sistematığe göre bu şekilde değerlendirildiğinde; teklif yapıldığı esnada şüpheli, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbirinden haberdar olmamaktadır. Aynı şekilde 5271 sayılı Kanun m. 250/3, seri muhakeme

⁶⁵³ ERDEM/ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 590; KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1929; YAVUZ, s. 266.

⁶⁵⁴ YAVUZ, s. 266.

⁶⁵⁵ ERDEM/ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 590.

usulünün teklifi ve kabulünü düzenlerken hemen sonrasında gelen m. 250/4-5-6 hükümleri ise sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbirlerinin belirlenmesine ilişkindir. Sistematiğten doğan bu karışıklığı gidermek adına mevzuatta bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Eğer şüphelinin usulü kabulünden önce yaptırım tür ve miktarını bilmesi isteniyor ise, usulün teklifi ile ilgili olan Yönetmelik m. 10/2 hükmünün hemen ardından, temel ceza ve/veya güvenlik tedbirinin belirlendiği m. 10/5-6-7 hükümleri getirilerek bu aşamanın daha anlaşılır olması sağlanabilir. Buna göre m. 10/2 düzenlemesinin “*Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırım açıklanır. Cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle cezayı ve/veya güvenlik tedbirini belirler. Belirlenen yaptırımlar hakkında, Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde Kanununun 231 inci maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Sonuç olarak belirlenen hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya 51 inci maddesine göre ertelenebilir.*” şeklinde yapılması yerinde olur. Aksi halde, yani yaptırımın bir pazarlık konusuna dönüşmemesi adına, temel cezanın bilinmesi istenmiyorsa “...uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır.” yerine “...uygulanacak yaptırım türü; varsa güvenlik tedbiri ve uygulanacak olması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesi kurumları açıklanır.” şeklinde bir hüküm getirilmesi teklif aşamasının işleyişi konusundaki tereddütleri giderecektir. Her ne kadar uygulamada Cumhuriyet savcılarınca teklif aşamasına geçilmeden yaptırım belirlenerek şüpheliye yaptırım ve ağırlığı da içeren bir teklif yapılıyor olsa da bu durumun uygulamada ikilik yaratma tehlikesinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, güncel mevzuatın yorumlanması ile seri muhakeme usulünün teklif aşamasında şüpheliye yaptırım türleri hakkında bilgi verildiği ancak miktarı kabulün sonrasında belirleneceğinden bu konuda bilgi verilmediği anlaşılabilenekte ise de, teklif aşamasında yaptırımların neler olduğunun miktar olmaksızın açıklanmasının manası olmayacağından mevzuatın, yaptırım miktarının da teklif aşamasında belirtilerek teklifin

yapılması gerektiği şeklinde yorumlanması daha doğru olacaktır. Aksi halde, şüpheliden uygulanacak ceza ve/veya güvenlik tedbiri miktarı hakkında bilgisi olmaksızın teklifi kabul veya reddetmesini beklemek boş bir kağıda imza attırmaktan farklı bir usul değildir. Kanun koyucu tarafından “uygulanacak yaptırım” ifadesinin kullanılması da yaptığımız yorumu desteklemektedir. “Uygulanacak yaptırım” denilmek suretiyle belirli bir yaptırımdan söz edildiği kabul edilebilir.⁶⁵⁶ Dolayısıyla, usulün uygulamasında yaşanacak zaman kaybının önüne geçilmesi ve kabul beyanının tamamen özgür irade ile verilebilmesi için şüphelinin, ceza ve/veya güvenlik tedbiri miktarı hakkında bilgi sahibi olması, teklifi müdafii ile birlikte buna göre değerlendirmesinin daha doğru bir yöntem görülmektedir.

4.1.2. Seri Muhakeme Teklifinin Kabulü

Seri muhakeme, şüphelinin kabulüne dayanan ve ancak özgür irade ile kabul halinde uygulanabilen bir usuldür. Şüphelinin kabulü suçu işlediğine yönelik bir kabul değildir; şüpheli, usulün uygulanmasını kabul etmektedir. 5271 sayılı Kanun ve Seri Muhakeme Yönetmeliği incelendiğinde suçun kabulü şart olarak aranmamıştır. Halbuki “*Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*” o dönem “basit yargılama” olarak isimlendirdiği seri muhakeme usulünde şüphelinin suçu kabul etmesini aramaktaydı. İlgili hükmün kanunlaşması sırasında revize edilerek suçu kabul şartının çıkarıldığı görülmektedir. Bu yönüyle seri muhakeme usulü farklı ülkelerde yürürlükte olan benzer uygulamalardan da ayrılmaktadır.

Şüphelinin kabulünün özgür iradeye⁶⁵⁷ dayanması gerekmektedir. Şüphelinin usule ilişkin vereceği kararı etkileyecek olan hukukun müsamaha gösteremeyeceği türde

⁶⁵⁶ Kanaatimizce, kanun koyucunun, istinabe yoluyla seri muhakeme usulünün uygulanması halinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının istinabe evrakları ile yaptırım miktarının yazılmasının zorunlu olduğu kabul tutanağını da istinabeyi uygulayacak Cumhuriyet başsavcılığına göndermesi gerektiğini öngörmesi yaptırım miktarının hangi aşamada belirleneceği yönündeki iradesinin tespiti için önemlidir. Zira yaptırım miktarının kabul tutanağında belirtilmesi zorunludur ve kabul tutanağı istinabe yoluyla seri muhakeme usulünü uygulayacak Cumhuriyet başsavcılığına gönderildiğinde istinabe işlemlerini yapacak olan Cumhuriyet başsavcılığı tarafından henüz bilgilendirme dahi yapılmamış durumdadır.

⁶⁵⁷ “Özgür irade, çeşitli eylem olanakları arasından birini seçebilme yetisi olarak tanımlanabilir.” ÇAĞLAR, Aslı, Özgür İrade, Adli Bilimler Dergisi, C. 12, S. 1, 2013, s. 66. Kişinin karar alırken dışarıdan herhangi bir müdahaleyle karşılaşmaması durumunda eylem özgürlüğü var kabul edilir. ARAL, Vecdi, Hukukta İrade Özgürlüğü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 48, S. 1-4, 1983, s. 249. Buna göre, Cumhuriyet savcısı veya kolluk personelinin bilgilendirme aşamasından

herhangi bir sözlü müdahale veya fiziksel hareket usulün uygulanamaması sonucunu doğurur. Zira mahkemenin, şüphelinin özgür irade ile usulü kabul ettiğine kanaat getirmesi aksi halde talebi reddederek klasik muhakeme usulüne dönülmesi için Cumhuriyet başsavcılığına göndermesi gerekir. Bu husus, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 5/3 hükmünde belirtilerek mahkemenin incelemesi gereken şartlardan biri olarak görülmektedir.

5271 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümleri incelendiğinde, teklif aşamasının ardından kabulün hemen gerçekleşebilmesi olanağı vardır. Ancak bu durumda, ihtiyari veya zorunlu müdafin⁶⁵⁸ şüphelinin yanında hazır bulunması gerekmektedir. Müdafin bu aşamada şüpheli yerine kabul veya ret yetkisi bulunmamaktadır⁶⁵⁹. Kabul veya reddetme açıklaması ancak şüpheli tarafından yapılabilir. Bunun yanı sıra, teklif yapıldıktan sonra Yönetmelik m. 10/3 hükmü gereği, şüpheli, değerlendirme yapmak için bir ayı aşmamak üzere süre talep edebilir.⁶⁶⁰ Bu durumda Cumhuriyet savcısı makul göreceği süreyi vermek zorundadır. Maddede geçen “makul süre” kavramı, AİHS m. 6/3-b kapsamında savunma için “gerekli zaman ve kolaylık” olarak anlaşılmaktadır. Bu süre Cumhuriyet savcısı tarafından takdir edilir. Cumhuriyet savcısı, muhakemenin seriliğini etkilemeyecek ancak şüphelinin ve müdafin de değerlendirmesine imkan verecek bir zaman belirlemeli; usul ve şüphelinin hakkı arasında bir denge kurmalıdır⁶⁶¹.

Şüpheli teklifi müdafii huzurunda kabul ederse, seri muhakeme usulünün tamamlanabilmesi için kabul tutanağı düzenlenir. Tutanak ile ilgili bir örnek Seri Muhakeme Yönetmeliği Ek-1’de Adalet Bakanlığı tarafından oluşturulmuştur. Buna dayanarak hazırlanacak kabul tutanağında yer alması gereken hususlar da Yönetmelik m. 10/8’de açıkça belirtilmiştir. Tutanakta, şüpheliye isnat edilen eylem, kabul beyanı, belirlenen somut ceza ve/veya güvenlik tedbiri ve eğer uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesi

başlayarak kişinin özgür iradesine engelleyici herhangi bir müdahalede, vaatte veya harekette bulunmaması gerekmektedir. **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1930-1931.

⁶⁵⁸ Seri muhakeme usulü zorunlu müdafiliğin öngörüldüğü bir kurumdur ancak şüphelinin kendi seçtiği müdafii hazır ise bu durumda teklifin kabulü veya reddi onun huzurunda yapılacak ve ayrıca bir müdafii görevlendirilmeyecektir. **ERDEM/ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 588.

⁶⁵⁹ Vekaletname ile yetkilendirilmiş olsa da müdafin şüpheli adına bir cevap vermesi mümkün değildir.

⁶⁶⁰ Esasen, teklifin ardından doğru değerlendirme yapmak için şüpheliye bir ay kadar uzun olmasa da belirli bir sürenin kanuni zorunluluk olarak tanımlanması şüpheli hakları açısından daha yerinde olabilirdi.

⁶⁶¹ **MOLE/HARBY**, s. 52.

hususlarının yer alması gerekmektedir. Daha önce açıklandığı üzere, Yönetmelik m. 10 hükmünün, “şüphelinin yaptırım miktarını bilerek teklifi kabul veya reddetmesi gerektiği” şeklinde yorumlanmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle şüpheli, sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbirini kabul tutanağından önce bilmekte ve kabul ettiği yaptırım miktarı ile kabul tutanağındaki yaptırım miktarını da kıyaslayabilmektedir. Kabul ettiği yaptırım miktarı ile kabul tutanağı düzenlendikten sonra yazılan yaptırım miktarı farklı olursa şüphelinin imzadan çekinme ve dolayısıyla usulden vazgeçme imkanı bulunmaktadır.

Seri muhakeme usulünün kabulü aşamasında şüpheli ile müdafin iradelerinin çelişmesi halinde, şüphelinin iradesine itibar edilmelidir⁶⁶². Ancak böyle bir durumun varlığı halinde müdafî şüphelinin yanlış bir değerlendirme yaptığı kanaatinde ise mesleki sorumluluğu gereği muhakkak şüpheli ile yalnız görüşmek istemeli ve hukuki durumu kendisine izah etmelidir.

Şüphelinin kabul tutanağını imzalaması, alacağı sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbirinin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Zira şüpheli kabul ettiği ve imzaladığı tutanakta yer alan somut ceza ve/veya güvenlik tedbiri yaptırımını ile karşılaşacaktır. Mahkemenin kabul tutanağına dayanarak yazılan talepten farklı bir karar vermesi söz konusu olmadığından kabul tutanağının taraflarca imzalanması ile uyuşmazlığın nasıl sonlandırılacağı da taraflarca bilinmektedir. Ancak bu durumdan kabul tutanağının soruşturmayı sonlandıran bir belge niteliğinde olduğu anlam çıkarılmamalıdır. Zira mahkemenin teklifi reddetme ihtimali bulunduğu gibi şüphelinin teklifi kabul ettikten sonra kabulünden dönmesi de mümkündür. Yönetmelik m. 5/4 hükmü uyarınca, mahkeme tarafından hüküm kurulana kadar her aşamada şüpheli kabulünden vazgeçebilir. Şüphelinin kabul iradesinden vazgeçmesi hususuna açıkça yer verilmesine rağmen Cumhuriyet savcısının usulü uygulamaktan vazgeçmesi ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucunun bu tercihi bilinçli yapıp yapmadığı net olmamakla birlikte, yalnız şüpheli ile ilgili böyle bir düzenleme yapılmış olması dolayısıyla talepten düzenlendikten sonra Cumhuriyet savcısının usulden vazgeçmesi şu anki mevzuata göre mümkün görünmemektedir⁶⁶³. Esasen Yönetmelik m. 10/9 gereği,

⁶⁶² ALDEMİR, s. 71.

⁶⁶³ Talepten düzenlenmesi aşamasına kadar her aşamada bu teklifin geri alınabileceği hakkında görüş için bkz. ERDEM/ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 588-589; YAVUZ, s. 259.

şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde aynı gün mahkemeye gönderilmesi gerektiğinden taleptenmenin de aynı gün düzenlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kabul tutanağı ve taleptenname aynı gün, hatta uygulamada aynı anda düzenlenmektedir. Soruşturma aşamasının sonunda uygulanan bu usulde, kabul tutanakları imzalandıktan ve taleptenname düzenlendikten sonra Cumhuriyet savcısının tekliften vazgeçmesi hukuki güvenliği zedeler. Ancak mevzuat anlamında kabul tutanağının ve taleptenmenin aynı anda düzenlenmesi zorunlu olmadığından kabul tutanağı imzalandıktan sonra ortaya çıkan ve uyuşmazlığın seyrini değiştiren bir durumda henüz taleptenname düzenlenmediğinden Cumhuriyet savcısının teklifinden vazgeçmesinin söz konusu olacağı düşünülebilir⁶⁶⁴.

Kabul beyanından sonra, kural olarak aynı gün mahkemeye sevk edilen şüpheli, mazeretsiz olarak mahkemeye gelmezse bu durumda da usulün uygulanmasından vazgeçmiş sayılmaktadır. Buna göre, şüphelinin beyan vererek vazgeçme ihtimalinin yanı sıra, sürecin hızlı şekilde işleminin sağlanması adına, usulde katılması gereken mahkeme aşamasına gelmemesi de vazgeçme olarak değerlendirilir ve klasik usule göre soruşturma sonlandırılır.

4.1.3. Cumhuriyet Savcısının İşlemleri

Suç işlendiği hususunda başlangıç şüphesinin oluşması ile başlayan soruşturma süreci, Cumhuriyet savcısının kontrolünde yürütülmekte ve soruşturma sonunda yapılacak değerlendirme ile sona ermektedir⁶⁶⁵. Suç şüphesinin oluşması durumunda Cumhuriyet savcısının kamu davası açmaya yetecek yoğunlukta yeterli şüphenin var olup olmadığını araştırması 5271 sayılı Kanun m. 160/1'e göre zorunludur. Seri muhakeme usulünün uygulanmasını gerektiren bir suçun varlığı Cumhuriyet savcısının araştırma mecburiyetini ortadan kaldırmaz.

⁶⁶⁴ Ancak bu durum soruşturma evresinin taleptenname ile bittiği şeklinde bir yoruma da mahal vermemelidir. Zira soruşturma evresinin sonunda olmak ile soruşturma evresini tamamlamak aynı şeyler değildir. Soruşturma evresinin sonuna gelmesi halinde Cumhuriyet savcısının yapacağı veya emrindeki kolluğa yaptıracığı işlemler tamamlanmıştır. Ancak henüz soruşturma evresi sona ermemiştir. Kural olarak, klasik muhakeme usulünde iddianamenin kabulü ile sona eren soruşturma evresi, seri muhakeme usulünde iddianame ve iddianamenin kabulünün gerçekleştiği ara muhakeme olmadığından sona ermemektedir. Dolayısıyla taleptenname düzenlenmesi soruşturma evresine sona erdiren bir durum yaratmamaktadır. Zira taleptenmenin reddi halinde soruşturma genel hükümlere göre tamamlanacağından ve evreler arasında geri dönülmesi mümkün olmadığından soruşturma evresinin içinde usulün tamamlandığının kabul edilmesi gerekmektedir.

⁶⁶⁵ **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 546; **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1886; **KIZILARSLAN, SYOK**, s. 62; **ŞAHİN**, Gazi Şerhi, s. 502; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 494; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 571.

Soruşturma, kural olarak kovuşturma evresinden önce tamamlanması gereken ve atlanamayacak bir evredir⁶⁶⁶. Dolayısıyla suç şüphesi hakkında araştırma yapmadan Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davası açılması veya uyuşmazlığın başka bir yöntemle sonlandırılması mümkün değildir. Soruşturma boyunca Cumhuriyet savcısı veya emrindeki kolluk görevlileri birtakım işlemler yaparak delil toplarlar. Toplanan deliller doğrultusunda bir değerlendirme yapılarak soruşturma sona erdirilir.

Türk ceza adaleti sisteminde adli kolluk Cumhuriyet savcısının emrinde görev yapmaktadır. Soruşturma işlemlerinin birçoğu uygulamada Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk tarafından yürütülmektedir⁶⁶⁷. 5271 sayılı Kanun m. 161/3'e göre, Cumhuriyet savcısı, adli kolluğa acele hallerde sözlü aksi halde yazılı emir verir; sözlü emirler en kısa sürede yazılı hale getirilir. Soruşturma, şüphe sebeplerinin araştırılması, delil değeri olan şeylerin toplanması, değerlendirilmesi ve muhafaza edilmesi amacı ile yürütülmektedir⁶⁶⁸. Gerekli görülmesi halinde soruşturmanın başlangıcında veya devamında, delillerin yok olmaması ve şüphelinin ulaşılabilirliğinin sağlanması amacı ile koruma tedbirlerine başvurulabilir.

Soruşturma işlemleri kural olarak Cumhuriyet savcısının işlemlerini yansıtmaktadır. Cumhuriyet savcısı bu işlemleri bizzat yapabileceği gibi emrindeki kolluk görevlilerine de yaptırabilir. Soruşturma işlemlerinin bazılarını herhangi bir izne tabi olmaksızın yapabilmesi mümkünken bazılarını ancak hakim kararı ile yapabilmektedir. Araştırma, ifade alma, delil toplanması için gerekli olan keşif, yer gösterme, teşhis, gözlem altına alma, beden muayenesi, moleküler genetik incelemeler, fiziki kimliğin teşhisi işlemleri soruşturma işlemleridir ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olma ihtimali görülen her türlü işlemin soruşturma tamamlanana kadar yapılması esastır. 5271 sayılı Kanun m. 169'a göre, soruşturma evresinde yapılan tüm işlemlerin tutanağa bağlanması gerekmektedir. Herhangi bir soruşturma işlemi sırasında mutlaka zabıt katibi bulunmalıdır; aksi halde işlem yok sayılmaktadır⁶⁶⁹.

⁶⁶⁶ ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 494; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 558.

⁶⁶⁷ "Soruşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması ve kolluğun yardımından yararlanılması esastır." ŞAHİN, Gazi Şerhi, s. 509.

⁶⁶⁸ ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 494-495; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 574.

⁶⁶⁹ ŞAHİN, Gazi Şerhi, s. 518.

Seri muhakeme usulü, soruşturma işlemlerinin atlanmasının ve bu sayede muhakemenin hızlandırılmasının mümkün olmadığı bir kurumdur. 5271 sayılı Kanun m. 250/1 hükmünce, seri muhakemenin soruşturma işlemleri yapılmaksızın uygulanabilmesi imkansızdır. Zira kanun koyucu özellikle “soruşturmanın sonunda” şeklinde bir ifadeye yer vererek soruşturma işlemleri tamamlandıktan sonra seri muhakemenin uygulanabileceğini belirtmiştir. Buna göre Cumhuriyet savcısı soruşturma işlemlerini tamamladıktan sonra şartların varlığı ve yeterli şüphenin oluşması halinde seri muhakeme usulünü uygulamak durumundadır.

Klasik soruşturma işlemlerinin yanında, seri muhakeme usulü ile Cumhuriyet savcısına birtakım işlemler yapma yetkisi ve görevi yüklenmiştir. Daha önce yaptığımız açıklamalar doğrultusunda, Cumhuriyet savcısı veya uygulamadaki şekliyle zabıt katibi, şüpheliyi seri muhakeme usulünü teklif amacıyla en kısa sürede davet eder. Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri şüpheliyi seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir. Bilgilendirmenin ardından Cumhuriyet savcısı şüpheliye usulü teklif eder ve kabulü halinde uygulanacak yaptırımı açıklar. Teklif yalnızca Cumhuriyet savcısı tarafından sunulabilir; bu işlemin kolluğa devredilmesi söz konusu değildir. Şüpheli Cumhuriyet savcısından değerlendirme yapmak için bir ayı aşmayacak süre talebinde bulunursa, makul bir süre kendisine verilir.

Şüpheli teklifi reddederse veya şartların oluşmaması dolayısıyla seri muhakeme usulü uygulanamazsa buna yönelik Cumhuriyet savcısı tarafından bir tutanak tanzim edilerek soruşturma dosyasına eklenir. Bu tutanak iddianamenin iadesine engel olması açısından öngörülmüştür. Şüpheli teklifi reddetse dahi iddianamenin düzenlenmesine kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir. Cumhuriyet savcısı böyle bir durum ortaya çıkarsa teklifi uygulamak durumundadır.

Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli hakkında sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbirinin belirlenmesi gerekmektedir.⁶⁷⁰ Yaptırımı belirlerken Cumhuriyet savcısı öncelikle temel cezayı belirlemelidir. İlk olarak, suçun düzenlendiği maddede yaptırım olarak hapis cezası veya adli para cezasının seçimlik verilmesi halinde

⁶⁷⁰ YAŞAR, III. Cilt, s. 2451. Teklif aşaması ve yaptırımın belirlenmesi ile ilgili tartışma için bkz. Üçüncü bölüm, 3.1.1.

hangisini tercih edeceğine karar verilmelidir.⁶⁷¹ Cezanın türü ile ilgili vereceği kararın ardından, temel ceza, 5237 sayılı Kanun m. 61/1'de belirtilen hususlar dikkate alınarak belirlenir. 5237 sayılı Kanun m. 61, hakime, cezayı belirleme aşamasında somut olayda göz önünde bulundurması gereken hususları göstermektedir. Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı da yaptırımın belirlenmesi aşamasında bu maddeyi dikkate alacak; 61. maddenin diğer fıkralarını göz önünde bulundurmaksızın cezanın alt ve üst sınırları arasında temel cezayı belirleyecektir.⁶⁷² Temel ceza belirlenirken suçun işleniş biçimi, işlenmesinde kullanılan araçlar, işlendiği zaman ve yer, suç konusunun önem ve değeri, suç sonucunda meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin amaç ve saiki göz önüne alınır. Kanun yalnızca 5237 sayılı Kanun m. 61/1'de yer alan hususların dikkate alınacağına belirttiğinden; olası kast, iki kez değerlendirme yasağı, nitelikli hallerin gerçekleşmesi hali, teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler ile takdiri indirim nedenleri seri muhakeme usulünde temel cezanın belirlenmesi noktasında incelenmeyecektir. Cumhuriyet savcısı güvenlik tedbiri uygulanması noktasında da talepte bulunabildiğinden güvenlik tedbirleri içerisinde yer alan belli hakları kullanmaktan yoksun bulunma, müsadere, tekerrür ve sınır dışı edilme güvenlik tedbirlerine talepteninde yer verebilir.

Kanun koyucu tarafından, 5237 sayılı Kanun m. 61/1 dikkate alınarak temel cezanın belirleneceğinin öngörülmesi doktrinde ve uygulamada birtakım eleştirilere mahal vermektedir. Şöyle ki, Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinin oldukça geniş tutulduğu ifade edilebilir. Bunun yanı sıra, delillerin tartışılması imkanının olmaması nedeniyle Cumhuriyet savcısının temel cezayı belirlerken takdir yetkisini yerinde kullanıp kullanamayacağı tereddüt yaratmaktadır⁶⁷³. Zira 5271 sayılı Kanunda seri muhakeme usulü kapsamında gösterilen suçlardan bazıları için öngörülen hapis cezası makası oldukça geniştir. Cumhuriyet savcısının cezayı belirlerken indirim sebebi olan haksız tahrik, teşebbüs, etkin pişmanlık gibi durumları göz önüne alamaması da eleştirilen bir başka husustur⁶⁷⁴. Nitekim, seri muhakeme usulü kapsamında olan 5237 sayılı Kanun m.

⁶⁷¹ **YERDELEN**, Erdal, Cezanın Belirlenmesi, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 138.

⁶⁷² Somut cezayı belirlerken yapılan değerlendirmelerin denetime açık biçimde gösterilmesi gerekmektedir. **YERDELEN**, Ceza, s. 153.

⁶⁷³ **ALDEMİR**, s. 63-64; **ERDEM/ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 590; **YAVUZ**, s. 268.

⁶⁷⁴ **YAVUZ**, s. 268.

268’de düzenlenmiş “*başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması*” suçunu kapsayacak şekilde aynı Kanun m. 269’da etkin pişmanlık hükümleri yer almaktadır. Şüpheli bu suçu işlemiş ve hakkında soruşturma açılmadan önce pişmanlık göstermiş ise kural olarak etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanması gerekmektedir. Ancak seri muhakeme usulü kapsamına dahil olan bu suç için Cumhuriyet savcısı temel cezayı belirlerken etkin pişmanlığı göz önüne alamayacağından şüphelinin aleyhine bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu tarafından bu hususun göz önünde bulundurulması bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Klasik muhakemede yaptırımın belirlenmesi esnasında hakimin dikkate alması gereken⁶⁷⁵ tekerrür hükümlerinin seri muhakeme usulünde yaptırım belirlenirken dikkate alınıp alınmayacağı konusunda netlik bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, 5271 sayılı Kanun m. 250/4 değerlendirildiğinde, Cumhuriyet savcısının yaptırımı belirlerken 5237 sayılı Kanun m. 58’de düzenlenen tekerrür hükümlerini dikkate almaması gerekir⁶⁷⁶. Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı talebi ile bağlı olan mahkemenin de resen tekerrürü dikkate alması söz konusu değildir. Bu görüşe rağmen, güvenlik tedbiri uygulayabilen Cumhuriyet savcısının güvenlik tedbirleri içerisinde yer alan⁶⁷⁷ tekerrürü uygulaması gerekir. Bu düşünceye paralel olarak, Adalet Bakanlığı, yayınlamış olduğu seri muhakeme usulü sunumunda mahkemenin, talepnameyi Cumhuriyet başsavcılığına gönderebileceği hallerden biri olarak, tekerrür hükmünün koşulları oluşmasına rağmen uygulanmaması veya hatalı uygulanması gösterilmiştir⁶⁷⁸. Bu anlatımdan yola çıkılarak Cumhuriyet savcısının 5237 sayılı Kanun m. 58’de düzenlenen tekerrürü dikkate alacağı ve talepnameyi buna göre mahkemeye yollaması gerektiği söylenebilir⁶⁷⁹. Tekerrür, hükümlülüğün yasal sonucu olmadığından hükümde ayrıca gösterilmesi gerekmektedir⁶⁸⁰. Ancak Cumhuriyet savcısı tarafından talep edilmemiş bir konunun

⁶⁷⁵ **ÖZBEY**, Özcan, Suçta Tekerrür ve Mükerrerlere Özgü Güvenlik Tedbirleri, TBB Dergisi, S. 88, 2010, s. 56, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-88-592>, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi).

⁶⁷⁶ *Kızılarlan’a göre*, 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan suçlar için özel bir tekerrür düzenlemesi olmadığından ve genel hükümlere göre de tekerrür uygulaması yapılması doğru olmayacağından seri muhakeme usulü için 5237 sayılı Kanun m. 58 hükmü uygulanamayacaktır. **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1926.

⁶⁷⁷ 5237 sayılı Kanun m. 58 değerlendirildiğinde tekerrürün güvenlik tedbiri niteliğinde olduğu görülmektedir. **ÖZBEK**, TCK Anlamı, s. 610; **ÖZBEY**, s. 88.

⁶⁷⁸ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s. 56.

⁶⁷⁹ **ERDEM/ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 40; **YAVUZ**, s. 278.

⁶⁸⁰ YCGK., E. 2007/10-71, K. 2007/98, K.T. 17.04.2007, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2020 (çevrimiçi); Yargıtay 4. CD., E. 2008/19106, K. 2009/2579, K.T. 17.02.2009,

mahkeme nezdinde hükme alınması seri muhakeme usulünde söz konusu değildir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı tekerrüre giren durumun varlığını araştırıp taleplenede yer vermek durumundadır.

Cumhuriyet savcısının temel cezayı belirlemesi mahkeme tarafından herhangi bir denetime tabi tutulamaz. Yaptırımın belirlenmesi tamamen Cumhuriyet savcısının takdirindedir ve denetime tabi değildir⁶⁸¹. Delillerin ortaya konulup tartışılmadığı; yeterli şüphe doğrultusunda yazılan talepname ile hükmün kurulduğu ve mahkeme tarafından yalnızca kanuni sınır çerçevesinde incelemenin yapıldığı bu sistemde Cumhuriyet savcısına kontrol edilemez biçimde geniş takdir yetkisi tanınması usulün işleyişinin meşruluğu noktasında tartışma yaratacak örnek somut vakıaların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Aynı zamanda bu durum Anayasa m. 138 açısından da sorunlu bir usul yaratmaktadır. Şöyle ki, Anayasa m. 138/2'ye göre, *“Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.”* Hiçbir organının mahkemenin yargı yetkisini etkileyemeyeceği kabul edildiğinden yasama organı yolu ile dahi mahkemelerin bu yetkisini etki altına alınamaz⁶⁸². Bu maddeden yola çıkarak seri muhakemesi usulü irdelendiğinde; Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen bir yaptırımın yargı yetkisine sahip olan bir mahkeme tarafından üzerinde herhangi bir değişiklik yapmaksızın onaylanması veya reddedilmesi söz konusudur. Ayrıca mahkemenin talepnameyi reddi ancak Kanunda belirtilen hallerle sınırlı olarak mümkün olabilir. Dolayısıyla mahkemelerin yargı yetkisi alanının oldukça kısıtlandığı görülmektedir. Bu durum Anayasaya aykırılık iddialarının ortaya çıkmasına sebep olabilecektir.

Doktrinde, Cumhuriyet savcısının takdir yetkisine sahip olmasına rağmen belirlediği ceza miktarının gerekçesini göstermek zorunda olduğuna yönelik görüşe rağmen⁶⁸³, mevzuatta Cumhuriyet savcısının taleplenede veya şüphelinin de imzaladığı kabul tutanağında ceza miktarının gerekçesinin bildirileceğine dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/4cd-2008-19106.htm>, E.T. 25.06.2020 (çevrimiçi); Yargıtay 4. CD., E. 2015/2515, K. 2019/8112, K.T. 06.05.2019, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 25.06.2020 (çevrimiçi).

⁶⁸¹ YAVUZ, s. 269.

⁶⁸² GÖZLER, Kemal, Hukuka Giriş, 13. Baskı, Bursa 2016, s. 471

⁶⁸³ ALDEMİR, s. 65.

Ayrıca Seri Muhakeme Yönetmeliğinin eki olarak sunulan kabul tutanağında da buna dair bir ibareye yer verilmemektedir. Dolayısıyla ceza miktarı ile ilgili Cumhuriyet savcısının gerekçe bildirmesi mevcut mevzuat düzenlemesine göre zorunlu değildir⁶⁸⁴. Cumhuriyet savcısı tarafından kullanılacak takdir yetkisinin denetlenebilirliği açısından da pozitif etkisi göz önüne alınarak mevzuatta yapılacak bir düzenleme ile belirlenen temel cezanın gerekçelendirmesi gerekliliği getirilmesi yararlı görülmektedir.

Cumhuriyet savcısı, temel cezayı belirledikten sonra 5271 sayılı Kanun m. 250/4 hükmü gereği, ceza üzerinden yarı oranında indirim yapar. İndirim miktarı açısından bir aralık ve takdir hakkı tanınmış değildir. 5271 sayılı Kanun m. 250/5 uyarınca, indirim yapılması ile sonuç olarak belirlenen yaptırım hapis cezası ise, koşulların sağlanması halinde seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya ertelenebilir. Hemen devamındaki fıkrada ise, koşulların varlığı halinde 5271 sayılı Kanun m. 231’de düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun kıyasen uygulanabileceği belirtilmiştir.

Öncelikle üzerinde durulması gereken nokta Kanun sistematüğinde yer alan bir hata olduğudur⁶⁸⁵. Şöyle ki, kanun koyucunun düzenlenen maddede yeni bir usul anlatılmasından dolayı bilinçli olarak belli bir sistematik üzerinden gitmeyi amaçladığı kabul edildiğinde, sıralamaya göre temel ceza belirlenecek; temel cezanın yarısı indirilecek; şartlar oluşmuş ise seçenek yaptırıma çevrilebilecek veya ertelenebilecektir. Sistematiğe hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi en son başvurulacak yol gibi görünmektedir. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılması, cezanın bireyselleştirilmesi için öngörülen hükümler olan “*seçenek yaptırımlara çevirme ve ertelemeyen önce değerlendirilmesi gerek*”en bir kurumdur⁶⁸⁶. Kanundaki sıralamada yapılan yanlışlık, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/6’da öncelikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması düzenlemesine sonra seçenek yaptırım ve erteleme hükmüne yer verilmesi ile düzeltilmeye çalışılmıştır⁶⁸⁷.

⁶⁸⁴ **YAVUZ**, s. 269.

⁶⁸⁵ **ERDEM/ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 271; **YAVUZ**, s. 271.

⁶⁸⁶ **YAŞAR**, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu Cilt II, 8. Baskı, Ankara 2018, s. 2611; YCGK, E. 2017/948, K. 2020/162, K.T. 10.03.2020; YCGK, E. 2017/950, K. 2020/163, K.T. 10.03.2020; YCGK, E. 2016/1150, K. 2020/148, K.T. 03.03.2020, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E. T. 14.07.2020 (çevrimiçi).

⁶⁸⁷ **YAVUZ**, s. 272.

Klasik muhakeme usulünde mahkemenin verebileceği hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından verilmektedir. Kurum ancak bağlı olarak uygulanabildiğinden⁶⁸⁸ Cumhuriyet savcısının hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediğini şüpheliye sorması gerekmektedir. Şüphelinin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmemesi halinde usulün uygulanmasından vazgeçilmiş sayılmaz; bu durumda seçenek yaptırım ve erteleme düzenlemesi gündeme gelir⁶⁸⁹.

Cumhuriyet savcısı, hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşulları bulunmaması halinde, şartlar oluşmuşsa yarı oranında belirlenen sonuç hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesine veya ertelenmesine karar verebilir. Kanunun bu kurumlara “*karar verebilir*” olarak belirtmesi Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi olduğunu ifade etmektedir. 5237 sayılı Kanun m. 50’de düzenlenen “*kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar*” ve aynı Kanunun 51. maddesinde yer alan “*hapis cezasının ertelenmesi*” kurumlarının Cumhuriyet savcısı tarafından uygulanması doktrinde hatalı görülerek eleştirilmektedir⁶⁹⁰. Cumhuriyet savcısının hapis cezasını seçenek yaptırıma çevirme veya erteleme yetkilerinin bulunmadığı ifade edilmekte ve bu nedenle seri muhakeme usulünde bu işlemler için mahkemenin yetkilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Eleştirilerde haklılık payı olmakla beraber⁶⁹¹, kanun koyucunun, yeni bir sistem ve işleyiş ortaya koymayı amaçladığı; mahkeme aşamasına geçilmeksizin Cumhuriyet savcısı tarafından tüm işlemlerin tamamlanmasını istediği görülmektedir.

5237 sayılı Kanun m. 49/2’de bir yıl ve daha az hapis cezaları kısa hapis cezası olarak belirtilmiş; 50. madde de ise belirli şartlarla kısa hapis cezalarının seçenek yaptırımlara dönüştürülebileceğinden bahsedilmiştir. Buna göre, seri muhakeme usulü kapsamında

⁶⁸⁸ 25.07.2010 tarihli 6008 sayılı Kanun ile 231. maddeye sanığın kabulü şartı eklenmiştir. İlgili şart hakkında detaylı bilgi için bkz. **KUMBASAR**, Enver, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2012, s. 165-167; **ŞEN**, Ersan/ **MAVİŞ**, Mert, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 36-39; **YAŞAR**, Cilt II, s. 2615; **YILDIRIM**, Akif, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 228-243.

⁶⁸⁹ **YAVUZ**, s. 272.

⁶⁹⁰ **ALDEMİR**, s. 85; **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1934; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 718. Aksi görüş için bkz. **YAVUZ**, s. 274.

⁶⁹¹ Seçenek yaptırımlara çevirme müstakil olarak başvurulacak bir yol değil ancak hükmedilen hapis cezasının sonucunda başvurulabilecek bir yoldur. **MADEN**, Mehmet, Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, 1. Baskı, Ankara 2012, s. 151. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı tarafından doğrudan seçenek yaptırımlara çevirme kurumu uygulanamaz. Talepnamede Cumhuriyet savcısı seçenек yaptırıma çevirmeyi talep eder ve mahkeme bunun üzerine hüküm kurulabilir.

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, pişmanlığına⁶⁹² ve suçun işlenmesindeki özelliklere bakacak ve buna göre cezanın seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi için olumlu veya olumsuz bir takdir yetkisi kullanacaktır. Seri muhakeme usulünün uygulandığı dosyaların Cumhuriyet savcısı elindeki işlemlerinin olabildiğince çabuk tamamlanarak çok kısa sürede sonuçlandırılması amaçlandığından 5237 sayılı Kanun m. 50/1'deki kriterlerin tespiti için yeterli vakit ayrılıp ayrılmayacağı; ayrılrsa dahi Cumhuriyet savcısının soruşturma dosyası kapsamında sahip olduğu bilgi ve verilerin bu kıstasların değerlendirilmesinde ne kadar uygun olduğu soru işaretidir.⁶⁹³

Hapis cezasının ertelenebilmesi de seçenek yaptırımlara çevirme gibi bireyselleştirme kurumlarından biridir ve belli şartların gerçekleşmesi halinde hapis cezasının infaz edilmiş olması sonucunu doğurur⁶⁹⁴. 5237 sayılı Kanun m. 51'e göre, hapis cezasının ertelenmesinin temel şartları: Failin, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması; suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede bir kanaatin oluşmasıdır. Seri muhakeme usulünde ise Cumhuriyet savcısı tarafından bu şartlar değerlendirilmelidir. Failin pişmanlığının Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmesi açısından seçenek yaptırımlara çevirme konusunda yaşanan tartışmalar erteleme kurumu açısından da geçerliliğini devam ettirmektedir.

Seri muhakemenin şüpheli tarafından kabul edilmesi üzerine hapis cezası yaptırımına karar veren Cumhuriyet savcısı, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermezse ve seçenek yaptırıma çevirme veya erteleme kurumuna başvurursa; 5237 sayılı Kanun gereği hapis cezasının hangi seçenek yaptırıma çevrileceğine ya da ertelemenin denetim süresi içinde yükümlülük belirlenecekse hangi yükümlülüğün uygulanacağına karar vermelidir. Bu durumda Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi olduğu açık olmakla beraber şüpheli tarafından, belirlenen seçenek yaptırıma veya erteleme sonucu belirlenen yükümlülüğe makul bir itiraz gelmesi halinde bu durumun Cumhuriyet savcısı tarafından

⁶⁹² 5237 sayılı Kanun m. 50/1'de, failin "yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık" ifadesi geçmekteyse de seri muhakeme için yargılama aşaması olmadığından ancak soruşturma aşamasındaki durumu Cumhuriyet savcısı tarafından dikkate alınabilir. Failin göstereceği pişmanlık diğer kriterlere nazaran değerlendirilmesi daha kolay ve tespit edilebilir görülebilir. Aksi görüş için bkz. YAVUZ, s. 276.

⁶⁹³ Cumhuriyet savcısının 5237 sayılı Kanun m. 50/1'deki kriterleri tespit etmek için sosyal araştırma raporu aldırması gerektiği yönünde görüş için bkz. YAVUZ, s. 275. 8

⁶⁹⁴ ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s. 766; ÖZTÜRK/ ERDEM, Ceza Hukuku, s. 515.

değerlendirilebilmesi mümkün olmalıdır⁶⁹⁵. Zira seri muhakeme usulü yapısı gereği klasik muhakeme usulünden ziyade müzakereye çok daha açık bir usuldür. Taraflar arasında seçenek yaptırım konusunda makul bir uyuşmazlık var ise yalnızca bu uyuşmazlık nedeniyle usulün uygulanmaması kurumdan beklenen yararı engelleyeceğinden Cumhuriyet savcısının makul bulduğu bir maruzatı değerlendirmesi yerinde olacaktır.

Sonuç cezanın belirlenmesinin ardından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi halinde 5271 sayılı Kanun m. 231/7 hükmü gereği seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme kararı verilemez. Dolayısıyla taleplemede de hükmün açıklanması kararı verilmişse seçenek yaptırım veya ertelemeye yer olmadığı belirtilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına veya seçenek yaptırımlara ya da ertelemeye karar verilmesi halinde, Cumhuriyet savcısı, taleplemede öncelikle hükmedilmesini talep ettiği yaptırım türü ve miktarını gösterir. Daha sonra bu yaptırım sonucunda hangi kurumun uygulanmasını talep ediyorsa buna da taleplemede yer verir⁶⁹⁶.

5271 sayılı Kanun m. 250/7 hükmü, şüpheliye uygulanacak yaptırımın güvenlik tedbiri uygulanmasına engel teşkil etmediğini belirttiğinden ceza ile birlikte veya cezadan ayrı olarak güvenlik tedbirine hükmedilebilir. Şüpheliye uygulanabilecek olan güvenlik tedbirleri 5237 sayılı Kanun m. 53-60 arasında düzenlenmiştir. Ancak bu maddeler arasında yer alan “çocuklara özgü güvenlik tedbirleri” ve “akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri” seri muhakeme usulü şüphelisi için uygulanamayacaktır. Zira 5271 sayılı Kanun m. 250/12 hükmü gereği yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı durumunda seri muhakeme usulü yürütülememektedir. Bunun yanı sıra 5237 sayılı Kanun m. 60/4 amir hükmü gereği, “tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri” maddesi ancak açıkça belirtildiği hallerde uygulanabildiğinden seri muhakeme usulü kapsamında yalnızca 5237 sayılı Kanun m. 228/3’de yer alan “*kumar oynanması için yer ve imkan sağlama*” suçu için uygulanabilecektir⁶⁹⁷.

⁶⁹⁵ YAVUZ, s. 277.

⁶⁹⁶ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulü Talepname Örneği, s. 5 <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1412020112741Trafik%20Güvenliğin%20Tehlikeye%20Sokma%20Suçu.pdf>, E. T. 30.06.2020 (çevrimiçi).

⁶⁹⁷ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 593.

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin kabul beyanını aldığı anda kabul tutanağında belirtilen hususları talepnameye taşımak durumundadır. İddianamenin seri muhakeme usulündeki karşılığı olarak öngörülen talepname mahkeme önüne gitmekte ve mahkeme, hüküm kurarken bu talepname ile bağlı olmaktadır. 5271 sayılı Kanun m. 250/8 ve Yönetmelik m. 12’de talepnamenin içeriği açıkça belirlenmiştir. Talepnamenin içeriğini oluşturan hususlar: Şüphelinin kimlik bilgileri ve müdafii, mağdur veya suçtan zarar görenlerin ve varsa bunların vekil ya da kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve bu suç ile ilgili kanun hükümleri, isnat olunan suçun yeri ve zamanı, şüphelinin tutuklu durumu, isnat olunan suçun oluşturan olayın özeti, 5271 sayılı Kanun m. 250/3’te öngörülen koşulların gerçekleşmesi, belirlenen yaptırım ve seçenek yaptırımlara çevirme ve hapis cezasının ertelenmesi ve uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması durumudur.

Talepnamenin iştirak durumunda şüpheliler için ayrı ayrı mı birlikte mi düzenleneceği belirtilmemiştir. Klasik muhakeme usulündeki iddianamenin seri muhakeme usulündeki görünümü olan talepnamenin aynı suç ile ilgili birden fazla şüphelinin varlığı durumunda şüphelilerin tümünü kapsayacak şekilde düzenlenmesi mümkün olmalıdır⁶⁹⁸.

4.1.4. Mahkemenin İşlemleri

Seri muhakemede mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan ve gönderilen talepname doğrultusunda usulün mevzuata uygunluğunu denetleme görevini üstlenmektedir. Mahkeme müdafii huzurunda şüpheliyi dinleyerek usulün gereklerinin yerine getirildiği kanaatine varırsa talepname doğrultusunda hüküm kurmak durumundadır. Ancak mahkemenin seri muhakeme usulündeki işlemlerinin klasik muhakemedeki manada bir “yargılama” işlemi olmadığı görülmektedir⁶⁹⁹. Seri muhakeme usulü, soruşturma evresinde tamamlanan; kovuşturma evresini bünyesinde barındırmayan bir usuldür ve mahkemenin işlemleri ancak usulün mevzuata uygunluğunun sağlanmasından ibarettir. Dolayısıyla mahkemenin bu usuldeki işlemleri

⁶⁹⁸ YAVUZ, s. 287.

⁶⁹⁹ Doktrinde Cumhuriyet savcısının hazırlanan talepnameyi görevli ve yetkili mahkemeye iletmesi ile başlayan evre için “yargılama” ifadesinin kullanıldığı da görülmektedir. ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 595. *Kızılarslan’a göre*, duruşma aşamasına geçildiğinden kovuşturma evresi içerisinde bulunduğu kabul edilebilir. KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1941. Seri muhakeme usulünün temeli kabul edilen ceza kararnamesinin yargılama faaliyeti olmadığı; idari nitelikli bir karar olduğu hakkında görüş için bkz. KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 859.

soruşturma evresine dahil olan işlemlerdir⁷⁰⁰. 5271 sayılı Kanun m.250'nin gerekçesinde açıkça ifade edildiği üzere; “*Hakim faili dinleyecek, bu çerçevede usule uygun olduğu ölçüde duruşmayla ilgili diğer usul hükümlerini kıyasen uygulayabilecek; ancak, duruşmanın ertelenmesi ya da delil araştırması sonucunu doğurabilecek bir tercihte bulunamayacaktır.*”⁷⁰¹ Gerekçeden de anlaşılacağı üzere klasik muhakemenin temeli olan yargılama faaliyeti seri muhakeme usulünde yürütülmemektedir. Zira delil araştırması yapılmayan, savunma ve iddia makamlarının tezlerini ortaya koymadığı bir yargılamanın varlığından söz edilemez⁷⁰². Anayasa m. 138/1 hükmü dikkate alındığında, hakimlerin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi gerektiği görülmekte iken; seri muhakeme usulünde hüküm hakim tarafından veriliyor olsa dahi vicdani kanaate ulaşılarak hüküm kurulduğu söylenemeyeceğinden Anayasaya aykırılık iddiası gündeme gelebilecektir.

Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 4/1-b’de mahkeme, “*yetkili asliye ceza mahkemesi*” olarak tanımlanmıştır. Ancak mevzuatta hangi mahkemenin görevli ve yetkili olacağı belirtilmemiştir. Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi 02.01.2020 tarihinde verdiği kararda: “*5235 sayılı Kanununun 9. Maddesinin 5. Fıkrası gereğince o yerdeki asliye ceza mahkemeleri bakımından ihtisas mahkemelerinin belirlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.*” şeklinde bir açıklama ile asliye ceza mahkemesi sayısına göre belirleme yapmıştır⁷⁰³.

Mahkemenin yapacağı incelemenin sınırları mevzuatta çizilmiştir. Mahkeme, incelemeyi mevzuatta belirtilen hususlar doğrultusunda yapmak durumundadır. İnceleme, Yönetmelik m. 13 uyarınca, talepten mahkemeye sevk edildiği gün derhal yapılmalıdır. İncelemede öncelikle, Yönetmelik m. 13/2 doğrultusunda talepten şekli olabilecek hata ve/veya eksikliklerin var olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır⁷⁰⁴.

⁷⁰⁰ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, Cilt II, s. 208; YAVUZ, s. 288; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 714.

⁷⁰¹ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 18.

⁷⁰² Seri muhakeme usulünün temeli kabul edilen ceza karnamesi uygulamasının da müdafaa imkanı tanınmadığından “yargılama” olmadığı hakkında bkz. KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 860, dpn. 336.

⁷⁰³ HSK 1. Dairesi, Karar No. 1, K. T. 02.01.2020, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20sayılı%20karar.pdf, E.T. 18.03.2020 (çevrimiçi).

⁷⁰⁴ Doktrinde, şüphelinin müdafii huzurunda dinlenilmeden talepten incelenemeyeceği yönünde görüş için bkz. KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1941; YAVUZ, s. 290. Doktrinde 13. Maddedeki

Şüphelinin müdafii huzurunda dinlenilmesi ve ardından teklif ve teklifin kabulü aşamalarının 5271 sayılı Kanun m. 250/3'e göre işleyip işlemediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirmenin sonunda, mevzuatta belirlenen şartlar oluşmuş ise, talepname doğrultusunda hüküm kurulur.

Mahkemenin denetleyebileceği içerik mevzuatta belirtilmiş olduğundan bilgilendirme aşaması ile ilgili bir değerlendirme yapması ve bilgilendirmenin hukuka aykırı olduğu gerekçesi ile talepnameyi reddetmesi mümkün değildir⁷⁰⁵. Ancak bilgilendirmenin hiç veya gereği gibi yapılmadığını tespit ederse, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 14/1'den yola çıkarak şüphelinin özgür iradesi oluşmadığı gerekçesiyle talepnameyi reddedebilir.

Talepname incelemesinin, Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 13/2'de yer alan hükme göre yapılması gerekmektedir. Talepnamenin, Yönetmelik m. 12'de belirtilen koşulları içerip içermediği incelenir. Ayrıca kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin objektif koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği ve öngörülen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbirinin talep edilip edilmediği değerlendirilir⁷⁰⁶. Yapılan bu değerlendirme sonunda mahkemece eksiklik veya hata tespit edilmesi halinde talepname, düzeltilerek yeniden gönderilmesi için Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir⁷⁰⁷.

sıralama değerlendirilerek böyle bir yorum yapılmaktadır. Oysa fıkranın başında usulün sonuçlandırılacağı da yazılarak süreç hakkında genel bir bilgi verilmiş; nasıl sonuçlandırılacağı da maddenin diğer fıkralarında anlatılmıştır. Başka bir deyişle, Yönetmelik m. 13/1'de genel olarak anlatılan süreç aşağıda detaylandırılmıştır. Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan Seri Muhakeme Usulü sunumunda yer alan 13. madde açıklamasında, mahkemenin talepnameyi inceleme süreci üç adımda sıralanmıştır: Birinci adım talepnameyi derhal incelemek, ikinci adım şüpheliyi seri muhakeme usulüyle ilgili müdafii huzurunda dinlemek ve üçüncü adım usulü sonuçlandırmak olarak gösterilmiştir. Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s. 54. Mahkemenin önce mevzuata uygunluğu denetleyip sonra şüpheli ve müdafini dinlemesi, şüpheli ve müdafii ile hakim açısından zaman kaybının önüne geçilmesi için mantığa daha uygun görülmektedir. Yönetmelik m. 13, mahkemenin incelemeyi yapacağını, şüpheliyi müdafii huzurunda dinleyeceğini ve usulü buna göre sonuçlandıracağını belirtmiştir. Dolayısıyla öncelikle mahkemenin talepname üzerinde inceleme yapması ve sonra şüpheliyi dinlemesinde bir sakınca görülmemektedir.

⁷⁰⁵ YAVUZ, s. 263. Aksi yönde bkz. ALDEMİR, s. 59.

⁷⁰⁶ Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan örnek seri muhakeme usulü tutanaklarında "inceleme tutanağı" adı altında yayınlanan doküman, incelemenin olması gereken içeriği hakkında fikir vermektedir. Bunun yanı sıra, mahkemenin usulle ilgili hatırlatma amaçlı kısa bir bilgilendirme yapması ve daha sonra şüpheli ve müdafinden usulün tamamıyla anlaşıldığı ve özgür irade ile kabul edildiği yönünde beyan alması da gerekmektedir.

⁷⁰⁷ Talepnamenin incelemesi sonucunda cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarında bir hata tespit edilse dahi 5271 sayılı Kanun m. 250/9 hükmünde yer alan ifadeden ötürü mahkemenin takdir yetkisi olmadığı

Mahkeme tarafından talepnamenin Yönetmelik m. 12/2 kapsamında eksikliklerinin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına geri gönderilmesi halinde, Cumhuriyet savcısı eksiklikleri tamamlar; hataları düzeltir ve yeniden düzenlenen talepnameyi mahkemeye gönderir. Bu noktada talepnamenin yeniden düzenlenmiş şekli için şüphelinin beyanının yeniden alınması gerekip gerekmediği ile ilgili görüş farklılığı bulunmaktadır. Yönetmelik m. 12/2 hükmü gereği, geri gönderilen talepnamenin hukuki geçerliliğinin etkilendiği göz önüne alınarak yeniden şüpheliden kabul beyanı alınması gerektiği düşünülmektedir⁷⁰⁸. Ancak kanaatimizce, şüphelinin dinlenilmesinden önce talepname incelenebileceğinden Cumhuriyet savcısı tarafından düzeltme yapıldıktan veya eksiklik giderildikten sonra mahkemeye gelen dosya üzerine şüphelinin beyanı alınabilecektir. Dolayısıyla yeniden beyan alınması söz konusu olmayıp; eksiklikler ve/veya hatalar giderildikten sonra şüphelinin müdafii huzurunda dinlenilmesi ile süreç tamamlanacaktır.

Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinlemeden usulü sonuçlandıramaz. Yönetmelik m. 13/1'e göre, şüphelinin SEGBİS veya istinabe yoluyla da dinlenilmesi mümkündür. Şüphelinin mazeretsiz olarak mahkemeye gelmemesi usulden vazgeçtiğinin kabul edilmesine neden olur. Mahkemenin şüpheliyi dinlemesi için duruşma açılmamaktadır. Yani klasik muhakemede anlaşılan şekilde bir duruşma, seri muhakeme usulü açısından söz konusu değildir⁷⁰⁹. Zira duruşma, belirlenen gün ve saatte yetkili mahkemenin tanık ve bilirkişi yoklamasıyla başlayıp katılması zorunlu kişilerin yerini alması ile kural olarak ara verilmeksizin delillerin tartışıldığı ve maddi gerçeğe ulaşılmanın hedeflendiği kovuşturma evresinin en önemli aşaması olarak tanımlanmaktadır⁷¹⁰. Bu noktada, soruşturma evresinde görülen koruma tedbiri kararları için yapılan duruşmalar akla gelebilir. Zira sulh ceza hakimliklerinin yaptığı bu duruşmalar da klasik muhakemede

ve hüküm kurması gerektiğine yönelik, Seri Muhakeme Yönetmeliği yayımlanmadan önce kaleme alınmış olan görüş için bkz. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 272.

⁷⁰⁸ **YAVUZ**, s. 291.

⁷⁰⁹ Aksi görüş için bkz. **ALDEMİR**, s. 162-163.

⁷¹⁰ **CENTEL/ ZAFER**, s. 764; **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 567; **KARAKEHYA**, Duruşma, s. 43; **KUNTER/ YENİSEY**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 941; **ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÛTÛNCÛ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK**, s. 626; **SCHROEDER/ VERREL**, s. 163; **TURHAN**, Faruk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2006, s. 344-346; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 523-524.

yapılan duruşmaya nazaran oldukça dar manada yapılmakta; tanık ve bilirkişilerin hazır bulunmaksızın ve maddi gerçeğe ulaşılması hedeflenmeksizin görülmektedir. Ancak örneğin, tutukluluk talebiyle kendisine sevk edilen dosyada sulh ceza hakimi, şüpheliyi sorgulamakta ve soruşturma dosyasını göz önüne alarak ihtiyari olan bir koruma tedbiri hakkında geçici olarak karar vermektedir. Bunun yanı sıra seri muhakeme usulünde, yalnızca mevzuatta belirtilen sınırlar içerisinde şüphelinin Kanuna uygun olarak süreci kabul ettiğinden ve usulün hukuka uygun olarak uygulandığından emin olunması hali söz konusudur. Dolayısıyla mahkemenin şüpheliyi sorgulaması söz konusu olmadığı gibi delilleri değerlendirmesi veya olayın esasına ilişkin bir belirleme yapması da mümkün değildir. Görüldüğü üzere seri muhakeme usulünde mahkemenin şüpheliyi dinlemesi şeklinde gerçekleşen aşamanın duruşma ile ilgisi bulunmamaktadır. Buna rağmen, usule uygun düştüğü ölçüde duruşmayla ilgili hükümlerin seri muhakeme usulünde de kıyasen uygulanabileceği öngörülmüştür⁷¹¹.

Mahkemenin talepnameyi incelemesi ve hüküm kurması klasik muhakeme usulündeki yargılama kapsamında olmadığından şüphelinin dinlenilmesi de sorgu kapsamında değildir⁷¹². Ancak yapılan dinlemenin sorgu kapsamına girmemesi şüphelinin bu aşamada yasak usullere göre dinlenilmesi halinde haklarının korunmayacağı anlamına gelmemektedir. Şüphelinin bu aşamada da hakları korunmaktadır. Şüphelinin dinlendiği aşamada, mahkemenin, bir tanık veya mağdur dinleyebileceği ve özellikle mağdur ve müştekilerin duruşmaya çağrılıp katılma hususunda varsa beyanlarının alınması gerektiğine yönelik görüşe rağmen⁷¹³, mevzuat gerekçesi ile incelendiğinde ve usul tümüyle değerlendirildiğinde bunun mümkün olmayacağı görülmektedir. Usulün mantığı şüphelinin kabulü ile hızlı bir şekilde uyuşmazlığın çözülmesidir. Dolayısıyla böyle bir uygulama usulün alt yapısına ve getirilme amacına uygun düşmeyeceği gibi mevzuatta da bu uygulamanın oturtulabileceği bir zemin bulunmamaktadır⁷¹⁴.

⁷¹¹ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 18.

⁷¹² **YAVUZ**, s. 291. Sorgu, kişilerin suça sebebiyet verdiği iddia edilen olayla alakalı dinlenilmesini ifade eder. **TEMİZ**, Yağmur, Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 1, 2015, s. 301. Ancak seri muhakeme usulü için suça sebep olayla ilgili yapılan bir dinlemeden bahsedilemez. Usulde ancak şüphelinin özgür irade ile müdafii huzurunda kabul beyanını verip vermediği ile ilgili soru sorulur ve bu hususta dinleme yapılır.

⁷¹³ **ALDEMİR**, s. 162.

⁷¹⁴ Aynı yönde bkz. **YAVUZ**, s. 293.

Son aşamada, talepname ile sunulan uyuşmazlık konusunun 5271 sayılı Kanun m. 250’de yer alan ve sınırlı olarak sayılan suçlardan olup olmadığı, teklifin hukuka uygunluğunun ve şüphelinin müdafî huzurunda teklifi kabul edip etmediğinin mahkemece kontrol edilmesi gerekir⁷¹⁵. Ayrıca önemle vurgulamak gerekmektedir ki mahkeme, suçun nitelendirmesi ile ilgili bir değerlendirme yapamaz; yalnızca talepname de belirtilen suçun 5271 sayılı Kanun m.250’de belirtilen suçlardan olup olmadığına bakması mümkündür⁷¹⁶. Eğer talepname de belirtilen suç, Kanunda sayılan suçlardan biri değil ise, Yönetmelik m. 13/4 uyarınca talepname reddedilecektir. Aynı şekilde, teklif ve kabul aşamasında bir hukuka aykırılık tespit edilmiş ise bu durumda da talebin reddedilmesi gerekir. Talepname de yer alan suç Kanunda yer alan suçlardan biri ise ve usul uygulamasında da herhangi bir hukuka aykırılık bulunmuyor ise hüküm kurulmak durumundadır⁷¹⁷.

Mahkeme, talepnameyi inceleyip şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra hukuka aykırılık olmadığı kanaatine varırsa hüküm kurar. Kanun koyucunun 5271 sayılı Kanun m. 250/9 ve Yönetmelik m. 14’de “hüküm” ifadesine yer vermesi ile klasik muhakemeden bu noktada kopmak istemediği; mahkeme tarafından verilen son kararın seri muhakeme usulünde de klasik muhakemedeki hüküm ile aynı sonuçları doğurması gerektiği yönünde irade ortaya koyduğu görülmektedir. Seri muhakeme usulünde de klasik muhakeme usulünde olduğu gibi hüküm, ceza muhakemesi ilişkisini sona erdiren son karardır⁷¹⁸. Bu noktada kanun koyucu iki farklı usul arasında ayırım yapmamıştır. Ancak Türk ceza adaleti sistemi ve hukuki terminoloji düşünüldüğünde, pek çok ilkeyle bağdaşmayan; taraflarca mahkeme huzurunda delillerin tartışılmasının mümkün olmadığı

⁷¹⁵ Bu inceleme yalnızca talepname de yazan suç ile 5271 sayılı Kanun m. 250/1’de düzenlenen suçlardan birinin uyuşup uyuşmadığına yönelik oldukça şekli bir inceleme olduğundan ilk aşamada yapılması daha makul olurdu. Halbuki 5271 sayılı Kanun m. 250/9 ve Yönetmelik m. 13/4 hükmü incelendiğinde son safha olarak bu incelemenin yapıldığı ve buna göre taleptenmenin reddedilebildiği görülmektedir.

⁷¹⁶ **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 271.

⁷¹⁷ **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 271; **YAVUZ**, s. 295.

⁷¹⁸ **BALCI**, Murat, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Türk Ceza Kanununda Kabul Edilen Suç Teorisi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 74, 2012, s. 14; **BEKAR**, Elif, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 75, S. 1, 2017, s. 17; **CENTEL/ ZAFER**, s. 843; **ÇINAR**, Ali Rıza, Hükümün Konusu ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Etkisi, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 32, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-542>, E.T. 01.05.2020 (çevrimiçi); **DENİZ**, İsmail, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 23; **GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR**, s. 579; **KARAKEHYA**, Ceza Muhakemesi, s. 552; **KURŞUN**, Günal, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 80; **ÜNVER/ HAKERİ**, Ceza Muhakemesi, s. 647; **YENERER ÇAKMUT**, Hüküm, s. 30; **YENİSEY/ NUHOĞLU**, s. 749.

ve mahkemenin, maddi gerçeğe ulaşma ve vicdani kanaatine göre karar verme görevi dışında bir rol üstlendiği bu usul sonucu verilen son kararın “hüküm” yerine “hüküm benzeri” veya “sui generis bir yargı kararı” olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı savunulabilir⁷¹⁹.

5271 sayılı Kanun m. 223/1’e göre, “*Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.*” Her ne kadar klasik muhakeme usulünde kovuşturma sonucunda mahkeme vicdani kanaatine göre bu kararlardan birine hükmedebilecekse de seri muhakeme usulü açısından mahkemenin, mahkumiyete ve güvenlik tedbirine hükmetmesi ya da talepten reddi ile Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar vermesi mümkündür⁷²⁰.

Seri muhakeme, kural olarak, mahkumiyet hükmünün kurulduğu bir usuldür. Şüpheli hakkında verilen mahkumiyet hükmü, klasik muhakeme yapılsa idi nasıl bir sonuç doğurursa aynı sonuçları doğurur. Dolayısıyla, esasen klasik muhakeme için düzenlenmiş olan ve seri muhakeme usulü uygulamasına uyan “hüküm” konulu, 230, 231, 232. maddeler, 5271 sayılı Kanun m. 250 ve Yönetmelik kapsamında düzenlenmeyen durumlar için genel hüküm olarak uygulanır⁷²¹. Dolayısıyla mahkeme tarafından kurulmuş olan mahkumiyet hükmünün gerekçelendirilmesi gerekmektedir⁷²².

⁷¹⁹ “İddia (tez) ve savunma (antitez) arasındaki çelişme sonucunda varılan bir hüküm (sentez) muhakemesinden söz etmek mümkün değildir. ... Hükümden ziyade “hüküm etkisine sahip bir karar” olarak kabul edilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.” YAVUZ, s. 297. “Hüküm, tarafların, sunulmuş görüş ve deliller hakkında görüş bildirerek veya delil sunarak tartışmalarının sonucudur. Şu hâlde delilleri ve görüşleri tartışma imkânı olmadan hüküm kurulamaz; tartışma olmadan varılan karar gerçek anlamda hüküm olarak değerlendirilemez.” AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ, s. 282. Seri muhakemenin temeli kabul edilen ceza kararnamesi için de müdafaa olmadığından yargılama olmayacağı ve yargılama olmadan verilen kararın hüküm sayılmayacağı yönünde bkz. KARAGÜLMEZ, s. 31; KUNTER/ YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 860. Hükmün ön şartı, açılmış bir davanın varlığıdır. KURŞUN, s. 42. Bu şart da dikkate alındığında kanaatimizce, bu aşamada mahkemenin verdiği kararın tam manası ile hüküm olduğu söylenemez.

⁷²⁰ Mahkeme, suçun zamanaşımına uğradığını tespit etse bile düşme kararı veremez ve talepten reddederek genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 597. Aksi görüşe göre, mahkeme mahkumiyete, güvenlik tedbirine ve davanın reddine hükmedebilir. YAVUZ, s. 296.

⁷²¹ Her ne kadar yukarıda yapılan açıklamalarda seri muhakeme sonucu kurulan hükmün klasik muhakemedeki manasıyla kurulan bir “hüküm” olamayacağı sonucuna varılmışsa da kanun koyucunun bu yönde olan iradesi değerlendirilerek boşluk halinde genel hükümlerin uygulanabilmesi mümkün olmalıdır. Zira aksi halde şüpheli aleyhine sonuç doğabilir.

⁷²² Aynı yönde bkz. YAVUZ, s. 299.

Mahkemenin yaptırım belirleme yetkisi bulunmamaktadır⁷²³. Mahkeme Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenmiş olan talepname doğrultusunda hüküm kurmak durumundadır. Hükümün içeriği talepten farklı olamaz⁷²⁴. Şüpheliye teklif edilen ceza ve/veya güvenlik tedbiri, talepten belirlenen sonuç ceza ve mahkemenin hükmünde yer alan somut ceza aynı olmalıdır. Dolayısıyla, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenmiş talepten yer alan cezadan farklı bir karar verilemeyeceği gibi talepte belirtilmeyen bir güvenlik tedbirine hükmedilmesi de söz konusu değildir. Cumhuriyet savcısı tarafından cezanın yanı sıra talep edilmiş bir güvenlik tedbiri söz konusu olduğunda mahkemenin bu güvenlik tedbirinin koşulları bakımından bir değerlendirme yapıp cezaya yönelik karar verirken güvenlik tedbirini koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle reddetmesinin mümkün olup olmadığı ile doktrinde fikir ayrılığı bulunmaktadır. Bir görüşe göre, belirtilen yaptırım güvenlik tedbirlerini kapsamamakta ve dolayısıyla ikisi ayrı değerlendirilebilmektedir⁷²⁵. Bir diğer görüşe göre ise, mahkeme talep içeriğiyle bütünüyle bağlıdır ve bir yaptırımı kabul edip diğer yaptırımı kabul etmemesi mümkün olmamalıdır⁷²⁶.

Mahkemenin talepnameyi reddetmesi noktasında da doktrinde görüş ayrılığı mevcuttur. Şöyle ki, tartışılmaz şekilde, mahkeme, 5271 sayılı Kanun m. 250/9'daki durumların varlığı halinde talepnameyi reddederek soruşturmanın genel hükümlere göre devam etmesi amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir. Ancak mahkemenin talepten yer verilen isnat olunan suç ve/veya suçun isnat edildiği şüpheli noktasında ciddi bir tereddüt yaşadığı; Cumhuriyet savcısı tarafından sevk edilen talepten bulunan tespitleri doğru bulmadığı noktada talepnameyi reddedip reddedemeyeceği tartışma yaratmaktadır. Bunun için öncelikle kanun koyucunun madde gerekçesinde yer

⁷²³ Yargılama görevinin mahkemelerde olduğu ve bu nedenle yaptırım belirleme yetkisinin de Sulh Ceza Hakimliğine bırakılması gerektiği hakkında görüş için bkz. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/HAYDAR/KORKMAZ**, s. 270.

⁷²⁴ Aksi görüş için bkz. **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 718.

⁷²⁵ Doktrindeki bir görüşe göre, 5271 sayılı Kanun m. 250/9'da mahkemenin, Cumhuriyet savcısının talep ettiği "yaptırım" doğrultusunda karar vereceği belirtilmiş ise de buradaki "yaptırım" kelimesi güvenlik tedbirlerini ve müsadereyi kapsamamaktadır. Dolayısıyla mahkeme, Cumhuriyet savcısı talep etmiş olsa da müsadere koşullarının gerçekleşmediği düşüncesinde ise müsadere kararı vermeyebilir. **ERDEM/ŞENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 593. Esasen güvenlik tedbirleri "yaptırım" başlığı altında incelenmekte ise de seri muhakeme usulü düzenlemelerinde güvenlik tedbirlerinin hatalı olarak yaptırımdan ayrı değerlendirildiği görülmektedir.

⁷²⁶ Cumhuriyet savcısının talep ettiği yaptırım doğrultusunda mahkemenin talebi kül halinde değerlendirerek kabul etmesi veya reddetmesi gerektiği yönünde bkz. **YAVUZ**, s. 279.

verdiği ifadelerle bakmakta yarar bulunmaktadır: “... hâkimin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmamakta olup, maddî hakikatin ortaya çıkarılabilmesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi gerekmektedir. Buna ilave olarak hakim, Cumhuriyet savcısının suça ilişkin hukukî vasıflandırmasıyla bağlı olmayıp, farklı bir sonuca ulaşması halinde de talebi reddedebilecektir. Hakimin, kabulün olaya uygunluğunu takdir sınırı bu şekilde belirlenmiş olup, talebi reddetmemesi halinde talepte belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurması gerekmektedir. Hakimin yaptırımını değiştirme yetkisi bulunmamaktadır.”⁷²⁷ Gerekçeden açıkça anlaşıldığı üzere, mahkemenin en temel görevi olan maddi gerçeği araştırma yükümlülüğü seri muhakeme usulünde de tamamen terk edilmiş değildir. Ancak mevzuat düzenlemelerinin dili itibariyle bu şekilde yorumlanması zordur. Maddi gerçek ancak delillerin ortaya konulduğu, tartışıldığı ve hakimde oluşan vicdani kanaatin olduğu bir yargılama sonucu ortaya çıkabileceğinden⁷²⁸ mahkemenin öncelikle talepnameyi reddetmesi ve soruşturmanın genel hükümlere göre ilerlemesini sağlaması gerekmektedir. Zira seri muhakeme usulünün, ne olursa olsun hızlı bir şekilde kişiyi mahkum etmek gibi bir amacı olamayacağı açıktır.

Mahkemenin talepnameyi değerlendirdikten sonra vereceği ret kararı, uyuşmazlığı sonlandıran nitelikte olmadığından hüküm niteliği taşımamaktadır⁷²⁹. Ret kararının verilmesi halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından yeniden seri muhakeme usulüne başvurulup başvurulamayacağı noktasında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Kanun koyucunun bu konuda bir düzenleme yapmamış olması dolayısıyla, bir görüşe göre, mahkemenin usulün uygulanmaması gerektiği yönündeki iradesi Cumhuriyet savcısını bağlamalı ve bir daha bu yönetime başvurulamamalıdır⁷³⁰. Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre ise, talepten reddedilmesinin sebebi giderilebilir bir eksiklik ve/veya hata ise, örneğin, müdafî olmaksızın şüphelinin kabul beyanının alınması durumunda olduğu gibi, yeniden bir kabul tutanağı düzenlenerek bu defa müdafî

⁷²⁷ Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gereçesi, s. 18.

⁷²⁸ KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 72.

⁷²⁹ YAVUZ, s. 298.

⁷³⁰ ERDEM/ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 597.

huzurunda şüphelinin kabul beyanı alınabilir ve seri muhakeme usulüne başvurulabilir⁷³¹. Ancak seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı gerekçesi ile reddedilen talepten itibaren yeniden düzenlenerek tekrar usule başvurulması elbette ki mümkün değildir.

Seri muhakeme usulünde, mahkeme tarafından kural olarak aynı gün verilen hükmün şüpheliye müdafî huzurunda tefhim edilmesi öngörülmüştür. Ayrıca, Yönetmelik m. 14/2 gereği “*Hüküm; varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkını hâiz olan kişilere tebliğ edilir.*” Zira bu kişilerin hükmün verildiği aşamada duruşma salonunda bulunması mümkün değildir. Seri muhakemenin usulünde, mahkemenin kural olarak, talepten itibaren verildiği gün inceleme yapması gerektiği belirtilmiş olsa da mahkemenin aynı gün veya o anda hüküm kurması mecburi değildir. Nitekim Kanun veya Yönetmelik buna yönelik bir düzenleme yapmamıştır. Bu nedenle usulün ruhuna uygun olarak tefhim ile hükmün açıklanması esas olsa da tebligat yolu ile hükmün bildirilmesi de mümkündür⁷³².

4.2. Seri Muhakeme Usulünün Sonuçları

4.2.1. Olumlu Sonuçlanması

Seri muhakeme usulünün olumlu sonuçlanması ile kast edilen uyuşmazlığın klasik muhakemeden farklı şekilde öngörülen bu usul ile çözülmesidir. Seri muhakeme usulü, mahkemenin hüküm kurması ile beraber “*soruşturmayı sona erdiren hal*”lerden biri olarak öngörülmüş olmaktadır⁷³³. Zira Cumhuriyet savcısının soruşturma sonunda seri muhakeme kapsamında bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphesi olması halinde, Kanunda belirtilen şartların oluşması ile seri muhakeme süreci işler; mahkeme tarafından şüphelinin özgür iradesiyle usulü kabul ettiği ve hukuka aykırı başkaca bir durum olmadığı kanaatinden doğan mahkumiyet hükmünün kesinleşmesi ile usul sonuçlanır.

Hakkında bir suç şüphesi ile soruşturma başlatılan şüpheli, mahkeme tarafından kurulan hüküm ile beraber mahkum olmuş olmaktadır. Klasik muhakeme usulünde sanığın mahkumiyetinden söz edilebilir iken seri muhakeme usulünde şüphelinin mahkumiyeti

⁷³¹ YAVUZ, s. 299.

⁷³² YAVUZ, s. 300.

⁷³³ KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s. 1943.

söz konusudur ki bu, usulün genelinde olduğu gibi, Türk ceza adaleti sisteminde temeli olmayan bir durumdur.

Seri muhakeme, zorunlu müdafiliğin öngörüldüğü bir usuldür. Usulün şüphelinin kabulü üzerine mahkemece verilen hüküm ile sonuçlanması halinde yargılama giderleri ve özellikle zorunlu müdafilik ücreti meselesi uygulamada farklı yorumlanmakta ve bu nedenle ikilik yaşanmaktadır. Tez çalışması sırasında yapılan görüşmeler ve incelenen dosyalar sonucunda, birtakım mahkeme hükümlerinde şüpheli aleyhine yargılama giderleri ve dolayısıyla zorunlu müdafilik ücretine hükmedildiği anlaşılmaktayken; birtakım hükümlerde ise taleplemede yer almadığından yargılama giderlerinden olan zorunlu müdafilik ücretine hükmedilmediği görülmektedir.

Zorunlu müdafilik öngörülen hallerde, müdafinin alacağı ödeme ile ilgili hükümler “*Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik*” çerçevesinde düzenlenmektedir. Yönetmeliğin 5. maddesinde, mahkûmiyet halinde zorunlu müdafî hak kazanacağı ücretin yargılama giderlerinden sayılarak sanık tarafından ödeneceğinden bahsedilmiştir⁷³⁴. Bu hüküm, esasen kovuşturma aşaması ve “*çocuk, kendisini savunamayacak derecede malûl veya sağır ve dilsiz ... ya da hakkında alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı soruşturma ya da kovuşturma*” halleri için düzenlenmiştir. Dolayısıyla, seri muhakeme usulünde müdafinin alacağı ödeme ile

⁷³⁴ Müdafî veya vekillerin görevlendirilmesi

MADDE 5 – (1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafî seçmesi istenir. Müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, görevlendirilecek müdafî yapılacak ödemelerin yargılama giderlerinden sayılacağı ve mahkûmiyeti hâlinde kendisinden tahsil edileceği hususu hatırlatılarak talep ettiği takdirde barodan bir müdafî görevlendirmesi istenir.

(2) Şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malûl veya sağır ve dilsiz ise ya da hakkında alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı soruşturma ya da kovuşturma yapılıyorsa istemi aranmaksızın barodan bir müdafî görevlendirmesi istenir. Ancak bunun için şüpheli veya sanığın müdafîinin olmaması şarttır.

(3) İkinci fıkrada sayılan hâllerde kovuşturma aşamasında sanığa iddianamenin tebliği için çıkarılan çağrı kâğıdına ayrıca "tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde müdafîi bulunup bulunmadığını bildirmesi, bildirimde bulunmadığı takdirde barodan bir müdafî görevlendirmesinin isteneceği, görevlendirilen müdafîe ödenecek ücretin yargılama giderlerinden sayılacağı ve mahkûmiyeti hâlinde kendisinden tahsil edileceği" hususunu hatırlatan meşruhat verilir. Sanığın tutuklu olması hâlinde Ceza Muhakemesi Kanununun 176 ncı maddesinin üçüncü fıkrası gereğince yapılan işlemler sırasında yukarıda belirtilen meşruhat hatırlatılır. Sanık tarafından bildirimde bulunulmadığı, tebligat yapılmadığı veya tutuklu sanığın müdafîi olmadığını bildirmesi hâlinde duruşma günü beklenmeksizin barodan bir müdafî görevlendirmesi istenir.

ilgili bir boşluk bulunmakta ve bu durum uygulamada farklı yorumlamalara neden olmaktadır.

Klasik muhakeme usulünde, sanık mahkum olduğunda, 5271 sayılı Kanun m. 325 gereği, mahkumiyet nedeni ile yargılama giderlerine hükmedilmektedir. Kural olarak, müdafinin ücreti yargılama gideri olduğu için bu ücretin mahkum tarafından Hazineye ödemesi gerekmektedir. Seri muhakeme usulünün kabulü halinde de şüpheli doğrudan mahkum olduğundan 5271 sayılı Kanuna göre aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmesi esastır. Ancak Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında, *“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. maddesinin son fıkrası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3-c maddesi uyarınca, 5271 sayılı CMK'nın 150, 234 ve 239. maddeleri gereğince, sanığa soruşturma aşamasında baro tarafından görevlendirilen zorunlu müdafii ücretinin sanıktan yargılama gideri olarak tahsiline karar verilemeyeceğinin gözetilmemesi”* bozma sebebi yapılmaktadır. Buna paralel olarak, Adalet Bakanlığının yayınlamış olduğu seri muhakeme usulüne ilişkin örnek tutanaklarda *“Yapılmış herhangi bir yargılama gideri olmadığından CMK'nın 325 inci maddesinin uygulanmasına YER OLMADIĞINA”* şeklinde hüküm örnekleri gösterilmektedir. Aynı doğrultuda, Seri Muhakeme Yönetmeliğinde ve 5271 sayılı Kanunda da yargılama giderleri ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamakta; şüpheliye kendisi aleyhine yargılama giderlerine hükmedileceğine dair bir bilgilendirme veya teklif yapılmadığından mevzuata göre şüphelinin kabulü de yargılama giderlerini içermemektedir.

Seri muhakeme usulünde kovuşturma aşamasına geçilmeden hükmedilen bir mahkumiyet hükmü vardır. Kovuşturma aşaması olmadığından şüpheliye soruşturma aşamasında bir müdafii atanması söz konusudur ve Yargıtay içtihatları göz önüne alındığında, soruşturma aşamasında görevlendirilmiş müdafii ücretinin yargılama gideri olarak hükmedilemez. Dolayısıyla *“Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafii ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik”* m. 5’de sayılan haller arasında seri muhakemenin düzenlenmemiş olması; yerleşik Yargıtay içtihadı ve Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan örnek tutanaklar değerlendirildiğinde; seri muhakeme usulündeki zorunlu müdafii ücretinin şüpheliye yükletilmemesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Açıklanan ve uygulamada karşılaşılan bu sorunların giderilmesi amacı ile, “*Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik*” ve Seri Muhakeme Yönetmeliği hükümlerine ek olarak seri muhakeme usulünde zorunlu müdafî ücreti ile ilgili düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Zira seri muhakeme usulünde mahkumiyet hükmü verilmektedir ve bu hükmün niteliği ve sonuçları klasik muhakeme usulündeki mahkumiyet hükmünden farklı değildir. Dolayısıyla uygulamada görülen bazı mahkemelerce, 5271 sayılı Kanun m. 325 gereği, yargılama giderine hükmedilip bazı mahkemelerce hükmedilmemesi probleminin giderilmesi için mevzuatta yeniden düzenleme yapılması uygun görülmektedir. Şayet, şüphelinin zorunlu müdafî ücretini ödemesi yönünde bir irade ortaya konulacaksa, muhakkak bu konu hakkında bilgilendirilmesi, buna yönelik de kabul beyanının alınması ve Cumhuriyet savcısı tarafından yargılama giderlerine hükmedilmesinin talep edilmesi gerekmektedir. Bununla beraber Yargıtay içtihatları göz önüne alınarak zorunlu müdafî ücretinin şüpheliye yüklenmemesi gerektiği yönünde bir irade söz konusu olursa, bu konuda açık bir Yönetmelik düzenlemesi yapılabileceği gibi cezasında yarı oranında indirim yapılan şüpheli hakkında yargılama giderlerinde de yarı oranında bir indirime gidilmesi şeklinde bir formül de düşünülebilir. Bu şekilde en azından, klasik muhakeme usulü sonucu, hakkında mahkumiyet hükmü verilmiş sanık ile seri muhakeme usulü uygulanarak mahkum olan şüpheli arasında ciddi bir fark oluşturulmamış ve mahkum olan kişi ödüllendirilmemiş olacaktır.

Kişilerin suç işlediğine ve mahkum olduğuna ilişkin kişisel veri olarak değerlendirilen kararlar, mevzuat gereği kural olarak, kayıt altına alınmaktadır⁷³⁵. Seri muhakeme usulünde de mahkeme tarafından verilen hüküm şüphelinin adli siciline⁷³⁶ kaydedilmektedir. Bu sayede, kişinin daha önce işlediği suçların tespiti kolaylaşarak tehlikelilik haline göre temel cezanın belirlenmesi, cezanın bireyselleştirilmesi, tekerrür hükümleri gibi kurumların doğru şekilde uygulanması mümkün olmaktadır⁷³⁷. Seri

⁷³⁵ **TÜRKARSLAN**, Süleyman, Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 4, 2014, s. 20.

⁷³⁶ “Adli sicil, adli sabıkaların belgelenmesi, güvenilir şekilde kaydı ve saklanması amacıyla kurulan sistemdir.” **ÇİÇEK**, İbrahim, Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 34.

⁷³⁷ **GÜNAL**, Yılmaz H., Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak Adli Sicil, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 16, 1961, s. 91.

muhakeme usulü sonunda verilen mahkumiyet hükmünün adli sicile kaydedilmesi özellikle tekerrür hükümleri bakımından önem taşımaktadır. Seri muhakeme usulünün uygulanması halinde verilen hükmün tekerrüre esas olup olmayacağı açıkça düzenlenmemiş olsa da verilen mahkumiyet hükmünün tekerrüre esas olmaması halinde cezanın caydırıcılık amacından ödün verilmiş olur ve cezanın etkisi oldukça azalacağından suçu önlemek zorlaşır. Nitekim verilen mahkumiyet hükmü adli sicile kaydedileceğinden ve kişi hakkında sonuç doğuracağından bu mahkumiyet hükmünün tekerrüre esas alınması gerekmektedir.

Seri muhakeme usulünün olumlu sonuçlanması durumunda dosya hakkında hüküm kurulmuş olduğundan dosyanın artık soruşturma dosyası gibi Cumhuriyet savcılığına gönderilmesi mümkün değildir. Hüküm verilen yaptırımın infaz edilmesi aşamasına geçilmesi gerekmektedir. Hüküm verildikten sonra sürecin işleyişi ile ilgili mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

4.2.2. Olumsuz Sonuçlanması

Mahkemenin, Cumhuriyet savcısının talepnamesinde belirtilen ve şüpheliye isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında öngörülen suçlardan olmadığı veya teklif ve teklifin kabulü aşamalarında 5271 sayılı Kanun m. 250/3'de belirtilen şartların oluşmadığı kanaatine varması halinde talepnameyi reddetmesi gerekmektedir. Talepnamenin reddi ile dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir ve genel usullere göre soruşturma sonuçlandırılır.

Yukarıda detaylı şekilde açıklanan usulün şartlarının oluşmaması halinde de seri muhakeme usulü uygulanamaz. Şartların oluşmaması hali, henüz Cumhuriyet savcısı talepnameyi düzenlemeden ortaya çıkarsa bu durumda talepname düzenlenmez; iddianame düzenlenerek kabul için mahkemeye gönderilir. Ancak talepnamenin mahkemeye gönderilmesinin ardından örneğin, şüpheliye ulaşılamaması halinde şüpheli, usulün uygulanmasından vazgeçmiş sayılarak talepname reddedilir ve genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması amacı ile Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

Seri muhakeme usulü ancak soruşturmanın sonunda uygulanabildiğinden Cumhuriyet savcısı, genel hükümlere göre soruşturmayı sona erdirmek durumundadır. Ancak bu aşamada Cumhuriyet savcısının kamu davası açmak zorunda olup olmadığı belirli

değildir. Zira kamu davası açmak için de seri muhakeme usulünü uygulamak için de suçun işlendiğine yönelik yeterli şüphe bulunması gerektiğinden, seri muhakeme usulün şartlarının oluşmaması gerekçesi ile uygulanamıyorsa da bu durum yeterli şüphenin varlığı gerçeğini değiştirmemektedir. Hukuk güvenliği açısından Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemeyeceği bir suç ile ilgili şüphelinin mahkumiyetine yol açabilecek olan seri muhakeme usulüne başvurması doğru olmaz. Dolayısıyla, Cumhuriyet savcısı elindeki veriler ve deliller değişmediği ve yeterli şüphesini etkileyecek somut bir delile ulaşmadığı sürece iddianame düzenlemelidir. Aksi halde kovuşturmayaya yer olmadığı kararında bu durumu da gerekçelendirmelidir.

Seri muhakeme usulünün olumsuz sonuçlanması halinde klasik muhakemeye devam edileceğinden seri muhakemenin uygulanması sırasında verilen beyanların ve oluşan belgelerin durumu önem taşımaktadır. Yönetmelik m. 5/8 gereğince: “*Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya mahkemece soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz.*” Bu hüküm, usulün uygulanması boyunca elde edilen delillere ilişkindir; soruşturma aşamasında elde edilmiş diğer delillerin bu kapsama girmesi söz konusu değildir.

4.3. Kanun Yolu

Seri muhakeme usulü sonucu verilen hükme karşı⁷³⁸ 5271 sayılı Kanun m. 250/14 ve Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 15’e göre itiraz edilmesi mümkündür⁷³⁹. 5271 sayılı Kanun m. 267’de düzenlenmiş olan itiraz, kural olarak, hakim kararlarına ve kanunda açıkça gösterilen hallerde hükümden önce verilmiş mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen ve kararın yeniden incelenmesini amaçlayan olağan bir kanun yoludur⁷⁴⁰. Seri muhakeme ve

⁷³⁸ Kanun koyucunun itiraz kanun yolunu öngörmesinden dolayı seri muhakemede verilen kararların hakim kararları olarak anlaşılması gerektiği görüşü için bkz. **KIZILARSLAN**, Seri Muhakeme, s. 1944.

⁷³⁹ Yönetmelik m.15’de belirttiği üzere seri muhakeme kapsamında kurulan hükme “genel hükümler” çerçevesinde itiraz edilebildiğinden kanun koyucunun “itiraz” ile kastettiği 5271 sayılı Kanun m. 267-271’de düzenlenen itiraz kanun yoludur. Bu durum maddenin gerekçesinde de açıkça belirtilmektedir. **ERSOY**, Uğur, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 28, S. 2, 2020, s. 861.

⁷⁴⁰ **AYDIN**, Devrim, Ceza Muhakemesi Kanununda İtiraz, TBB Dergisi, C. 19, S. 65, 2006, s. 63-64, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-238>, E.T. 02.05.2020 (çevrimiçi); **AYGÖRMEZ**

basit yargılama usullerinin öngörülmesi ile Kanunda itiraz kanun yoluna tabi olan istisnai bir durum daha ortaya çıkmıştır. Bundan böyle hakim ve belirtilen hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraza başvurulabilmesinin yanı sıra belirtilen hallerde mahkeme hükmüne karşı da itiraz kanun yoluna başvurulabilmektedir ki bu haller seri muhakeme ve basit yargılama usulleridir.

İtiraz, seri muhakeme usulü kapsamında mahkemenin kurduğu “hükme” karşı yapılabilmektedir. Bu durum Türk ceza adaleti sisteminde mümkün olmayacak şekilde hükme karşı itiraz kanun yolunun getirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Mevzuatta, kural olarak bir hükme karşı itiraz edilmesi mümkün değildir. Bunun yanı sıra, seri muhakeme usulünde mahkumiyet hükmü kurulmayan hallerde; mahkemenin talepnameyi reddettiği veya düzeltilmesi amacıyla gönderdiği durumlarda itiraz söz konusu olamaz⁷⁴¹. Kanun koyucu bu kararlara karşı gidilecek bir kanun yolu da öngörmüş değildir. Yaptırım çeşidi istinaf ve/veya temyiz kanun yolu kapsamına girse dahi, Kanun koyucunun açıkça öngördüğü itiraz kanun yolu varlığı nedeni ile bu yollara başvurulamaz⁷⁴². Bununla birlikte koşulların bulunması halinde “kanun yararına bozma” veya “yargılanmanın yenilenmesi” olağanüstü kanun yollarına gidilebilir.

İtiraz kanun yoluna başvurabilecek kişiler için seri muhakeme usulü kapsamında ayrı bir düzenleme yapılmadığından genel hükümlere başvurulmaktadır. 5271 sayılı Kanun m. 260/1’de kanun yoluna başvurabilecek kişiler açıkça sayılmıştır. Bunlar, “*Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan*

UĞURLUBAY, Gülsün Ayhan, Güncel Tartışmalar Ve Gelişmeler Işığında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan), C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 4002, <https://hukuk.deu.edu.tr/fakultemiz/hukuk-fakultesi-dergisi/cilt-16-ozel-sayi/>, E.T. 02.05.2020 (çevrimiçi); CENTEL/ ZAFER, s. 890; ERDEM, Mustafa Ruhan/ ŞENTÜRK, Candide, Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 70; GÖKCEN/ BALCI/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s.655; ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 740; ÖZDEMİR, Süleyman Emre, Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu, 1. Baskı, Ankara 2018, s. 28; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA GEZER/ SAYGILAR KIRIT/ ALAN AKCAN/ ÖZAYDIN/ ERDEN TÛTÛNCÛ/ ALTINOK VILLEMIN/ TOK, s. 626; SCHROEDER/ VERREL, s. 684; ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 253; ÜNVER/ HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s. 739; ÜNVER, Naci, Ceza Yargılamasında Yasa Yolları, 1. Baskı, Ankara 1992, s. 19; YENİSEY/ NUHOĞLU, s. 848-849; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s. 578.

⁷⁴¹ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 597. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının itiraz kanun yoluna başvurabileceği alan oldukça daralmaktadır.

⁷⁴² Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulü Sunumu, s. 60; YAVUZ, s. 302.

sifatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar...” olarak belirtilmiştir ve sayılan kişilerin dışında kural olarak başka bir kişinin kanun yoluna başvurması mümkün değildir. Kanunda sayılan bu kişilerden “*sanık, katılan sıfatını almış olanlar, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş olanlar*” seri muhakeme usulünün yapısı dolayısıyla itiraz kanun yoluna başvuramazlar⁷⁴³. Zira seri muhakeme usulünde sanık sıfatı yoktur; kişi hakkında mahkumiyet hükmü kurulana kadar şüphelidir ve bu nedenle şüpheli sıfatı ile itiraz kanun yoluna başvurabilir. Bunun yanı sıra klasik muhakeme aşamasında olduğu gibi bir kovuşturma yapılmadığından mağdur veya suçtan zarar görenin katılma isteği alınamaz; karara bağlanamaz. Dolayısıyla bu kişiler de ancak katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan sıfatı ile itiraz kanun yoluna başvurabilir. Doktrinde, pratikte yalnız Cumhuriyet savcısı ile şüpheli, müdafii, şüphelinin eşi ve kanuni temsilcisinin itiraz kanun yoluna başvurma yetkisi olduğuna yönelik bir görüş bulunsa da⁷⁴⁴ Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 14/2’de yer alan “*Hüküm; varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkını hâiz olan kişilere tebliğ edilir.*” hükmünün sayılan kişilerin de itiraz haklarını kullanmaları amacıyla varsa bu kişilere de tebliğin yapılması gerektiği ve aksi düşüncede bu hükmün içeriğinin boş kalacağı kanaatindeyiz.

Mahkeme tarafından kurulan hükme Cumhuriyet savcısının itiraz edip edemeyeceği hakkında doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, talepname doğrultusunda hüküm kurulduğundan Cumhuriyet savcısının itiraz etme hakkı bulunmamakla birlikte ancak mahkeme talepnameden farklı bir hüküm kurmuş ise Cumhuriyet savcısının itiraz edebilmesi gerekir⁷⁴⁵. Doktrindeki bir diğer görüşe göre, Cumhuriyet savcısının itiraz yetkisini kullanabilmesi için böyle bir ayrıma gidilmemiştir⁷⁴⁶. “*Cumhuriyet savcısının kural olarak itiraz etme hakkı bulunmamaktadır.*” görüşüne paralel şekilde, şüphelinin usulü kabul etmesi nedeni ile hakkında söz konusu hüküm kurulduğundan kurulan hükme itiraz etmesi mantıken doğru bulunmamaktadır⁷⁴⁷. Hukuk mantığı açısından bu görüş

⁷⁴³ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 598.

⁷⁴⁴ ERSOY, Seri Muhakeme, s. 861.

⁷⁴⁵ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 598.

⁷⁴⁶ ERSOY, Seri Muhakeme, s. 861.

⁷⁴⁷ ERDEM/ ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s. 598.

doğru kabul edilebilir ve gerekçesi⁷⁴⁸, şüphelinin yaptırımı bilerek ve görerek kabul tutanağını imzalaması olabilir. şüpheli, mahkemeye gittiğinde bir sürprizle karşılaşmamakta; kabul tutanağında imzaladığı yaptırımı hükmedilmektedir. Eğer şüpheli usulün talepnamelede belirtilen şekli ile uygulanmasını istemezse mahkeme aşamasında hüküm kurulana kadar vazgeçme hakkı da bulunduğundan itiraz etme yetkisinin verimli şekilde kullanılmayacağı haklı olarak düşünülebilir. Bunun yanı sıra, mahkemenin talepnameyi düzeltmek üzere Cumhuriyet başsavcılığına göndermesine veya reddetmesine karşı da kanun yoluna başvurulamadığından şüphelinin itiraz etme alanının çok kısıtlı olduğu görülmektedir⁷⁴⁹. Ancak şüpheli, hükmü kuran mahkemede usulün kurallarına uyulmadığı gerekçesi ile de itiraz edebilecektir. İtiraz merci ancak itiraz konusu yapılan kararı inceleyebildiđinden⁷⁵⁰ itiraz konusu seri muhakeme açısından pratikte oldukça daralmaktadır.

İtiraz kanun yolu uygulamasında, seri muhakeme usulü için ayrıca bir düzenleme getirilmediğinden genel hükümlere göre hareket edilmelidir. Buna göre, seri muhakeme usulü sonucu verilen hükme itiraz süresi, 5271 sayılı Kanun m. 268/1'e göre, yedi gündür. İtiraz kararı veren asliye ceza mahkemesine yapılmalıdır. Yetkili asliye ceza mahkemesi itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmez ise en geç üç gün içinde yetkili olan merciin incelemesi için dosyayı gönderir. İncelemeyi yapmaya yetkili mahkeme, asliye ceza mahkemesinin yargı yerinde bulunan ağır ceza mahkemesidir.

5271 sayılı Kanun m. 270'e göre, itiraz, dosya üzerinden incelenir; gerekli görülmesi halinde Cumhuriyet savcısı ve müdafin dinlenilmesi mümkündür. İtirazı inceleyen merciin itirazı yerinde görmesi halinde itiraz konusu hakkında karar vermesi

⁷⁴⁸ *Erdem/ şentürk*, şüphelinin yaptırımı bilmeden usulü kabul ettiği görüşünde olduklarından bu görüşü farklı bir gerekçe ile sunmaları olasıdır. **ERDEM/ şENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 590.

⁷⁴⁹ Doktrinde, şüphelinin usulü kabul ederken belirlenmiş sonuç yaptırımı görmediği gerekçesine dayanılarak, Cumhuriyet savcısının 5237 sayılı Kanun m. 61/1'de temel cezayı belirlemek yetkisini yerinde kullanmadığı veya cezayı bireyselleştirme kurumları olan aynı Kanun m. 50 ve 51 ve 5271 sayılı Kanun m 231'i koşulları gerçekteşmesine rağmen uygulamadığı gerekçesiyle şikayet hakkını kullanabileceği yönünde görüş bildirilmektedir. **ERDEM/ şENTÜRK**, Seri Muhakeme, s. 598. Ancak biz çalışmamızda seri muhakeme usulü kabul tutanağını imzalaması gereken şüphelinin zaten sonuç yaptırımı bilerek kabul etmesi gerektiği yönünde görüş bildirdiğimizden doktrinledeki bu görüşe iştirak etmemekteyiz.

⁷⁵⁰ **şAHİN/ GÖKTÜRK**, Cilt II, s. 256.

gerekmektedir⁷⁵¹. Verilen bu karar kesin nitelikte olup istinaf veya temyiz edilememektedir. Ancak seri muhakeme usulünde verilen mahkumiyet hükmüne yapılan bir itiraz söz konusudur; bu usulde klasik muhakemede anlaşılan şekilde mahkeme kararına itiraz bulunmamaktadır. Dolayısıyla itiraz merciinin verdiği karar kesin karar olduğundan burada hükmün onaylanması gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır ki bu durum itiraz kanun yolu ile bağdaşmaz.

İtiraz merci mahkemenin hangi kapsamda değerlendirme yapacağı da seri muhakeme usulü açısından oldukça önemli bir sorudur. Zira itiraz, kural olarak tali uyuşmazlıklar açısından başvurulabilen bir kanun yolu iken⁷⁵² seri muhakeme usulünde asıl uyuşmazlık için başvurulmuş bir kanun yolu haline getirilmiştir. Bunun yanı sıra, itirazın yerinde görülmesi halinde, itiraz merci mahkemenin bu konuda bir karar vermesi niteliği tartışmalı olan hüküm üzerinde bir karar verileceği anlamına gelmektedir.

İlk derece mahkemesi olarak görev yapan ve seri muhakeme usulü sonucu şüpheli hakkında mahkumiyet hükmü veren mahkemenin esasa ilişkin herhangi bir inceleme yapamayacağı; ancak mevzuatta yazılanla sınırlı olarak bir hukuka uygunluk denetimi yapabileceği yukarıda detaylı olarak açıklanmıştır. İlk derece mahkemesinin sahip olmadığı esas inceleme yetkisinin itiraz merci ikinci derece mahkemesinde olup olmayacağı belirsizdir. Seri muhakeme usulü için özel bir hüküm olmadığından itiraz ile ilgili genel hükümlere bakılması gerektiği düşünüldüğünde; ikinci derece olarak inceleme yapacak ağır ceza mahkemesinin, 5271 sayılı Kanun m. 270/1'e göre, gerekli görmesi halinde taraflara cevap hakkı tanınması, inceleme ve araştırma yapması veya Cumhuriyet

⁷⁵¹ “İtiraz incelemesi sonucunda nasıl bir karar verileceği ve bu bağlamda CMK'nun 271/2. maddesinde yer alan; "İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir" şeklindeki düzenlemenin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde de durulmalıdır. Kanunun 271/2. maddesindeki düzenlemeye göre, merci, itirazı yerinde görürse itirazın kabulüyle birlikte "itiraz konusu" hakkında da karar verecektir. Başka bir anlatımla merci, itirazı kabul ettiğinde, verilmesi ya da kaldırılması gereken bir karar varsa bunu kararı veren mahkemeye bırakmadan kendisi vermeli ya da kaldırmalıdır, örneğin görevsizlik kararına yönelik bir itirazı inceleyen merci, itirazı yerinde görürse aynı zamanda görevsizlik kararını da kendisi kaldırmalıdır. Dolayısıyla, kanunda yer alan "İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir" hükmü, itirazı kabul eden merciin sadece "itiraz konusu" hakkında karar vermesi şeklinde anlaşılmalıdır. Buna karşın bu hüküm itiraz konusu dışında dosyanın esas hakkında da yargılamayı sonuçlandıracak (örneğin görevsizlik kararını kaldıran merciin dosyanın esas hakkında karar vermesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararı kaldıran merciin hükmü açıklaması gibi) bir karar vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmamalıdır.” YCGK., E. 2012/534, K. 2013/15, K.T. 22.01.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 23.07.2020 (çevrimiçi).

⁷⁵² CENTEL/ ZAFER, s. 867.

savcılığına yaptırması mümkün olduğundan, seri muhakemesi usulüne itirazın sonucunda itiraz merciinin neredeyse esasa yönelik inceleme yapacağı düşünülebilir⁷⁵³. Ancak bu durum, ilk derece mahkemesinin sahip olmadığı esas incelemesi yetkisinin ikinci derece mahkemesine verilmesi sonucunun çıkarılmasına neden olacaktır. Bunun yanı sıra, itiraz merciinin istinaf merciine dönüşmesi gibi bir durum da söz konusu olmaktadır⁷⁵⁴. İlk derecede kapsam olarak yapılmamış olan incelemenin ikinci derece mahkemesinde yapılması ve dosyanın hukuka uygunluk denetimiyle beraber ayrıntılı olarak ele alınması usul sistemimize uygun olmayacağından itiraz merciinin yalnız seri muhakeme usulünün koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini incelemesi daha yerinde görülmektedir⁷⁵⁵.

Seri muhakeme usulü kapsamında kanun yolu olarak itirazın belirlenmesi uygulamada ve teorik olarak birçok sıkıntının ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁷⁵⁶. Kanun yollarının konusu, hakim veya mahkeme tarafından verilmiş bir başka karar ve/veya hüküm olabilmektedir⁷⁵⁷. Bir başka deyişle, yalnızca yargı makamı kararlarına karşı kanun yoluna gidilebilmektedir⁷⁵⁸. Dolayısıyla kanun yollarının uygulanabilmesi için kovuşturma aşamasına geçilmiş olmalıdır; Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlara karşı kural olarak, kanun yolu incelemesi yapılamaz⁷⁵⁹. Seri muhakeme usulünde her ne kadar mahkemenin verdiği bir hüküm söz konusu olsa da bu hüküm soruşturma aşamasında verildiğinden itiraz kanun yolunun öngörülmesinin genel hükümler açısından uygun olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca 5271 sayılı Kanun m. 250 ve Seri Muhakeme Yönetmeliği'nde kanun koyucunun mahkemenin verdiği kararı hüküm olarak ifade etmiş olması dolayısıyla hükme karşı itiraz kanun

⁷⁵³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2013 tarihinden itibaren verdiği kararlarında, itiraz merciinin mahkumiyet koşuluna ilişkin incelemeyi hem maddi hem hukuki yönden yapacağına ve yalnızca şekli koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik yapılacak incelemenin yetersiz olacağına karar vermiştir. İlgili karar için bkz. YCGK., E. 2012/534, K. 2013/15, K.T. 22.01.2013, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 23.07.2020 (çevrimiçi).

⁷⁵⁴ **CENTEL/ ZAFER**, s. 868.

⁷⁵⁵ **CENTEL/ ZAFER**, s. 606. Aksi yönde bkz. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 275.

⁷⁵⁶ Eleştiriler için bkz. **AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/ HAYDAR/ KORKMAZ**, s. 275; **YAVUZ**, s. 303-307; **YURTCAN**, Ceza Yargılaması, s. 719.

⁷⁵⁷ İtiraza konu olabilecek kararın özellikleri, “*muhakeme işlemi olması, yargılama organının tekelinde olması, ortak aklın ürünü olması üzere üç başlık altında incelenebilir.*” **ÖZDEMİR**, s. 33.

⁷⁵⁸ **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, s. 238.

⁷⁵⁹ **ÖZDEMİR**, s. 46; **ŞAHİN/ GÖKTÜRK**, s. 238.

yoluna gidilemeyeceği; hükme karşı gidilmesi gereken kanun yolunun istinaf olduğu eleştirisi yapılmaktadır.

Seri muhakeme usulünde şüpheli hakkında mahkumiyet hükmü kurulması ile karar kesinleşmemektedir. Zira itiraz kanun yolu öngörüldüğünden, yedi gün içerisinde itiraz edilmez veya itiraz reddedilirse hüküm kesinleşmektedir. Kanun koyucu tarafından seri muhakeme usulünün kanun yolu olarak öngörülen itirazın, kararın kesinleşmesini önleme etkisi yoktur⁷⁶⁰. Aynı şekilde itiraz, kural olarak, kararın icrasına da etki etmez⁷⁶¹. Ancak 5271 sayılı Kanun m. 269/2 uyarınca kararına itiraz edilen makam veya inceleme yapacak merci, resen veya talep üzerine kararın infazının geri bırakılmasına karar verebilir. Uygulamada birlik sağlanması ve hak kaybı yaşanmaması adına, 5271 sayılı Kanun m. 74/4'te yapılmış olan özel ve istisnai hükümde olduğu gibi, mevzuatta yapılacak bir düzenleme ile seri muhakeme usulünde yapılacak itirazın hükmün icrasını durdurması mümkün hale getirilebilir.

⁷⁶⁰ ÜNVER, Yasa Yolları, s. 17.

⁷⁶¹ İtiraz kararın icrasını kural olarak engellemediğinden, hükmün verilmesi ile mahkumiyet kararının infazı aşamasına geçilip geçilmeyeceği akla gelmektedir. Buna göre, “yargı” halini almamış bir kararın infazı söz konusu olacaktır ki bu durumda istisnai bir uygulamadan bahsedilebilir. TOSUN, Öztekin, Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun Yollarının Çeşitleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 35, S. 1-4, 1970, s. 17. ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 249; ÜNVER, Yasa Yolları, s. 17.

5. SONUÇ

Seri muhakeme usulü, 5271 sayılı Kanun Geçici Madde 5/1-c kapsamında öngörülen 01.01.2020 tarihinden itibaren uygulamaya dahil olmuştur. Bu tarihten önce başlanan ve devam eden soruşturmaları da içine alır biçimde yürürlüğe giren bu usul ile, muhakeme sürecini kısaltmak ve bu şekilde uyuşmazlığı aynı gün içerisinde sonuçlandırarak ceza adaleti sisteminde etkinliği artırmak hedeflenmektedir. 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yürürlüğe giren seri muhakeme usulünün uygulaması doktrin, kamuoyu ve hukuk uygulayıcıları tarafından yöneltilen eleştiriler altında uygulanmaya başlamıştır.

Seri muhakeme usulü, soruşturma evresine ait bir uygulama olup şüphelinin, bu usul kapsamında yer alan bir suçta işlediğine dair yeterli şüphenin oluşması halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülecek bir süreçle soruşturmanın kovuşturma evresine geçmeden sonlandırılmasını sağlamaktadır. Klasik muhakeme usulünden ayrılarak iddianame düzenlenmeksizin şüpheli mahkeme önüne çıkmakta ve kendi kabulüne bağlı olarak yeterli şüpheye dayanılan bir mahkumiyet hükmü almaktadır.

Seri muhakeme usulü, Türk ceza adaleti sistemi ile tamamen zıt olacak şekilde Cumhuriyet savcısına yaptırım belirleme yetkisi tanımaktadır. Cumhuriyet savcısının belirlediği yaptırımı talepten gören mahkemenin, mevzuatta yer alan çerçevede inceleme yapması gerekmektedir. Dolayısıyla mahkeme, klasik muhakemede olduğu gibi vicdani kanaate ulaşarak değil önündeki talepten ile bağlı olarak hüküm kurmaktadır ki bu durum Anayasa m. 138'ye aykırılık iddialarını gündeme getirmektedir.

Şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul etmesi halinde uygulanabilen usul, Kanunda belirtilen diğer şartların da varlığı halinde, uyuşmazlığın teklifin yapıldığı gün sona ermesine imkan vermektedir. Bu şekilde şüpheli, sanık sıfatı dahi olmaksızın hükmün kesinleşmesi ile hükümlü sıfatı almaktadır. Temelde şüpheli/ sanık haklarına ciddi tezatlıklar oluşturan bu uygulama, uyuşmazlığın çözülmesi için gerekli süreyi kural olarak bir güne indirmekte ve bu açıdan ilgili suçlar açısından adalet sisteminin işleyişini hızlandırmaktadır. Ancak bu durumun birtakım sıkıntılara yol açtığı da görülmektedir.

Başta adil yargılanma hakkı olmak üzere pek çok hakkın içeriği ile bağdaşmayan bu usul, savunma hakkı bakımından eleştirilmektedir. Kovuşturma evresinin ve yargı makamı önünde yargılanmanın getirdiği birçok garantiden, usulü kabul ederek vazgeçmiş

olan şüphelinin yanı sıra, müdafinin konumundaki belirsizlik savunma hakkı konusunda tartışmaya sebep olmaktadır. Şöyle ki, şüpheli yargı makamı önünde delilleri sunarak veya sunulan delillere cevap vererek vasıtasızlık ilkesi kapsamında mahkum edilmemektedir. Şüphelinin kendisini ifade edebilmesi imkanı tanıyan meramını anlatabilme hakkı, usul uygulamasında Cumhuriyet savcısı önünde de korunmalıdır. Ayrıca, seri muhakeme usulünde zorunlu müdafilik öngörülmesine rağmen müdafinin yalnızca teklifin kabulü aşamasında bulunması mecburi kılınmış; bilgilendirme ve teklif aşamasında müdafinin bulunması zorunluluğuna mevzuatta yer verilmemiş olması da savunma hakkının ihlali sonucu doğurabilir. Bu durum, bilgilendirme ve teklif aşamasında şüphelinin yapılacak herhangi bir yanlış yönlendirmeye maruz kalabileceği endişesine neden olmaktadır.

Mevzuattaki düzenlemeler, şüphelinin bilgilendirme ve teklif aşamasında hakkının yeterince korunmadığı kanaati uyandırdığından revize edilmelidir. Kanaatimizce, Cumhuriyet savcısının m.10/1 kapsamında teklifte bulunmadan önce yapması gereken bilgilendirmenin başından itibaren müdafinin varlığı zorunlu kılınmalı; müdafinin şüpheli ile görüşülmemelidir. Bu şekilde, müdafinin hukuki yardımından en doğru şekilde yararlanan şüpheli, özgür iradesine dayanarak usulü kabul veya reddedebilir. Bunun yanı sıra müdafinin dosyayı inceleme yetkisi de en üst derecede korunmalıdır. Özellikle baro tarafından atanan bir müdafinin yalnızca teklifin kabulü anında şekli olarak orada bulunması, usulde zorunlu müdafiliğin kabul edilmesi ile amaçlanan savunma hakkının korunması gerekliliğine de hizmet etmeyecektir. Dolayısıyla müdafinin olabildiğince usule katılımına imkan sağlamak ve bunun için gerekli mevzuat değişikliklerini yapmak önemli görülmektedir.

Seri muhakeme usulünün Kanunda yer almasının altında yatan en büyük sebeplerden biri, Türkiye'nin makul sürede yargılanma hakkı ile almış olduğu ihlal kararları ile kamuoyunda ve uygulamada uzun süren yargılamaların yarattığı problemlerdir. Bu nedenle seri muhakeme usulünün kabulü ile uyuşmazlık soruşturma aşamasında çözümlendirilerek özellikle belli bir ağırlığın altındaki suçlar için uzun süreli yargılamaların önüne geçmek amaçlanmaktadır. Makul sürede yargılanma hakkı bakımından seri muhakeme usulü yerinde bir uygulama olarak görülebilir. Nitekim, şüpheli uzun süreli yargılama sonucu yaşayacağı psikolojik baskı ve belirsizlikten aynı gün verilen hüküm çerçevesinde kurtulmaktadır. Ancak bu durum "acelecilik" olarak

anlaşılmalı; soruşturma işlemleri klasik muhakeme usulündeki gibi devam etmeli ve kişi hakkında yeterli şüphe oluşturacak lehe ve aleyhe delillerin tümü toplanarak usule geçilmelidir. Bu durum maddi gerçeğin araştırılması ilkesi açısından da şarttır ve aksi halde adil yargılanma hakkı ihlali ortaya çıkacaktır.

Seri muhakeme usulünde şüpheli, yeterli şüphe sonucu usulü kabul etmesi ile doğrudan mahkum olduğundan suçsuzluk karinesi klasik muhakemede anlaşılan şekliyle bu usulde yer bulamamaktadır. Zira, suçsuzluk karinesi kişinin hakkında adil şekilde yapılan yargılama sonucu kesin hükümlerle mahkum oluncaya kadar suçsuz sayılmasını öngörür. Ancak seri muhakeme usulünde klasik manada bir yargılama işlemi bulunmadığı gibi yeterli suç şüphesi kişinin mahkum olması için kafi bulunmaktadır. Bu durum da elbette suçsuzluk karinesi ile bağdaşmaz. Uygulamada seri muhakeme kapsamında yer alan bir suçtan dolayı başlatılan soruşturmada henüz bilgilendirme aşamasından itibaren şüpheliye suçlu gibi davranıldığı durumlar ile karşılaşılabilir ki bu kabul edilemez. Bu nedenle Uzlaştırma Yönetmeliği m. 6'da yer alan "*etik ilkeler*" düzenlemesinin oluşturduğu örnekten yola çıkılarak suçsuzluk karinesinin öneminin mevzuatta vurgulanması yerinde olacaktır.

Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı ön plana çıkarılmakta; hakimin bazı yetkileri Cumhuriyet savcısına tanınmakta ve bu şekilde hakimin üzerindeki iş yükü azaltılmaktadır. Bu hususta, yapılan mevzuat düzenlemeleri, 5271 sayılı Kanuna nüfuz ettirilerek net biçimde sisteme dahil edilemediğinden Türk ceza adaleti düzeninde kabul edilemeyecek pek çok sorun ortaya çıkmaktadır. Cumhuriyet savcısının adeta hakim görevi üstlenerek yaptırım belirlemesi ve hakimin tamamen bu belirlenen yaptırıma göre hareket etmek durumunda bırakılması Türk ceza adaleti sistemi ve mevzuat değerlendirildiğinde mümkün olmayan bir durum yaratmaktadır. Elbette sisteme yeni dahil edilen bir usulün sistemin tümüne bire bir uyması beklenemez. Aksi halde zaten var olan sistem devam ettirilmiş olur. Bir takım farklı uygulamalara gidilmesi ve bunların mevzuattan ayrılması yeni bir sistemin doğasında vardır. Ancak Anayasa ve Türk ceza hukuku mevzuatının bu sistemi kaldıramayacak amir hükümler içermesi sistemin uygulanması noktasında tartışma ve eleştiriye sebep olmaktadır. Dolayısıyla seri muhakeme usulünün mevzuattaki zemininin doğru şekilde oluşturulması gerekmektedir. Başta sùjelerin konumlarının ve rollerinin dağıtılmasında mevzuat revize edilmeli;

savunma rolünün iddia makamına oranla oldukça zayıf kaldığı göz önüne alınarak düzenlemeye gidilmelidir.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için belirli şartların oluşması gerekmektedir. Bunlardan ilki, 5271 sayılı Kanun m. 250/1'de belirtildiği üzere, soruşturma evresinin sonunda olunmasıdır. Soruşturma evresi sonunda 5271 sayılı Kanun m. 250'de yer verilen suçlardan en az birinin işlendiğine dair yeterli şüpheye ulaşan ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermeyen Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme usulünü uygulamak durumundadır. Bu konuda takdir yetkisi bulunmadığı gibi uygulamaması da 5271 sayılı Kanun m. 174/1-c'de iddianamenin iadesi sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu durum, seri muhakeme usulünü bir muhakeme şartı haline getirmektedir. 5271 sayılı Kanun m. 250'de düzenlenen ve seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşması beklenen suçların neye göre seçildiği bilinmemektedir. Mağduru belirli bir kişi olmayan suçların tercih edildiği görülse de yapılan suç seçimlerinin temeli anlaşılammaktadır. Yabancı hukukta görülen benzer uygulamalarda belirli bir yılın altındaki suçlar için ilgili usuller uygulanırken ülkemizde kanun koyucunun belirli suçları sayma yöntemine gittiği görülmektedir. Şüphelinin usulü kabul etmesi de seri muhakeme usulünün uygulanması için gereken şartlardan biridir. Kabul beyanının müdafii huzurunda özgür iradeye dayanarak verilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu şüphelinin ulaşılabilir olmasını da usulün uygulanması için şart koşmuştur. Bunun nedeni, usulün gereği olan seriliğin sağlanması gerekliliğidir. Seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ya da dilsizlik durumlarında uygulanmamaktadır.

Seri muhakeme usulünün işleyişi, bilgilendirme ve teklif, kabul, talepname düzenlenmesi ve hüküm kurulması şeklinde ayrıştırılabilir. Seri muhakeme kapsamında olduğu Kanunda belirtilen suçlar için bilgilendirme kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmalıdır. Ancak uygulamada, seri muhakeme bürosunda görevlendirilmiş olan zabıt katipleri tarafından bilgilendirmenin yapıldığı görülmektedir. Mevzuat olarak mümkün olmayan bu durum işlerlik kazanmıştır ki hukuki bir konuda zabıt katibinin yaptığı bilgilendirme kabul edilemez. Aydınlatılma hakkının seri muhakeme usulündeki yansıması olan bilgilendirmenin gereği gibi yapılması noktasında uygulamacıların daha hassas davranması gerekmektedir.

Seri muhakeme usulünde teklifi yapmaya yetkili tek merci Cumhuriyet savcısıdır. Bilgilendirmenin içeriği Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/1'de açıkça düzenlenmesine rağmen teklifin içeriği açıkça düzenlenmemiştir. Daha önce kolluk tarafından yapılmış olsa dahi, teklifin hemen öncesinde, Cumhuriyet savcısı tarafından tekrar bilgilendirme yapılması gerektiğinden teklifin içeriği ile ilgili ayrı bir düzenlemeye gerek duyulmaması makul karşılanabilir. Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 10/2'de, teklif aşamasında şüpheliye yaptırımların açıklanacağı öngörülmesine rağmen yaptırım miktarının da açıklanıp açıklanmayacağı net biçimde anlaşılamadığından doktrinde fikir ayrılığı yaşanmaktadır. Yönetmelikten, sistematik olarak, önce kabul beyanının alınacağı sonra yaptırım miktarının açıklanacağı anlamı çıkarılabilirse de bu durum usulün uygulanma amacı ve genel hukuk mantığı ile uyuşmamaktadır. Zira kişinin bilmediği bir şeyi kabul etmesini beklemek boş kağıda imza atmasını beklemekle eş değerdir. Dolayısıyla, uygulamada da gerçekleştiği gibi, şüpheliye yaptırım miktarı da açıklanarak teklifin yapılması gerekmektedir. Bu konudaki tereddüdü ve farklı uygulamaların ortaya çıkma ihtimalini ortadan kaldırmak amacı ile Yönetmelik m. 10'da sistematik bir değişikliğe gidilmesi ve fıkraların yerlerinde değişiklik yapılması yeterli görülmektedir.

Şüphelinin, müdafii huzurunda ve özgür iradesi ile usulü kabul etmesi halinde seri muhakeme usulü uygulanabilir. Bu durum, mahkeme aşamasında kontrol edilmesi zorunlu unsur olarak düzenlenmiştir. Şüphelinin, usulü kabul etmeden önce, en fazla bir ay olacak şekilde süre istemesi mümkündür. Bu durumda Cumhuriyet savcısı, makul olacak süreyi vermek durumundadır. Seri muhakeme usulünün şüpheli tarafından kabul edilmesi halinde kabul tutanağı düzenlenir ve tutanak Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafii tarafından imzalanır.

Seri muhakeme usulünde hüküm kurulana kadar şüphelinin vazgeçme imkanı bulunmaktadır. Bu şekilde, usulü kabul ile geri dönülemez bir yola sokulmayan şüpheli, eğer isterse kabul beyanından vazgeçerek klasik muhakeme usulüne dönülmesini sağlayabilmektedir. Bu durum, seri muhakemenin şüphelinin iradesi ile yönlendirilebilecek bir usul olduğunu savunan görüşün temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır.

Kabul tutanağına dayanarak Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanan ve iddianamenin seri muhakeme usulündeki yansıması olan talepname mahkemeye

gönderilir. Talepnamede yer alması gereken hususlar Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 12’de belirtilmiştir. Mahkeme, talepnamenin verildiği gün incelemeyi derhal yapar. Mahkemenin eksik veya hatalı noktaları belirterek ve Seri Muhakeme Yönetmeliği m. 13/2’ye dayanarak talepnameyi düzeltilmesi amacı ile Cumhuriyet başsavcılığına göndermesi mümkündür. Bunun yanı sıra mahkemenin, suçun seri muhakeme kapsamında olan bir suç olmadığı veya şüphelinin müdafii huzurunda kabul beyanı vermediği kanaatinde olması halinde talepnameyi reddetmesi de mümkündür. Suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı tespiti yalnızca talepnamede yer alan suçun 5271 sayılı Kanun m. 250’de sayılan suçların arasında olup olmadığının kontrolünü içermektedir. Mahkemenin talepname doğrultusunda kurduğu hükmün Anayasa m. 138’e aykırılık oluşturduğu iddialarında doğruluk payı bulunmaktadır. Zira mahkeme, önüne gelen talepnamede yer alan yaptırım ile bire bir şekilde hüküm kurmak veya şartlar oluşuyorsa talepnameyi reddetmek dışında başka bir irade ortaya koyamamaktadır. Bu durum da mahkemelerin bağımsızlığı ve vicdani kanaati ile hüküm kurması gerekliliği ile ilgili tartışma yaratmaktadır.

Mahkeme tarafından kurulmuş olan hükme karşı itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Türk ceza adaleti sisteminde, uyuşmazlığı sonlandıran hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulması öngörülmediğinden tartışma yaratan bir alan daha oluşturulmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere, seri muhakeme usulünün mevzuata doğru şekilde ve tüm kollardan entegre edilememesi ile alakalı bir durumla karşılaşılmaktadır. Seri muhakeme ve basit yargılama usulleri ile birlikte, itiraz kurumuna başvurulabilecek hususlara *“kanunun gösterdiği hallerde ilk derece mahkemelerinden verilen hükümler”* de eklenerek genel hüküm yeniden düzenlenmelidir.

Mahkemenin, usulün uygulanmasını talepname üzerinden reddettiği durumlarda klasik muhakeme usulüne dönülerek iddianame düzenlenecek ve mahkemeye gönderilecektir. Bu durumda şüpheli ile ilgili seri muhakeme usulü hiç uygulanmamış gibi olacak; usulde alınan beyanlar ve kullanılan belgeler tekrar kullanılamayacaktır.

Tez çalışması sırasında uygulamacılarla yapılan görüşmeler neticesinde kanun koyucu tarafından sisteme dahil edilen bu yeni usulün, uygulamada ciddi sıkıntılara yol açtığı tespit edilmiştir. Öncelikle adli mercilerin iş yükünde azalmaya gitme amacı mahkemeler yönünden sağlanmış olsa dahi Cumhuriyet savcılarının iş yükü bir hayli

artmıştır. Usulün muhakemeye kazandırmak istediği serilik kimi zaman sağlanamamaktadır. Zira Cumhuriyet savcılarının açısından bakıldığında; usul kapsamında kanun koyucunun da ifadesi ile nispeten “basit suçlar” öngörüldüğünden, kolaylıkla iddianame düzenlenerek mahkemeye gönderilebilecek bir sistem olan klasik muhakeme usulü yerine, şüphelinin davet edildiği, bilgilendirmenin ve teklifin yapıldığı bir usul yürürlüğe girmiştir. Şüphelinin teklif sonrasında süre talep edebilmesi ve hatta önce usulü kabul etmişken hükmün verilmesi aşamasına kadar vazgeçebilmesi kimi zaman usulün uzamasına neden olmaktadır. Mahkemeler açısından incelendiğinde, uyuşmazlığı aynı gün sona erdirdikleri ve esas incelemesi yapmadıkları göz önüne alındığında oldukça işlevsel bir uygulama olduğu söylenebilmektedir. Ancak usul uygulamasında, mahkemenin rolünün yargılama makamından çıkarılarak onay makamına evrildiği de yadsınamaz bir gerçektir. Savunma tarafında ise, usulün pek çok eksiği olduğu, çoğu ilke ile çatıştığı, müdafinin rolünü sembolik kıldığı görülmektedir.

Yapılan tüm açıklamalar çerçevesinde, seri muhakeme usulünün, adalet sisteminin eksikliklerini gidermek için öngörülen yöntemlerden biri olarak gerekli görüldüğü ve bu kapsamda yürürlüğe dahil olduğu kabul edilebilir. Ancak Türk ceza adaleti sistemine ve mevzuata tam manasıyla adapte edilmeden daha önce uygulanmamış bir usulün benimsenmesi oldukça güçtür. Mevzuatta yapılacak değişiklikler ile usulün yerleşik hale getirilmesi sağlanabilir. Elbette ki alternatif çözüm yöntemlerinin tümünde yaşanan şüpheli/ sanık haklarının ihlali eleştirileri bu usul için de geçerlidir. Ancak, ciddi bir sorun olan uzun süreli yargılamaların önüne geçebilmek ve ceza adaleti sisteminde tıkanıklığa neden olan prosedürleri özellikle belli bir ağırlığın altındaki suçlar açısından hızlandırmak amacıyla alternatif yöntemlerin uygulanması tüm dünyada görülen bir çözüm arayışıdır. Hem zaman hem emek kaybının önüne geçmek amacı ile mevzuata alınan bu uygulamaların taraflarca suiistimal edilmeden, usulün amacına uygun olarak işletilmesi önemlidir. Daha önce uygulaması yapılmamış yeni bir sistemi var olan ve bilinen klasik muhakeme usulünün alternatifi olarak görmek ve içselleştirmek zaman alacaktır. Ancak, eleştirileri dikkate almak suretiyle yeterli dikkat ve özen gösterilerek yapılacak kanuni revizyonlarla sürecin ceza adaleti sisteminde yer etmesi sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA (*)

Adalet Bakanlığı, 2019 Bakanlık Faaliyet Raporu, 2020, s. 4, <https://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/FaaliyetRaporu/pdf/rapor2019.pdf>, E.T.

05.04.2020. (Faaliyet Raporu)

Adalet Bakanlığı, AİHS İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, s. 1-35, www.inhak.adalet.gov.tr, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanun Tasarısı ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss698m.htm>, E.T. 06.08.2020. (CMUK Tasarısı ve Komisyon Raporu)

Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 10, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/DUYURULAR/TASARI-alternatif%20çözüm%20yöntemleri.pdf>, E.T. 12.03.2020. (Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi)

Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250) Sunumu, 2019, s. 38, <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/212020145115SERI%20MUHAKEME%20SUNUM%2001.01.2020.pdf>, E.T. 25.03.2020. (Seri Muhakeme Sunumu)

Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu- Seri Muhakeme Usulü- Prof. Dr. Feridun Yenisey Anlatıyor, 31.12.2019, <https://www.youtube.com/watch?v=MErJGfGkBwQ>, E.T. 27.03.2020.

Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji Belgesi, Mayıs 2019. (Strateji Belgesi)

AHTIHAN, Canan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Ceza Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Makul Sürede Yargılanma İlkesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

(*) Aynı yazarın birden fazla eserine atıf yapıldığında eserlerin birbirlerinden ayırt edilmesi için kısaltma kullanılmıştır.

AKANDJI-KOMBE, Jean-François, Çev. Özgür Heval Çınar/ Abdulcelil Kaya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler, İnsan Hakları El Kitapları, No. 7, Belçika 2008.

AKBULUT, Berrin, Bağlılık Kuralı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2010, s. 167-214. (Bağlılık)

AKBULUT, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2018. (Genel Hükümler)

AKBULUT, Berrin, Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 541-586. (Çocuk)

AKBULUT, Berrin/ AKSAN, Murat, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 2. Baskı, Ankara 2019.

AKBULUT, İlhan, Ceza Davalarının Uzamasının Sebepleri, Yargıtay Dergisi, C. 20, S. 4, 1994, s. 436-447.

ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, 2. Baskı, Ankara 2020.

ALKON, Cynthia, Hard Bargaining In Plea Bargaining: When Do Prosecutors Cross The Line?, Nevada Law Journal, Vol. 17, No. 2, 2017, s. 401-428, E.T. 09.12.2019.

ALSCHULER, Albert W., Plea Bargaining and Its History, Columbia Law Review, Vol. 79, No. 1, 1979, s. 1-43, https://chicagounbound.uchicago.edu/journal_articles, E.T. 31.10.2019.

ALTENHAIN, Karsten/ HAIMERL Michael, Die gesetzliche Regelung der Verständigung im Strafverfahren JuristenZeitung 65. Jahrg, No. 7, 2010, s. 327-337, <https://www.jstor.org>, E.T. 22.11.2019.

ALTIPARMAK, Cüneyd, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları, TBB Dergisi, S. 63, 2006, s. 244-270, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-63-218>, E.T. 23.04.2020.

ALTUĞ, Şahin, Ceza Hukukunda Müsadere Kavramı, 1. Baskı, Ankara 2017.

- AMODIO, Ennio, The Accusatorial System Lost and Regained: Reforming Criminal Procedure, The American Journal of Comparative Law, Vol. 52, No. 2, 2004, s. 489-500.
- ARAL, Vecdi, Hukukta İrade Özgürlüğü, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 48, S. 1-4, 1983, s. 249-282.
- ARIKAN, Mustafa İberya, Başkalarına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 1061-1084.
- ARSLANTÜRK, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2018.
- ARTUÇ, Mustafa, Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu, 2. Baskı, Ankara 2018.
- ARTUK, Mehmet Emin, Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, 2008, s. 461-492.
- ARTUK, Mehmet Emin/ GÖKCEN, Ahmet/ ALŞAHİN, Mehmet Emin/ ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2020.
- ASLAN, Buğra Han, Kazanç Müsaderesi, 1. Baskı, Ankara 2016.
- ATEŞ, Derya, Hazırlık Soruşturmasında Müdafii, TBB Dergisi, C. 10, S. 2, 1998, s. 632-648.
- AYDIN, Devrim, Ceza Muhakemesi Kanununda İtiraz, TBB Dergisi, C. 19, S. 65, 2006, s. 61-72, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-238>, E.T. 02.05.2020.
- AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsüm A./ HAYDAR, Nuran/ KORKMAZ, Mehmet, Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, 2019, s. 255-306.
- AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsün Ayhan, Güncel Tartışmalar Ve Gelişmeler Işığında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan), C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 3999-4044, <https://hukuk.deu.edu.tr/fakultemiz/hukuk-fakultesi-dergisi/cilt-16-ozel-sayi/>, E.T. 02.05.2020.

AYNURAL, Ömer Metehan, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, 1. Baskı, İstanbul 2018.

AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman, Ceza Hukukunda Mağdur Hakları Çerçevesinde Mağdurun Zararının Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkındaki Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 141-142, 2016, s. 9-46.

BABAYİĞİT, Beşir, Kumar Oynama ve Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Fiilleri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 9, S. 34, 2018, s. 283-315.

BAGIROV, Anar, Plea Bargaining and Issues Related To Its Implementation in Azerbaijan, Council Of Europe Support To The Anti-Corruption Strategy Of Azerbaijan (AZPAC), 2008, s. 1-30, <https://www.coe.int/en/web/corruption/completed-projects/azpac/technical-papers>, E.T. 20.04.2020.

BAĞDATLI, Selahattin, Hukuk Sözlüğü, 1. Baskı, İstanbul 2012.

BAKİ, Ensar, CMK m. 171/1 Uyarınca Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

BALCI, Murat, Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Türk Ceza Kanununda Kabul Edilen Suç Teorisi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 7, S. 74, 2012, s. 14-19.

BALO, Yusuf Solmaz/ ÇETİNTÜRK, Ekrem, Amerika Birleşik Devleti Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 1243-1292.

BARKIR, Kamil, Mühür Bozma Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

BAYTAZ, Abdullah Batuhan, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

BEKAR, Elif, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 75, S. 1, 2017, s. 15-60.

BEULKE, Werner, Strafprozessrecht, Elfte Augabe, Ausburg 2010.

BEULKE, Werner, Strafprozessrecht, C. F. Müller, Heidelberg 2005.

- BIÇAK, Vahit, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2018.
- BİRTEK, Fatih, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara 2018. (Genel Hükümler)
- BİRTEK, Fatih, Ceza Muhakemesinde İkrar, 1. Baskı, Ankara 2018. (İkrar)
- BİRTEK, Fatih, Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, 2013, s. 953-990. (Takdir Yetkisi)
- BİRTEK, Fatih, Soruşturma Evresinde Şüphelinin Savunma Hakkı ve Müdafii Yardımından Faydalanması (Soruşturma), Niğde Barosu Dergisi, Y. 1, S. 1, s. 27-37. (Savunma)
- BORGES DE MENDONÇA, Andrey, The Criminal Justice System in Brazil, s. 63-70,
https://pdfs.semanticscholar.org/6ae2/c1dc9f5a9dc47998fd1ea9d490c3b875c968.pdf?_ga=2.152596785.901665477.1597142666-941867140.1597142666, E.T. 12.11.2019 (çevrimiçi).
- BOZDAĞ, Ahmet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Yardım Alma Hakkı, TBB Dergisi, C. 30, S. 132, 2017, s. 121-146,
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-132-1683>, E.T. 28.04.2020.
- BÖLEK, Fatih, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- BUBALO, Lana/ PAJIC, Denis, *In Dubio Pro Reo* Principle In Modern Criminal Procedure, SEE Law Journal, Vol. 1, S. 6, s. 1-15.
- BÜYÜKHATİPOĞLU, Onur, Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Yapması Sonucu Verdiği Kararlar, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012.
- CALVEZ, Françoise, Gün. Nicolas Régis, Çev. Hendek, Hasan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Temelinde Avrupa Konseyi Üye Devletlerinde Yargılama Süreleri Hakkında Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) Raporu,
<https://rm.coe.int/avrupa-insan-haklari-mahkemesi-ictihatları-temelinde-avrupa-konseyi-uy/16807481b4>, E. T. 21.06.2020.

CANESTRINI, Nicola, The Italian Criminal Trial, 2012, <https://web.archive.org/web/20131220175428/http://www.canestrinilex.com/resources/trial/>, E.T. 09.04.2020.

CARDUCK, Vanessa J, Qua Vadis, German Criminal Justice System? The Future of Plea Bargaining in Germany, University of Warwick School Of Law Plea Bargaining Special Issue Legal Studies Research Paper No. 17, 2013, s. 1-34.

CENDEL, Nur, Yeni Ceza Muhakemesi Yasası'na Göre Hazırlık Soruşturmasının Başlaması ve Yürütülmesi, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2005, s. 129-146. (Hazırlık Soruşturması)

CENDEL, Nur/ ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. Baskı, İstanbul 2020.

CENDEL, Nur/ ZAFER, Hamide/ ÇAKMUT, Özlem, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul 2017.

CEYHAN, Murat, Soruşturmanın Gizliliği ve Müdafin Dosya İnceleme Yetkisi, TBB Dergisi, S. 109, 2013, s. 465-483, tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1336, E.T. 25.04.2020.

CHEESMAN, Samantha Joy, "Comparative Perspective on Plea Bargaining in Germany and The U.S.A." Universität Potsdam, Issue 2, 2015, s. 113-151.

CİHAN, Erol, Ceza Muhakemesi Hukukunda İkrar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 31, S. 1-4, 1965, s. 109-129.

COŞKUN, Mehmet, Kooperatifler Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2019.

CÖHCE, Melih, Maslahata Uygunluk İlkesi Çerçevesinde Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.

ÇAĞLAR, Aşlı, Özgür İrade, Adli Bilimler Dergisi, C. 12, S. 1, 2013, s. 66-70.

ÇAKIR, Kerim, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 1541-1566.

- ÇAVUŞOĞLU, Naz, Frau-İtalya Davası: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nde "Makul Süre" Şartı, İnsan Hakları Merkezi Dergisi, C. 2, S. 1, 1994, s. 38-40, <http://www.ihmpolitics.org/ihmd/21/06.pdf>, E.T. 25.04.2020.
- ÇELEBİ, Ümit, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Işığında Uzlaştırma, Bursa Barosu Dergisi, C. 42, S. 103, 2018, s. 64-67.
- ÇELEN, Ömer, Bir İştirak Şekli Olarak Yardım Etme (Asli Fail Yardım Eden Ayrımı), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 2015.
- ÇETİN, Soner, Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma, TBB Dergisi, S. 82, Ankara 2009, s. 1-33, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-82-516> E.T. 08.08.2020.
- ÇETİNTÜRK, Ekrem, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1. Baskı, Ankara 2017.
- ÇINAR, Ali Rıza, Çocuk Ceza Hukuku Suça Sürüklenen Çocukların Ceza Sorumluluğu ve Yargılanmaları, 1. Baskı, Ankara 2020. (Çocuk Ceza Hukuku)
- ÇINAR, Ali Rıza, Hükmün Konusu ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Etkisi, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 31-62, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-542>, E.T. 01.05.2020.
- ÇINAR, Ali Rıza, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 2, S. 10, 2010, s. 6-16.
- ÇİÇEK, İbrahim, Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, 3. Baskı, Ankara 2013.
- ÇİÇEK, Mustafa, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Bir İştirak Şekli Olarak "Dolaylı Faillik", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2014.
- ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Topel, Savcılık Kurumunun Hukuki Statüsü Bağlamında Cumhuriyet Savcısının Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararı ve Kararın Denetimi, 3. Baskı, Ankara 2017.
- ÇULHA, Rifat/ DEMİRAG, Fahrettin/ OKTAR, Salih/ TANER, Fahri Gökçen/ TEZCAN Durmuş/ YENİSEY, Feridun, Ed. Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2020.
- DALKILIÇ, Aysun, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2013.

DEĞİRMENCİ, Olgun, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları, TBB Dergisi, S. 77, 2008, s. 33-86, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-432>, E.T. 28.04.2020.

DEL CARMEN, Ronaldo V., Criminal Procedure: Law and Practice, 8. Baskı, Wadsworth 2010.

DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2019. (Genel Hükümler)

DEMİRBAŞ, Timur, Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması ve Müdafilik, Ceza Hukuku Dergisi, C. 2, S. 4, 2007, s. 79-95. (İfade ve Müdafilik)

DEMİRBAŞ, Timur, Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması, 5. Baskı, Ankara 2018. (İfade)

DEMİRTAŞ, Soner, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, Ceza Hukuku Dergisi, C. 13, S. 36, 2018, s. 69-99. (Hakkı Olmayan Yere Tecavüz)

DENİZ, İsmail, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2014.

DENİZHAN, Hüseyin, Yeni Türk Ceza Kanununda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme, TBB Dergisi, S. 65, 2006, s. 214-246, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-248>, E.T. 30.04.2020.

DOĞAN, Koray, Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanr İlkesi, 2. Baskı, Ankara 2018.

DOĞMUŞ, Simay, Soruşturma Evresinde Müdafinin Dosya İnceleme Yetkisinde Karşılaşılan Sorunların Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan), C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 1059-1096.

DÖNMEZ, Burcu, Ceza Muhakemesi Hukukunda Çapraz Sorgu, 1. Baskı, Ankara 2019.

DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. III, 10. Baskı, İstanbul 1985.

DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. II, 9. Baskı, İstanbul 1986.

DUBBER, Markus/ HÖRNLE, Tatjana, Criminal Law: A Comparative Approach, 1. Baskı, 2014.

DÜLGER, Murat Volkan, Ceza Muhakemesinde Müdafinin Konumu ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2012, s. 41-76.

DÜLGER, Murat Volkan, Yeni Türk Ceza Kanununda Suç Ortaklığı, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2004, s. 85-137, http://www.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/hukuk_dergi/I-2.pdf, E.T. 30.04.2020.

EGEMENOĞLU, Alaaddin, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.

EKİCİ ŞAHİN, Meral/ YEMENİCİ Kürşat, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 1, 2018, s. 445-507.

EKİNCİ, Hüseyin, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurularda Bir Kabul Edilebilirlik Koşulu Olarak “Başvuru Yollarının Tüketilmesi” Sorunu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 3, S. 11, 2012, s. 1-20.

ERDEM, Mustafa Ruhan/ ŞENTÜRK, Candide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi, Ceza Hukuku Dergisi, C. 14, S. 41, 2019, s. 573-601. (Seri Muhakeme)

ERDEM, Mustafa Ruhan/ ŞENTÜRK, Candide, Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, 1. Baskı, Ankara 2018. (Kanun Yolları)

ERDEMİR, Nevzat, Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı, TBB Dergisi, S. 1, 1988, s. 81-90, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1085>, E.T. 23.04.2020.

EREM, Faruk, Anayasa ve Savunma Hakkı, Ankara Barosu Dergisi, S. 2, Ankara 1963, s. 183-184.

EREM, Faruk, Savunma ve Ceza Yargılamasının Temeldeki Kusurları, TBB Dergisi, C. 1, S. 1, s. 91-99, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1086>, E.T. 26.04.2020.

EREM, Faruk, Suça İştirak, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, 1946, s. 62-107.

ERGÜL, Ergin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara 2003.

ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Usulü, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1-1, 2020, s. 1289-1309. (Uzlaştırma Usulü)

ERİŞ, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi, TBB Dergisi, S.137, 2018, s. 241-271. (Uzlaştırma Eğitimi)

ERSİN, Ali, Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü, Ceza Hukuku Dergisi, C. 6, S. 16, 2011, s. 190-208.

ERSOY, Uğur, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 28, S. 2, 2020, s. 857-887. (Seri Muhakeme)

ERSOY, Uğur, Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi ile Bağdaştırılabilirliği, TBB Dergisi, S. 109, 2013, s. 203-250, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-109-1327>, E.T. 01.06.2020. (Kusur)

ESMEIN, Adhémar, Çev. Aydın, Devrim, Ceza Muhakemesi Sistemleri, Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 31, 2016, s. 205-213.

EVİK, Vesile Sonay, Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 147-148, s. 9-35.

FASSLER, Lawrence J., The Italian Penal Procedure Code: An Adversarial System of Criminal Procedure in Continental Europe, Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 29, No. 1, 1991, s. 245-278.

FEYZİOĞLU, Metin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-a Uyarınca İsnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku, TBB Dergisi, S. 55, 2004, s. 102-125, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-55-86>, E.T. 23.04.2020. (İsnadın Bildirilmesi)

FEYZİOĞLU, Metin, Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.

48, C. 1-4, 1999, s. 135-163, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/293/2671.pdf>, E.T. 27.04.2020. (Suçsuzluk Karinesi)

FIRAT, Yağmur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Zorunlu Müdafilik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

FRANKENBERG, Kiyomi, Plea Bargaining in Major German Corporate Criminal Proceedings-An Empirical Study Negotiated Judgements, R. Fac. Dir. Univ. São Paulo, Vol. 107, 2012, s. 449-462.

FREITAS, Vladimir P., “Settlement In Criminal Process Is a Way Back”, 2019, www.conjur.com.br, E.T. 08.11.2019.

GEDİK, Doğan, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumu, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2006, s. 323-342. (Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi)

GEDİK, Doğan, Ceza Muhakemesinde Hakimin Delilleri Değerlendirme Serbestliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 937, s. 913-963, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/DOGAN-GEDIK.pdf>, E.T. 28.04.2020. (Delil Değerlendirme Serbestliği)

GEDİK, Doğan, Müsadere, 2. Baskı, Ankara 2016. (Müsadere)

GERÇEKER, Hasan, Türk Ceza Kanunu Cilt I, 4. Baskı, Ankara 2018.

GIVATI, Yehonatan, The Comparative Law And Economics Of Plea Bargaining: Theory And Evidence, Harvard John M. Olin Center For Law, Economics, And Business Fellows’ Discussion Paper Series, No. 39, 2011, s. 1-26.

GÖKCAN, Hasan Tahsin, İstinaf Yasa Yolunda İspat ve Delilleri Değerlendirme Esasları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 3, S. 10, 2012, s.421-454.

GÖKCEN, Ahmet/ BALCI, Murat/ ALŞAHİN, Mehmet Emin/ ÇAKIR, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2020.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılama, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 49, S. 1-2, 1994, s. 199-234. (Adil Yargılama)

- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Yargılama Makamları Önünde “Makul Süre”, İnsan Haklarının Uluslararası Korunması ve TBMM Sempozyumu, Ankara 1992, s. 119-132, www.acikerisim.tbmm.gov.tr, E.T. 01.05.2020. (Makul Süre)
- GÖZLER, Kemal, Hukuka Giriş, 13. Baskı, Bursa 2016.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 7. Baskı, Ankara 2007.
- GREENHOOD, Elisha, Warranties by Agents in Sales, The Central Law Journal, Vol. 18, No. 21, 1884, s. 223-225.
- GÜLŞEN, Recep, Adli Soruşturmanın Başlaması, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 21, 2011, s. 30-41.
- GÜLTEKİN, Özkan, Ceza Muhakemesi Hukukunda “Şüphe” Kavramı, Terazi Hukuk Dergisi, C. 5, S. 46, 2010, s. 121-138. (Şüphe)
- GÜLTEKİN, Özkan, Yeni Türk Ceza Hukukunda Önödeme ve Uygulaması, Ceza Hukuku Dergisi, C. 2, S. 5, 2007, s. 203-253. (Önödeme)
- GÜNAL, Yılmaz H., Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak Adli Sicil, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 16, 1961, s. 255-279.
- GÜNAY, Fikret, Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırmacının Önemi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova 2019.
- GÜNEŞ, Seyithan, Çocuk Ceza Hukuku Açısından Kamu Davasının Ertelenmesi, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 3, 1997, s. 143-158.
- GÜNGÖR, Burak, Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkının Bireysel Başvuru Usulünde İncelenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli 2019.
- GÜNGÖR, Devrim/ TOROSLU, Haluk, Müsadere ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması İlişkisi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, 2016, s. 1967-1980.
- HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2015.
- HAKERİ, Hakan, Yeni Türk Ceza Kanununda İştirak, Ceza Hukuku Dergisi, C. 1, S. 1, 2006, s. 75-109. (İştirak)

HAYDAR, Nuran, Susma Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2019.

HODGSON, Jackie, Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor in French Criminal Justice, University of Warwick School of Law Legal Studies Research Paper, No. 15, 2010, s. 1-18. (Guilty Pleas In French Criminal Justice)

HODGSON, Jacqueline, The Metamorphosis of Criminal Justice: A Comparative Account, First Edition, New York 2020.

HOWARD, Marc Morjé, Unusually Cruel: Prisons, Punishment, and the Real American Exceptionalism, First Edition, 2017.

HÜNKAR, Gizem, Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği İlkesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2017.

IOVENE, Federica, Plea Bargaining and Abbreviated Trial in Italy, Warwick School of Law Research Paper (Special Plea Bargaining Edition, Editor Jackie Hodgson), No. 11, 2013, s. 1-14.

İÇEL, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul 2018.

İÇEL, Kayıhan/ ÖZGENÇ, İzzet/ SÖZÜER, Adem/ MAHMUTOĞLU, Fatih S./ ÜNVER, Yener, Suç Teorisi 2. Kitap, 1. Baskı, İstanbul 1999.

İNCEOĞLU, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 4. Baskı, İstanbul 2013.

İnsan Hakları Daire Başkanlığı, AİHM İstatistikleri, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>, E.T. 01.05.2020.

İŞTEN, İnanç/ MERT, İbrahim Sani, Uzlaştırma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki ve İletişime İlişkin Problemler ile Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, s. 1-31.

KAFES, Veli, Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 1, 2011, s.83-156.

KAFES, Veli, Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 2, 2015, s. 181-197. (Meram Anlatma)

KAHRAMAN, Erkut Güçlü, Yeterli Şüpheli Kavramının İddianamenin İadesi Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 1, 2014, s. 123-150.

KAN AYDIN, Çağrı, Adil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak “Susma Hakkı”, TBB Dergisi, C. 23, S. 91, 2010, s. 146-180, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-91-657>, E.T. 23.04.2020.

KAPLAN, Arif, Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2015.

KAPLAN, Mahmut/ ATLADI, Barış, Gürültüye Neden Olma Suçu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 627-654, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/MAHMUT-KAPLAN-BARIS-ATLADI.pdf>, E.T. 29.04.2020.

KAPTAN, Efekan, Ceza Hukukunda Suça İştirak, Terazi Hukuk Dergisi, C. 9, S. 96, 2014, s. 31-41.

KARABEYESER, Süleyman, Suça İştirak, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, S. 110, 2015, s. 58-69.

KARABULUT, Ferhat/ KARAPAZARLIOĞLU, Ersin/ TOSUN, Hamza, Ceza Muhakemesinde Delil Kavramı Ve Kovuşturma Sürecinde Hâkimlerin Delil Algısı, TBB Dergisi, S. 120, 2015, s. 385-422.

KARACAN, Abdullah Enes, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

KARAGÜLMEZ, Ali, Ceza Kararnamesi ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara 2002.

KARAKEHYA, Hakan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi Ceza Muhakemesinde Duruşma, 1. Baskı, Ankara 2008. (Duruşma)

KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2016. (Ceza Muhakemesi)

KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti, 1. Baskı, Ankara 2016. (Maddi Gerçeğin Tespiti)

- KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 2, 2015, s. 199-225. (Meramını Anlatabilme Hakkı)
- KARAKEHYA, Hakan, Ceza Muhakemesinin Amacı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, No. 2, 2011, s. 121-141. (Amaç)
- KARAKEHYA, Hakan, Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi-7, S. 27, 2016, s. 59-82. (Maddi Gerçek)
- KARAKEHYA, Hakan/ ARABACI, Murat, Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 64, S. 4, 2016, s. 2059-2081.
- KARAKEHYA, Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 699-713. (Kumar)
- KARAKOÇ, Gökhan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2010.
- KARAKURT EREN, Ahu, Türk Ceza Kanununda Gürültüye Neden Olma Suçu, TBB Dergisi, S. 132, 2017, s. 55-120.
- KAŞIKARA, M. Serhat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi Çerçevesinde Makul Süre İçerisinde Yargılama Hakkı, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 231-259, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-549>, E.T. 20.08.2020.
- KAŞKA, Hakan, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresinin Sona Ermesi, 1. Baskı, Ankara 2019.
- KAŞLI, Enver, Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı (Plea Bargaining), Ankara 2019.
- KATOĞLU, Tuğrul, Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 61, S. 2, 2012, s.657-694.
- KAYMAZ, Seydi/ GÖKCAN, Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, 2. Baskı, Ankara 2007.

KEÇELİOĞLU, Elvan, Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK'nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları, TBB Dergisi, S. 87, 2010, s. 299-321, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-87-612>, E.T. 01.06.2020.

KENANOĞLU, Mahmut, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Cumhuriyet Savcısı Modeli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

KERSCHER, Martin, Plea Bargaining in South Africa and Germany, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Western Cape, 2013.

KESGİN, Koray, Türk Ceza Hukukunda Önödeme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

KESKİN, Bayram, İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 391-414.

KIZILARSLAN, Hakan, 7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 183-184, s. 1885-1960. (Seri Muhakeme)

KIZILARSLAN, Hakan, Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi, TBB Dergisi, S. 144, 2019, s. 59-104, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2019-144-1870>, E.T. 29.04.2020. (SYOK)

KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019.

KOCAOĞLU, Serhat Sinan, Müdafî, 3. Baskı, Ankara 2017.

KOCAOĞLU, Serhat Sinan, Tarihsel Perspektifi ile Batı Hukukunda Savunma Hakkı ve Müdafî, Ankara Barosu Dergisi, S. 3, 2010, s. 117-133, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-mudafi.pdf>, E.T. 26.04.2020. (Savunma Hakkı)

KOCAOĞLU, Serhat Sinan, Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi, TBB Dergisi, S. 92, 2011, s.

238-286, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2011-92-675>, E.T. 26.04.2020.
(Silahların Eşitliği)

KOÇ, Coşkun, Anayasa Mahkeme Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, 2020, s. 89-113.

KOPARAN, M. Reşat, Adil Yargılanma Hakkı, Bursa Barosu Dergisi, C. 27, S. 72, 2003, s. 27-35.

KÖKSAL, Ayhan, Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 29, S. 1-2, 1963, s. 185-200.

KÖKÜSARI, İsmail, Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, Ankara 2011, S. 1, s. 163-208, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/15_1_7.pdf, E.T. 23.04.2020.

KÖSE, Metin, Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi, 1. Baskı, Ankara 2017.

KUMBASAR, Enver, Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2012.

KUNTER, Nurullah, “Hukuk”, “Muhakeme Hukuku”, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Hukuk Fakültesi Mecmuası, S. 51, s. 797-807.

KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, İstanbul 2000. (Ceza Muhakemesi Hukuku)

KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe, Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu Cilt I, 1. Baskı, İstanbul 2013. (Ceza Muhakemesi Kanunu)

KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul 2010.

KURŞUN, Günal, Ceza Muhakemesinde Hüküm, 1. Baskı, Ankara 2016.

LANGBEIN, John H., Land without Plea Bargaining: How The Germans Do It, Faculty of Yale Scholarship, 1979, s. 204-225. (Land without Plea Bargaining)

LANGBEIN, John H., Torture and Plea Bargain, The University of Chicago Law Review, Vol. 46 No. 3, 1978, s. 3-22,

<https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4154&context=uclrevZ>, E.T. 09.12.2019. (Torture and Plea Bargain)

Legal Information Institute, Nolo Contendere https://www.law.cornell.edu/wex/nolo_contendere, E.T. 31.10.2019.

MA, Yue, Prosecutorial Discretion and Plea Bargaining in the United States, France, Germany and Italy: A Comparative Perspective, International Criminal Justice Review, Vol. 12, 2002, s.22-52.

MADEN, Mehmet, Hapis Cezasına Seçenek Yapıtlarımlar, 1. Baskı, Ankara 2012.

MAHONEY, Paul, Right To A Fair Trial In Criminal Matters Under Article 6 E.C.H.R., Judicial Studies Institute Journal, Vol. 4, No. 2, 2004, s. 107-129, www.iusgentium.ufsc.br, E.T. 23.04.2020.

[MANOUSHAGIAN](#), Madison, Registration of Candidate (11532) No. 0600903-50.2018.6.00.0000: That's Me in the Spotlight, Lula- Sing My Political Rights, Tulane Journal of International and Comparative Law, Vol. 27, No. 2, 2019, s. 411-421.

MERAKLI, Serkan, Ceza Hukukunda Kusur, 1. Baskı, Ankara 2017. (Kusur)

MERAKLI, Serkan, Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi, 1. Baskı, Ankara 2014. (Takdir Yetkisi)

MESSITE, Peter J., "Plea Bargaining In Various Criminal Justice Systems", University of Florida Law School, 2019, s. 1-22.

METİNER, Erçağ/ KÖKEN, Enes, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğine İlişkin Değerlendirmeler, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 2, 2019, 225-249.

MEYER, Jon'a F., Plea Bargaining, Encyclopedia Britannica, 2019, <https://www.britannica.com/topic/plea-bargaining/Benefits-of-plea-bargaining>, E.T. 31.10.2019.

MOLE, Nuala/ HARBY, Catharina, Adli Yargılanma Hakkı-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, 1. Baskı, Ankara 2005.

MOWBRAY, A. R., The Development of Positive Obligations Under the European Convention on Human Rights by the European Court of Human Rights, Portland 2004.

NACDL, The National Association of Criminal Defense Lawyers, The Trial Penalty: The Sixth Amendment Right to Trial on the Verge of Extinction and How to Save It, 2019, s. 1-78, <https://www.nacdl.org/getattachment/95b7f0f5-90df-4f9f-9115-520b3f58036a/the-trial-penalty-the-sixth-amendment-right-to-trial-on-the-verge-of-extinction-and-how-to-save-it.pdf>, E.T. 01.11.2019.

NAKIBUULE, Gladys Kisekka, The Impact of Plea Bargaining on the Criminal Justice Delivery: A Case Study of the Uganda High Court Criminal Trials, 1st Edition, Indiana 2017.

NEUBAUER, David W./ FRADELLA, Henry F., America's Courts And The Criminal Justice System, 13st Edition, Boston 2018.

NOYAN, Erdal, Ceza Davası, 2. Baskı, Ankara 2007.

NOYAN, Erdal, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2005.

OTACI, Cengiz/ BAYRAKTUTAN, Serhat, Başkasına Ait Kimlik Bilgilerini Kullanma Suçu, Terazi Hukuk Dergisi, C. 8, S. 80, 2013, s. 42-50.

ÖNOK, R. Murat, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179), TBB Dergisi, 121, 2015, s. 157-202. (TCK m. 179)

ÖNOK, R. Murat, Yapısal Suçlarda Failin Tespiti: Müşterek Suç Girişimi (Joint Criminal Enterprise) ve Örgütsel Hakimiyete Dayalı Dolaylı Failik Doktrinleri, 1. Baskı, Ankara 2019. (Failin Tespiti)

ÖZBALCI, Yalım Yarkın, Parada Sahtecilik Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018.

ÖZBEK, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 54, S. 3, 2005, s. 289-321.

ÖZBEK, Veli Özer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Ceza Hukuku Dergisi, C. 11, S. 32, 2016, s. 7-28. (Uzlaştırma)

ÖZBEK, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, 3. Baskı, Ankara 2006. (TCK Anlamı)

ÖZBEK, Veli Özer, Yeni Türk Ceza Kanununun Kısa Bir Değerlendirmesi, <http://kisi.deu.edu.tr/veli.ozbek/Yeni%20TCK%20ve%20CMK.html>, E.T. 27.03.2020. (TCK Değerlendirmesi)

ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2019. (Ceza Muhakemesi)

ÖZBEK, Veli Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2019. (Genel Hükümler)

ÖZBEY, Özcan, Suçta Tekerrür ve Mükerrerlere Özgü Güvenlik Tedbirleri, TBB Dergisi, S. 88, 2010, s. 55-105, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-88-592>, E.T. 01.05.2020.

ÖZDEMİR, Didar, Türk Ceza Muhakemesinde Susma Hakkı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 2, 2017, s. 149-185, <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuhfd-2017-2-361.pdf>, E.T. 24.04.2020.

ÖZDEMİR, Süleyman Emre, Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu, 1. Baskı, Ankara 2018.

ÖZEK, Çetin, Adliyeye Karşı Suçların Hukuksal Konusu, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 3, 1997, s. 1-39.

ÖZEN, Muharrem/ KÖKSAL, Atacan, Suçsuzluk Karinesi Bağlamında Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 68, S. 1, 2019, s. 261-286.

ÖZEN, Mustafa, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun İştirak Kurumuna Bakışı, TBB Dergisi, S. 70, 2007, s. 239-253, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-71-342>, E.T. 01.05.2020. (İştirak)

ÖZEN, Mustafa, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, 4. Basım, Ankara 2019. (Ceza Muhakemesi)

ÖZEN, Mustafa, Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 67, S.

3, 2009, s. 17-28,
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2009-3/1.pdf>, E.T.

28.04.2020. (Takdir Yetkisi)

ÖZGEN, Eralp, İşkence ve İnsanlık Dışı Davranışlara Karşı Birleşmiş Milletler Andlaşması, TBB Dergisi, S. 2, 1988, s. 208-233,
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19882-1073>, E.T. 30.04.2020.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2019.

ÖZGENÇ, İzzet/ ŞAHİN, Cumhuriyet İddia ve Savunma Hakkı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1-2, Ankara 2001, s. 89-117.

ÖZKAN DUVAN, Ayşe, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 68, S. 1, 2019, s. 287-336.

ÖZTÜRK, Bahri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılama Yükümlülüğü, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1-2, 2016, s. 413-428.

ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 19. Baskı, Ankara 2019.

ÖZTÜRK, Bahri/ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SIRMA GEZER, Özge/ SAYGILAR KIRIT, Yasemin/ ALAN AKCAN, Esra/ ÖZAYDIN, Özdem/ ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser/ ALTINOK VILLEMIN, Derya/ TOK, Mehmet Can, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019.

ÖZTÜRK, Burhanettin, CMK'da Cumhuriyet Savcısının Görev ve Yetkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

PAKSOY, Mustafa, Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 7, S. 1, 2014, s. 45-66.

PAKSOY, Mustafa, Yargı Kararları Işığında Türk Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2015. (Müsadere)

PARLAR, Ali/ ÇETİN, Ahmet, Ceza Muhakemesinde Soruşturma Evresi ve Uygulaması, 1. Baskı, İstanbul 2017.

PAVLO, Walter, Are Innocent People Pleading Guilty? A New Report Says Yes, 2019, <https://www.forbes.com/sites/walterpavlo/2018/07/31/are-innocent-people-pleading-guilty-a-new-report-says-yes/#57fe91835193> E.T. 06.11.2019.

Pew Research Center, Trials Are Rare In The Federal Criminal Justice System, And When They Happen, Most End In Convictions, 2019, s. 1, https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/06/11/only-2-of-federal-criminal-defendants-go-to-trial-and-most-who-do-are-found-guilty/ft_19-06-11_trialsandguiltypleas-pie-2/, E.T. 01.11.2019.

PIZZI, William T./ MONTAGNA, Mariangela, The Battle To Establish An Adversarial Trial System In Italy, Michigan Journal of International Law, Vol. 25, No. 429, 2004, s. 429-466, <https://lawweb.colorado.edu/profiles/pubpdfs/pizzi/PizziMJIL.pdf>, E.T. 09.04.2020.

POLATER, Yusuf Ziya, Adli Kolluk-Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi, TBB Dergisi, C. 28, S. 120, 2015, s. 289-324, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-120-1515>, E.T. 30.04.2020.

RAUXLOH, Regina E., Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will The New Legislation Be Able To Square The Circle? Fordham International Law Journal, Vol. 34/2, 2011, s. 296-331. (Formalization of Plea Bargaining)

RAUXLOH, Regina E., Plea Bargaining in Germany – Doctoring the Symptoms without Looking at the Root Causes, Journal of Criminal Law, Vol. 78, No. 5, 2014, s. 392-406. (Plea Bargaining in Germany)

RETORNAZ AKSOY, Emine Eylem, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 2, 2012, s. 3-16.

RUHİ, Canan/ RUHİ, Ahmet Cemal, Taksirle Yaralama ve Öldürme, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, 1. Baskı, Ankara 2019.

SAĞLAM, Fazıl, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı), C. 25, S. 2, 2019, s. 1236-1252.

SCHROEDER, Friedrich-Christian, Çev. Şahin, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesinde “Dürüst Yargılama” İlkesi, SÜHFD, C. 5, S. 1-2, 1996, s. 269-283.

SCHROEDER, Friedrich-Christian/ VERREL, Torsten, Çev. Oktar, Salih, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2019.

SOARES, Eduardo, Brazil: Supreme Court Rules Federal Police Plea Bargains Are Constitutional, 2018, <https://www.loc.gov/law/foreign-news/article/brazil-supreme-court-rules-federal-police-plea-bargains-are-constitutional/>, E.T. 08.11.2019.

SOUSA, Marllon, Plea Bargaining In Brazil: [Im]Proving Criminal Trials Through The Balance Between The Utilitarian Justice And The Defendant’s Fundamental Rights, Washington 2019.

SOYGÜT ARSLAN, Mualla Buket, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

SOYLU ÜNVER, Gülsüm/ KARAMAN ENGÜR, Seçil Nergiz, Seri Muhakeme Usulü, 1. Baskı, Ankara 2020.

Strateji Daire Başkanlığı, Yargıda Hedef Süre Uygulaması, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yargida-hedef-sure-uygulamasi-baslamistir>, E.T. 11.05.2020 (çevrimiçi).

ŞAHİN, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, 1. Baskı, Ankara 2005. (Gazi Şerhi)

ŞAHİN, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesinde Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 3051-3065, <https://hukuk.deu.edu.tr/cilt-21-ozel-sayi-2019/>, E.T. 11.05.2020. (Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama)

ŞAHİN, Cumhuriyet/ GÖKTÜRK, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 10. Baskı, Ankara 2020.

ŞAHİN, Cumhuriyet/ GÖKTÜRK, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 10. Baskı, Ankara 2020.

ŞAHİN, Hamza, Sulh Ceza Hakimliği Uygulamaları, 1. Baskı, Ankara 2019.

ŞAHİN, İsmail, Anayasa Mahkemesi Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali, YBHD, S. 1, Ankara 2019, s. 233-256.

ŞARE, Ersin, Türk Hukuk Sisteminde Kabul Edilen Erteleme Kurumları Üzerine İnceleme, TBB Dergisi, S. 111, 2014, s. 163-236, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-111-1365>, E.T. 30.04.2020.

ŞEN, Ersan, Yorumluyorum – XII, 1. Baskı, Ankara 2016.

ŞEN, Ersan/ MAVİŞ, Mert, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2014.

ŞENTÜRK, Candide/ BAYZİT, Tuğba, Gizli Tanık, TBB Dergisi, S. 101, 2012, s. 104-166, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/Dergi/Dergi101/assets/basic-html/page-104.html>, E.T. 28.04.2020.

TAKCI, Tuğçe, Türk ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara 2017.

TALEB, Akila, Les Procédures De Guilty Plea: Plaidoyer Pour Le Développement Des Formes De Justice ‘Négociée’ Au Sein Des Procédures Pénales Modernes Étude De Droit Comparé Des Systèmes Pénaux Français Et Anglais, International Review of Penal Law, S. 83, 2012, s. 89-108, <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2012-1-page-89.htm>, E.T. 15.04.2020.

TAN, İbrahim, Adil Yargılanma Hakkı ve Adil Yargılanma Hakkının İhlali Halinde Gidilebilecek Yasal Yollar, YÜHFD, C. 15, S. 2, İstanbul 2018, s. 115-159.

TANER, Fahri Gökçen, Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği, 1. Baskı, Ankara 2019. (Çelişme ve Silahların Eşitliği)

TANER, Gökhan/ KAMIŞLI, Gani, Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları, 1. Baskı, Ankara 2019.

TANERİ, Gökhan, Müsadere, 1. Baskı, Ankara 2013. (Müsadere)

TANERİ, Gökhan, Türk Ceza Kanununda Önödeme Suçları, 1. Baskı, Ankara 2017. (Önödeme)

TAŞKIN KAPUSUZOĞLU, Beril, Suça İştirakte Bağlılık Kuralı, 1. Baskı, İstanbul 2017.

TAŞKIN, Mustafa, Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği, Terazi Hukuk Dergisi, C. 5, S. 41, 2010, s. 17-46.

TAŞKIN, Ozan Ercan, Maddi ve Muhakeme Boyutuyla Çevre Ceza Hukukuna Dair Bazı Tespitler/Kısmi Öneriler, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dersigi, C. 3, S. 1, 2015, s. 119-166.

TAŞKIN, Şaban Cankat, 7188 Sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na Getirilen “Basit Yargılama Usulü” Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, 2020, s. 3105-3126. (Basit Yargılama)

TAŞKIN, Şaban Cankat, Müdafinin ve Vekilin Hukuki Yardımı, Sınırları ile Uygulamada Karşılaşılan Sorunların AİHM İçtihatları Işığında Değerlendirilmesi, TBB Dergisi, S. 69, 2007, s. 211-240, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-69-305>, E.T. 24.04.2020. (Hukuki Yardım)

TBMM Başkanlığı, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2215) ve Adalet Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 105, s. 16, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, E.T. 12.03.2020.

TDK., Güncel Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=muhakeme%20usul%C3%BC>, E.T. 25.03.2020.

TEKİN, Engin, Parada Sahtecilik Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

TEMİZ, Yağmur, Türk Hukukunda Çapraz Sorgu Tartışmaları, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 1, 2015, s. 299-332.

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara 2004.

TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz/ ÖNOK, Rifat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, 7. Baskı, Ankara 2018

TOK, Mehmet Can, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu Hakkındaki Düzenlemelerde Yapılan Değişiklikler ve Uzlaştırmanın Başarısızlık Nedenleri, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 10, S. 105, 2018, s. 24-27.

TOPAÇ, Tahir Hami, Eşya Müsaderesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 2, 2013, s. 47-70.

TOROSLU, Nevzat/ FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2018.

TOSUN, Öztekin, Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Kanun Yollarının Çeşitleri, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 35, S. 1-4, 1970, s. 8-48.

TOSUN, Seyfullah, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Masumiyet Karinesi, 1. Baskı, İstanbul 2018.

TÖNGÜR, Ali Rıza, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumunun Yeniden Düzenlenmesi Gerekliliği Üzerine, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 2, 2018, 27-49. (Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Yeniden Düzenlenme Gerekliliği)

TÖNGÜR, Ali Rıza, Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, Fasikül Hukuk Dergisi, C 7, S. 67, 2015, s. 7-16. (Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi)

TÖNGÜR, Ali Rıza, Yargıtay Kararları Doğrultusunda İştirak Türü Olarak Dolaylı Faillik ve Azmettirme, C. 10, S. 28, 2015, s. 223-259. (İştirak)

TÖNGÜR, Ali Rıza/ ÇETİNTÜRK, Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde İkrarın Önemi, Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk'a Armağan, Ed. KOCA, Mahmut, 1. Baskı, Ankara 2020.

TUNÇ, Nazım, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010.

TURABİ, Selami, Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, TBB Dergisi, S. 101, 2012, s. 267-292, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1205>, E.T. 01.06.2020.

TURAN, Hüseyin, Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ndeki Yeri ve Önemi, TBB Dergisi, S. 84, 2009, s. 213-230, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-84-548>, E.T. 23.04.2020. (Adil Yargılanma)

TURAN, Hüseyin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.3, S. 11, 2012, s. 47-76. (Makul Sürede Yargılanma)

TURAN, Hüseyin/ ŞAHİN, Fatih, Müdafinin Soruşturma Yetkisine Getirilen Kısıtlamanın Savunma Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 5, S. 10, 2017, s. 698-619.

TURHAN, Faruk, Ceza Muhakemesi Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2006.

TURNER Jenia Iontcheva, Plea Bargaining, SMU Dedman School of Law Legal Studies Research Paper, No. 348, 2017, s. 73-99. <https://ssrn.com/abstract=2930521>, E.T. 31.10.2019.

TÜNAY, Mustafa, Müsadere ve Müsadere Muhakemesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.

Türk Ceza Hukuku Derneği, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme Usulü Forumu, İstanbul 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=H-BgZG6Is0M>, E.T. 25.04.2020.

TÜRKARSLAN, Süleyman, Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 4, 2014, s. 19-46.

UDASHEN, Gary A./ UDASHEN, Robert, "Criminal Procedure: Confession, Search and Seizure," SMU Law Review, Vol. 46, No. 4, 1993, s. 1237-1259, <https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2296&context=smulr>, E.T. 30.04.2020.

UĞUR, Hüsamettin, Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine, TBB Dergisi, S. 73, 2007, s. 256-288, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-73-378>, E.T. 15.04.2020.

ULUTAŞ, Tevfik Barbaros, Adil Yargılanma Hakkı ve Yargılamada Silahların Eşitliği Problemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

USLegal, “Plea Bargain Law and Legal Definition”, <https://definitions.uslegal.com/p/plea-bargain/>, E.T. 31.10.2019.

USLU, Ferhat, Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2013, s. 243-260, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2013-4/6.pdf>, E.T. 29.04.2020.

ÜNAL, Şeref, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara 2001.

ÜNVER, Naci, Ceza Yargılamasında Yasa Yolları, 1. Baskı, Ankara 1992. (Yasa Yolları)

ÜNVER, Yener, Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989. (Akıl Hastalığı)

ÜNVER, Yener, Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız, Ceza Hukuku Dergisi, S. 2, 2006, s. 103-205. (İspat)

ÜNVER, Yener, Ceza Yargılaması Normlarının Derhal Uygulanması İlkesine İlişkin Bir Yargıtay CGK. Kararının İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 54, 1994, s. 201-218. (Derhal Uygulanma İlkesi)

ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III, 15. Baskı, Ankara 2019. (Cilt III)

ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019. (Ceza Muhakemesi)

VIANO, Emilio C., Plea Bargaining In The United States: A Perversion Of Justice, International Review of Penal Law, Vol. 83, 2012, s. 109-145, <https://www.cairn.info/>, E.T. 31.10.2019.

VITIELLO, Michael, Bargained-for-Justice: Lessons from the Italians?, The University of the Pacific Law Review, Vol. 48, 2017, s. 247-263.

VITKAUSKAS, Dovydas/ DIKOV, Grigory, Çev. Cengiz, Serkan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları, Salzburg 2012.

YALTI, Başar, Adil Yargılanma Hakkına Yargıcın Etkisi, İstanbul Barosu Dergisi, C. 86, S. 4, 2012, s. 68-71.

YAPAR, Mehmet Emin, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı, 1. Baskı, Ankara 2013.

YAŞAR, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu I. Cilt, 9. Baskı, Ankara 2020. (Cilt I)

YAŞAR, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu II. Cilt, 8. Baskı, Ankara 2018. (Cilt II)

YAŞAR, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu III. Cilt, 9. Baskı, Ankara 2020. (Cilt III)

YAVUZ, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, 1. Baskı, Ankara 2020.

YAVUZ, Zehra, Silahların Eşitliği İlkesine İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ve İç Hukukumuzda Dönüştürücü Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

YAZIR, Ramazan, Türkiye’de Kamu Düzeninin Korunması Açısından Ceza Soruşturmasında Cumhuriyet Savcısının Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2014.

YENERER ÇAKMUT, Özlem, Ceza Muhakemesi Hukukunda Esas Mahkemesinin Verdiği Hüküm, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 3-4, 2007, s. 29-61. (Hüküm)

YENERER ÇAKMUT, Özlem, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma ve Gürültüye Neden Olma Suçları, 1. Baskı, İstanbul 2014. (Gürültüye Neden Olma)

YENİDÜNYA, A. Caner, Yargıtay Kararları Işığında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Önödeme Kurumu, www.yenidunyahukuk.com, E.T. 07.08.2020 (çevrimiçi).

YENİSEY Feridun/ OKTAR Salih, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO), 2. Baskı, İstanbul 2015.

YENİSEY, Feridun, “Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, 1. Baskı, İstanbul 2013. (Süjelerin Ceza Muhakemesine Etkisi)

YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2019.

YERDELEN, Erdal, Cezanın Belirlenmesi, 1. Baskı, Ankara 2013. (Ceza)

YERDELEN, Erdal, Uzlaştırmanın Şartları, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Ed. ÖZBEK, Mustafa Serdar/ CÜNİ, Orhan/ ÖZCAN, Merve, 1. Baskı, Ankara 2018. (Uzlaştırma)

YEŞİLOVA, Bilgehan, Yargılama Diyalektiği ve Silahların Eşitliği, TBB Dergisi, S. 86, 2009, s. 47-101, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2010-86-577>, E.T. 11.05.2020.

YILDIRIM, Akif, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, 1. Baskı, Ankara 2018.

YILMAZ, Davut, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

YILMAZ, Zahit, Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2018.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, Gürültüye Neden Olma Suçu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 363-380. (Gürültü)

YOKUŞ SEVÜK, Handan, Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019, s. 139-155, <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/HANDAN-YOKUS-SEVUK.pdf>, E.T. 29.04.2020. (Yalan Beyan)

YOKUŞ SEVÜK, Handan, Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 3, S. 21, 2011, s. 13-29. (İlkeler)

YURTCAN, Erdener, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 9. Baskı, Ankara 2019. (Şerh)

YURTCAN, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019. (Ceza Yargılaması)

YÜCE, Turhan Tufan, Sanığın Savunması ve Korunması Açısından Ceza Soruşturmasının Ümanist İlkeleri, TBB Dergisi, C. 1, S. 1, 1988, s. 156-167, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m1988-19881-1092>, E.T. 27.04.2020.

YÜCEL, Mustafa Tören, Ceza Yargılaması: Makul Süre, Verimlilik ve Etkinlik, Yargıtay Dergisi, C. 20, S. 1-2, 1994, s. 67-79.

ZAFER, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 6. Baskı, İstanbul 2016.

ZAFER, Hamide, Savunma Hakkı ve Sınırları, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı), C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 507-540, <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fakultedergisi/nurcentel/hamidezafer.pdf>, E.T. 24.04.2020.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/seri-muhakeme-usulune-iliskin-tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri-yayinlanmistir>

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1412020112728Mühür%20Bozma%20Suçu.pdf>

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1412020112741Trafik%20Güvenliğini%20Tehlikeye%20Sokma%20Suçu.pdf>,

<http://www.giurcost.org/decisioni/1990/0313s-90.html>

<http://www.inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>

<http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Maslahat>

http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/circulaire020904comparution.pdf

<https://hudoc.echr.coe.int/tur>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/422/590/>

<https://www.hsk.gov.tr>
<https://www.lexpera.com.tr>
www.acarindex.com
www.adalet.gov.tr
www.bgbl.de
www.bjs.gov
www.dergipark.com
www.heinonline.com
www.hrr-strafrecht.de
www.jstor.org
www.jurix.com
www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr
www.kazanci.com.tr
www.kgm.adalet.gov.tr
www.law.cornell.edu
www.legalbank.net
www.legal-tools.org
www.proquest.com
www.researchgate.net
www.resmigazete.gov.tr
www.ssrn.com
www.ssrn.com
www.tbmm.gov.tr
www.uslegal.com

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Elif ILDIRAR
Doğum Yeri – Tarihi : Konya – 13.11.1993
E-Posta Adresi : elif.ildirar@karatay.edu.tr / elif.ildirar@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2017, Özyeğin Üniversitesi, Hukuk Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kamu Hukuku Anabilim Dalı (Tezli)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca
Bilimsel Faaliyetleri :

İŞ DENEYİMİ

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : KTO Karatay Üniversitesi

Tarih: 31.08.2020 (Savunma Tarihi)